

V Posočju vedreje

DELO
23. 9. 76

Temeljiti načrti o gradnji montažnih hiš — Jelovica in Marles nosilca obnove — Se zemlja končno le umirja?

TOLMIN, FURLANIJA, 22. sept. — Do danes je v Posočje prispele 760 avtomobilskih počitniških prikolic, poroča naš tolminski dopisnik Peter Potočnik. Po podatkih tolminske informativne službe, ki deluje že od prvega potresa, pa so doslej 1703 občani najeli potrošniška posojila v skupnem znesku 111,5 milijona dinarjev z 2-odstotno obrestno mero in z desetletno odplačilno dobo.

Medobčinski odbor za odpravljanje posledic potresa v Posočju in tolminski občinski odbor sta danes posredovala slovenskim proizvajalcem montažnih hiš program ureditve montažnih naselij na Tolminskem. Načrt so imenovali Jesen 76, postavili pa naj bi 369 montažnih hiš, od tega 162 v najbolj prizadetih naseljih. V Breginju bodo postavili 83 hiš, ostale pa v Podbeli, Sedlu, Homcu, Kobaridu, Logjeh in v Stanovišču. Nalogo za proizvodnjo 300 montažnih hiš sta skupaj s operanti prevzeli škofjelo-

ška Jelovica in mariborski Marles, ki bosta tudi nosilca načrtov in del.

Do 8. marca 1977 bodo v Kobaridu postavili nov vrtec, saj so zadnji potresni sunki dokončno opravili z načetim poslopjem starega kobariškega vrtca. Vrtec bo montažni, zgradil pa ga bo mariborski Marles. Tudi breginjsko novo šolo, ki bo nosila ime makedonskega revolucionarja Goce Delčeva, bodo pričeli kmalu graditi s pomočjo sredstev SR Makedonije.

Republiški štab za civilno zaščito sporoča, da se je pri

objavi podatkov (20. septembra) o zbrani denarni pomoči za Posočje vrnila neljuba napaka. Zaradi prenosov denarnih sredstev med žiro računi so bile nekatere vrste večkrat upoštevane. Dejansko je bilo za Posočje do 20. septembra nakazanih skupno 147.698.336 dinarjev.

Dopisnik RTV Ljubljana iz Trsta Jure Pengov pa poroča iz Furlanije, da je na prizadetem območju ostalo le še 20.000 prebivalcev. Potres je v Furlaniji le kmetijstvu prizadejal 500 milijard lir škode. Včeraj je prispela v Beneško Slovenijo tudi prva pošiljka počitniških prikolic, ki smo jih poslali iz Slovenije, na poti pa je še osemdeset prikolic.

(Podrobneje na reportažnih straneh.)

Prikolice za Beneške Slovence

Dvajset stanovanjskih prikolic za Bardo in Tipano v zahodni Benečiji

SPETER SLOVENOV, 21. sept. — Predstavniki koordinacijskega odbora za pomoč prizadetim Beneškim Slovencem so se danes popoldne kljub nadlogam, ki jih pestijo v opustošenih zahodnobeneških vaseh, vsaj za nekaj časa razveselili. Pomoč matične domovine Slovencem v Benečiji v naših dolinah, ki so jih zadnji potresni sunki skoraj docela uničili, nam daje upanje, da se še naprej borimo in vztrajamo na svoji zemlji, je povedal predsednik koordinacijskega odbora Dino Del Medico, ko je do Špetra Slovenov prispela karavana 20 stanovanjskih prikolic iz Slovenije, ki jo je vodil predsednik medobčinskega sveta SZDL za severno Primorsko Franc Kravanja. To je že druga tovrstna pošiljka v tem mesecu. Prvih deset prikolic so odpeljali v zelo prizadeto vas Subid, te pa čez Čento v občino Bardo in Tipano, ki spadata med potresno najbolj prizadete občine v Furlaniji oziroma v Beneški Sloveniji. Skupaj s prikolicami so našim rojakom pripeljali kot prvo pomoč po septembrskih potresnih sunkih tudi 80 kubikov gradbenega lesa. P. POTOČNIK

DELO
22. 9. 76

TRIDNEVNA AKCIJA OCENJEVALCEV

Ocena v treh dneh

Sergej Bubnov: Potresi so pokazali, da so starejše naplavine nevarne — Cenilci posledic potresa na delu

TOLMIN, 21. sept. — Spet so se zbrali, tako kot nekaj dni po majskem potresu, da ocenijo škode na hišah, ki so nastale po septembrskih potresnih sunkih v novogoriški, tolminski in idrijski občini.

»Za razliko od majskega ocenjevanja poškodb je zdaj zelo malo časa, ker bo treba to akcijo izvesti v treh dneh,« je dejal na sestanku pomočnik republiškega sekretarja za urbanizem inž. Sergej Bubnov, ki je hkrati generalni sekretar evropskega združenja za graditev na potresnih območjih.

»Delati bomo začeli od zahodne meje proti vzhodu, od bližine epicentra potresa naprej,« je dejal inž. Bubnov. »Potrebna bo prekatégorizacija iz lažje v težjo skupino poškodb in popis poškodb, ki so potsem nove. V bližini epicentra so seveda poškodbe največje. Upoštevati pa je treba tudi morfološke in geološke razmere. Dosedanji potresni sunki so nam pokazali, da so zlasti nevarne starejše naplavine na prehodu hriba v dolino (Humin v Italiji in Podbela pri nas). Zato je pri nas Podbela skoraj docela porušena, medtem ko Borjana kot sosednja vas precej manj.«

Naloga ni lahka. Vendar je treba oceno škode čimprej sprejeti, ker bodo iz nje izhajali denarni in drugi ukrepi, so poudarili na sestanku. Bilo bi najbolje, da bi to nalogo opravile iste komisije, ki so maja in v začetku junija delovale pri popisu škode. Zal pa se je današnjega posvetovanja cenilcev škode, ki je bilo skupaj s predstavniki gradbenih podjetij kot izvajalcev obnovitvenih del v Posočju, udeležilo le nekaj gradbenih strokovnjakov, cenilcev majske škode po potresu.

»Akcija je večnamenska,« je poudaril predsednik medobčinskega odbora za odpravo potresnih posledic Milan Vižintin. »Ljudje ne smejo stanovati v hišah, ki so uničene, ker to ogroža njihovo varnost. Zda je še nimamo ocene, kaj je nastalo po zadnjih potresih. Do te pa moramo čimprej priti, da bomo vedeli, kako odpraviti posledice nesreče. Po dosedanjih ugotovitvah so vsi objekti, ki

so bili strokovno popravljeni, vzdržali potresne sunke. Več ljudi je za popravilo svojih hiš najelo posojila, hiše pa so obnavljali sami. Po zadnjih potresnih sunkih, ki so jim hiše uničili, pa so ostali brez vsega. Zato bi naj ocenjevalci škode vplivali na ljudi, da morajo poslej obnavljati le pod strokovnim vodstvom gradbenih skupin.«

Opozorilo je veljalo predvsem predstavnikom gradbenih organizacij, ki obnavljajo hiše v Posočju in ki so jim med seminarjem prikazali film, kako je treba obnavljati hiše. Zvedeli smo tudi za podatek, da od danes deluje v krajevnih skupnostih 32 gradbenih strokovnjakov, ki pomagajo vodstvom krajevnih skupnosti. Predstavniki medobčinskega odbora za odpravo posledic potresa so spet opozorili, da morajo ljudje, ki so najeli posojila in ga vložili v popravilo hiše, zadnji potresi pa so hiše še bolj poškodovali, do 30. septembra vložiti pri občinskih odborih za odpravo posledic potresa prošnjo zaradi olajšav pri odplačevanju posojil.

P. POTOČNIK

DELO
22. 9. 76

Obnova je pregnala strah

V Srpenici, Žagi, Bovcu so se ljudje v glavnem že pomirili in se pridno lotili popraviljanja hiš — Pravijo, da bodo, ko pride zima, že vsi na toplem

SRPENICA, ŽAGA, BOVEC, 24. sept. — Kljub sončnemu vremenu so meglice, ki so se ujele v vrhovih Krna, Kantna in Rombona, kot zlovešče večje napovedovale prihod hladne jeseni in še hladnejše zime. Prebivalci teh krajev, ki jih je potres maja in skorajda v enaki meri tudi septembra zelo prizadel, meglic sploh ne gledajo. Jih pa čutijo in vedo, da bo toplih dni vse manj. Zato so se še z večjo vnemo lotili obnove svojih hiš.

Dela pa je na pretek. Pri vseh, s katerimi smo se pogovarjali, se je v pogovoru kot rdeča nit »vlekle« spoznanje: Srpenica in Žaga sta za Breginjem in Podbelo od potresa najhuje poškodovana kraja. Teden dni po zadnjih močnejših sunkih so se ljudje že pomirili in se kot mravlje pridno lotili popravil. Kljub hudim problemom bodo do srede novembra uredili vse tako, da bodo vsi prezimovali na toplem. Ob pomoči širše družbe, predvsem pa gradbenikov mariborskega »Konstruktorja«, ki so se že lotili popraviljanja hiš. Medtem ko ti popravljajo, kar se popravi da, gradbeniki ki jih ni mogoče več popraviti z Jesenic v Žagi rušijo hiše, viti. Včeraj so najprej poru-

šili poslopje združnega doma, žal pa jih čakajo še številne hiše.

Po majskih potresnih sunkih je bilo v Srpenici, ki ima skupaj 74 gospodinjstev z 225 člani, predvidenih za rušenje kar 21 objektov, v drugo kategorijo pa je bilo razvrščenih 80 objektov. Po sedanjem potresu pa bodo morali poleg že prej omenjenih 21 objektov porušiti še 23 hiš, zbiralnico mleka in objekt TKK Srpenica. Praktično so septembrski potresni sunki v Srpenici povzročili kar enako škodo kot potres v maju. Kljub temu pa so se tu zelo hitro in dobro organizirali. Prezimitveni načrt, ki so ga v krajevni skupnosti izdelali pred zadnjim potresom, zaradi novih poškodb hiš, se-

veda ne velja več, vendar so uspeli skorajda v celoti že izdelati nov načrt.

»Prebivalci so se že maja zelo vestno in delavno lotili obnove. Vili so precej plošč in k sreči so zadnje potresne sunke vzdržale prav vse. Plošč seveda do septembra niso vsi uspeli narediti. Toda skorajda vsi so čas porabili za pripravo. In sredi največje vneme so nedavni potresni sunki prekinili obnovo. In sedaj, ko so se tla spet malo umirila, se bo nadaljevala,« pravi predsednik gradbenega odbora v Srpenici Leopold Rot. Tako kot številnim drugim, potres tudi njegovi družini ni prizanesel. Medtem ko je po majskem potresu še upal, da bo hišo lahko popravil, je sedaj prepričan, da jo bo moral podreti.

Kakšnih 10 prebivalcev v Srpenici se je že odločilo, da bodo prezimili v novih, montažnih hišah. Nekateri bodo preko zime v večji montažni zgradbi, ki jo bo kasneje uporabljala krajevna skupnost, mnogim pa bodo gradbeniki »Konstruktorja« hiše do zime popravili. Sedaj je v Srpenici 43 prikolic, vendar bi potrebovali še štiri, zlasti za prenočevanje, kajti prebivalci si, prav tako kot oni v Žagi, ne upajo spati v hišah. Tisti, ki nimajo prikolic, so raje pod šotori ali v zasilnih barakah.

Od 154 stanovanjskih hiš v krajevni skupnosti Žaga jih bodo morali po obeh potresih — maja in septembra — porušiti kar 71. Okrog 80 hiš v tej krajevni skupnosti pa je sedaj razvrščenih v drugo kategorijo in jih bo torej še mogoče popraviti. In kar največ jih nameravajo popraviti že do zime. Tudi tu že imajo nov prezimitveni načrt. Več

kot sedemdeset prikolic, v katerih sedaj mnogi stanujejo, bodo zamenjale dve brunarici, nekaj montažnih hiš in mnoge zasilne barake, ki jih tisti, ki morajo svoje napol porušene hiše za vedno zapustiti, mrzlično gradijo. Te dni so začeli jeseniški gradbinci v tem kraju že rušiti hiše. In veliko dela bodo imeli. Ljudje pa sedaj praznijo hiše in upajo, da bodo objubljeni baraki, v kateri naj bi spravili opremo, kmalu dobili. Šok, ki so ga doživeli po zadnjih potresnih sunkih, se umika delovni vnemi. Popoldne postane Žaga pravo delovnišče.

Predstavniki krajevne skupnosti in gradbenega odbora križarijo po vasi, opozarjajo ljudi, naj kmalu izpraznijo hiše, ki jih bo potrebno rušiti. Pa so opozorila pravzaprav nepotrebna. Ljudje se vrednosti časa, kolikor ga je še ostalo do zime, sami zavestno dajo. Bolj kot za opozorila gre za dajanje opore, poguma. Ni kar tako lahko zapustiti hiše, v kateri si preživel toliko desetletij, in jo kar enostavno prepustiti mogočnim zobem strojev, ki jo bodo zravnali z zemljo.

Kljub vsemu je šala tudi tu dobrodošla. »Bo hiša kmalu prazna?« je nagovoril predstavnik krajevne skupnosti priletno ženo. »Saj vidite, da nosimo«, mu odgovori, »sama sem, sama, pa gre počasi...« »No, ja, saj si še mlada, pa lahko,« jo vzpodbudi funkcionar in oba se nasmejeta. To so bežni, a vseeno dragoceni trenutki, ki dajejo moralno oporo.

Medtem ko so se potresni sunki v maju in septembru z vso besnostjo podzemnih sil »zagnali« v Srpenico in Žago, pa so Bovcu, še posebno pa čezsoškemu Logu in Čezsoči septembra skorajda prizanesli. Maja so seveda tudi v teh krajih utrpeli precejšnjo škodo.

BRANKO PODOBNIK

DELO
25.9.76

Sì del PCI alla proposta PRI su un'intesa per ricostruire

UDINE

La delegazione del PCI composta dal segretario provinciale compagno Renzo Pascolat, dai compagni Antonio Moschioni e Giulio Magrini, presente al convegno del PRI sui problemi della ricostruzione del Friuli, ha rilasciato al termine dei lavori la seguente dichiarazione:

« Il PCI considera particolarmente significativa la dichiarazione del segretario regionale Barnaba a proposito della possibilità di una intesa tra le forze costituzionali sui problemi della ricostruzione nell'attuale quadro politico regionale caratterizzato da immobilismo ed inefficienza per responsabilità soprattutto della DC.

« La proposta proveniente dal PRI di trovarsi a discutere sui problemi drammatici del Friuli è da noi considerata quanto mai opportuna. Per parte nostra la accettiamo per le considerazioni fatte, auspicando che tutte le forze costituzionali facciano altret-

tanto. Non è questo, infatti il momento di posizioni che riflettano ancora situazioni considerate da noi negative nel corso di questi mesi, specie dopo la rottura della trattativa sul patto di rinascita.

« E' certo che nel confronto tra le forze politiche costituzionali potranno verificarsi punti di convergenza necessari a garantire lo sforzo indispensabile teso a mettere insieme tutte le energie politiche, sociali e culturali. Non considerare importante la proposta del PRI potrebbe rappresentare in questo momento un fatto negativo per le prospettive generali del Friuli e della regione.

« Il nostro Partito perciò richiamandosi alle proprie posizioni di questi mesi, sempre determinate da una visione unitaria, considera necessario aprire un grande confronto con le popolazioni. Ciò è necessario anche perché grossi impegni stanno di fronte alle forze politiche in rapporto alla legge speciale e ai piani della ricostruzione ».

IL CITTADINO

dicembre 1976

Il doppio dramma dell'emigrato

Lo incontro per caso, mi riconosce, inizia un discorso chiaro, con parole semplici. Da anni egli conosce la morte, la vita, il lavoro, il risparmio, l'emigrazione. Di queste faccende tutti dicono la loro, ma pochi - in rapporto ai faccendieri (così chiama coloro che si piccano di comprendere l'inquietudine degli emigranti) le vivono. Egli, da buon muratore friulano, guarda le mani, rammenta i muri, le pietre, i mattoni, le putrelle, le travi. Costruendo si dice issa, o sì, o magari no. L'azione non consente facilità di linguaggio, in quanto occorre pensare al fiato, dunque alla vita.

Non è contento. Non è mai stato contento; o non per partito preso, o per carattere lunatico, ma per il semplice fatto che il lavoro è fatica, deforma il corpo, trasforma i visi prima del giusto tempo. Egli conosce sole le stagioni, anzi è un emigrante negli anni, ancora oggi continua ad effettuarli.

Afferma secco quale tronco privo di linfa, anche se questa è ancora vigorosa nelle sue arterie, che il terremoto ha distrutto la casa. Gli altri, quelli che l'abitano, ignorano che cosa significa una casa priva di muri, porte, finestre. Lui lo sa, non perché ha visto le macerie, ma perché, durante un tempo tanto lungo da non possedere più storia, ad ogni ritorno dai paesi stranieri, si è dato da fare per aggiungere qualcosa alla casa.

Sorride con amarezza che fa male al cuore: «è stato un lungo parto», aggiunge. M'invita a sederci assieme attorno ad un tavolo di povero caffè provinciale. Ci siamo conosciuti in altre epoche, il rivederci è convenuto a lui e a me.

La stretta di mano è stata amichevole, ora nella mia sento ancora la sua forza di vecchio che non invecchia.

Del paese distrutto, come pochi paesi possono essere distrutti, rammenta uno squarcio lunghissimo, che attraversa un muro di chiesa quale ferita che non sarà mai cicatrizzata. Mormora: «E poi anche il palazzo dei signori non sarà più abitato». Già due volte si è recato nelle valli. Ha scrutato i monti che talora vibrano ancora, come se la terra sotto, sia sempre irrequieta.

Sa di avere un lavoro quale emigrante, conosce la lingua straniera parlata in quella fabbrica; dice senza fierezza, ma quale attestazione di verità, che anche se l'età non è più quella dello sforzo che non vede limiti perché muscoli ed ossa tengono duro, egli continua a lavorare. Però quella casa che non può più ospitare lui, la moglie (i figli sono lontano, nel Canada) lo avvelena. Gli sembra impossibile che un terremoto nelle valli friulane abbia rotto, forse per sempre, il ritmo unico dei suoi viaggi.

Il suo racconto non cessa. Egli vorrebbe meno programmi, promesse, parole. Davanti ai miei occhi c'è un friulano protagonista di una vita esem-

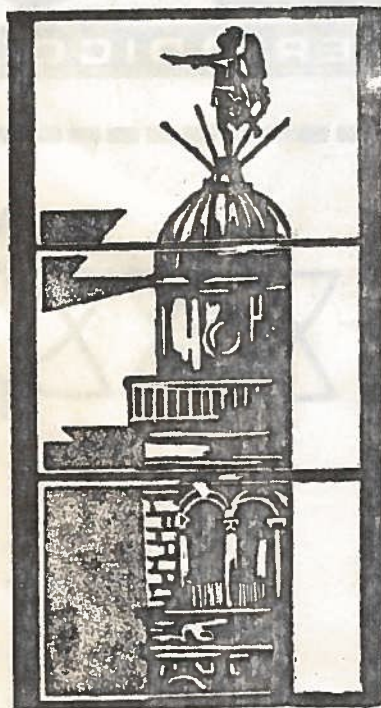
plare. L'onestà è un fatto privo d'importanza, in quanto occorre essere onesti senza vanto; anche la correttezza è normale. Non riesce a comprendere che cosa avviene nel mondo. Scuote la testa: «forse sono troppo vecchio e non afferro più che cosa avviene». Poi la bella fiaba dell'emigrante che tiene duro, perché non bisogna mai venire meno a certi principi, riprende quale canto di sorgente.

Suo nonno è stato un emigrante; il San Gottardo lo ha visto con altri; era fiero di quel traforo come se quel buco (così lo chiamava) fosse stato tutto opera sua. Suo padre è morto a Caporetto; poi è stato sepolto a Gemona, non lontano da un monumento ai caduti, che non gli piace, per il semplice fatto che la didascalia incisa sotto il bronzo è priva di verità.

Sorride cautamente: aggrotta i sopraccigli folti di bianchi peli, aggiunge: «secondo lei la verità è quella dei morti o dei vivi?» Ma la polemica, quasi istintiva prende fine; già vede i suoi giorni di ventenne manovale in Svizzera. Però prima di farsi qualificare muratore, e ricevere la paga di quello, di amici morti sul lavoro ne ha visti. Conclude: «e non esistevano le assicurazioni professionali; ed i sindacati non erano per noi stranieri».

Di tutta la gente conosciuta, l'unica che gli convenga è quella sua, la Friulana. I veneti sono diversi, e poi discendendo (come dice) verso il basso ha conosciuto gli altri. Invece salendo verso il Settentrione ha trovato sempre una sporta ed un sacco zeppi di bravi friulani come lui, forse ancora migliori. Ma che altri parlino o scrivano attorno alla serietà dei muratori, provenienti dalle valli terremotate, non gli piace. Poiché in fondo questi cenni rappresentano un rimprovero nei miei confronti, taccio.

Con questo muratore di quasi settanta anni, a cui è stato dato il nomignolo di Patoin, il tempo si svolge indietro per un singolare miracolo.

Nessuno però potrà mai scrivere un romanzo degno di lui, dei tanti muri tirati su diritti a vista d'occhio e senza filo di piombo, delle case che non sono riuscite ad opporsi alla mala sorte della terra in sconvolgimento.

Patoin si è alzato. «Addio», dice. La sua mano ha nuovamente stretta la mia in una morsa di granito che non può sfaldarsi. Lo vedo allontanarsi la sua ombra è incisa sul muro di fronte, quella di un uomo che non comprende e che forse continuerà ad emigrare per costruire la casa, anche se non ignora che fuori della porta di quella, a poca distanza, c'è il cimitero con suo padre dentro. Grido: «addio Patoin», lui non si è voltato.

Enrico Terracini

ANDREOTTI SPREJEL SLOVENSKO DELEGACIJO

Med svojim obiskom v Vidmu je v začetku septembra ministrski predsednik Giulio Andreotti sprejel delegacijo slovenske narodne manjšine v Italiji. Delegacijo so sestavljali senator Jelka Gerbec (PCI), Drago Štoka (SSk), Marko Waltritsch (PSI), Boris Race (SKGZ), Viljem Černo (Beneška kulturna društva) in Andrej Bratuž (Katoliške prosvetne organizacije). Delegacija je po sestanku izdala tiskovno poročilo, v katerem poudarja glavne točke razgovora s predsednikom vlade. Tu so predvsem na dnevnem redu zakonska zaščita Slovencev v Italiji, ratifikacija osimskega sporazuma, potreba po sodelovanju manjšine pri izdelavi zaščitnih norm, vloga in večji pomen dežele pri manjšinski zakonodaji, kulturne in socialne potrebe slovenske manjšine. Predsednik Andreotti je izjavil, da predstavlja prisotnost narodnih manjšin obogatitev ter poučaril pripravljenost, da v kratkem sprejme slovensko delegacijo na delovnem obisku v Rimu.

Srečanju sta prisostvovala tudi deželni predsednik Comelli ter državni podtajnik v predsedstvu vlade Bressani.

NAŠA

POT

04.09.1976

Je boljše, a ne dobro

Iz programa „tržaškega dne“
na strokovnem zborovanju
slovenskih slavistov

Boris Race

Pred osmimi leti smo, posebno v naši manjšinski organizaciji, Slovenski kulturno gospodarski zvezi, ki, poleg drugih, združuje kulturne ustanove in organizacije, opozorili na to, da večina osrednjih slovenskih kulturnih in znanstvenih ustanov zanemarja zamejstvo, predvsem naše v Italiji. Očitno smo, da tak odnos ne more prispevati k utrjevanju enotnega slovenskega kulturnega prostora, kar mora nujno povzročati usihanje narodnostnih in kulturnih naporov pri nas Slovincih v Italiji.

Današnja priložnost*, ko ste se slavisti zbrali tu pri nas v Trstu v takem impozantnem številu, nam narekuje potrebo, da ocenimo, do kakšne stopnje so se naše takratne želje uresničile. Naša prva ugotovitev je: v zadnjih letih je bilo storjenega mnogo, in smo na dobri poti, da se bo ta enotnost v obdobju, ki je pred nami, še bolj utrdila.

Ob enaki priložnosti in v podobni obliki so se pred tremi leti pri nas zbrali slovenski zgodovinarji. Tudi drugače se sodelovanje v tej stroki utrjuje. Konferenca o narodnih manjšinah, ki je bila pred dvema letoma v Trstu, je bila povod za začetek plodnega sodelovanja med Inštitutom za geografijo pri Univerzi v Ljubljani in našim Slovenskim raziskovalnim inštitutom. Prav tako je napredovalo sodelovanje na področju proučevanja slovenskega jezika in etnografije. Postavljeni so bili tudi temelji za sodelovanje na področju urbanizma in zgodovine delavskega gibanja.

Splošno je znano, kako se je utrdilo sodelovanje na drugih področjih kulture, na gledališkem, glasbenem in likovnem. Prav tako so nadvse zadovoljiva številna in sistematična medsebojna gostovanja odsekov in samih kulturno prosvetnih društev. Ko ugotavljamo sodelovanje v raznih zvrsteh znanosti in kulture, ne moremo mimo intenzivnega sodelovanja v založniški dejavnosti.

Marsikatero področje je še nepokrito in je prav, da danes to poudarimo in na to slabost opozorimo. Nobena znanstvena in kulturna ustanova se ne koplje v denarju. Prav tako primanjkuje strokovnjakov (gotovo je vzrok tega pomanjkanje sredstev), toda to ne more biti vzrok za odsotnost od zamejskega prostora. Zapiranje v državne meje in zanemarjanje narodnih meja slabi skupne narodne interese, v končni fazi pa bo škodovalo ustanovam samim in njihovem ugledu.

Upam, da bo pobuda s tega področja, ki je bila pred časom široko zasnovana, postopoma odpravila vse pomanjkljivosti.

Tudi sporazum med Jugoslavijo in Italijo, ki odpravlja neurejena vprašanja med državama, s čimer se pogloblja medsebojno zaupanje in postavlja temelje za tesno sodelovanje na vseh področjih, bo gotovo ugodno vplival na utrjevanje slovenskega kulturnega prostora.

Ko govorimo o povezanosti med Slovenci v kulturi, moramo ponoviti ostro kritiko zadržanja italijanskega, predvsem tržaškega kulturnega sveta. Njegov odpor do sodelovanja s slovenskim kulturnim svetom, bodisi manjšinskim ali osrednjim, je še vedno trdovraten.

Kdo je bolj poklican, da posreduje kulturne vrednote med italijanskim in slovenskim oz. jugoslovanskim svetom, kot so tukajšnje kulturne ustanove, predvsem pa tržaška univerza?

Večina italijanskega dela nacionalno mešanega Trsta, ki se tako trudi, da bi Trst postal sedež raznih mednarodnih znanstvenih in kulturnih ustanov, ni sposobna, oziroma noče, da bi si to čast zaslužil, če bi prej postal mednarodno kulturno središče najelementarnejše prve stopnje, ki bi obstajalo v sodelovanju in medsebojnem oplajanju italijanske in slovenske kulture oziroma kulture jugoslovanskih narodov.

Mnogo italijanskih kulturnih in znanstvenih ustanov živi in deluje še vedno v prepričanju, da je bistveni del njihovega poslanstva utrjevanje italijanstva Trsta in enostranski prodor italijanske kulture na vzhod.

So častne izjeme, toda še vedno izjeme. Najbrž bo moralo tudi na tem področju prodreti spo-

znanje, ki je prodrlo v gospodarskih sferah, da nobeno mesto ne more živeti brez zaledja. Ko bo Furlani dobili svojo univerzo — in na to ne bo treba dolgo čakati — bo Trst ostal brez kulturnega zaledja. Tedaj ne bo zadostovalo, da se bo tržaška univerza odpirala. Če bo hotela obdržati dostojno raven, bo morala prevzeti fiziognomijo, ki bi jo morala že danes imeti v tem dvonarodnem prostoru in na stičišču dveh oziroma več kultur.

Stoletja je veljalo, da je bil jezik temeljna identiteta za celotni slovenski narod. Drugače povedano, slovensko so govorili le Slovenci. Danes se je ta značilnost umaknila na tiste dele, ki so zunaj meja države matičnega naroda. Lastna državnost in s tem povezana gospodarska rast in intenziven kulturni razvoj v mejah SR Slovenije so temeljito vplivali na uveljavitev slovenskega jezika. Razumljivo je torej, da ne more za noben drug del naroda predstavljati materin jezik take vrednote kot za narodno manjšino. Pripadniki enakopravne manjšine, ki živimo v dnevnem intenzivnem stiku z mnogo močnejšo in agresivno večino, čutimo, kako nam materin jezik dobesedno uhaaja. Zato ga vsakdo izmed nas brani po svojih močeh, z večjo ali manjšo upornostjo. Branimo ga z institucijami, kot so šola, gledališče, radio. Branimo ga zavestno, organizirano, kajti slovenski jezik je naša identiteta, je barva naše ga obraza.

Kaj smo glede pravice slovenskega jezika doslej dosegli? Kako je v Benečiji, Režiji in Kanalski dolini, vam bo podrobneje opisal Viljem Černo. V Gorici stoje samo slovenske topografske table pred slovenskimi naselji okoliških občin in goriške občine. Drugih pravic slovenščina tam nima.

V Trstu bi moralo biti mnogo bolje, ker je Posebni statut kot priloga londonskega sporazuma iz leta 1954 podrobno določil pravice rabe slovenščine. Memorandum ni bil ratificiran, zaradi česar je bilo uveljavljanje raznih določil odvisno od politične klime in spreminjajoče se pripravljeno, kolikšne koncesije dati soprodpisnici Jugoslaviji. Tudi pritisk oblasti, da bi Slovenci ne zahtevali rabe slovenščine, je bil posebno v samem Trstu v prvih letih močan. Tako je slovenski jezik enakopraven — tudi tu ne popolnoma dosledno — le v slovenskih občinah tržaške okolice.

Oblasti in odločujoči politični dejavniki niso torej ustvarili in tudi niso hoteli ustvariti ozračja, ki bi za Slovence bilo jamstvo, da bi njihova zahteva po rabi slovenščine ne prizadela njihovih elementarnih interesov.

Z osimskim sporazumom bo moralo glede pravice slovenskega jezika nastopiti novo obdobje. Oblasti in politične strukture bodo morale dokazati, ali so bili iskreni, ko so sporazum podpisovali, in ali grede vstret z notranjim razvojem v državi in tudi pri nas.

Slovenci v Italiji zahtevamo uveljavitev obveznosti in duha osimskih sporazumov in državne ustave z zakonitvijo vseh naših narodnostnih pravic. Posebno glede jezika je naša zahteva, da morajo imeti Slovenci enake pravice, kot jih imajo sodržavljeni italijanske narodnosti, ko uporabljajo svoj jezik.

S koroškimi Slovenci sodoživljamo tudi mi, Slovenci v Italiji, njihove usodne dni. Prav dobro se zavedamo, da se na Koroškem kroji tudi del naše usode. Zmaga velikonemških nacionalističnih

sil, ki hočejo nemško Koroško, bi pri nas okrepila italijanske nacionalistične kroge in njihov vpliv. Če bi zmagala teza, da je stopnja narodnostnih pravic odvisna od števila pripadnikov manjšin in če bi zmagala praksa, da se okrepi oblasti glede manjšin sprejemajo brez odobritve in proti volji prizadetih, bi to pomenilo velik korak nazaj v manjšinski politiki. Tudi to bi negativno odsevalo drugod.

Asimilacija in raznarodovanje
ni „prazna beseda“

Potrebne smeri slovenskega šolstva v Italiji

Brez popolne in avtonomne
šole manjšina ne more živeti

Dr. Karel Šiškovič

Korenine sedanje slovenske šole v Italiji je iskati v NOB, ko je politična in upravna oblast, ki se je rojevala v partizanskem gibanju, začela organizirati na podlagi potreb slovenskega prebivalstva Primorske številne tečaje in šole. Slovenske šole so začele rasti po Primorskem, kjer je bil fašizem ukinil vsakršno obliko slovenskega šolstva, in so napolnile vrzel, ki je nastala in je odrezala v obdobju približno dvajsetih let slovenski naraščaj od vzgoje in izobraževanja v materinem jeziku, kar je povzročilo še danes občuteno nena- domestljivo škodo.

V okviru obnavljanja slovenske šole na Primorskem v vojnem obdobju je potekalo obnavljanje slovenskega pouka tudi v samem tržaškem in goriškem mestu, torej na vsem sedanjem dvonarodnem ozemlju, ki pripada republiki Italiji. Vojaške in politične narodno-osvobodilne operacije slovenske NOV in slovenskih političnih organizacij na osvobojenem in okupiranem ozemlju Primorske so prinesle novost tudi na območju Beneške Slovenije, ki ni nikoli imela organizirane mreže slovenskih šol razen nekaterih tečajev, ki jih vodili slovenski duhovniki. Beneška Slovenija je dobi razraščanja NOB dobila v nekaterih občinah nekaj slovenskih šol.

Po osvoboditvi se je prav po zaslugi že trdno organizirane mreže slovenskega šolstva ohranilo dejansko stanje na Tržaškem in Goriškem, medtem ko so spet iz-

NDŠI
RAZGLEDI
5. 11. 76

Prikolice iz Slovenije za Furlanijo

V ponedeljek, 11. t.m. je predsednik rdečeka križa Slovenije in član predsedstva RK Jugoslavije Maks Klanšek na videmski železniški postaji izročil italijanskemu rdečemu križu 40 stanovanjskih prikolic iz Slovenije kot prispevek jugoslovanske vlade za potresence v Furlaniji. Pošiljko je sprejel glavni ravnatelj italijanskega rdečega križa Carlo Ricca. Prisoten je bil tudi jugoslovanski generalni konzul v Trstu Ivan Renko. Ricca se je zahvalil za dar tako jugoslovanskemu rdečemu križu kot tudi jugoslovanskemu ljudstvu in poudaril, da to ni edini dar, ki ja je Jugoslavija posredovala. Podčrtal je, da so bili Jugoslovani že prve dni po potresu ob strani prizadetemu pre-

bivalstvu, saj so takoj poslali odeje, posteljnine in druga sredstva, ki so bila potrebno potrebna za prvo pomoč. Za tem so dospela še druge pošiljke, med temi enajst stanovanjskih prikolic, ki so jih lahko takoj izročili lekarniški službi na prizadetih področjih. Ricca se je ob sklepu kratke a prisrčne slovesnosti izročitve zahvalil tako v imenu italijanskega rdečega križa kot tudi v imenu izrednega vladnega komisarja Zamberelettija, ki ga je izrecno pooblastil.

Spomnimo, da so družbene organizacije iz Slovenije pred časom izročila kakih trideset stanovanjskih prikolic prebivalstvu nekaterih vasi v Beneški Sloveniji. Na isto področje je dospela iz Slovenije znatna materialna pomoč, slovenski izvedenci pa sodelujejo že pri obnovitvenih delih porušeni zgradb.

NOVI LIST

14. 10. 76

Množična udeležba zborov na »Cecilijanki 76«

Tudi letos je bila v Katoliškem domu v Gorici tradicionalna »Cecilijanka«, ki zaradi velikega števila nastopajočih zborov že nekaj let traja dva dni. Nastopa sta bila v soboto, 20. t.m. zvečer, in v nedeljo, 21. t.m. popoldne. Zlasti nedeljskega nastopa, ki ga je deloma direktno prenašala tudi radijska postaja Trst A, se je udeležilo mnogo poslušalcev.

Iz seznama zborov, ki so sodelovali na letošnji reviji, je razvidno, da so prišli iz vseh treh pokrajin dežele Furlanije - Julijske krajine, kjer prebivajo Slovenci, to je z Goriškega, Tržaškega in iz Beneške Slovenije. Škoda, da organizatorji niso povabili tpudi kakšen zbor s Koroškega, to je iz dežele, ki je trenutno v središču pozornosti slovenske javnosti. Sobotni nastop je pričel mešani pevski zbor »Lojze Bratuž« iz Gorice, ki je pod vodstvom Stanka Jericija pel skladbe Jannequina, Karla Pahorja in dirigentovo priredbo slovenske ljudske »Rasti, rasti, rožmarin«. Sledil je mešani zbor »Majnik« iz Zgonika, ki ga vodi Herman Anto-

nič, nato mešani zbor »Rupa - Peč« pod vodstvom Zdravka Klanjščka, moški pevski zbor »Kras« iz Dola - Poljan (vodi ga Pavlina Komel), zelo številen mešani zbor društva »F.B. Sedej« iz Števerjana (dirigent Herman Srebrnič), moški zbor »Fantje iz pod Grmade« pod vodstvom Iva Kralja in za zaključek mešani zbor »Pod lipo« iz Barnasa v Beneški Sloveniji (dirigent Nino Specogna).

Naslednji dan, v nedeljo, so nastopili naslednji pevski zbori: dekliški zbor »Devin« (dirigent Herman Antonič, tudi imena ostalih dirigentov navajamo v oklepaju), moški zbor »Štmaver« (Gabrijel Devetak), mešani cerkveni zbor iz Doberdoba (Karlo Lavrenčič), mešani zbor »Štandrež« (Ivo Bolčina), Goriški dekliški zbor (Lojzka Bratuž), moški zbor »Brda« iz Krmina - Plešivega (Zdravko Klanjšček), zbor »Planinka« iz Ukev, ki je že star znanec te pevske revije (Franc Sivec), moški zbor »Mirko Filej« iz Gorice (Zdravko Klanjšček), in kot gost mešani zbor od Sv. Ivana pri Trstu (Neda Zerjal). Ta zbor je s svojim kvalitetnim podajanjem dostojno zaključil revijo.

»Cecilijanka« nima tekmovalnega značaja, saj hoče le omogočiti nastop čimvečjemu številu naših zborov in jih tako vzpodbuditi pri njihovem nadaljnjem delu, vendar je treba zabeležiti, da so se tudi letos nekateri še posebej odlikovali in izstopali iz večine nastopajočih zborov. Ti zbori so s svojimi večjimi umetniškimi stremljenji pokazali smer, kam in kako naj se razvija kulturno delo množičnega značaja, kamor nedvomno sodi zborovsko petje.

NOVI LIST

25. 11. 76

Prikolice iz Slovenije za Furlanijo

V ponedeljek, 11. t.m. je predsednik rdečeka križa Slovenije in član predsedstva RK Jugoslavije Maks Klanšek na videmski železniški postaji izročil italijanskemu rdečemu križu 40 stanovanjskih prikolic iz Slovenije kot prispevek jugoslovanske vlade za potresence v Furlaniji. Pošiljko je sprejel glavni ravnatelj italijanskega rdečega križa Carlo Ricca. Prisoten je bil tudi jugoslovanski generalni konzul v Trstu Ivan Renko. Ricca se je zahvalil za dar tako jugoslovanskemu rdečemu križu kot tudi jugoslovanskemu ljudstvu in poudaril, da to ni edini dar, ki ja je Jugoslavija posredovala. Podčrtal je, da so bili Jugoslovani že prve dni po potresu ob strani prizadetemu pre-

bivalstvu, saj so takoj poslali odeje, posteljnine in druga sredstva, ki so bila neobhodno potrebna za prvo pomoč. Za tem so dospela še druge pošiljke, med temi enajst stanovanjskih prikolic, ki so jih lahko takoj izročili lekarniški službi na prizadetih področjih. Ricca se je ob sklepu kratke a prisrčne slovesnosti izročitve zahvalil tako v imenu italijanskega rdečega križa kot tudi v imenu izrednega vladnega komisarja Zamberelettija, ki ga je izrecno pooblastil.

Spomnimo, da so družbene organizacije iz Slovenije pred časom izročila kakih trideset stanovanjskih prikolic prebivalstvu nekaterih vasi v Beneški Sloveniji. Na isto področje je dospela iz Slovenije znatna materialna pomoč, slovenski izvedenci pa sodelujejo že pri obnovitvenih delih porušenih zgradb.

NOVI LIST

14. 10. 76

Množična udeležba zborov na »Cecilijanki 76«

Tudi letos je bila v Katoliškem domu v Gorici tradicionalna »Cecilijanka«, ki zaradi velikega števila nastopajočih zborov že nekaj let traja dva dni. Nastopa sta bila v soboto, 20. t.m. zvečer, in v nedeljo, 21. t.m. popoldne. Zlasti nedeljskega nastopa, ki ga je deloma direktno prenašala tudi radijska postaja Trst A, se je udeležilo mnogo poslušalcev.

Iz seznama zborov, ki so sodelovali na letošnji reviji, je razvidno, da so prišli iz vseh treh pokrajin dežele Furlanije - Julijske krajine, kjer prebivajo Slovenci, to je z Goriškega, Tržaškega in iz Beneške Slovenije. Škoda, da organizatorji niso povabili tpudi kakšen zbor s Koroškega, to je iz dežele, ki je trenutno v središču pozornosti slovenske javnosti. Sobotni nastop je pričel mešani pevski zbor »Lojze Bratuž« iz Gorice, ki je pod vodstvom Stanka Jericija pel skladbe Jannequina, Karla Pahorja in dirigentovo priredbo slovenske ljudske »Rasti, rasti, rožmarin«. Sledil je mešani zbor »Majnik« iz Zgonika, ki ga vodi Herman Anto-

nič, nato mešani zbor »Rupa - Peč« pod vodstvom Zdravka Klanjščka, moški pevski zbor »Kras« iz Dola - Poljan (vodi ga Pavlina Komel), zelo številen mešani zbor društva »F.B. Sedej« iz Števerjana (dirigent Herman Srebrnič), moški zbor »Fantje iz pod Grmade« pod vodstvom Iva Kralja in za zaključek mešani zbor »Pod lipo« iz Barnasa v Beneški Sloveniji (dirigent Nino Specogna).

Naslednji dan, v nedeljo, so nastopili naslednji pevski zbori: dekliški zbor »Devin« (dirigent Herman Antonič, tudi imena ostalih dirigentov navajamo v oklepaju), moški zbor »Štmaver« (Gabrijel Devetak), mešani cerkveni zbor iz Doberdoba (Karlo Lavrenčič), mešani zbor »Štandrež« (Ivo Bolčina), Goriški dekliški zbor (Lojzka Bratuž), moški zbor »Brda« iz Krmina - Plešivega (Zdravko Klanjšček), zbor »Planinka« iz Ukev, ki je že star znanec te pevske revije (Franc Sivec), moški zbor »Mirko Filej« iz Gorice (Zdravko Klanjšček), in kot gost mešani zbor od Sv. Ivana pri Trstu (Neda Žerjal). Ta zbor je s svojim kvalitetnim podajanjem dostojno zaključil revijo.

»Cecilijanka« nima tekmovalnega značaja, saj hoče le omogočiti nastop čimvečjemu številu naših zborov in jih tako vzpodbuditi pri njihovem nadaljnjem delu, vendar je treba zabeležiti, da so se tudi letos nekateri še posebej odlikovali in izstopali iz večine nastopajočih zborov. Ti zbori so s svojimi večjimi umetniškimi stremljenji pokazali smer, kam in kako naj se razvija kulturno delo množičnega značaja, kamor nedvomno sodi zborovsko petje.

NOVI LIST

25. 11. 76

POIMENOVANJE ŠOL

V zadnjem času so na Tržaškem odkrili kar dva kipa v šolah, ki sta poimenovani po uglednih slovenskih osebnostih. V boljunški osnovni šoli so odkrili spomenik skladatelju Franu Venturiniju, po katerem nosi tamkajšnja šola ime. Na srednji šoli Ivan Cankar pri Sv. Jakobu v Trstu pa so proslavo ob pisateljevi stoletnici prav tako združili z odkritjem pisateljevega kipa. Obe deli je v bronu izdelal kipar France Gorše, ki je prva leta po zadnji vojni, preden se je izselil v Združene države Amerike, poučeval risanje na tržaških slovenskih šolah.

Tudi v Ricmanjah so svečano poimenovali osnovno šolo. Nosila bo ime po pisatelju in duhovniku Ivanu Trinku - Zamejskem, buditelju beneških Slovencev.

Akademski kipar France Gorše ob kipu, ki ga je izdelal za šolo pri Sv. Jakobu.

Slovenija za Beneško Slovenijo

Solidarnostna akcija za pomoč potresencem v Beneški Sloveniji s strani podjetij in delovnega ljudstva matične domovine se je po zadnjih potresnih sunkih še pospešila. Že pred nekaj tedni so namestili osem stanovanjskih prikolic v Subidu. V torek pa je peljala preko obmejnega prehoda Robič - Stupica kolona nadaljnjih dvajset prikolic, ki jih izdeluje slovensko podjetje IMV iz Novega mesta. Prikolice so peljali šoferji številnih podjetij pa tudi zasebniki. Za prevoz je skrbel štab za civilno zaščito iz Tolmina, izročili pa so jih Koordinacijskemu odboru za pomoč žrtvam potresa v Beneški Sloveniji. Štiri prikolice so namestili v Čedadu, dve v Njivici, šest v Bardu, po štiri pa v Sedlišču in Viskorški. V Beneški Sloveniji bodo skupno namestili okrog sto prikolic iz Slovenije. Gre za najprimernejšo namestitev za one prebivalce, ki se niso izselili. Gradnja montažnih hiš se sicer nadaljuje z veliko zamudo, vremenski pogoji pa so iz dneva v dan slabši.

Veliko pomoč so nudili in jo še posredujejo izvedenci Zavoda za raziskavo materialov in konstrukcije v Ljubljani. Že v prvem

obdobju po potresu 6. maja so nastopile tri ekipe izvedencev, ki so izdelale 165 sanacijskih načrtov za poškodovane hiše. Po potresnih sunkih v tem mesecu bodo morali številne načrte predelati in ugotoviti, če so objekti še pripravni za sanacijo. Dve hiši, ki so jih sanirali v Barnasu in Bardu sta uspešno prenesli močna septembrska sunka. Po Beneški Sloveniji delajo tudi štiri specializirane delovne ekipe ljubljanskega zavoda in sicer v Fojdi, Bardu, Zapotoku in Subidu. Gradbeno podjetje iz Nove Gorice pripravlja 32 enostanovanjskih montažnih hiš. Koordinacijski odbor za pomoč žrtvam potresa v Beneški Sloveniji je nadalje prejel zagotovilo o posredovanju milijona zidakov, 30 tisoč strešnikov, 500 ton cementa ter 200 kubičnih metrov lesa.

NOVI
LIST
23.9.76

Furlanija: brez strehe 50.000 ljudi

VEČER
15.9.76

Ljudje so obupani

„POMAGAJTE NAM, IN TO HITRO, SICER NE BOMO VZDRŽALI,” PRAVIJO DOMAČINI — LJUDI BODO NASELILI TUDI V HOTELE IN PRAZNA STANOVANJA

Sinoči se je oglasila iz Trsta naša poročevalka Neva Lukež. Položaj ljudi na potresnem območju v Furlaniji je že po njenem včerajšnjem poročilu težak, veliko hujši pa bo sedaj, ko jih je prizadel nov katastrofalen sunek.

Ljudje so obupani in na kraju z močmi. Zaman jim strokovnjaki zatrjujejo, da gre le za sesedanje zemlje, ki nujno sledi prvemu potresu, do katerega je prišlo v maju, kajti tudi sobotni ni bil dosti šibkejši od prvega. Na srečo pa je trajal manj časa, in tudi porušiti ni mogel toliko, kolikor je lahko prvič — saj je na tem področju skoraj že vse porušeno. Doslej je bilo namreč kar 220 potresnih sunkov, in pravijo, da se lahko tako stanje ponavlja še dve leti.

SEDAJ ŠE VOLJE NI VEČ

Toda vse, kar je sedanjí potres porušil, in vsa škoda, ki jo je povzročil, vse je bolj boleče, kot je bilo prvič: doslej so se ljudje sami oziroma s pomočjo drugih namučili, da bi popravili najnujnejše in da bi se pred nastopajočo zimo čimprej preselili pod vsaj kolikor toliko varno streho. In prav vse to njihovo delo je bilo pri sobotnem

potresu v trenutku uničeno. Kako začeti znova, ko ni denarja, sredstev, ko ni dovolj strokovne pomoči in ko so tudi življenjske sile pri kraju?

„Prvi potres je bil grozen, izgubila sem moža in sestro,” nam je dejala priletna ženica. „Toda še sem imela v sebi toliko moči in volje, da sem si želela dočakati, da bi zopet spala pod svojo streho. Sedaj te volje nimam več. Zdi se mi, da se mi zemlja pod nogami kar naprej trese, in tega me je groza.” Podoben pesimizem preveva tudi druge prebivalce, ki so sicer junaško prenašali štiri mesece hudih težav, sedaj pa so pred ponovno elementarno nesrečo klonili. Doslej so bili vsi za to, da vztrajajo na svoji zemlji, da si tod zopet postavijo svoj dom; danes se te zemlje bojijo, in vendar jim je pomnila vse, ker jo z vsem srcem ljubijo.

POMAGAJTE, HITRO!

Prav sedaj je na obisku v deželi parlamentarna komisija, ki bo morala po vsem tem, kar bo sama videla in ugotovila, sestaviti predloge za sprejetje vladnega zakona, ki naj bi pomagal k čimprejšnji obnovi potresnega območja. Raz-

govori, ki jih je imela tako s predstavniki oblasti kot tudi s prebivalstvom, so bili več kot plodni. „Pomagajte nam, in to hitro, sicer ne bomo vzdržali!” so izjavljali domačini, in videti je bilo, da so parlamentarci to njihovo stisko razumeli.

Govori se, da bodo v kratkem zasedli hotele, počitniške domove in prazna stanovanja na področju dežele. To bi bil eden od ukrepov, ki bi lahko rešil trenutno stisko tisočev. Toda v Furlaniji in Beneški Sloveniji je brez strehe okrog 50.000 ljudi. In ti ne morejo ostati več v šotorih. Montažnih hiš, ki jih med drugim postavljajo tudi tri slovenska podjetja, je še vedno premalo, dosti več bi jih moralo biti. Ljudje so hvaležni vsem, ki jim pomagajo. Posebno so Beneški Slovenci hvaležni prav jugoslovanskim inženirjem in delavcem ki so z novim načinom popraviljanja napol porušenih hiš pokazali, da je tak način uspešen, saj so vsa poslopja, popravljena po tem sistemu, brez poškodb vzdržala tudi sobotni potres. Toda takšnih delovnih skupin bi moralo biti na potresnem področju dosti več.

N. LUKEŠ

Sodelovanje manjšine pri oblikovanju zakona

Že poldrugo leto pripravlja deželni odbor osnutek zakona o ureditvi knjižnic v Furlaniji — Julijski krajini. Poleg razvoja knjižničarske in muzejske službe vsebuje zakon tudi varstvo umetniških in zgodovinskih predmetov ter arhiva. V pripravah se je deželni odbor posvetoval tudi z vodstvom slovenske narodne in študijske knjižnice v Trstu. V posebni komisiji naj bi bil tudi slovenski predstavnik, razen tega pa naj bi slovenska knjižnica dobivala redno letno podporo. Predlog zakona jamči tudi prisotnost slovenske manjšine v muzejski upravi.

V Furlaniji in Beneški Sloveniji zopet pod šotori

Dva nova, izredno močna potresna sunka sta v Furlaniji in v Beneški Sloveniji ponovno prestrašila ljudi, da so se zatekli pod šotore. Številne hiše, ki so jih že zrahljali prejšnji potresni sunki, so se zrušile, zemeljski usadi pa so povzročili precej težav v prometu. Tako je občina Barde v Beneški Sloveniji popolnoma odrezana od sveta.

V Videm je prispela parlamentarna delegacija, ki jo sestavljajo predstavniki vseh političnih strank in se je pogovarjala s prizadetimi o oblikah pomoči prizadetemu prebivalstvu. V kratkem bo italijanski parlament razpravljal o ukrepih za obnovo Furlanije.

FRITORSKI
NOVICE
17.9.76

La lunga notte dell'uragano

Decine di tendopoli sono rimaste allagate, le tende isolate sono state sradicate, la gente ha lottato contro il vento che soffiava a ottanta chilometri all'ora. E' stato un colpo duro per chi sperava nella ripresa

dal nostro inviato LEONARDO COEN

in leggera pendenza e l'acqua ha potuto colare in strada». Verso l'una di notte, la bufera si è un po' placata, e già alle tre la gente cominciava a lavorare per rimettere in piedi le tende crollate, oppure per rinforzare gli attacchi e i paletti. Al mattino, sui fili tesi da un albero all'altro, la biancheria è stata stesa ad asciugare assieme ai vestiti e ai materassi fradici. Purtroppo, la frutta e gran parte dei viveri era marcita.

Per tutta la notte, nella zona tra Gemona e Venzone, ci sono state diverse chiamate per i vigili del fuoco, che hanno il loro campo base a qualche centinaio di metri dalla stazione ferroviaria, sulla statale per Tarvisio. Tuttavia, al campo della «Colonna mobile centrale» si minimizza la portata del nubifragio: «Danni? Pochi. Qui da noi nel nostro campo, qualche strappo alla tenda del comando. In giro? Noi abbiamo visto soltanto una tenda buttata giù dal vento» dice l'ingegnere Leonardo Corbo, comandante dei vigili del fuoco di Lucca. «Certamente nei campi e negli spiazzati a forma di catino l'acqua e poi il vento avranno causato dei guai maggiori: ma noi non pos-

siamo intervenire ovunque e del resto abbiamo sempre consigliato di stare nelle tendopoli, poste in zone più riparate».

Ma sono veramente riparate queste tendopoli? Non tutte, almeno a quanto siamo riusciti a capire girando per i centri colpiti dal terremoto. Per esempio proprio a Gemona quasi tutti i campi hanno subito allagamenti, persino quello del campo sportivo, che pure è situato su un terreno molto permeabile ed è già fornito degli scoli di scorrimento. «Se viene un altro temporale» dice una donna, Serafina Boezio, che sta lavando dei piatti vicino ad una autobotte militare, «noi non sappiamo cosa fare. Stamattina abbiamo gettato un po' di ghiaia per terra, ma non possiamo certo dormire con l'acqua alle ginocchia oppure sostenere i pali delle tende ogni volta che il vento soffia fortissimo come stanotte».

Secondo i medici del campo di soccorso della colonna di Parma, sempre a Gemona, il pericolo maggiore viene dal cambiamento repentino di temperatura: «La gente non è abituata a vivere nelle tende, l'umidità è pericolosa: ci sono già

molti casi di bronchiti.

Per molti, la bufera di stanotte è stata l'ennesima maledizione; «Ci sembrava di sognare: finalmente non c'era stata più una scossa, cominciavamo a sperare che di terremoto non si parlasse più» dice Sandro Mazza, un contadino che sta alla periferia di Maiano, con altre sette persone dentro una tenda rimediata alla buona. «La mia casa è laggiù, c'è dentro la mia roba, ho dovuto lasciar libere le galline, le vacche le ho perse. Ora non ci resta che aspettare, almeno a noi vecchi. I miei due figli li ho mandati già via, da dei cugini di Torino». Nella sua tenda stanno preparando da mangiare, qualcuno guarda verso i monti: ci sono nuvole nerissime. «Stanotte sarà ancora come ieri». Ha chinato la testa, scrollando le spalle, ha preso una vanga e ha cominciato a scavare tutto attorno.

Più avanti, verso Udine, la strada è interrotta. Si deve passare per i campi: «E' colpa degli allagamenti di stanotte» ci dicono da una tendopoli, sono dei radioamatori. «Ci sono stati smottamenti, alberi sradicati, piccole frane. Lo abbiamo saputo grazie alle radio». Per questa povera gente non c'è ancora pace.

Mezza Udine continua a dormire fuori casa

dal nostro inviato

UDINE, 14. — Anche la città di Udine fa parte dei 61 comuni terremotati: interi quartieri sono stati dichiarati pericolanti. Quante sono le case dichiarate inagibili? Qui le cifre discordano: secondo la prefettura, ci sarebbero soltanto 65 abitazioni lievemente danneggiate. Secondo i comitati di quartiere, invece, le case pericolanti sarebbero tre volte tanto.

Più probabilmente, le case che dovranno essere sottoposte a demolizione saranno un centinaio, così dicono nella sede della federazione provinciale del Sunia di Udine di piazza Garibaldi E. «Per il momento, a quanto ci risulta, ci sono state 1.500 segnalazioni di danni agli stabili: soltanto cento di essi sono stati dichiarati per il momento inagibili». Quante persone sono dunque rimaste senza casa? «E' difficile dirlo: la gente è ancora spaventata dalle scosse degli ultimi giorni, continua a dormire nelle tende dislocate sui giardinetti, nelle piazze, nei cortili, chi in automobile, nei treni, nelle case al mare o in campagna: è difficile perciò distinguere chi è senza casa tra tutti coloro che non stanno più a casa».

Secondo una stima ufficiosa, quasi il 50 per cento della popolazione di Udine (50 mila abitanti su 104.000) non rientra a dormire nella propria abitazione. Dove va tutta questa gente? Circa 15 mila persone hanno trovato alloggio in 4 mila tende, impiantate un po' dovunque, nella città e in periferia oppure nei borghi compresi nell'area del comune. La maggior parte di chi non ha la casa al mare (Livigno è la spiaggia degli udinesi) si arrangia come può, facendosi ospitare nelle case non lesionate. Il 50 per cento delle scuole è stato dichiarato inagibile. Si tratta di edifici per lo più del centro storico, che è stato il più danneggiato.

Il comune mette a disposizione tende soltanto per coloro che hanno la casa già dichiarata inagibile: così, tocca ai comitati di quartiere soddisfare le domande delle altre centinaia di famiglie che non vogliono più dormire a casa loro, per la paura di crolli si fidano della sicurezza delle proprie abitazioni e mettono a loro volta a disposizione dei posti letto reperiti tra tende, autobus e oratori. Per esempio, il comitato di quartiere Pracchiuso (forse il più danneggiato) ha trovato 30 posti letto in un oratorio; il comitato di quartiere Chiavris (un sobborgo sul-

la strada per Colloredo Monte Albano) ha impiantato 3 tendoni nel cortile di una casa popolare; il comitato di quartiere di Villalta ha allestito 50 posti letto nell'ex cinema Asquini. Inoltre, il comitato di quartiere sta concludendo un censimento delle case illese e sfitte del quartiere da poter mettere a disposizione dei senza tetto. Comunque, si tratta in genere di iniziative ancora non organizzate a livello cittadino.

I rapporti con il comune non sono dei più idilliaci: «all'inizio c'era un po' di diffidenza nei nostri confronti» spiega Marina Morandini, 20 anni, del comitato di quartiere Chiavris. «Ma le dimensioni della catastrofe erano troppo vistose, e il comune è stato ben lieto di poter concentrare le iniziative di soccorso e di stanziamenti ai quartieri, per potersi dedicare completamente alle zone terremotate». L'ufficializzazione dei compiti di assistenti sociali è arrivato dalle colonne dello stesso *Messaggero Veneto*, il quotidiano locale.

Ma il terremoto non ha soltanto danneggiato case, lesò edifici storici (come il castello) e obbligato alla chiusura delle scuole. Ha anche danneggiato il commercio: i negozi soltanto oggi hanno cominciato a riaprire, e per poche ore le scosse di terremoto, infatti, non si sono più fatte sentire e la paura è andata via. Nei giorni scorsi i negozi erano rimasti aperti in media un'ora al giorno, e non tutti. La crisi ha colpito anche i supermercati, che hanno avuto un forte calo delle vendite: «non lavoriamo più» dice il direttore del Supercoop di via Caccia. Bar e ristoranti hanno lavorato fino a ieri solamente con i soccorritori di passaggio e coi giornalisti (500 da tutto il mondo). La cassiera del «Bar Moretti», uno dei più frequentati della città di fronte alla stazione ferroviaria, commenta che se fosse dipeso dalla gente del posto, avrebbe dovuto chiudere da una settimana.

E' di notte, però, che Udine offre uno spettacolo desolato: le strade si spopolano, le auto parcheggiate diminuiscono improvvisamente. I locali pubblici sono tutti chiusi, come pure la stragrande maggioranza dei bar. C'è un po' d'animazione solo attorno alle tende. Verso mezzanotte, Udine si trasforma in una città morta.

I detenuti chiedono di partire per il Friuli

LANO — Otto detenuti del carcere di San Vittore hanno chiesto di potersi recare in Friuli a disposizione delle squadre di soccorso dei vigili del fuoco.

Il otto (tutti in carcere per rapina e furto: sei con condanna definitiva e due in attesa di appello) si sono incontrati ieri mattina con il direttore del carcere e gli sono stati consegnati due paginette di quaderno, scritte con grafia stentata, con le richieste per il giudice sorveglianza Bruno Sicla-

«L'iniziativa degli otto si basa sulla nuova legge che consente ai detenuti brevi periodi in caso di «motivi gravi». In altre carceri la legge è già stata applicata e altri detenuti hanno avuto messi di due o più giorni. Anche a Desio un gruppo di detenuti ha preso la stessa iniziativa».

Processati e condannati quattro «sciacalli»

UDINE, 14 — Quattro giovani arrestati mentre rubavano nelle case abbandonate per le scosse del terremoto sono stati condannati ieri dal tribunale.

Il primo a comparire davanti ai giudici è stato Francesco Del Vecchio, 21 anni, napoletano. E' stato sorpreso a Gemona con un ciclomotore che aveva trovato fra le macerie di una casa. E' stato condannato a 3 anni e un mese di reclusione.

Il secondo condannato è Renato Elegante, 30 anni, nato a Udine, sorpreso, venerdì 8, con indumenti e oggetti rubati. Renato Elegante è stato sottoposto a stento al linciaggio. In carcere è stato picchiato da altri detenuti. I giudici gli hanno inflitto 4 anni e 8 mesi. Gli altri due condannati sono Orazio De Cassan (4 anni e 8 mesi), e Rolando De Carlo (3 anni).

Centoventi persone vivono di pane e acqua

Ancora senza soccorsi una valle abbandonata

UDINE, 14 — Ma la situazione è veramente tutta sotto controllo, a otto giorni dal disastro, come assicurano autorità civili e militari? Secondo molti gruppi di volontari — per lo più studenti universitari di Udine iscritti alle facoltà di medicina, agraria e veterinaria, che sono stati fra i primissimi a portare ai soccorsi — ci sono ancora paesi isolati dalle precarie condizioni sanitarie, soprattutto nella Valle del Natisone, sopra Cividale del Friuli, verso la Jugoslavia, che ancora non hanno visto un solo soccorso. Fanno il caso di Topolò di Grimacco, centoventi abitanti, un paese arroccato in cima ad un colle, non ci si può arrivare con l'automobile, il clima è freddo, non c'è più acqua potabile da otto giorni: la gente, per la maggior parte vecchi e bambini (gli uomini validi sono andati a lavorare all'estero) beve acqua torbida. In paese infatti non hanno nemmeno ricevuto il foglietto distribuito dal ministero degli Esteri sui pericoli del tifo. La situazione dei viveri è drammatica, la gente mangia soltanto pane e acqua, gli altri generi alimentari si stanno esaurendo. Inoltre, tutti sono terrorizzati, nessuno più dorme a casa.

Un vecchio, Giovanni Trusiach di 73 anni, che ha da tempo una paralisi agli arti inferiori, e soffre di una bronchite cronica è stato per questi otto giorni sotto un telone di plastica all'aperto. Un altro vecchio, di 80 anni, semiparalizzato per una artrosi (vive infatti su di una carrozzella) non si è più mosso da casa.

Un gruppo di 14 giovani, guidati da Giancarlo Miglio, laureando in medicina, è andato a denunciare questa situazione al sindaco di Udine.

Prime pessimistiche previsioni dei tecnici del ministero dei Lavori Pubblici

Sono inevitabili le baracche?

ROMA — Forse le baracche saranno inevitabili anche nelle zone terremotate del Friuli. Anche se tutti gli amministratori centrali, regionali e locali delle zone colpite dal terremoto, i sindacati, i lavoratori e i senzatetto, hanno finora rifiutato questa possibilità, per evitare di ripetere l'esperienza del Belice, sembra quasi impossibile poter passare direttamente dalle tendopoli alla ricostruzione.

I primi bilanci dei tecnici del Genio Civile del Ministero dei Lavori Pubblici, infatti, prospettano dei tempi ottimali per le ricostruzioni che vanno da un minimo di sei mesi a un massimo di due anni.

Si parla di due mesi per le case riparabili o parzialmente danneggiate; di sei mesi per quelle ripristinabili con sostanziali ritocchi o rinforzi alle strutture; un anno per quelle completamen-

te da ricostruire e da trasferire in zone più sicure o comunque da rinforzare in profondità. Queste stime sono state fatte basandosi su tempi, per gli accertamenti idrogeologici, che sono ridotti del mille per cento rispetto alle situazioni normali.

Viste le previsioni sarà inevitabile che nel prossimo autunno (in Friuli è bene ricordarlo è una stagione fredda e piovosa) molti terremotati si troveranno ancora senza una casa sicura.

Il problema della ricostruzione quindi andrà affrontato con misure di emergenza. Se veramente la Regione Friuli vorrà evitare che nei prossimi mesi non nasca un altro Belice sarà necessario adottare provvedimenti straordinari, forse anche di requisizione.

Se le stime dei tecnici sono realmente queste si spiega la cautela del ministro Antonio Gullotti nella sua inter-

vista a *La Stampa* a proposito del tema della ricostruzione. Il ministro dei Lavori Pubblici ha sottolineato infatti che «i tempi tecnici sono una grande preoccupazione, specie nelle condizioni climatiche del Friuli, e bisognerà creare condizioni tali che le popolazioni colpite pur nella difficoltà vivano in modo tollerabile».

LA REPUBBLICA

15.5.76

FRIULI
La lunga notte dell'uragano sulle tende la tragedia

ferira di vento e pioggia si abbattuta sulla zona terremotata allagando decine di tendopoli, sradicando dai patiti centinaia di tende. Per ore gli oltre novantamila terremotati hanno trascorso la notte immersi letteralmente nell'acqua: in certi punti era alta fino a venti centimetri. Molti torrenti della zona sono straripati: vicini a Maiano, a Osoppo, a Triaacco e a Rivoli, dove c'è no delle grosse tendopoli ospitano più di duemila persone.

Sono dovuti intervenire i brigate che hanno sollevato le tende e messo sotto dei blocchi di cemento, per evitare che in futuro gli allagamenti si verificino ancora. Il vento, ha causato i danni maggiori: specialmente nei campi dove sorgono le tende isolate, di chi non ne vuole sapere di andare a vivere lontano dalla propria casa.

«Pioggia, vento, saette» racconta Alcardo Persello, che abita in una piccola tendopoli di Pers, vicino Maiano. Una ventina di tende, 126 persone tra cui molti bambini. «E' stato un inferno: prima eravamo dei terremotati, adesso siamo anche degli alluvionati. I bambini avevano paura, gridavano. Si gelava, acqua entrava dappertutto. Per fortuna che noi stiamo

in leggera pendenza e l'acqua ha potuto colare in strada». Verso l'una di notte, la bufera si è un po' placata, e già alle tre la gente cominciava a lavorare per rimettere in piedi le tende crollate, oppure per rinforzare gli attacchi e i paletti. Al mattino, sui fili tesi da un albero all'altro, la biancheria è stata stesa ad asciugare assieme ai vestiti e ai materassi fradici. Purtroppo, la frutta e gran parte dei viveri era marcita.

Per tutta la notte, nella zona tra Gemona e Venzona, ci sono state diverse chiamate per i vigili del fuoco, che hanno il loro campo base a qualche centinaio di metri dalla stazione ferroviaria, sulla statale per Tarvisio. Tuttavia, al campo della «Colonna mobile centrale» si minimizza la portata del nubifragio: «Danni? Pochi. Qui da noi nel nostro campo, qualche strappo alla tenda del comando. In giro? Noi abbiamo visto soltanto una tenda buttata giù dal vento», dice l'ingegnere Leonardo Corbo, comandante dei vigili del fuoco di Lucca. «Certamente nei campi e negli spiazzati a forma di catino l'acqua è poi il vento avranno causato dei guai maggiori: ma noi non possiamo intervenire ovunque e del resto abbiamo sempre consigliato di stare nelle tendopoli, poste in zone più riparate».

Ma sono veramente riparate queste tendopoli? Non tutte, almeno a quanto siamo riusciti a capire girando per i centri colpiti dal terremoto. Per esempio proprio a Gemona quasi tutti i campi hanno subito allagamenti, persino quello del campo sportivo, che pure è situato su un terreno molto permeabile ed è già fornito degli scolli di scorrimento. «Se viene un altro temporale» dice una donna, Serafina Boezzi, che sta lavando dei piatti vicino ad una autobotte militare, «noi non sappiamo cosa fare. Stamattina abbiamo gettato un po' di ghiaia per terra, ma non possiamo certo dormire con l'acqua alle ginocchia oppure sostenere i pali delle tende ogni volta che il vento soffia fortissimo come stanotte».

Secondo i medici del campo di soccorso della colonna di Parma, sempre a Gemona, il pericolo maggiore viene dal cambiamento repentino di temperatura: «La gente non è abituata a vivere nelle tende, l'umidità è pericolosa: ci sono già

Per molti, la bufera di stanotte è stata l'ennesima maledizione: «Ci sembrava di sognare: finalmente non c'era stata più una scossa, cominciammo a sperare che di terremoto non si parlasse più» dice Sandro Mazza, un contadino che sta alla periferia di Maiano, con altre sette persone dentro una tenda rimediata alla buona. «La mia casa è laggiù, c'è dentro la mia roba, ho dovuto lasciar libere le galline, le vacche le ho perse. Ora non ci resta che aspettare, almeno a noi vecchi. I miei due figli li ho mandati già via, da dei cugini di Torino». Nella sua tenda stanno preparando da mangiare, qualcuno guarda verso i monti: ci sono nuvole nerissime. «Stanotte sarà ancora come ieri». Ha chinato la testa, scrollando le spalle, ha preso una vangia e ha cominciato a scavare tutto attorno.

Più avanti, verso Udine, la strada è interrotta. Si deve passare per i campi: «E' colpa degli allagamenti di stanotte» ci dicono da una tendopoli, sono dei radioamatori. «Ci sono stati smottamenti, alberi sradicati, piccole frane. Lo abbiamo saputo grazie alle radio». Per questa povera gente non c'è ancora pace.

UDINE, 14. — Anche la città di Udine fa parte dei 61 comuni terremotati: interi quartieri sono stati dichiarati pericolanti. Quante sono le case dichiarate inagibili? Qui le cifre discordano: secondo la prefettura, ci sarebbero soltanto 65 abitazioni lievemente danneggiate. Secondo i comitati di quartiere, invece, le case pericolanti sarebbero tre volte tanto.

Più probabilmente, le case che dovranno essere sottoposte a demolizione saranno un centinaio, così dicono nella sede della federazione provinciale del Sunia di Udine di piazza Garibaldi E. «Per il momento, a quanto ci risulta, ci sono state 1.500 segnalazioni di danni agli stabili: soltanto cento di essi sono stati dichiarati per il momento inagibili». Quante persone sono dunque rimaste senza casa? «E' difficile dirlo: la gente è ancora spaventata dalle scosse degli ultimi giorni, continua a dormire nelle tende dislocate sui giardinetti, nelle piazze, nei cortili, chi in automobile, nei treni, nelle case al mare o in campagna: è difficile perciò distinguere chi è senza casa tra tutti coloro che non stanno più a casa».

Secondo una stima ufficiosa, quasi il 50 per cento della popolazione di Udine (50 mila abitanti su 104.000) non rientra a dormire nella propria abitazione. Dove va tutta questa gente? Circa 15 mila persone hanno trovato alloggio in 4 mila tende, impiantate un po' dovunque, nella città e in periferia oppure nei borghi compresi nell'area del comune. La maggior parte di chi non ha la casa al mare (Livigno è la spiaggia degli udinesi) si arrangia come può, facendosi ospitare nelle case non lesionate. Il 50 per cento delle scuole è stato dichiarato inagibile. Si tratta di edifici per lo più del centro storico, che è stato il più danneggiato.

Il comune mette a disposizione tende soltanto per coloro che hanno la casa già dichiarata inagibile: così, tocca ai comitati di quartiere soddisfare le domande delle altre centinaia di famiglie che non vogliono più dormire a casa loro, per la paura di crolli si fidano della sicurezza delle proprie abitazioni e mettono a loro volta a disposizione dei posti letto reperiti tra tende, autobus e oratori. Per esempio, il comitato di quartiere Pracchiuso (forse il più danneggiato) ha trovato 30 posti letto in un oratorio; il comitato di quartiere Chiavris (un sobborgo sul-

la strada per Colloredo Montebello) ha impiantato 3 tendoni nel cortile di una casa popolare; il comitato di quartiere di Villalta ha allestito 50 posti letto nell'ex cinema Asquini. Inoltre, il comitato di quartiere sta concludendo un censimento delle case illese e sfitte del quartiere da poter mettere a disposizione dei senza tetto. Comunque, si tratta in genere di iniziative ancora non organizzate a livello cittadino.

I rapporti con il comune non sono dei più idilliaci: «all'inizio c'era un po' di diffidenza nei nostri confronti» spiega Marina Morandini, 20 anni, del comitato di quartiere Chiavris. «Ma le dimensioni della catastrofe erano troppo vistose, e il comune è stato ben lieto di poter decentrare le iniziative di soccorso e di stanziamenti ai quartieri, per potersi dedicare completamente alle zone terremotate». L'ufficializzazione dei compiti di assistenti sociali è arrivato dalle colonne dello stesso *Messaggero Veneto*, il quotidiano locale.

Ma il terremoto non ha soltanto danneggiato case, lesedifici storici (come il castello) e obbligato alla chiusura le scuole. Ha anche danneggiato il commercio: i negozi soltanto oggi hanno cominciato a riaprire, e per poche ore le scosse di terremoto, infatti, non si sono più fatte sentire e la paura è andata via. Nei giorni scorsi i negozi erano rimasti aperti in media un'ora al giorno, e non tutti. La crisi ha colpito anche i supermercati, che hanno avuto un forte calo delle vendite: «non lavoriamo più» dice il direttore del Supercoop di via Caccia. Bar e ristoranti hanno lavorato fino a ieri solamente con i soccorritori di passaggio e coi giornalisti (500 da tutto il mondo). La cassiera del «Bar Moretti», uno dei più frequentati della città di fronte alla stazione ferroviaria, commenta che se fosse dipeso dalla gente del posto, avrebbe dovuto chiudere da una settimana.

E' di notte, però, che Udine offre uno spettacolo desolante: le strade si spopolano, le auto parcheggiate diminuiscono improvvisamente. I locali pubblici sono tutti chiusi, come pure la stragrande maggioranza dei bar. C'è un po' d'animazione solo attorno alle tende. Verso mezzanotte, Udine si trasforma in una città morta.

I detenuti chiedono di partire per il Friuli

UDINE, 14. — Otto detenuti del carcere di San Vittore hanno chiesto di potersi recare in Friuli a disposizione delle squadre di soccorso dei vigili del fuoco.

Gli otto (tutti in carcere per rapina e furto: sei condannati definitivamente e due in attesa di appello) si sono incontrati ieri mattina con il direttore del carcere e gli hanno consegnato due paginette di quaderno, scritte con l'alfabeto stenografico, con le loro richieste per il giudice sorveglianza Bruno Siciliano.

L'iniziativa degli otto si basa sulla nuova legge che consente ai detenuti brevi permessi in caso di «motivi gravi». In altre carceri la legge è già stata applicata e alcuni detenuti hanno avuto permessi di due o più giorni. Anche a Desio un gruppo di detenuti ha preso la stessa iniziativa.

Processati e condannati quattro «sciacalli»

UDINE, 14. — Quattro giovani arrestati mentre rubavano nelle case abbandonate per le scosse del terremoto sono stati condannati ieri dal tribunale.

Il primo a comparire davanti ai giudici è stato Francesco Del Vecchio, 21 anni, napoletano. E' stato sorpreso a Gemona con un ciclomotore che aveva trovato fra le macerie di una casa. E' stato condannato a 3 anni e un mese di reclusione.

Il secondo condannato è Renato Elegante, 30 anni, nato a Udine, sorpreso, venerdì 8, con indumenti e oggetti rubati. Renato Elegante è stato sottratto a stento al linciaggio. In carcere è stato picchiato da altri detenuti. I giudici gli hanno inflitto 4 anni e 8 mesi. Gli altri due condannati sono Orazio De Cassan (4 anni e 8 mesi), e Rolando De Carlo (3 anni).

Centoventi persone vivono di pane e acqua Ancora senza soccorsi una valle abbandonata

UDINE, 14. — Ma la situazione è veramente tutta sotto controllo, a otto giorni dal disastro, come assicurano autorità civili e militari? Secondo molti gruppi di volontari — per lo più studenti universitari di Udine iscritti alle facoltà di medicina, agraria e veterinaria, che sono stati tra i primissimi a portare i soccorsi — ci sono ancora paesi isolati dalle precarie condizioni sanitarie, soprattutto nella Valle del Natisone, sopra Cividale del Friuli, verso la Jugoslavia, che ancora non hanno visto un solo soccorso. Fanno il caso di Topolo di Grimacco, centoventi abitanti, un paese arroccato in cima ad un colle, non ci si può arrivare con l'automobile, il clima è freddo, non c'è più acqua potabile da otto giorni: la gente, per la maggior parte vecchi e bambini (gli uomini validi sono andati a lavorare all'estero) beve acqua torbida. In paese infatti non hanno nemmeno ricevuto il foglietto distribuito dal ministero degli Esteri sui pericoli del tifo. La situazione dei viveri è drammatica, la gente mangia soltanto pane e acqua, gli altri generi alimentari si stanno esaurendo. Inoltre, tutti sono terrorizzati, nessuno più dorme a casa.

Un vecchio, Giovanni Trusiach di 73 anni, che ha da tempo una paralisi agli arti inferiori, e soffre di una bronchite cronica è stato per questi otto giorni sotto un telone di plastica all'aperto. Un altro vecchio, di 80 anni, semiparalizzato per una artrosi (vive infatti su di una carrozzella) non si è più mosso da casa.

Un gruppo di 14 giovani, guidati da Giancarlo Miglio, laureando in medicina, è andato a denunciare questa situazione al sindaco di Udine.

Prime pessimistiche previsioni dei tecnici del ministero dei Lavori Pubblici

Sono inevitabili le baracche?

ROMA — Forse le baracche saranno inevitabili anche nelle zone terremotate del Friuli. Anche se tutti gli amministratori centrali, regionali e locali delle zone colpite dal terremoto, i sindaci, i lavoratori e i senzatetto, hanno finora rifiutato questa possibilità, per evitare di ripetere l'esperienza del Belice, sembra quasi impossibile poter passare direttamente dalle tendopoli alla ricostruzione.

I primi bilanci dei tecnici del Genio Civile del Ministero dei Lavori Pubblici, infatti, prospettano dei tempi ottimali per le ricostruzioni che vanno da un minimo di sei mesi a un massimo di due anni.

Si parla di due mesi per le case riparabili o parzialmente danneggiate; di sei mesi per quelle ripristinabili con sostanziali ritocchi o rinforzi alle strutture; un anno per quelle completamente

da ricostruire e da trasferire in zone più sicure o comunque da rinforzare in profondità. Queste stime sono state fatte basandosi su tempi, per gli accertamenti idrogeologici, che sono ridotti del mille per cento rispetto alle situazioni normali.

Viste le previsioni sarà inevitabile che nel prossimo autunno (in Friuli è bene ricordarlo è una stagione fredda e piovosa) molti terremotati si troveranno ancora senza una casa sicura.

Il problema della ricostruzione quindi andrà affrontato con misure di emergenza. Se veramente la Regione Friuli vorrà evitare che nei prossimi mesi non nasca un altro Belice sarà necessario adottare provvedimenti straordinari, forse anche di requisizione.

Se le stime dei tecnici sono realmente queste si spiega la cautela del ministro Antonio Gullo nella sua inter-

vista a *La Stampa* a proposito del tema della ricostruzione. Il ministro dei Lavori Pubblici ha sottolineato infatti che «i tempi tecnici sono una grande preoccupazione, specie nelle condizioni climatiche del Friuli, e bisognerà creare condizioni tali che le popolazioni colpite pur nella difficoltà vivano in modo tollerabile».

FRIULI

Una lunga notte di uragano sulle tende della tragedia

pioggia e vento, quasi un'alluvione, che si è abbattuta su Friuli ha inferto un altro duro colpo alle condizioni dei terremotati. La paura del maltempo ora si è aggiunta alle scosse sismiche.

è stata scoperta una vallata, la Valle del Natisone, Cividale, che era rimasta finora tagliata fuori da tutto. Più di cento persone vivono di pane e acqua, mentre comuni e prefetture si palleggiano le mani.

A PAGINA 4

Knjiga Pavleta Merkuja

Pravkar je pri Založništvu tržaškega tiska v Trstu izšla dvojezična knjiga *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji*, ki prinaša na 476 straneh velikega formata 609 tekstovnih zapisov, preko 400 glasbenih zapisov in veliko fotografskega materiala o ljudskem kulturnem bogastvu Slovencev od Miljskih hribov do Tržaškega, Gorjskega, Slovenske Benečije, Rezije in Kanalske doline, kar izrisuje pravcati kulturni zemljevid o naši prisotnosti v teh krajih. Knjiga je dvojezična — v slovenskem in italijanskem jeziku. Vanjo je *Pavle Merkuj*, njen avtor, vložil osem let zbirateljskega in uredniškega dela.

Knjiga je pomemben dogodek, saj ne bo doživete samo za etnološke, jezikoslovce, sociologe, literarne znanstvenike, muzikologe ampak tudi za ljubitelje pristnega ljudskega ustvarjanja. Se posebno pa bo dragocena njena kulturno politična vloga med Italijani.

Žal je knjiga še v drugem smislu pomembna. Potres v maju je najbolj prizadel prav kraje, iz katerih je najbolj bogato zajela zbirka in prav gotovo je tedaj z materialno škodo nastala tudi kulturna, ki jo bo sicer težko oceniti, in v tem smislu je knjiga prav gotovo zgovorno pričevanje.

LA REPUBBLICA
15.5.76
NOVI LIST
10.6.76

Nadškof Battisti med Slovenci pod Sv. Višarjami

Videmski nadškof Alfredo Battisti je v nedeljo, 17. oktobra, obiskal dve slovenski župniji v Kanalski dolini, in sicer Ukve ter Žabnice.

Prav je, če uvodoma omenimo, da je nadškof preteklega 5. septembra na obisku Sv. Višarij že drugič obljubil, da bo na svojih prihodnjih srečanjih s slovenskimi verniki svoje škofije govoril v njihovem materinem jeziku. Nadškof je svojo obljubo prvič uresničil prav v Ukvah, kjer so šolske oblasti letos prepovedale pošolski pouk slovenščine, in v Žabnicah, kjer je leta 1958 tedanji nadškof Zaffonato prepovedal slovensko petje v cerkvi. Med svetima mašama, ki jih je nadškof daroval ov 9. v Ukvah in ob 11. v Žabnicah, je namreč po evangeliju v italijansčini prebral tudi evangelij v slovenščini. V Žabnicah so župljani škofovo dejanje navdušeno sprejeli s ploskanjem. Nato je nadškof v svojih nagovorih pozval slovenske vernike, naj skrbno čuvajo svoj jezik in navade kot dragoceno dediščino. Omenil je tudi, da mu zelo ugaja slovensko petje in to dokazal, ko je skupaj z verniki pel pesem »Lepa si lepa, roža Marija«.

Po mašah se je nadškof zadržal v krajšem pogovoru tako z Ukljani kakor z Žabničani. V Ukvah so se posamezniki nadškofu zahvaljevali tudi zato, ker jim je preskrbel slovenskega župnika. V odgovor je nadškof javno izkazal svoje zadovoljstvo nad tem, da so ukljanski župljani v tako dobrih odnosih s svojim župnikom. Vazno je to podčrtati, ker je v vasi še vedno živa gonja fašističnih prenapetežev proti župniku Gorjupu.

Nadškof Battisti je torej na svoji vizitaciji javno dokazal, da so mu slovenski verniki zelo pri srcu ter s svojim nastopom v slovenščini poudaril, da jih podpira v boju za njihove najosnovnejše pravice. S tem pogumnim korakom je nadškof prelomil žalostno tradicijo narodnostne diskriminacije, ki sta se je zvesto držala njegova predhodnika Nogara in Zaffonato. Prav zaradi tega lahko rečemo in upamo, da bo 17. oktober 1976 ostal zapisan kot mejnik v zgodovini slovenskih vernikov v videmski nadškofiji.

Slovenci zelo cenimo to škofovo dejanje kakor tudi vse, kar je že storil za svoje slovenske vernike. Dobro se zavedamo težav, ki jih mora nadškof premagovati na svoji pogumni poti. Toda prepričani smo, da je edinole ta pot pravilna in da bo bogato plačana.

SALVATORE VENOSI

NOVI LIST
21. 10. 76

PRIMORSKE
NOVICE
29. 10. 76

Obisk italijanske delegacije ANPI v Ljubljani

Republiški odbor Zveze združenj borcev je obiskala deželna delegacija vsedravnega združenja italijanskih partizanov iz Trsta, Gorice, Vidma in Pordenona, ki jo je vodil Federico Vincenti. Na dnevnem sestanku sta delegaciji razpravljali o mednarodnih gibanjih, ki izhajajo iz sklepov na helsinški konferenci, obenem pa sta pregledali in ugodno ocenili dosedanje sodelovanje ter se dogovorili o nadaljnjem delu. Še posebej pa sta delegaciji obravnavali vprašanja statusa borca, odlikovanj ter postavitvi spomenika italijanskim partizanom v Jugoslaviji. Ob koncu so sprejeli skupno protestno izjavo v zvezi s položajem naših manjšin na Koroškem in Gradiščanskem ter obsodili avstrijsko ravnanje.

Novost v gradnji na potresnem področju

Nad tisoč gradbenih strokovnjakov iz Furlanije se je zbralo na prvem seminarju o novi tehnologiji za popravilo poslopij, ki jih je prizadejal potres. Vrsto predavanj je priredil novoustanovljeni raziskovalni center iz Vidma. Predsednik Centra Marangone je v uvodu naglasil potrebo po čimprejšnji obnovitvi prizadetih krajev. Seminaristom je o sodobnih dosežkih na področju rekonstrukcije spregovoril inženir Viktor Turnšek, ki je z ekipo sodeloval pri postavitvi poslopij v Bardu v Beneški Sloveniji.

Vest iz Benečije

O Benečiji je bilo v zadnjem času veliko napisanega in povedanega, posebno odkar je to deželico prizadel potres. Žalostno je, da je moralo priti prav do potresa, da je poraslo zanimanje za Beneško Slovenijo. Priznati moramo, da so jo katastrofalni potresi precej prizadeli, da so ji zadali hude posledice in da so morali nekateri beneški ljudje zapustiti svoje domove.

Pomoč, ki so jo nudile krajevne oblasti prizadetim ob potresu, so pritekale le po kapljicah, toda kljub temu upamo, da se bodo domači kmalu lahko vrnili v svoje domačije. To upanje nam daje solidarnostna materialna pomoč, ki jo matična domovina Slovenija pošilja beneškim Slovincem. Imamo tudi konkretna jamstva, da bo te pomoči še več, dokler ne bodo obnovljeni slovenski domovi.

Posebno v zadnjem času je čuti po beneških vaseh precej več morale, kajti povsod je videti prikolice, gradbeni material in strokovnjake iz Jugoslavije, kar vse ustvarja med beneškimi Slovenci zavest, da ob tej nesreči niso osamljeni. Zdaj že bolj optimistično razpoloženi ljudje tudi pravijo, da bodo znova lahko posvetili več sil kulturnemu življenju, kajti do zdaj je bila prva skrb streha nad glavo.

ANTON BIRTIC

PRIMORSKE
NOVICE
22. 10. 76

Izjava o položaju slovenščine v Italiji in o položaju beneških Slovencev v tem trenutku

600 slovenskih učiteljev in profesorjev slovenskega jezika in književnosti, zbranih na strokovnem zborovanju v Portorožu in Trstu od 13. do 16. oktobra 1976, protestira zoper dejanja italijanskih oblasti, ki mimo duha in določil osimskega sporazuma ponovno poudarjeno diskriminirajo slovenščino kot enakopraven jezik slovenske manjšine v Italiji. Pri tem imamo v mislih oba sodna procesa zoper dr. Pahorja in občinskega odbornika dr. Dolharja, nekatere trdovratne oblike takšne diskriminacije pri poskusih uvajanja pošolskega pouka slovenščine v Beneški Sloveniji in v Kanalski dolini, pa tudi tiste in takšne posredne oblike, kakršne se že vnaprej skrivajo v akcijah za tako imenovano »integralno prousto cono« ipd.

Ni treba posebej poudarjati, da so vsa takšna dejanja v današnji Evropi popoln atavizem, saj ne služijo ničemu, so le izraz tistih ne najplemenitejših in ne najbolj človeških instinktov, ki jih je evropska zgodovinska izkušnja zadnjih dvesto let nepre-

klicno prepoznala kot nekoristne, še več, kot usodno škodljive in nasprotne vsakršnemu progresivnemu razvoju. V tem smislu torej različni sodni procesi in akti šolskih oblasti zoper slovenščino v Italiji niso le vsak posebej droben, a dovolj viden demanti osimskih sporazumov, marveč so vsak posebej tudi zmeraj znova cokla demokratičnemu zvoju celotne Evrope: pa naj organizirana po interesih sodobnega kapitala ali v smislu socialistične demokracije.

V istem trenutku izražamo vso možno podporo hudo preskušeni beneški Slovencem in jih prosimo, naj kljub številnim zapovrstnim udarcem vztrajajo v svoji ožji domovini, naj sledijo socialnim in narodnim programom svojih izobražencev, ki so z vso moderno pronicljivostjo, zagnanostjo in zanosom že doslej dosegli pravo duhovno prerorenje Beneške Slovenije.

Slovenski slavisti
v Portorožu, 16. oktobra 1976

Po potresu je prizadete kraje med drugimi obiskal tudi generalni tajnik KPI Enrico Berliguer. Na sestanku z deželnimi voditelji KPI je med drugim rekel, da je obnova Furlanije preizkušnja za Italijo za vse njene stranke in še posebej za vlado. Toplim besedam so čutja s prizadetimi Slovenci v Beneški Sloveniji je dodal obljubo da bo KPI nakazala italijanski vladi, kakšni naj bi bili najnujnejši državni ukrepi po mnenju italijanskih komunistov. Na tiskovni konferenci v Vidmu je sekretar Berliguer rekel, da je treba tako začeti z izdelavo okvirnega načrta za obnovo. (Foto: M. Magajna)

Pomoč iz Slovenije

Potresni sunki se na področju Furlanije in Beneške Slovenije še vedno od časa do časa pojavljajo. Toda sedaj gre le za manjše potresne sunke četrte in pete stopnje, ki se jih prebivalstvu niti ne boji več, saj je preživelo vse kaj hujšega ter ima sedanje tresenje le kot znak počasnega sesedanja in umirjanja zemlje.

Če pravimo, da se potresnih sunkov prebivalstvo ne boji več, potem mislimo seveda na tisti del prebivalstva, ki je na potresnem področju sploh še ostal in ki vztraja v izredno težkih življenjskih razmerah. Ta del prebivalstva noče zapustiti svoje zemlje, ker verjame, da se mora vse to hudo enkrat končati, ker hočejo judje tod še naprej živeti. Več kot 30.000, po podatkih drugih pa že nad 40.000 je prebivalcev, ki so zapustili potresno področje ter bivajo sedaj pri svojih sorodnikih v Švici, Franciji ali Nemčiji, ali pa so našli zatočišče v italijanskih letoviških krajih Legnanu, Gradežu, Bibionu, Jesolu, kjer so jim na voljo hoteli in počitniške hiše.

To je samo začasna rešitev, se tolažijo izseljenci, od katerih dobršen del se vsak dan vozi z avtobusi ponovno na delo v svoje rodne vasi, drugi pa se ubadajo s številnimi drugimi problemi — tudi s tem, kako bodo, na primer rešili vprašanje šolanja svojih otrok in sploh vprašanje nadaljnje obstoja.

Potres je povzročil ogromno škode — tako v Furlaniji kot v Beneški Sloveniji. Dosti vasi in mest obstaja samo še na papirju. Toda medtem ko se v Furlaniji vendarle nekaj premika ter so vladni in deželni ukrepi ustvarili možnosti za začetek obnove na tem področju, steklo pa je tudi delo v številnih še obstoječih ali že obnovljenih podjetjih, je položaj v vaseh Beneške Slovenije še vedno izredno

težak. Že od nekdaj so oblasti na Beneško Slovenijo pozabljale. Tuc sedaj ni dosti boljše.

Toda tokrat so prebivalstvu Beneške Slovenije bolj kot kdajkoli pri skočili na pomoč ne samo Slovenci Tržaškega in Goriškega, ki so zbral in še zbirajo denar, oblačila in hranjenje in odkoder so vse poletne me sece odhajale mladinske delovne skupine, ki so pomagale pri obnovi temveč je priskočila na pomoč tudi matična domovina. Pomoč iz Slovenije se izraža v naslednjem: takoj po prvem potresu 6. maja je prišla na potresno področje skupina izvedencev zavoda za raziskave materialov i gradnje iz Ljubljane in je izdelala več kot 150 načrtov za sanacijo poškodovanih posloj v Beneški Sloveniji. Nekaj teh načrtov sicer ne bo mo goče izvesti, ker so potresi zadnji dni mnoga poslopja do kraja porušil vendar sta vse hude potresne sunki vzdržali dve hiši, ki sta bili sanirani prav po načrtih omenjene ekipe — tista hiši v Bardu in Barnasu.

Iz matične domovine so prišle tudi specializirane delovne ekipe istega zavoda in drugih gradbenih podjetij ki delajo v vaseh Beneške Slovenije. Iz Slovenije pa je prispelo tudi sto prikolic — 20 so izročili včeraj prebivalstvu Benečije, osem pa jih že sto, v vasi Subid. Zagotovljena je tudi postavitev 32 montažnih hiš, ki jih bodo dogradilo stavbeno in gradbeno podjetje iz Nove Gorice. Poleg tega bodo iz Slovenije poslali prebivalstvu opeko, strešnike, cement in 200 kubnih metrov lesa. Prebivalstvo čaka to pomoč in svojo hvaležnost izkazuje, kakor pač more. Prav ta solidarnost pa mu daje tudi moč in sposobnost, da na svoji zemlji vztraja. Brez tega bi domače prebivalstvo že davno obupalo.

NEVA LUKE

PRIMORSKE
NOVICE
1.10.76

PRVE MONTAŽNE HIŠE TOZD ABK V BENEČIJI

Republiški izvršni svet je prizadetim od potresa v Benečiji podaril 32 montažnih hiš, ki jih v TOZD ABK v Šempetru pri Gorici pospešeno dokončujejo

V torek so v slovensko Benečijo odpeljali prvo od 32 montažnih hiš, ki jih je slovenski izvršni svet podaril kot pomoč temu potresnemu območju. Hiše so iz armiranobetonskih elementov, ki jih izdelujejo v TOZD ABK gradbenega podjetja Gorica.

Vse montažne hiše so enako velike — 9 x 9 m. Vsaka ima kuhinjo, dnevno sobo, dve spalnici ter potrebne sanitarije. Montaža na nepokletene temelje traja 11 ur, koooperanti: ljubljanska Hoja (ostreže in streha), KLI Logatec (stavbno pohištvo) in čedadsko gradbeno podjetje Benedil (nekatera druga obrtniška dela) pa bodo do trenutka, ko bodo izročili ključ, imeli še 20 dni dela.

Omenjene montažne hiše, ki so najnovejši dosežek TOZD ABK bodo postavljene v Špetru Slovenov (8), Fojdi (5), Ahtnu (2), Tajpani (6) in Bardu (11).

V prihodnje bodo to vrsto montažnih hiš še izpopolnili. Odpadlo bo sedanje leseno ostreže — zamenjalo ga bo armiranobetonsko. To bo čas

montaže od začetka do izročitve ključa še skrajšalo.

Nekaj podobnih hiš bodo postavili še letos tudi v Posočju.

PG

PRIMORSKE
NOVICE
19.10.76

V torek so iz TOZD ABK — Šempeter pri Gorici — odpeljali prvo od 32 montažnih hiš, ki jih je IS SRS poklonil potresencem v Benečiji.

Porušene stavbe v Pušji vasi v Italiji

ADIJO, URLANIJA!

15.10.1976

in Beneška Slovenija se noče umiriti
bivalstvo zapušča svoje domove -
glavi skok cen in prazne obljube

niji in Beneški Sloveniji. Zima se nezadržano
so ostali, zjutraj tipaje
ki jih je prepojila vlaga.
i na kožo, z ničemer ga
gnati. Tenko šotorsko
e zadržati prihajajoče
dan za dnev odhajajo.
ejo svoje stvari in kov-
jejo s sabo polivinilasto
kruha v njej. Kam?

kam, samo da bodo
a pod nogami, da ne
kletega hriba, ki grozi s
veliko jih je že odšlo,
preko meje v Švico,
tralijo. Oblasti so odre-
ko vsi tisti, ki nimajo
aližnjih, začasno nase-
jih Lignano, Grado, je.

uristične agencije Ka-
anu je povedal:

septembrskem potresu
zali na občino. Ukazali
edložimo seznam vseh
inj. Teh je bilo dovolj.

so še isto jutro na-
in se odpeljali domov.
številne druge težave.

Vidma so že ob zori v
tah čakali pred našim
anja so zahtevali zase,
azumljivo. Potem so se
zi pogovori. Nihče ni
ukaz je bil jasan. Kdor
vzemite. Nekaj poslov-
ara je pridrel v Ligna-
drl vrata družini iz
azal ji je hišo in milo

esar ne razbijejo ali
ki stanovanj bodo me-
t ali losem tisoč lir za
za toliko do denarja -
bila čez zimo prazna,
da bi bila stanovanja
z poletje. Pomiril sem
zatekli v obmorska

mesta, so podpisali pogodbo, da bodo
zapustili stanovanja najkasneje do
31. marca 1977. So pa tudi druge
težave. Ljudje ne marajo visokih hiš,
bojijo se. Pred kratkim sem pospremlil
staro ženico v stanovanje, ki ji ga je
dodelila občina. Bilo je v tretjem
nadstropju. Ko je pogledala skozi
okno, se je onesvestila. Kaj sem hotel.
Odpeljal sem jo drugam, čeprav so me
na občini zmerjali."

Manjka 93 milijard lir

Vlada si na vse kriptičje prizadeva, da
bi nabrala 163 milijard, s katerimi bi
zakrpal največje rane. Posebni komi-
sar Zamberletti je za prevoz, na-
mestitev in za nakup prikolic dobil
sedemdeset milijard. Te dobivajo tisti,
ki morajo ostati na potresnem območ-
ju, ker imajo kmetije. Nekaj prikolic
so že pripeljali. Ministrstvo za notra-
nje zadeve jih je nakupilo tisoč.
Ljudje se sprašujejo, ali so jih kupili v
Peruiju, da jih še sedaj ni. Siti so
obljub.

„Oborožili smo se s potrpljenjem.“
je povedal kmet iz okolice Vidma.
„Potres ni armada Franca Jožea.“
Umaknili smo se, toda začeli bomo
znova, če nam bodo omogočili. Smrt
nas je že kosila: starčki in otroci so
obolevali za pljučnico, kar naprej so
odhajali v bolnišnice. Veliko jih je
odšlo, ne v Lignano, ampak v Ver-
zuelo, v Nemčijo, v Argentino. Pra-
vijo, da dobivajo vozovnice zastoj.
Radi bi, da bi bil naš odhod do-
končen. Švicarji, Nemci in Francozi
nam ponujajo dobro plačano delo.
Pripeljal sem otroke in ženo, jutri se
vrnem domov. Zemlja me čaka. Oral
bom in ukrotil podivjano živino. Gor-
je, če ne bi bilo septembrskega po-

„Adijo, domačija!“

tresa. Ostalo bi pri obljubah. Tako pa
so prisiljeni nekaj narediti. Pred vo-
litvami so prišli Fanfani, Andreotti,
Ingrao... in tvezili, obljubljali, na
debelo. Sprašujemo se, zakaj nimamo
še zakona o rekonstrukciji dežele. Ker
ga ne morejo izdati. Kako naj izdajo
zakon o porabi milijard, ki jih nimajo.
Toda o tem parlamentarci lepo mol-
čijo. Po majskem potresu so se šotori
že spraznili, nekaj hiš so ljudje obno-
vili. V Humin so prišle prikolicice iz
Norveške, barake so si ljudje stesali
sami. Tehnikov ni bilo mogoče dobiti.
Tako so si nekateri postavili lesenjače
na prepihu, pozimi bodo komaj odprli
vrata. Medtem pa so se cene vrtoglavo
dvignile. Prišlo je do špekulacij. Cena
cimenta, lesa se je podvojila. Priko-
lica, ki je pred kratkim stala nekaj več
kot milijon, stane zdaj čez štiri.
Resnici je treba pogledati v oči. Tako
zgoraj kot spodaj."

Zupan Lignana mora sproti reševati
številne težave. Beguncem je treba
dati hrano, zato so odprli tri ljudske
kuhinje. Nekaterim so razdelili pre-
hrambene bone. Ljudem je bilo treba
dati rjuhe, odeje, obleko. Prišli so brez
vsega. Pozimi bo morala občina plače-
vati zanje račune za plin in elektriko.
Otroci morajo hoditi v šolo. Kje najti
prostor zanje?

„Furlani smo navajeni jesti sir!“

Lastnica manjšega hotela je poto-
žila: „Dvajsetega septembra smo na-
meravali zapreti vrata. Osebe je skoraj
odšlo. Zdaj imam osemdeset gostov in
res ne vem, kako bom zmogla. Obljub-
ljajo, da nam bodo dali 3700 do 4000
lir na osebo za zajtrk, kosilo in
večerjo. Malo. Še dobro, da so to
preprosti ljudje, ki so zadovoljni z
malim. Pred nekaj dnevi se nam je
pokvaril plinski kuhalnik. Mojstra, ki
bi ga popravil, dolgo ni bilo. Starka
me je prosila, naj ji dam kozarec vina
in kos kruha. V sobi imam kos sira, je
rekla. Veste, mi Furlani smo navajeni
jesti sir.“

V Lignano je vse namenjeno pro-
daji. Hoteli, stanovanja, vile, terase.
Izložbe so še polne turistične krame.
Z lepakovi zrejo na mimoidočega lepa
dekleta. Obala sameva v oktobrskem
soncu in nebo je neverjetno modro.
Mizice, okrog katerih so posedali
turisti iz vse Evrope, dajejo vtis
zapuščenosti in nepotrebnosti. Do-
mačini hitijo svojim opravkom na-
proti, begunci pa se preplašeno ozirajo
okrog, tavajo po obali in iščejo soseda
v nesreči. Ni jih težko ločiti. Oblečeni
so v nedeljske obleke, na obrazih jim

jutrišnjega dne. Ne morejo se umiriti.
Njihove obljube so si podobne, saj je
vse prizadela ista nesreča, vendar jo
vsak drugače prenaša. Ene tare obup,
v drugih tli upor, vse pa boljgo
neizpolnjene obljube. Politiki so jih
izrabili kot sejmarsko blago, s katerim
premamiš živce.

„Zdržite, smo, dokler smo mogli,“
pravi starka iz Humina. „Več kot štiri
mesece. Dež nam je namakal šotore,
vlaga se nam je zažrla v kosti, gospod-
je iz Rima so nam obljubljali barake,
mi pa smo vztrajali in verjeli, da bodo
obljube tudi izpolnili. Potem se je
zemlja ponovno stresla, izgubili smo
vero, izgubili smo pogum, izgubili smo
upanje... Zdaj sem tu. Končno
spim. Toda nikoli ne ugasm luči.
Ko se ponoči zbudim, najprej po-
gledam, če se svetilka maje.“

Ljudje se bojijo

Mlad možki ne dovoli, da bi končala
svojo pripoved. „Tistega jutra so vsi
bežali,“ začne, „tako sem naložil
očeta in mamo in prišli smo sem. Tri
dni nisem zaužil ničesar, samo pil sem
in kadil. Brat mi je telefoniral iz
Bruslja, naj pridem k njemu. Stanuje v
devetem nadstropju. Tudi če mi da
milijardo, ne grem. K vojakom poj-
dem. Rad bi, da bi me poslali kam
daleč, čim dlje.“

Starka iz okolice Vidma ne more
zadržati jezice in solza: „Včeraj sem do
polnoči kuhala to živalico.“ Pokaže
na pečeno kuro. „Mačke in psa sem
morala pustiti doma. Zakaj sva z
možem odšla? Zato, ker so nam
ukradli ves denar, prekleti! Mož je
zdaj upokojen, prej pa je delal pri
Citroenu. Vse življenja sem varčevala.
Nabrala sva milijon in stopetdeset
tisoč. Mislila sva, da bo za hude čase.
Imela sva jih pod posteljo v alumi-
nijasti škatli. Na omarici sem imela
velikega svetega Antona. Šli so mimo
njega. Prekleti! Domov se ne vrneva
več. Vzeli so denar, zdaj naj vzamejo
še tisto, kar je ostalo od hiše.“

Koliko poguma je potrebno, da
ostaneš na zemlji, ki ti bobni pod
nogami? Na to vprašanje lahko odgo-
vorijo le tisti, ki vztrajajo med ruše-
vinami in upajo, da bo obljubljena
pomoč tudi v resnici prišla.

V vasi Campo Parma je bilo včasih
nad sto prebivalcev, zdaj jih je še
trideset. Finančni svetnik Adriano
Londero je povedal, da so sprva mislili
zadržati čim večje število ljudi doma,
kasneje pa so uvideli, da ne bodo
mogli vsem dati do zime strehe nad
glavo. Zaželeno je, da ostanejo pred-
vsem kmetje in nekateri delavci, kate-
rih pomoč je nujno potrebna.

vlada pravcata zmešnjava. Prosilcev je
veliko, prikolic pa prihajajo po kap-
ljicah. Tristo prosilcev in petnajst
prikolic. Prvo podelijo nekemu kme-
tu. Devetdeset odstotkov kmetov
vztraja. Spraviti morajo grozdje v
kleti. Velike težave jim povzročajo
pomanjkanje krme. Zato so nekateri
prodali živino. Mešetarji so zavohali,
da lahko poceni kupijo živino, pre-
strašenim kmetom so dali za kravo
polovično ceno. Kmetijski strokov-
njaki opozarjajo vse, ki nimajo več
hlevov, naj pripeljejo živino v hleve
družbe Friulcarne. Ta jim bo pošteno
plačala ali obdržala govedo toliko
časa, da bodo prišli do lastnih hlevov.
Ersa odkupuje grozdje ali na lastni-
kovo željo naredi vino. Enako velja za
koruzo.

Major Aldo Čedermac: „Utrujeni smo!“

Major Aldo Čedermac, komandant
vojaškega operativnega centra v Hu-
minu, govori brez dlake na jeziku:
„Utrujeni smo. Podobni smo nogo-
metnim igralcem, ki so imeli za sabo
utrudljivo tekmo, pa jim je kapetan
ukazal, da morajo ponovno na igrišče.
Začasna preselitev iz ogroženih krajev
je bila potrebna, toda na to bi morali
pomisliti prej. Nenadoma je bilo treba
rešiti kup težav. Pride vaščan in te
prosi, da mu pokoplješ mezga, ki mu
smerdi pred hišo. Potem pride drugi in
te prosi, da mu podpreš zidove, ker bi
rad vzel nekaj starih loncev. Za te je
malenkost, zanj pa so lonci življenj-
skega pomena... Odslej moramo de-
lati po načrtu. V teh krajih so živeli
različni ljudje: kmetje, polkmetje,
delavci izseljenci, ki so delali v tujini,
dekleta, ki so služila v Milanu in
Turinu. Ne moremo jih imeti za
norca. Moramo jim povedati, da še
dolgo ne bo tako, kot je bilo. Potres
je postal donosen. Iz nesreče mnogi
kujejo denarce. V prvi vrsti so nam
potrebni tehniki, inženirji, urbanisti,
toda ne taki, ki posedajo za mizo...
Potrebujemo sposobne ljudi. Naj jih
plačajo. Saj ne gre za obnovo enega
naselja, ampak vse pokrajine. Res je,
da so ljudje v teh krajih nezaupljivi.
Take nas je naredila zgodovina. Tu
živijo Ladinci, Italijani, Slovenci. Ko-
likokrat so morali zapustiti ti svoje
vasi, da so si prislužili kos kruha. In
vsakokrat so se vračali z večjo mero
upanja. Narava nam ni bila nikoli
naklonjena. Velikokrat smo bili izigra-
ni, zdaj od enih zdaj od drugih.
Pravijo nam, da smo močni. Morali
smo postati močni, drugače bi že

znano s culico v rokah

Zakonski osnutek o izseljenstvu

V deželnem svetu teče te dni razprava o zakonskem osnutku za rešitev izseljenske problematike v naši deželi. Osnutek, ki ga je predložil deželni odbor predvideva postopno odpravo hude rane, ki tare našo deželo in ovira njen razvoj. Okrepljena skrb za izseljence je v sedanjem težkem obdobju po potresu še bolj nujna. Potres je zajel prav kraje, katere izseljenstvo najbolj prizadeva. Val se je po potresu še povečal, saj je na tisoče domačinov sklenilo slediti svojcem na potj izseljenstva. Zlasti Beneška Slovenija se je skoro popolnoma izpraznila in ji grozi popoln propad.

Zakonski osnutek predvideva ustanovitev novih delovnih mest in hitrejše podporne postopke za izseljence, ki se nameravajo vrniti. Ustanovili naj bi tudi posvetovani odbor za izseljenstvo, katerega naloga bi bilo usklajevalno delo med sindikalnimi ter izseljenskimi organizacijami in krajevnimi upravami. Za uresničitev tega okvirnega načrta zakonski osnutek predvideva sklad dveh milijard 585 milijonov lir za štiriletje 1976-79.

V razpravo o zakonskem osnutku je posegel tudi svetovalec Slovenske skupnosti dr. Drago Štoka. Obravnaval je najprej probleme v zvezi s potresom v Furlaniji in Beneški Sloveniji, ki sta že stoletja izpostavljeni pojavu emigracije. Pojav se je sedaj še bolj zaostрил, saj so se podali na tuje tudi oni, ki so bili doslej zaposleni na domačih tleh. Opozoril je nato na nujnost prisotnosti slovenskih organizacij v novem odboru za izseljenstvo. Poudaril je pozitivno vlogo, ki jo je imelo društvo izseljencev iz Slovenske Benečije v konzultih za emigracijo, katere mandat se izteka. Poudaril je nadalje problem intelektualne emigracije, ki sta jo občutila predvsem Trst in Gorica. Mladi diplomiranci so bili prisiljeni isati zaposlitev v tujini, v najboljšem primeru pa so našli delo v drugih italijanskih mestih. Nujno je, da se nudi možnost tem živim silam, da se vrnejo v deželo.

Štoka je opozoril deželni odbor na tisoče Tržačanov in Goričanov, ki so leta 1954

zapustili domače kraje in se izselili v Avstralijo. Vložil je nato vrsto popravkov k zakonskemu osnutku, ki gredo od večjih denarnih prispevkov v korist izseljencev pa do zahteve po predstavnstvu organizacije slovenskih izseljencev v predvidenem obdobju in zahteval, naj se upoštevajo predlogi, ki so jih v posebnem dokumentu iznesli zastopniki izseljenskih organizacij iz Furlanije - Julijske krajine.

—o—

ODLOŽITEV IN NOVI DATUM SIMPOZIJA O SOCIOGOSPODARSKIH IN PROSTORSKIH PROBLEMIH SLOVENCEV V ITALIJI

V svojem prvem sporočilu o simpoziju, ki ga Slovenski raziskovalni inštitut prireja o sociogospodarskih in prostorskih problemih Slovencev v Italiji, smo najavljali, da bo simpozij od 28. do 30. oktobra t.l. Upravni odbor inštituta pa je na svoji seji z dne 22. septembra 1976 prišel do zaključka, da je za dokončno analizo zbrane gradiva, predvsem pa zaradi novega položaja, ki je nastal v Furlaniji in v Beneški Sloveniji po novih potresnih sunkih, potrebno odložiti simpozij na poznejši čas. Zato da bi bil simpozij dobro pripravljen in da bi lahko računali na udeležbo referentov iz Beneške Slovenije, je upravni odbor inštituta sklenil, da ga odloži na 27. januar 1977.

Zato Vas obveščamo, da bo simpozij o sociogospodarskih in prostorskih problemih Slovencev v Italiji

od 27. do 29. januarja 1977 v Kulturnem domu v Trstu.

Izpolnjene prijavnice veljajo tudi za januar, razen v primeru odjave z udeleženceve strani.

Strokovno posvetovanje slovenskih slavistov

V Portorožu se je v soboto, 16. t.m., končalo štiridnevno strokovno posvetovanje, ki ga je priredilo Slavistično društvo Slovenije. Posvetovanja se je udeležilo kakih 600 učiteljev in profesorjev slovenskega jezika in književnosti. V četrtek so udeleženci zborovali v Kulturnem domu v Trstu in se na ta način поблиže seznanili s slovensko stvarnostjo v naši deželi. Zborovalce je pozdravil predsednik Slavističnega društva v Trstu Marko Kravos, o trenutnem položaju slovenske narodnostne skupnosti v Italiji pa je spregovoril predsednik SKGZ Boris Race. Prof. Marija Pirjevec je nato predavala o temi Ivan Cankar in Trst, Miroslav Košuta je govoril o kulturni zakladnici na Tržaškem, Ace Mermolja pa o kulturnem življenju na Goriškem. Dr. Karel Šiškovič je prikazal potrebne smeri razvoja slovenskega šolstva v Italiji, medtem ko je Živa Gruden orisala jezikovno stanje tržaških Slovencev. Med zborovalci pa sta največ zanimanja vzbudila poseg prof. Viljema

Černa, ki je seznanil poslušalce z razvojem prosvetno - kulturne dejavnosti v Beneški Sloveniji v zadnjih letih ter s tragičnimi posledicami potresa, ter poseg prof. Pavla Petričiča, ki je predaval o pobudah za ureditev slovenskega jezika pri doraščajoči mladini v Beneški Sloveniji.

V soboto je bil občni zbor Slavističnega društva, na katerem so za predsednico ponovno izvolili dr. Bredo Pogorelec. Pred koncem posvetovanja so udeleženci odobrili resolucijo, ki odločno obsoja sklep avstrijskih oblasti, da se uvede posebno štetje pripadnikov manjšine v Avstriji. Slovenski slavisti — pravi na koncu resolucija — zahtevamo od republike Avstrije, da odstopi od nameravanega manjšinskega preštevanja in da kar se da dosledno in naglo uresniči določila avstrijske državne pogodbe, še posebej njenega 7. člena. Zborovalci so tudi odobrili resolucijo, ki obsoja diskriminacijo slovenskega jezika v javni rabi na Tržaškem, kot se nazorno kaže v primerih kazenskih postopkov proti prof. Samo Pahorju in bivšemu tržaškemu občinskemu odborniku ter svetovalcu Slovenske skupnosti v Trstu dr. Rafku Dolharju. Slovenski slavisti so v tej resoluciji izrazili tudi solidarnost beneškim Slovincem v boju za priznanje njihovih narodnih pravic ter se jih spomnili tudi v sedanjih tragičnih okoliščinah, ki so nastale po strahotnem potresu, z dodatno denarno nabirko.

NOVI LIST
7.10.76

NOVI
LIST
21.10.76

Anno XXVI - N. 266
 Ottobre 1976
 Spediz. in abbonam. post.
 Gruppo III (infer. al 70%)

FRIULI NEL MONDO

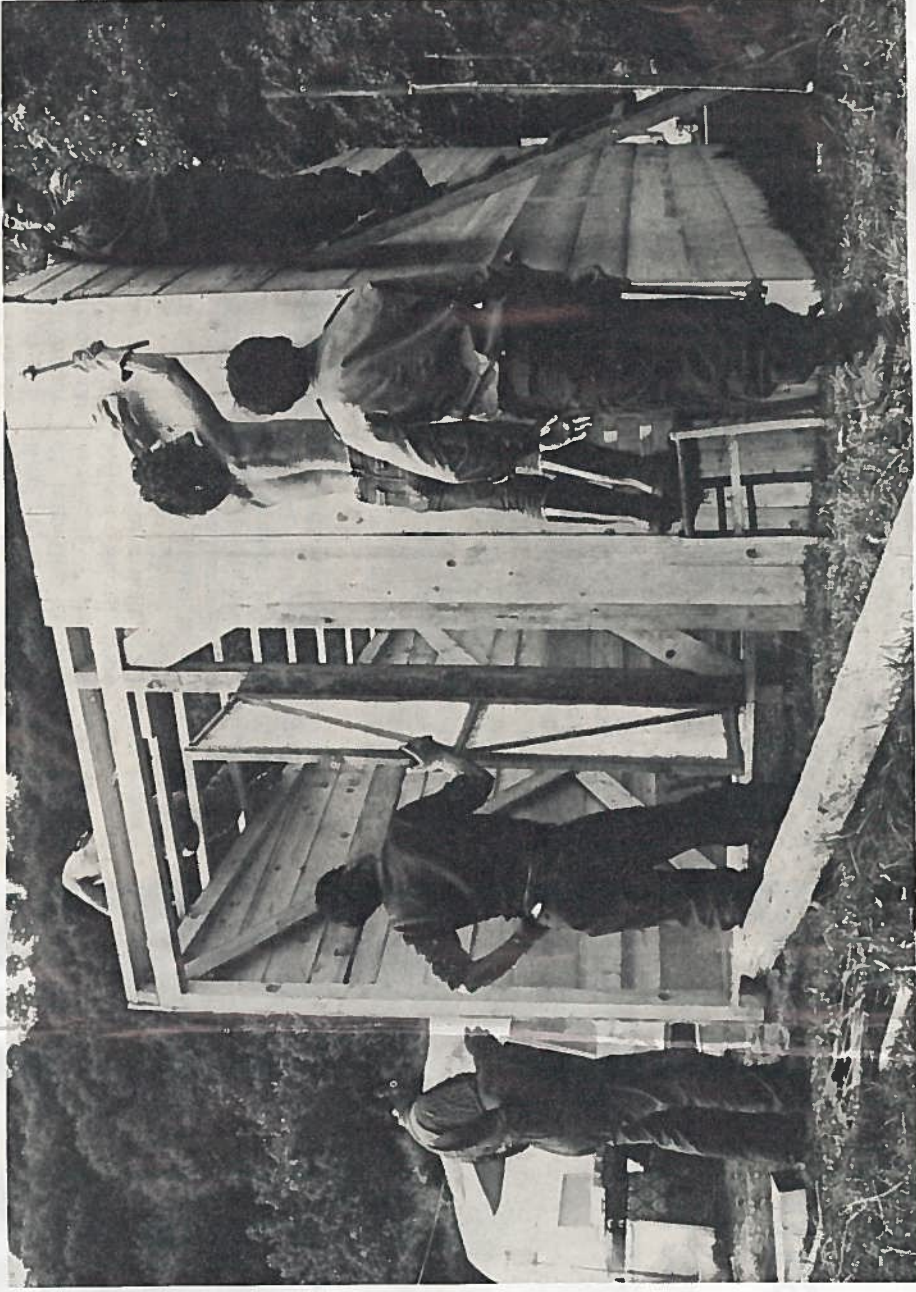
Abbonam. annuo L. 1.000
 Una copia » 100
 Estero » 2.000
 Aereo » 5.000

MENSILE A CURA DELL'ENTE « FRIULI NEL MONDO »
 DIREZIONE E AMMINISTRAZIONE: UDINE . VIA R. D'ARONCO, 30 . TELEFONO 205077

Contro la paura la nuova vita

C'era da aspettarselo: una regione aggredita di notte e di giorno da un flagello che nessuno poteva prevedere è diventata automaticamente segno di morte, come se si potesse parlare da un giorno all'altro di un deserto improvviso, di plaghe archeologiche, di morte senza speranze. Sono calati, sui campi di maggio e di settembre, i giornali del mondo intero e ne hanno documentato — con immagini impietose, perfino macabre ma purtroppo vere — la desolazione e le rovine. Friuli sconosciuto, ai margini di un'Italia che qui ha avuto soltanto passaggi di eserciti e quasi nessuna gloria; Friuli dimenticato anche nel nome, che pochi sanno pronunciare correttamente; Friuli come riserva di braccia per lavori domestici e per costruzioni di case altrui; Friuli silenzioso e avaro di ge-

sumata per fame spirituale, per miserie morali o per sconfitte di valori. Chi oggi parla di morte di un popolo, qui in Friuli, non ha capito nulla di quello che viveva sotto le case crollate, nei paesi cancellati o rimasti come lebbrosi e nel cuore di uomini e donne che, dell'esistenza, conoscono realisticamente la sostanza più profonda. Un popolo che non sa vivere alla superficie di sé stesso ma si nutre da radici secolari che ogni figlio arricchisce, non può morire: questo è il Friuli. Chi non ne ha scoperto il segreto, che pure il terremoto aveva messo a nudo senza pudore, con un gesto brutale, non ha saputo dire o raccontare se non immagini momentanee, forse allucinate, quasi incredibili se pur vere: ma non era il Friuli autentico, quello che non può morire anche se un terre-

Si lavora alla messa in opera d'un alloggio a Montenars, uno dei paesi sui quali il terremoto si è accanito con particolare ferocia. L'inverno non è lontano; e ci si trasforma in falegnami per avere una casa, per non abbandonare il luogo degli affetti più cari, delle più sacre memorie.

Il ritorno è una certezza

La ricostruzione sarà così: anni

costretto a rivelarsi nella sua identità di popolo antico; Friuli quasi sempre triste anche quando la sua gente danza sulle piazze o canta nelle sagre celebrate nelle sue osterie come nelle chiese: il terremoto, come una mano rapace, ne ha fatto scempio quasi ci fosse una volontà indecifrabile che ne volesse la fine.

Per settimane hanno parlato così: e c'era il rischio di mettere a confronto i ruderi secchi di Pompei con le cittadine friulane appena crollate: Venzone, Gemona, Tolmezzo, Vito d'Asio e tutto quel miracoloso arco di colline coronate di castelli prestigiosi, da Magnano in Riviera e Tarcento a Colloredo di Montalbano e Forgaria. Avevano ragione: per alcuni giorni, e forse per qualche settimana, anche i friulani pensarono che era finita. Troppe le cadute e il massacro di una storia che contava secoli alle spalle come simbolo di vita e di resistenza: anche Osoppo aveva ceduto e il terremoto s'era esteso come un animale feroce, soddisfatto di un male orrendo. Per giorni e giorni, la gente non osò toccarlo: perfino fuggì da questa sua terra che pareva dovesse chiamarsi maledetta, dopo aver nutrito, come madre generosa, decine di generazioni come altrettanti rami vigorosi in tutto il mondo. Non era forse la morte, questa, dilagata in un cimitero senza cinta di mura, tanto era vasto? La morte del Friuli!

E invece no. Un popolo muore quando i suoi uomini, la sua gente non ha anima o l'ha con-

colpito, come la piazza copre all'improvviso un uomo e sembra ucciderlo.

Il Friuli è ancora vivo: dolente, ferito, lacerato, chiuso e oppresso dai muri crollati, dalle chiese sbrecciate, dai monti sconvolti, dalle frane sulle strade, dai massi caduti sui tetti, e soprattutto silenzioso in quei vuoti polverosi dove c'erano piazze e case per uomini. Ma è vivo: e se dire questo sembra una contraddizione, andiamo in questi paesi dove è passato il terremoto e guardiamo quella

(Continua in seconda pagina)

OTTORINO BURELLI

e dalla pioggia di un'estate impazita dopo i terremoti: se ne sono dovuti andare. Ma non è stata una fuga, come frettolosamente qualcuno ha voluto dire, bensì un andare dignitoso, anche se amarissimo: certamente necessario e indilazionabile per non rischiare un inverno forse più crudele delle scosse di terremoto. Un tetto sicuro, sano e tranquillo per decine di migliaia di friulani a Grado, Lignano, Bibione e Caorle: dove la stagione del tempo libero, delle vacanze s'era chiusa, veniva aperta la stagione di una « profuganza » non certo volontaria. Ma era necessaria come l'unica

Le illusioni non servono mai, nemmeno ai moribondi, quando prevale la pietà nel nascondere il volto dell'inevitabile: e forse è stata proprio questa la tristezza maggiore per questi nostri fratelli che hanno lasciato le case e i paesi distrutti, senza voler guardare indietro per non piangere un abbandono non previsto. L'illusione che tutto si potesse riparare senza allontanarsi dai cumuli di macerie: quando si doveva — ma chi ha il coraggio di accusare responsabilità colpevoli? — capire che il miracolo fatto dagli uomini è sempre una fatica lunga, difficile, paziente e spesso caparbia. Il miracolo

rietà e di rinnovata e ritrovata unione di tutto un popolo che oggi può considerarsi non disperso ma solo momentaneamente diviso, si dica pure « in esilio ». Un esilio cosciente, ma soprattutto sostanziato dalla speranza del ritorno. Una speranza che nessuno deve pensare, per la seconda volta, come un'illusione: una certezza che l'« esilio » è una parentesi, dura quanto si vuole, ma indispensabile per il ritorno alla propria terra.

Nessuno li ha dimenticati per il solo fatto che c'è una distanza dalla spiaggia dell'Adriatico, dove sono ospiti, alle colline e ai monti dove la rinascita già mostra i segni di un nuovo vivere del Friuli. Senza retorica, senza demagogia facile, si deve dir loro che qui, anche se in maniera diversa, anche se qualcosa e forse molto dovrà cambiare, sta per nascere un nuovo Friuli: per loro, che non devono avere nemmeno il sospetto di essere « lontani ». Qui è la loro radice: e su queste radici poseranno di nuovo i piedi per un cammino migliore e più sicuro. Non è plausibile che questa terra da loro lasciata, diventi sterile sassaia o plaga selvatica che nessuno, dopo di loro, ricorderà. Ritorneranno: e rivivranno qui come i padri dei padri, con una storia di cui saranno proprio loro i veri autori, con una prima pietra spirituale che sarà la loro rinnovata presenza.

Il Friuli ha conosciuto tempi come questi e forse peggiori: ma le sue comunità sono sempre risorte. E' questa la storia che rende sicuro il domani della sua gente: ritorneranno e saranno di nuovo « il popolo friulano ».

B.

Dinanzi a visioni come questa (siamo a Lestans, nella Destra Tagliamento), ogni parola è inutile: anche perchè questa immagine è la ripetizione di infinite altre immagini di desolazione, di rovina, di cari beni perduti.

Hitro usposobiti šole in vrtce

Nadomestitev 35 uničenih objektov bo veljala skoraj 300 milijonov din — Priznanje pedagoškim delavcem

LJUBLJANA, 1. okt. — Skupščina izobraževalne skupnosti Slovenije je včeraj pozvala k čimhitrejši obnovitvi uničenega šolskega prostora v Posočju. Potresni sunki maja in septembra so v občinah Tolmin in Nova Gorica pa tudi v Ajdovščini in Idriji uničili 35 šolskih poslopij in vrtcev. Vrednost objektov, ki jih bo potrebno nadomestiti, ocenjujejo na skoraj 300 milijonov dinarjev.

Toliko denarja iz virov za izobraževanje v Sloveniji ni mogoče zbrati, zato so organizatorji obnove že ob uničujočih potresnih sunkih maja začeli splošno republiško solidarnostno akcijo za obnovitev oziroma nadomestitev vzgojnoizobraževalnih objektov. Pomoč so obljubili tudi iz vseh jugoslovanskih republik in obeh pokrajin. Vendar se je začetek obnove šolskega prostora zavlekel, za zdaj še ni praktično skoraj nič storjenega, šolske razmere pa so v prizadetih krajih zelo slabe in zahtevajo od učiteljev in učencev skrajni napor, da pouk poteka kolikor toliko normalno. Otroke prevažajo, nekatere so prešolali, za pouk uporabljajo najrazličnejšečasne zasilne prostore, ki so docela natrpani, v Tolminu na primer imajo pouk na 19 krajih.

Skupščina izobraževalne skupnosti Slovenije je izrekla priznanje za organizacijo in izvajanje pouka vsem na prizadetem Posočju, še posebej pa požrtvovalnim pe-

dagoškim delavcem. Zahvalila se je tudi šolam širom po Sloveniji, ki so na lastno pobudo kakorkoli pomagale šolam v Posočju. Ob tem je opozorila, da moramo šolski prostor in vrtce nemudoma začeti obnavljati. To naj bi pospešili z organizirano pomočjo vseh, ki lahko pomagajo. Pomoč pričakujejo tudi iz vseh jugoslovanskih republik in pokrajin. Makedonija je že sporočila, da bo zgradila šolo v Breginju, Hrvaška bo postavila šolo v Bovcu, Crna gora v Kojskem, Bosna in Hercegovina pa posebno osnovno šolo v Novi Gorici. Te naj bi predvidoma začeli zidati že letos.

Večino objektov naj bi zgradili s sredstvi slovenske solidarnosti in s lastnimi sredstvi občin. Izobraževalna skupnost Slovenije bo med drugim skupaj z občinskimi izobraževalnimi skupnostmi izvedla akcijo za solidarnostno pokrivanje povečanih stroškov izobraževanja v Posočju ali pa za gradnjo enega šolskega poslopja. Zavzemali so se za organizirano zidavo objektov po enotnih tipskih projektih.

Kolektivi pedagoških delavcev in učencev številnih šol iz raznih krajev Slovenije sprašujejo republiško izobraževalno skupnost, kam naj ponudijo svojo pomoč. Včeraj je bilo rečeno, naj se povežejo neposredno z izobraževalnimi skupnostmi v prizadetih občinah.

J. S.

DELO
2. 10. 76

Posočje hiti

Dva tisoč delavcev izrabilo drugi dan lepega vremena za pospešeno delo

ZAGA, 7. okt. — »Mislili smo že, da se je proti tem krajem s potresom zarotilo še vreme,« je dejal delovodja mariborskega Stavbarja Jože Štuhec, »danes pa po mokrih sedmih dneh že drugi dan sije sonce.«

Od začetka tedna spi v sedmih prikolicah in treh vagonih 60 Stavbarjevih delavcev, ki bodo do 15. oktobra uredili 15 temeljev za montaže Marlesovih hiš. Hrano, tako kot 2000 drugih delavcev, ki obnavljajo Posočje, dobivajo iz vojaške kuhinje. V Posočje je danes prispelo več desetih novih poklicnih delavcev gradbenih in montažnih organizacij. Soške elektrarne so poslale v tolminsko občino 15 električarjev, ki delajo na nizkonapetostnem omrežju; kmalu jih bo zamenjala nova skupina. Delavci celjskega cestnega podjetja so v vasi Idriško, ekipa TGA iz Kidričevega v

Ladrah, obalno-kraški sindikalni svet pomaga v Robedišču, Sava iz Kranja ima ekipo v Tolminu, sindikalni svet iz Ilirske Bistrice v Kredu in trebanjski IS v Sužidu. Čeprav so se delavci zelo potrudili, je zlasti v Breginjskem kotlu zaradi težavnih razmer prihajalo do zastojev. Zdaj vsi delajo pospešeno. Pri tem pa imajo vedno večje težave zaradi razrvanih cest, saj je asfalt zaradi stotin tovarnjakov, ki iz Nove Gorice proti Tolminu in Breginjskem kotlu dovažajo cement, opeko in beton, na več mestih poškovan.

PETER POTOČNIK

DELO
8. 10. 76

Vsa Slovenija živi s Posočjem

Marjan Orožen v skupščini o pomoči — Poziv sindikatov — Obisk generala Tavčarja

LJUBLJANA, 29. sept. — Po potresih 11. in 15. septembra so bile sprejete trajnejše rešitve za sanacijo. To je med drugim dejal delegatoma zbora občin in zbora združenega dela skupščine SR Slovenije Marjan Orožen, načelnik republiškega štaba za civilno zaščito.

Poudaril je, da je bila največja skrb namenjena reševanju pogojev bivanja in življenja ljudi na prizadetem območju in odpravljanju posledic potresa. Odgovoril pa je tudi na pripombe in komentarje v javnosti glede kredita za prizadete v Posočju. Načelo dodeljevanja kreditov so uveljavili zgolj zato, da bi preprečili kakršnekoli špekulacije s solidarnostnimi sredstvi (obširno na 6. str.).

O razmerah na potresnem območju je razpravljalo tudi predsedstvo RS ZSS. Ugotovilo je, da je bil odziv delovnih organizacij hiter in učinkovit. Glede na nove poškodbe v Posočju ob zadnjih potresnih sunkih pa je sprejelo sklep, da bi solidarnostne akcije dopolnili še z enim delovnim dnevom (torej tretjim v tem letu). Poziv predsedstva RS ZSS delovnim ljudem Slovenije objavljamo na drugi strani.

Posočje je danes obiskal Franc Tavčar-Rok, komandant ljubljanskega armadnega območja. V pogovoru s prebivalci in člani občinskega štaba za civilno zaščito je povedal, da je zadovoljen z dosedanjim delom pri odpravljanju posledic potresa, pri katerem sodelujejo tudi pripadniki enot JLA. O komandantovem obisku in drugih dogajanjih v Posočju poročamo na deveti strani.

Opozorilo varnostnemu svetu

Razprava o Namibiji — Zahteva sankcij proti Južni Afriki

NEW YORK, 29. sept. (Tanjug) — Afriške države so na sinočnji seji varnostnega sveta opozorile, da se bo namibijsko ljudstvo borilo vse dotlej, dokler ne bo osvobodilo domovine. Namibija uživa tudi podporo široke mednarodne skupnosti. Sri Lanka je pred varnostnim svetom uradno razgnila dokument, ki ga je v Columbu podpisalo 85 neuvrščenih držav in v katerem od Južne Afrike zahtevajo, da do 31. avgusta omogoči svobodne volitve v Namibiji kakor je že prej sklenil varnostni svet.

Ker Vorsterjev režim tega ni izpolnil, v varnostnem svetu zdaj zahtevajo sankcije proti Južni Afriki. Nova seja VS o Namibiji bo jutri.

Šola v avtobusu

TOLMIN, 29. sept. — V tolminski občini le šolskih hiš v Kobaridu in Podbrdu, ki so ju zgradili po vojni, ni poškodoval potres. Druge šole so v veliki prostorski stiski. Na Kannem, kjer jim je potres uničil šolo, imajo pouk kar v avtobusu.

Foto: Peter Potočnik

DELO 30.9.76

Tržaška srečanja — podpora Osimu

V okviru Tržaških srečanj 76 je bila letos tudi okrogla miza o industrijski prosti coni, ki jo predvideva osimski sporazum na italijansko-jugoslovanski meji. V razpravi, ki jo je vodil podpredsednik deželne vlade Nereo Stopper, so podprli pomen te cone za razvoj pokrajine, kot tudi odnosov z Jugoslavijo. Med drugim so rekli, da bo ta cona omogočila Italiji prodor na tuja tržišča, predvsem pa bo to življenjska injekcija za novo gospodarsko rast Trsta. Po mnenju prvakov demokratske stranke bo osimski sporazum pomagal Italiji, da se skuplje iz sedanjih ekonomskih zagat.

Knjiga o slovenskem šolstvu

Pri založništvu tržaškega tiska je izšla knjiga o slovenskem šolstvu v Italiji z vsem dokumentarnim gradivom s posveta, ki ga je priredil lani Slovenski raziskovalni inštitut v Trstu. Knjiga obsega 250 strani in načenja

membrna vprašanja slovenskega šolstva, obenem pa je uporabno gradivo za njegovo nadaljnje usmerjanje. Knjigi je napisal uvod prof. Viljem Černo, zaključke pa dr. Karel Šiškovič. Opremil jo je Klavdij Palčič. Zdaj je izšla knjiga v slovenščini, kmalu pa bo izšla tudi italijanska izdaja, da bo o problemih obveščena celotna javnost.

Sodišče oprostilo Izidorja Predana

Družbenopolitičnega delavca Izidorja Predana v Slovenski Benečiji so obtožili, da je širil neresnične in tendenčne vesti in sodišče v Vidmu je uvedlo zoper njega postopek na osnovi policijske prijave. Toda v razsodbi je sodišče Predana oprostilo in priznalo pravilno ravnanje slovenskih kulturnih društev, ki so z napakom opozorila javnost, kako javni organi v vasi Scigla, v občini Podbonosec, niso zaprli gostilne zaradi kršenja javnega reda in mira, pač pa zaradi narodnostne nestrpnosti karabinjerskega podčastnika do delovanja slovenskega pevskega zbora Nadiški pobi.

Izidor Predan je na videmskem sodišču dokazal, da je besedilo lepaka nese! v tiskarno zato, ker je karabinjerski podčastnik najprej v gostilni v Scigli prigovarjal lastniku in pevcem, naj ne govorijo slovensko in ko to ni zaleglo, je sledil administrativni ukrep — zapora lokala.

PRIMORSKE
NOVICE

29. 10. 76

Cankar v Trstu

PREMIERA IDEALISTA NA ITALIJANSKEM ODRU

Z resničnim dolgotrajnim in razumevačim aplavzom je Ivan Cankar v petek zvečer na italijanskem tržaškem odru v gledališču Rosetti zares prepričljivo in zmagovito vstopil s svojo dramatikom in umetnostjo v latinski kulturni prostor. Prizadevanje vodstva teatra Friuli Venezia Giulia, da bi stoletnico našega velikega umetnika počastilo z uprizoritvijo kakega njegovega dela, je rodilo resničen umetniški užitek in prepričljivo zmago Cankarja umetnika v kulturnem prostoru, ki se ponša z dolgotrajno in pomembno kulturno tradicijo. Tudi izbira dela ni bila slaba. Dramatizacija enega najboljših cankarjevih tekstov, Martina Kačurja, ki ga je za Teatro stabile posebej pripravil tržaški pisatelj Fulvio Tomizza in so jo na italijanskem tržaškem odru uprizorili pod naslovom L'idealista (idealista), je jasno pokazala, da se v Cankarjevem besedilu na temo idealista Martina Kačurja skrivajo občečloveške, nespremenljive in vedno se porajajoče in vedno prisotne razsežnosti, da so Zapolja, Blatni doli in Laze povsod pod tem našim zemeljskim podnebjem in da so Kačurji s svojo tragiko doma tako na severu kot jugu, na vzhodu in zahodu naše male zemeljske krogle.

Tomizza, ki sam izhaja po rodu iz našega, slovenskega sveta, je Cankarja v celoti razumel in podoživel, morda celo malce preveč, saj je prvo dejanje morda ekspozicijsko rahlo preveč

azpotegnil v škodo zunanji in notranji dramatičnosti Kačurjeve drame. Vendar sta drugo in tretje dejanje dobili v njegovi interpretaciji tisti dramski tok in vzpodbudo, da sta stekli gladko, napeto in logično ter v resnici potegnili za seboj tudi občinstvo, ki je napeto sledilo Kačurjevi dramati, jo doumelo in razumelo, pa čeprav je idealistova drama prihajala iz majhnega in temu občinstvu zagotovo skoraj neznanega in morda celo nerazumljivega slovenskega sveta. In da je Cankar tudi v Kačurju ta svet presešel, samo priča o enkratnosti njegove umetnosti, ki jo bo, v to ne dvomimo, italijansko tržaško gledališče s svojimi napovedanimi gostovanji po odrh drugih italijanskih mest prav tako poneslo in z njo navdušilo italijansko gledališko občinstvo drugod po Italiji.

Režiser Francesco Macedonio si je skupaj s scenografom in kostumografom Sergiom D'Osmom zamislil predstavo kot nekakšen malce simboličen in rahlo ekspresionističen Kačurjev križev pot, v nekem smislu kot otožen recital, kot pripoved, ki je, kot je sam izjavil, bila največja aspiracija. S tem je sicer zabilisal definiranost kraja, nacionalnega okolja (čeprav se le-to oglašča v otožnih zvokih slovenske narodne pesmi) in celo kostumov, je pa na drugi strani dosegel tako neko splošnost, neko občečloveško, za vse razumljivo fakturo, s katero je presešel Zapolje, Blatni dol in Laze ter jih postavil

kjerkoli na svetu. Velik poudarek je dal Cankarjevemu tekstu, ki je tudi italijansko zvenel lepo in poetsko, zato je bila beseda dominantna silnica predstave, ki je nosila tako dramski tok kot tudi glavne igralce.

Kačurja je zares imenitno in zlasti v tretjem dejanju pretresljivo, čisto in enkratno odigral kot gost znani italijanski igralec Corrado Pani. Brez hrupa, skoraj čehovljansko, je odigral vse faze Kačurjevega pota do fizičnega zloma, bil je zvest interpret Cankarjeve misli in znal idealistovo usodo posplošiti in počlovečiti do največjih dimenzij. Tudi Carlo Cateneo kot Ferjan je bil dober antipod Kačurju, medtem ko je kar tri vloge odigral Nestor Garay — bil je dr. Brinar, blatnodolski župnik in župan. Čeprav je že s svojo mogočno fizično figuro napolnil oder, je kljub morda malce hrupni interpretaciji zlasti odlično odigral vlogo blatnodolskega župnika. Tonjo je odigrala Leda Negroni, medtem ko je bila Minka Miriam Bartolini. Obe omenjeni ženski vlogi sta bili odigrani v skladu z režijskim konceptom, kar velja tudi za vse ostale nastopajoče.

Vzeto v celoti je tržaška predstava Idealista v italijanščini samo potrdila, kako se da tudi naša dela igrati v čisto drugem kulturnem okolju, zlasti če sta tam prisotna volja in spoštovanje do njih. Teatro Stabile iz Trsta je to dokazal v najvišji in najbolj mogoči meri.

DUŠAN ŽELJEZNOV

VEČER
23. 11. 76

Protestiralo več kot 100.000 občanov Ljubljane

Podpiramo boj naše manjšine

VČERAJ OPOLDNE JE KLJUB MUHASTEMU DEŽEVNEMU VREMENU VEČ KOT 100.000 PREBIVALCEV LJUBLJANE IN LJUBLJANSKE REGIJE NA TRGU REVOLUCIJE PRED NJENIM SPOMENIKOM MNOŽIČNO IN ODLOČNO PROTESTIRALO PROTI NEDELJSKEMU PREŠTEVANJU MANJŠIN V SOSEDNJI AVSTRIJI

Zborovanje je v imenu Ljubljane in njene regije ter vseh družbeno-političnih in gospodarskih organizacij začel predsednik MK SZDL Ljubljana Vlado Beznik in predal besedo govorniku metalurgu in predsedniku izvršnega odbora DS Titovih zavodov Litostroj Stanislavu Bradešku, ki je med drugim dejal:

„20 let smo opozarjali na negativne težnje, ki preprečujejo medsebojno ustvarjalno sodelovanje. Čakali in upali smo. Predlagali rešitve. Popuščali. Kljub temu smo dočakali 14. novembra, ki vse to jasno izničuje oziroma postavlja odnose med državama v položaj, ki ne vodi nikamor. Jugoslavija kot matična država in sopedpisnica državne pogodbe ugotavlja velik razkorak med izjavami uradne Avstrije in njeno vsakodnevno prakso, ki dovoljuje nacionalistične in šovinistične pritiske in

popušča pred njimi, in prav to je tisto, kar nas posebej (in prav bi bilo, da tudi vse druge) močno navdaja s skrbjo.“

V nadaljevanju svojega govora je Bradeško dejal:

„Spoštovani gospodje iz socialistične, ljudske in svobodnjaške stranke, ali se vam ne zdi, da je ves problem, problem, ki obstoji v vaših strankah – v vaših glavah. Kje je tu istovetnost med vašimi gesli in dejanji? Priporočamo vam, da ne učite demokracije tistih, ki poznajo pravo demokracijo. Ali se vam ne zdi, da bi z energijo, ki jo vlagate v kampanje, s sredstvi, ki jih trošite za te namene, če bi jih usmerili prav, v reševanje vprašanj življenja in dela manjšin na svojem področju, konstruktivnega sodelovanja z Jugoslavijo in z vsemi drugimi sosedmi, resnično ustvarjalno prispevali k realizaciji državne pogodbe kot temeljnega akta suverenosti Republike Avstrije, helsinških dogovorov in tako k miru in sodelovanju vseh držav in narodov Evrope.“

Svoj govor je zaključil: „Našim bratom Slovencem in Hrvatom onstran meje pa bomo najbolj pomagali s tem, da bomo še dosledneje in učinkoviteje gradili in utrjevali naš socialistični samoupravni sistem. Graditev in utrjevanje družbenoekonomskega in političnega položaja delovnega človeka v družbi, iz česar izhaja njegova – to je človekova funkcija v upravljanju družbe v celoti, je najboljši odgovor vsem tistim, ki

imajo danes polna usta demokracije, svobode in podobnih gesel.“

PROTEST MLADIH

V imenu mladih je na zborovanju spregovoril predsednik MK ZSMS Alojz Šket, ki je ob koncu dejal:

„Tudi udeležba na današnjem zborovanju ob spomeniku revolucije kaže na naš odnos do dogodkov na avstrijskem Koroškem in Gradiščanskem. S tem dokazujemo svojo trdno odločenost podpirati manjšino v borbi za njene pravice. Na ves glas in ponovno težjamo od Avstrije izpolnitev njenih obveznosti.“

PROTESTNO PISMO

Ob zaključku včerajšnjega veličastnega protestnega zborovanja proti preštevanju manjšin je sekretarka medobčinskega sveta ZSMS ljubljanske regije Alenka Brlež v imenu več kot 100.000 udeležencev zborovanja prebrala protestno pismo, v katerem med drugim piše:

„Ogorčeni smo, ko vidimo, da se morata danes, 21 let po podpisu avstrijske državne pogodbe o vzpostavitvi neodvisne in demokratične Avstrije, slovenska in hrvaška manjšina boriti za svoje osnovne človečanske pravice. Vsa ta leta se demokratična Avstrija izmika izvajanju svojih obveznosti, še več, pripravlja nov udarec manjšinama in ju namerava s preštevanjem statistično uničiti.

Pogojevanje pravic s številčnostjo ni samo v nasprotju s 7. členom avstrijske državne pogodbe, ampak tudi v nasprotju s človečanskimi pravicami nasploh.

Danes se mora del slovenskega naroda ponovno boriti za svoj obstoj proti sporazumom med avstrijskimi strankami in proti pestrim pritiskom nacionalšovinistov–neonacistov, ki jim avstrijske oblasti vse bolj popuščajo. Zahtevamo brezpogojno izvajanje obveznosti iz avstrijske državne pogodbe in s tem tudi prepoved delovanja šovinističnih in neonacističnih sil v Avstriji. Vsi vemo, da sile, ki se skrivajo pod plaščem heimatdiensta, niso nič drugega kot ponoven poskus ožvirljanja nacizma. Njihovo delovanje pomeni izziv vsej demokratični skupnosti sveta, predvsem pa demokratični same Avstrije.

Dinamit in grožnje so realnost, lepe izjave pa slepilo za avstrijsko in svetovno javnost. Naša manjšina dobro ve, kaj se skriva pod ovčjo kožo, zato podpiramo njen boj. Ta boj se ne bo končal s preštevanjem, in tega se zavedamo manjšina, demokratična javnost Avstrije in mi vsi, ki jima stojimo ob strani, ker smo demokratična družba, ker hočemo mir, enakopravne odnose med ljudmi in narodi, ker smo za Helanke in za Colombo. Enotni in povezani z naprednim svetom bomo najmočnejša opora delom naših narodov v Avstriji, ki morajo danes z bojkotom izraziti svoj odločni odpor proti vsemu, kar je gnilega v avstrijski demokraciji, ki jo izrabljajo za izvajanje najhujšega pritiska večine na manjšino.“

D. ZELJEZNOV

VEČER
12.11.76

Neurje v Liki, v Furlaniji pod šotori

POPLAVE TUDI NA DOLENJSKEM, KJER JE KRKA PRESTOPILA BREGOVE – SNEŽNI METEŽI V ŠVICI

Deževje v nekaterih predelih naše države je že povzročilo poplave. Zlasti neurje v Liki, ko je padlo kar sto litrov vode na kvadratni meter, je povzročilo poplave v Gospiču in v nekaterih drugih krajih. Promet na cesti Gospič–Karlobag je bil prekinjen. Neurje je poškodovalo več daljnovodov, tako da je celotno področje občin Gospič in Titove Korenice brez električne energije.

Tudi Krka je prestopila bregove in poplavlila nižinski svet ob strugi. Najhujše so poplave med Otočcem in Kostanjevico. Zaprt je promet na cesti Dobrova–Šentjernej in Dobrova–Zameško–Kostanjevica.

Škoda, ki so jo povzročile poplave na kmetijskih površinah v Istri, znaša že prek 10 milijonov dinarjev.

V Čmi gori ovira promet sneg. Včeraj so odprli nekatere ceste, ki so bile tri dni zaprte. Sneg jo je grdo zagodel tudi Švicarjem in Francozom, saj ga je več, kot ga potrebujejo za zimski turizem.

Sneg je povzročil tudi mnogo skrbi stanovalcem v Furlaniji, ki jih je prizadel potres. Mnogi živijo namreč še vedno pod šotori ali v prikolicah.

V Furlaniji, na potresnem področju: še vedno pod šotori

VEČER
9.12.76

● Skoraj 500 novih hiš

Vinko Gobec, podpredsednik republiškega štaba za odpravo posledic potresa v Posočju, je povedal, da bo do 20. decembra v Posočju zgrajenih 497 novih hiš. 33 večnamenskih objektov obnove, 245 jih sedaj obnavljajo, 850 družin pa obnavlja domačije v lastni režiiji. 1050

Podbela v Posočju

Nova vas

usta demokracije...
Pogodbe...
Danes se mora del slovenskega...

SMO
krajnjega veli...
Danmit in grozije so...

ko vltino, da...
D. ZELJEZNOV

Šotori

PILA BREGOVE

ni gori ovira promet...
je gredo zagodati tudi...

je povzročil tudi mnogo...
v prkolicah.

Skoraj 500 novih hiš

Vinko Gobec, podpredsednik republiškega štaba za odpravo posledic potresa v Posočju, je povedal, da bo do 20. decembra v Posočju zgrajenih 497 novih hiš. 33 večnamenskih objektov, obnovljenih je že 620. Mačič, 245 jih sedaj obnavljajo, 850 družin pa obnavlja domačije v lastni režiji. 1050 objektov (ki so manj poškodovani, še čaka na obnovo). Republiškem štabu za odpravo posledic potresa je ob veliki pomoči Slovencev in Jugoslovancev, v dveh mesecih uspelo urediti primerno bivališče za 6000 ljudi iz Posočja. Gradbeniki so v enem dnevu vili 100 betonskih plošč za nove hiše. Do 20. decembra ne bo nobena družina brez stanovanja.

Franc Čebokli in Dominik Čušin: „Hvala vsem, ki so pomagali, hvala vsem Slovincem in Jugoslovanom! Tega ne bomo nikoli pozabili!“

„NAJ ŽIVI REPUBLIKA!“
V Podbeli vsi ljudje delajo, čeprav je sobota pred prazniki. Selijo se v nove hiše in se veselijo. Tudi pred starim avtobusom, v katerem je še trgovina, je živahno. „Še danes, pa bom spet pri svoji hrani. Vsaka čast vojski, ki nam kuha,“ pravi Hubert Čušin pred avtobusom in krepko nagne steklenico piva.

Rozalija Čebokli bo nocoj še prespala v avtoprikolici. Za praznike sta prišla domov dva sina in hčerka. Pomagali bodo materi urediti novo hišo, pozneje se bodo tudi oni vrnili domov. Rozaliji na obisk so prišle tudi sosedice. „Ne zamerite, ker smo danes dobre volje, dovolj je bilo solz in obupa, dan vselitve v nove domačije in Dan republike praznujemo s kozarci v rokah,“ se v nasmehu opravičuje Berta Čušin. Natoči šilice prežganke, ga ponudi najbližjim, z eno roko dvigne steklenico, z drugo ključuje nove hiše: „Naj živi republika, naj živi Jugoslavija, hvala vsem ljudem, ki so pomagali,“ njene besede donijo po dolini, vse gor do vrh Stola in do italijanske meje. V Podbeli in v vsem Breginju se obetajo lepši časi. V dolini Soče gradijo nove obrate, gradijo se ceste, sedaj po potresu tudi nove hiše. Ljudje že razmišljajo o razvoju turizma in še o marsičem.

— Kje imate hišo?
„Tam je, a ni lepa?!“ reče Pavla Pavlin in s prstom pokaže na sredino nove vasi. „Tako sem srečna, da vam ne morem povedati! Pravica in poštenje vedno zmagata,“ je ganjena Marija Kramar. „Daj sem flaško, naj vsi vedo, da smo srečni, da smo veseli! Naj živi domovina!“ se veseli Rozalija. „Ja, sedaj pa smo kot v mestu,“ meni Jože Čušin.

Se pred dvema mesecema so bili vsi vaščani Podbele obupani, žalostni in potrti. Nemo in z grozo v očeh so zrlji na porušene domačije. Sedaj, po tako kratkem času, skoraj ne morejo verjeti, da je na razvalinah zrasla nova vas, lepe moderne hiše, v katere se lahko že vselijo. Povsod, za vsako steno, je smeh, zadovoljstvo in hvaležnost. Solidarnost naših delovnih ljudi je obrodila sadove! IVO IVACIČ

Podbela v Posočju

Nova vas iz ruševin

Darilo za dan republike — 37 družin v Podbeli se je vselilo v nove hiše — Veselje krajanov

V Podbeli, v vasi pod vznožjem travnatega Stola, okoli 15 kilometrov oddaljeni od Kobarida proti italijanski meji, so vaščani zbrani pred leseno barako. V boljših oblekah so, iz

Hubert Čušin: „Vsaka čast vojski, ki skrbi za hrano!“

obrazov jim berem srečo in zadovoljstvo. „Franc Čebokli, tu imaš ključke od nove hiše,“ kliče po imenih predstavnik občine iz Kobarida in občanom deli ključke novih hiš. Franc, kot da ne more verjeti, jih nejeverno obrača v rokah, poljubi in z ženo ter sinom že izgine za vogalom. Tu pred leseno barako dobi 37 družin ključke od novih modernih domačij.

Sprehajam se po popolnoma novi vasi. Ne morem si predstavljati, da je bila na tem mestu še pred dvema mesecema stara primorska vasica, ki jo je porušil potres. O ruševinah ni več sledu. Ženske umivajo okna, moški hodijo okrog novih hiš in nosijo vanje pohištvo, buldožerju pa še rjovejo sredi vasi in urejajo cestišče.

Na sreči, med novimi hišami se pogovarjata očanca Franc Čebokli in ostareli Dominik Čušin. „Nobeden cesar nam ni toliko dal, pa je bila pri nas že vrsta potresov. Izkoriščali in zatirali so nas Italijani in Avstrijci, šele naši ljudje so nam priskočili na pomoč. Teh hiš nam ne bo noben potres več porušil!“ modruje zgovorno Franc.

bokli in ostareli Dominik Čušin. „Nobeden cesar nam ni toliko dal, pa je bila pri nas že vrsta potresov. Izkoriščali in zatirali so nas Italijani in Avstrijci, šele naši ljudje so nam priskočili na pomoč. Teh hiš nam ne bo noben potres več porušil!“ modruje zgovorno Franc.

„Spomladi je prvič razmajalo Podbelo in vse Posočje; takrat je bilo sklenjeno, da bomo vas obnovili, septembrski potres je hiše do kraja porušil. Popolnoma smo bili obupani; nekaj časa smo prebivali v šotorih, potem so nam pripeljali prikolice. Prepričani smo bili, da bomo morali v njih preživeti več let. Pa poglejte sedaj, niti dva meseca ni od takrat, vse družine so že v novih hišah!“ pripoveduje Dominik in se ne more nagledati svoje nove podkletene hiše. „Hvala vsem, ki so pomagali, hvala vsem Slovincem in Jugoslovanom! Tega ne bomo nikoli pozabili!“

MLADI SE BODO VRNILI

Sredi vasi mladenke čistijo precej veliko, na novo zgrajeno postolpje. „Tam bo trgovina in gostilna, zvečer se bomo skupaj zbrali in proslavili današnjo vselitev,“ pove veselo Dominik.

Berta Čušin, Rozalija Čebokli, Pavla Pavlin: „Dovoj je bilo solz, obupa; Dan republike in vselitev v nove hiše praznujemo s kozarci v rokah!“

PR. IVO IVACIČ
3. 12. 76

V dveh mesecih je na ruševinah zrasla nova vas. V Podbeli se je za Dan republike vselilo v nove hiše 37 družin

Italijani odkrivajo Cankarja

Italijani začenjajo končno brez predsodkov sprejemati Cankarjevo umetniško polno in politično angažirano besedo. K temu so po eni strani pripomogle številne proslave ob stoletnici njegovega rojstva v ožji domovini in zlasti med zamejskimi Slovenci, po drugi strani pa tudi splošni razvoj italijanske družbe, ki se prav sedaj skozi ekonomske, socialne in moralne krize prebija do novega vrednotenja procesov v svetu. Take pozornosti, kot so jo posvetili v zadnjem času Cankarju tako pri uprizoritvi njegovega Martina Kačurja kot v sredstvih javnega obveščanja, ni bil verjetno do sedaj deležen še noben ustvarjalec majhnega naroda. Zapisati smemo, da začenjajo rojevati sadove prizadevanja slovenskih in italijanskih kulturnih delavcev pri posredovanju dosežkov kulture enega naroda pripadnikom drugega sosednjega naroda.

Italijanska kulturna javnost je dobila priložnost seznaniti se s Cankarjevim dramatskim ustvarjanjem konec minulega leta, ko je izšla v Trstu obsežna antologija slovenske dramatike. Pobudniki njene izdaje so izhajali iz gledališča Teatro Stabile in že tedaj so tudi napovedovali, da se bodo pridružili proslavam pisateljeve stoletnice z uprizoritvijo enega njegovih značilnih del. Izkušnje, ki so jih imeli s predhodnimi uprizoritvami Držičevega »Dunda Maroja« ter Grumovega »Dogodka v mestu Gogia« pa so jih opozarjale, da morajo biti previdni v izbiri. Odločiti so se hoteli za delo, ki lahko nekaj pove tudi današnjemu razmišljajočemu Italijanu. To naj bi bil Martin Kačur. Dramatizacijo dela so zaupali v Istri rojenemu in v Italiji uveljavljenemu pisatelju Fulviu Tomizzi, režiserju Francescu Macedoniu,

ki je bil že nekajkrat gost ljubljanskih in reških gledališč, medtem ko so za tolmačenje glavne vloge povabili iz Milana odličnega interpreta psihološko zapletenih likov, Corrada Panija, ki se je v zadnjem desetletju posebej uveljavil v predstavah ruskih klasikov na televiziji. Premiera je bila v dvorani gledališča Rossetti sredi novembra. Dobre tri tedne so bile vse predstave razprodane. Uprizoritev je doživela ne le toplo priznanje občinstva, marveč tudi nedeljene pohvale kritike. Fulvio Tomizza je znal izluščiti iz dogajanja v Cankarjevi povesti, ki jo je v dramatizaciji poimenoval »Idealist«, predvsem rast in padec osred-

njegova družbena kritika brezkompromisna in da njegov nacionalizem izhaja iz konkretne socialne in kulturne realnosti slovenskega naroda, ki je prav ob Cankarjevem zrelem ustvarjanju iskal in poglobljal svojo identiteto. Gincarlo Vigorelli pa poudarja v štiristopčnem naslovu dnevnika »Il Giorno«, da »učitelj-idealista najavi prihodnost«. Ko analizira lik Martina Kačurja, pa si pomaga s citati iz znamenitih predavanj, ki jih je imel pisatelj nekaj mesecev pred smrtjo o socializmu, ki da pripada vsem narodom, toda poti do njega si mora izbirati vsak narod sam glede na socialne, ekonomske, politične in kulturne pogo-

ko pomembno doživetje ter ugotovili, da so njeni ustvarjalci pokazali visoko profesionalno raven.

Sočasno se v Italiji nadaljujejo prizadevanja, da bi razmišljajočemu občinstvu tudi na druge načine predstavili Cankarjevo ustvarjanje. Kmalu po pisateljevi smrti v dvajsetih letih in tudi po vojni je sicer izšlo v prevodih več krajših in daljših tekstov. Vendarle pa niso naleteeli na večjo odmevnost pri občinstvu. Tako je »Corriere della Sera« že poleti ob tržaški razstavi Cankarjevih del objavil daljši članek izpod peresa C. Magrisa »Stoletnica Ivana Cankarja, največjega slovenskega pisatelja«. Arnaldo Bressan, publicist in profesor iz Milana, pa je napisal za »Meridiano di Trieste« daljši prispevek »Idealista iz Ljubljane«, v katerem skuša med drugim tudi ugotoviti, zakaj italijanska družba do sedaj ni bila pripravljena sprejeti Cankarjevih del brez predsodkov. V njem poudarja, da si odnosov med Cankarjem in fašizmom ni težko predstavljati in ga je uradna italijanska kultura zapostavljala zaradi znanih nacionalističnih konfliktov, medtem ko je šel mimo prosvetne kulture zaradi idejno političnih antagonizmov, ter zaključuje: »Toda sedaj pripadajo ti konflikti preteklosti in postajamo bolj resni ter lahko računamo, da se bo z »Idealistom« začel proces odkrivanja Cankarjevih del tako v Trstu kot v vsej Italiji.«

Ko je pred nekaj dnevi predaval v levičarskem krožku »Che Guevara« v Trstu, je Arnaldo Bressan napovedal tudi svoj prispevek k uspešnemu odkrivanju Cankarja v Italiji. Prevedel je njegovega »Hlapca Jerneja«, ki bo v kratkem izšel pri založbi Feltrinelli.

SLAVKO STEGOVEO

Okence v svet

njega lika, medtem ko mu je vdihnil Corrado Pani globoko človeško in družbeno razsežnost. Predstavo so ocenili za enega pomembnih gledaliških dosežkov v italijanskem kulturnem prostoru.

Gledališče je začelo te dni z »Idealistom« gostovanja po Italiji. Najprej se je za deset dni ustavilo v Milanu, odkoder bo potovalo še v Genova, Firenze, Rim in mogoče še kam. Kritike, ki so jih objavili te dni osrednji italijanski dnevnik iz Milana, govore o tem, da je bila uprizoritev v lombardski prestolnici deležna še mnogo večje pozornosti kot v Trstu. Njihovi avtorji se niso ustavljali le ob analizi uprizoritve, marveč so skušali posredovati italijanskemu občinstvu širšo podobo razmer, v katerih je pisatelj živel. Tako je Gastone Geron v dnevniku »Il Giornale« čez tri stolpce med drugim ugotovil, da sodi Cankar med temeljne ustvarjalce v slovenski dramatiki, da je

je, v katerih živi. Cankarja ocenjuje za neposrednega predhodnika današnjega jugoslovanskega Titovega socializma ter celo evrokomunizma. Priznanje izreka Tomizzi, ki da je znal izluščiti iz dela elemente, ki zadevajo tudi sodobnega človeka in ob katerih so se v gledališču sramovali nekateri psevdoprogresisti, ker so se videli razgaljene z rokami v žepih javnega interesa. Posebni poročevalec torinskega dnevnika »La Stampa« Alberto Bladi pa je izrekel pohvalo italijanskemu tržaškemu gledališču, ki z deli, kakršno je Cankarjevo »združuje obmejna ljudstva« ter »se trudi, da bi italijanski polotok spoznal kulturno snovanje srednje Evrope«. V tem smislu je pohvalil odločitev tržaškega gledališča za gostovanja v enem osrednjih milanskih gledališč tudi kritik dnevnika »Corriere della Sera«.

Nasplošno so kritiki v vseh štirih dnevnikih ocenili predstavo za umetniš-

DELO

24. 12. 76

NAŠA POMOČ ZAMEJSTVU

Pomagajo gradbinci in strokovnjaki — Prvih 32 montažnih hiš — V Beneško Slovenijo prikolice in gradbeni material

Čeprav ima naša družbena skupnost dovolj skrbi za ureditev razmer ljudem, ki jih je prizadel potres doma, nikakor ni pozabila na naše brate v zamejstvu, kjer so razmere še slabše. Zato jim kot dobra mati nesebično pomaga s prikolicami, gradbenim lesom, cementom, lepenco in drugim ter z gradbenimi strokovnjaki in delavci.

Pet inženirjev je od avgusta do začetka novembra izdelalo nad 130

sanacijskih načrtov. Strokovnjaki zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij iz Ljubljane so injecirali nekaj hiš s cementnim mlekom in so potem dobro prestale zadnji potres. Razen tega dela 16 delavcev na potresnem območju v Beneški Sloveniji že od avgusta in bodo ostali tam do decembra. Med drugim so montirali tudi prve 3 hiše od 32 hiš iz betonskih elementov, ki jih bodo še poslali v Benečijo.

Mladi za Benečijo

»Naša prireditev je tudi izraz vere v dostojanstvo naše kulture« tako se je med drugim izrazil Klavdij Palčič, predsednik Slovenske prosvetne zveze med nastopom mladinskih skupin v

tržaškem Kulturnem domu. Prav mladina in otroci so porok, da lahko Beneška Slovenija ponovno zaživi in vzpostavi vse tiste vrednote, ki edine omogočajo manjšini polno življenje in ohranja lastno podobo«, je nadaljeval Palčič v imenu Slovenske prosvetne zveze, ki je skupaj z Odborom slovenskih beneških društev priredilo živahni popoldan »Mladi za Benečijo«. Pred polno dvorano poslušalcev se je na odru zvrstilo okrog 400 mladih pevcev glasbenikov, ki so s svojim nastopom prinesli vedrino in vero v bodočnost.

Vezi prijateljstva in solidarnosti z Beneško Slovenijo je poleg otroških in mladinskih skupin s tržaškega s svojim nastopom izpričal pevski zbor sezanske osnovne dole »Srečko Kosovel«.

Zadnji se je občinstvu in vrstnikom predstavil skoraj sto članski zbor Mlada Brioza, ki ga sestavljajo otroci in mladinci iz vse Benečije. Bili so nekoliko v zadregi, kajti njihov zbor, kot je povedala Lucia Costaperaria, od poletja sploh ni vadil. Nastal je na poletni šoli, to je na krajšem letovanju, letos je bilo zaradi potresa to kar taborjenje, kjer se beneški otroci učijo slovenščine. Narodna pesem, največkrat je to beneška v priredbi Nina Špehnje, ki zbor tudi vodi, jim je razvedrilo in v radostno spoznavanje materine govornice. Njim in vsem beneškim Slovincem je bil topel aplavz občinstva, ki je s svojim prispevkom nudila prizadeti Benečiji majhno pomoč.

PRIMORSKE
NOVICE

17.12.76

PRIMORSKE
NOVICE

12.11.76

POMAGAJMO BENEŠKIM SLOVENCEM!

Pred prazniki se je ponovno oglašil iz Vidma selezijanec Gorkič Lojze s prošnjo na vse bralce »Gospodarstva«, naj bi kaj prispevali in s tem pripomogli, da bi beneški Slovinci, ki jih je obiskala potresna katastrofa, lahko obhajali praznike v upanju na boljše čase.

Blizamo se dobi praznikov, pravi v svojem pismu. Prav gotovo se bo pred prazniki vsepovsod kaj zganilo z nabiranjem za ljudi, ki jih je prizadel potres. Na žalost so bili ti kraji in ljudje doslej pozabljeni. Kot zavedni in preizkušeni Slovenci moramo zdaj kaj ukreniti, da se kaj tako žalostnega ne bo ponovilo kakor to, da so bili naši ljudje v Benečiji izključeni od vsakega priboljška za praznike. »Dragi rojaki, odprite našim bratom svoje blagodejno srce in sežite v denarnico z radodarno roko, in tako pomagajte našim ljudem, ki preživljajo najhujšo preizkušnjo. Zdaj jih preganja še zima.«

Svoje pismo zaključuje z mislijo, da bi tisti, ki bi radi kaj prispevali sami organizirali širšo nabiralno akcijo.

Pisec tudi pripominja, da so beneški Slovinci, ki jih pogosto obiskuje, z obleko preskrbljeni.

Gorkič tudi pravi, da vodi nabiralni center. Živi v Vidmu, v salezijanskem inštitutu (Istituto Salesiano — Udine, Via D. Bosco).

GOSPODARSTVO

17.12.76

Praznik rudarjev v Čedadu

V soboto so se na tradicionalnem prazniku rudarjev v Čedadu zbrali številni rudarji iz Beneške Slovenije, slovesnosti pa so se poleg predstavnikov krajevnih in občinskih oblasti ter pokrajinske uprave udeležili tudi predstavniki matične domovine iz Kopra, Pirana, Nove Gorice, Idrije in Tolmina. Predsednik društva Ivan Trinko, dr. Viljem Černo je v svojem govoru poudaril pomen srečanja, ki je ponovno izpričalo enotnost in združenost beneških ljudi, pa čeprav so svoja mladostna leta preživel v tujini.

PRIMORSKE
NOVICE

10.12.76

Pomoč Beneškim Slovincem

Skupina 25 članov sekcije KPI z Opčin pri Trstu je preživela zadnje praznične dni v Ažli v Beneški Sloveniji, kjer je pomagala pri postavljanju montažnih hišic. V petih dneh so uredili šest hišic, čeprav bodo morali domačini nekatere še dokončati. To je doslej najuspešnejša solidarnostna akcija v Beneški Sloveniji, saj je razen koristnega dela prinesla v zapuščene vasi tudi slovensko besedo in slovensko pesem.

PRIMORSKE
NOVICE

12.11.76

ANDREOTTI SPREJEL SLOVENSKO ODPOS LANSTVO

Konec prejšnjega tedna je ministrski predsednik Andreotti obiskal Furlanijo, kjer se je seznanil s položajem na potresnem območju. Ob tej priložnosti je predsednik vlade sprejel tudi šestčlansko delegacijo predstavnikov slovenske narodnostne skupnosti iz naše dežele. Delegacijo so sestavljali dr. Andrej Bratuž za slovenske katoliške prosvetne delegacije, dr. Viljem Černo za slovenska kulturna društva iz Beneške Slovenije, predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze Boris Race, deželni tajnik Slovenske skupnosti dr. Drago Štoka, zastop-

nik socialistične stranke Marko Waltritsch in senatorka KPI Jelka Grbec. Po razgovoru s predsednikom Andreottijem je slovensko odposlanstvo objavilo izjavo, v kateri je rečeno, da je predsedniku vlade orisalo fašistična preganjanja, hude žrtve med osvobodilnim bojem in velik prispevek Slovencev v izgradnji demokratičnega družbenega ustroja v Italiji. Zato Slovenci upravičeno pričakujemo — nadaljuje izjava — dosledno izvajanje ustavnih načel, predvsem ustavnega načela o manjšinski zakonski zaščiti in o razvoju manjšin. Delegacija je zlasti še posebej poudarila važnost predlogov o globalni zakonski zaščiti, kar je povezala z odnosom z matičnim narodom in z napovedano ratifikacijo osimskega sporazuma. Tej zvezi izrekla pričakovanje, da bo vlada predlog ratifikacijskega zakona vseboval specifičen člen glede slovenske narodnostne skupnosti na celotnem področju, kjer živi, in torej tudi v Beneški Sloveniji. Predsedniku vlade Giulio Andreottiju je odposlanstvo nadalje orisalo nekatera ustrezna vprašanja, kot so šolske strukture, priznanje in podpora kulturnim organizacijam ter raba slovenskega jezika. Izredno važna je vloga dežele in v tem okviru je delegacija poudarila, da je treba z vladnimi ukrepi in

NOVI
LIST
9.9.76

v okviru globalnega zaščitnega zakona priznati deželni večjo avtonomijo in ustrezne pristojnosti za zaščito slovenske narodnostne skupnosti. V demokratičnem duhu reševanja vprašanj tudi Slovenci pričakujemo — poudarja izjava — da se bodo naša vprašanja reševala na tak način, da bomo lahko aktivno sodelovali v soočanju.

Predsednik vlade Giulio Andreotti — pristavlja izjava slovenskega odposlanstva — se je strinjal z vsebinskim delom izvajanja delegacije glede globalne zaščite in ovrednotenja manjšin. Podčrtal pa je, da so ta vprašanja vprašanja italijanske države in njenega razvoja. Zato se je strinjal tudi s predlogom delegacije o sodelovanju manjšin in je uradno povabil predstavnike slovenske narodnostne skupnosti na razgovor v Rim.

Posočje: delo, dež

Prizadeta kraje so obiskali generalpolkovnik I. Dolničar, admiral B. Pecotić, generalmajor M. Trkulja, M. Butara

TOLMIN, 5. okt. — Posočje, ki je v teh dneh veliko gradbišče, saj si, v dežju, okoli 2.000 gradbenih delavcev iz vse Slovenije prizadeva odpraviti posledice obeh potresov, je danes obiskal pomočnik zveznega sekretarja za ljudsko obrambo generalpolkovnik Ivan Dolničar. V spremstvu so bili predsednik zveznega sveta za civilno zaščito admiral Bogdan Pecotić, načelnik oddelka za CZ zveznega sekretariata za ljudsko obrambo generalmajor Mile Trkulja in republiški sekretar za ljudsko obrambo SRS Miha Butara.

Ogledali so si najbolj prizadeta področja v tolminski občini. Člani občinskega štaba civilne zaščite so obiskovalce seznanili s sedanjim položajem. Do srede prihodnjega meseca naj bi v nova montažna stanovanja vselili vse prebivalce prizadetih krajev. Z gradbenimi podjetji so se domenili za gradnjo 210 montažnih objektov, zgradili pa bodo še 433 montažnih hišic in 38 skupnih prostorov v najbolj porušeni krajih. Montažne hišice bodo poslala podjetja Marles, Jelovica, Šipad in Slovenijales.

Navkljub dežju je današnji dan minil v izrazito de-

lovnem vzdušju. Delavci Urbanističnega inštituta SRS, Investbiroja Koper, Projekta iz Nove Gorice, gradbenih in montažnih delovnih organizacij prevozniki, predstavniki JLA, cestarji, električarji in drugi se uspešno bojujejo z vlagom, oziroma z dežjem in blatom. Gradbinci črpajo vodo iz jarkov pripravljenih za temelje. Na gradbišču pripelje dnevno 400 tovornjakov z različnim materialom. Montažerji so danes spravili pod streho v Podbeli tri in v Breginju šest montažnih hiš. Krajanje KS Breginj pa so se dogovorili, da bodo delali tudi ponoči, če bo še naprej dež

oviral gradnjo novih domov. Gostje so se nocjo pogovarjali o delu civilne zaščite. Tolminske izkušnje bodo s pridom uporabili pri načrtovanju uspešnejšega dela štabov CZ. Analizo, ki jo bodo izdelali, bodo poslali vsem štabom CZ slovenskih občin. Izkazalo se je, da bo treba v CZ pritegniti mlajše ljudi, predvsem pa CZ materialno okrepiti s sredstvi za reševanje ljudi izpod ruševin. Samo primer: prvega dne po šestmajaškem potresu so imeli v Tolminu le 37 šotorov tukajšnje taborniške organizacije.

PETER FOTČNIK

DELO

6.10.76

Obnova po potresu v celoti obvladana

Ali se urgentni sklepi po zadnjih potresih že uresničujejo po načrtu? — Tudi dež ne more preprečiti obnove — Spomeniško varstvo kasneje — S kolikšnimi solidarnostnimi sredstvi razpolagamo — Pomoč beneškim Slovincem

Kako poteka obnova Posočja? To vprašanje, ki vsebuje dolgo vrsto drugih vprašanj, smo zastavili nemu najbolj odgovornih za to obnovo, Vinku Gobcu, namestniku predsednika štaba za civilno zaščito SR Slovenije, predsedniku izvršnega odbora skupnosti za ceste SR Slovenije in delegatu v zveznem zboru skupščine SFRJ.

— Ali se urgentni sklepi po zadnjih potresih že uresničujejo po načrtu ali pa se je že v začetku kaj zataknilo? Kakšna so zagotovila, da bodo ti načrti realizirani po volumnem redu?

Treba je na začetku poudariti izredno materialno škodo potresov v Posočju, zlasti v Breginjskem kotu, kjer je le približno 10 odstotkov stavb mogoče obnoviti, drugo je porušeno. Do 11. septembra smo imeli problem samo še s prezimivijo 110 ljudi. Včasih se v javnosti slišijo očitki, da so ta dela počasi napredovala in zakaj se nismo prej odločili za sedanjí sistem odpravljanja posledic. Mislim, da gre za objektivne razloge. Po 15. septembru smo ugotovili porazno stanje in zato sprejeli hitre ukrepe občinskih štabov, medobčinskega odbora, republiškega štaba in izvršnega sveta skupščine SR Slovenije, izvršnega odbora RK SZDL. Vsi ti organi so si bili enotni, da je problem v Posočju možno reševati z večjo montažno gradnjo, ki bo trajna in bo hitro rešila problem prezimnitve.

Tako smo prišli do tega, da je bilo naročenih takoj, ne da bi takoj točno veleli za dejanske potrebe, 300 montažnih hiš, ker smo želeli domače kapacitete takoj rezervirati za Posočje. To smo tudi dosegli tako, da smo s predstavniki Marlesa in Jelovice imeli poseben pogovor, kjer smo bili za hitro organizirano in sinhronizirano akcijo, da bi 300 stavb postavili.

— Sta pritegnjena samo Marles in Jelovica ali tudi kakšen drug jugoslovanski proizvajalec montažnih hiš? Gre namreč za večjo raznovrstnost hiš, da ne bi bila nova naselja videti preveč kasarniška.

Nikjer ni bilo nobenih pomislekov, želja in zahtev, da

V Posočju je bilo 9.139 objektov poškodovanih, od tega 5882 v Tolminu, 2904 v Novi Gorici in 753 v Idriji, seveda v času pred zadnjim potresom.

— Radoviška, škofjeloška in jeseniška občina niso vključene v solidarnostno akcijo?

Na republiškem štabu in v izhodiščih, ki jih je pripravila za reševanje teh problemov SZDL, je vse področje, ki je bilo prizadeto po potresu, enakopravno obravnavano. Solidarnostna sredstva pa so namenjena izključno Posočju. Pri najemanju stanovanjskih kreditov in kolikor bodo na razpolago še kakšni drugi viri, ker gre za gospodarske investicije, se vključujejo enakopravno tudi te občine, v katerih je glede na gospodarski potencial škoda majhna. V Posočju pa je škoda v primerjavi z razpoložljivim ekonomskim potencialom nekajkratna.

— Bo zaradi vremena možno, da se bodo plošče za montažne hiše dovolj posušile, da bodo dovolj trdne?

Plošče se lahko grade monolitno v betonu, lahko pa tudi z betonskimi elementi. Monolitna plošča je lahko spodaj še podprta, podgrajena, ko na vrhu že potekajo montažna dela. Grajeno pa mora biti protipotresno.

— Ali preveča graditeljev, organizatorjev in same ljudi kakšen strah pred ponovnimi potresi? Pred tem, da bi to delo, ki ga zdaj s tolikšnimi napori in s tolikšno zavzetostjo delajo, bilo zaman?

Zadnji potres je nedvomno vnesel nekaj strahu, demoralizacije pa ne. Citiral bi preprosto zahvalo občana v Robedišču, najzahodnejšem delu Slovenije, ob obisku predsednika Sergeja Kraigherja, ko je rekel: Hvala

človek, je to, da rešujemo trenutno samo prebivalstvo in njihovo premoženje. Ne govorimo pa toliko intenzivno o gospodarskem razvoju, čeprav je končna posledica odstranitve posledic potresa, postavitve čvrste materialne osnove, na kateri bo ta del Slovenije hitreje napredoval.

VINKO GOBEC — Odgovoren za operativno koordiniranje med republiški organi in ustanovami pri odpravljanju posledic potresa v Posočju.

Družbena akcija

— Kako je organizirana družbena akcija za odpravo posledic potresa v Posočju in kdo odgovarja zanjo?

Družbena akcija je organizirana tako kot je organiziran naš celotni samoupravni socialistični sistem. Izhaja iz delovnega človeka in občana, ki se združujeta v krajevni skupnosti, oziroma, ki združujeta delo v tozdu. To je izhodišče za delovno akcijo v Posočju. Vsaka skupnost ima odbor civilne zaščite. Ti odbori so tudi v občinah in v republiki. V prvi fazi potresov so bili

junov v srednjeročnem obdobju, cestna skupnost 610 milijonov, od tega 266 milijonov v obmejna območja.

— Je gradbena operativa zbrana in pripravljena za predzimsko delo? Kaj bo storjeno za življenjske razmere graditeljev, ki bodo prišli v gospodarsko nerazvit, prizadet prostor? Kje bodo prenočevali, kako se bodo hranili?

Na pomoč nam je kot vselej priskočila JLA. V Podbeli bo pripravljeno pod šotori spanje za približno 200 do 250 ljudi, za 650 do 700 ljudi v Breginju in v Stanovišču za 100 do 150 ljudi. Celoten hotel Kanin v Bovcu bo zasedel okrog 240 delavcev. Tudi pod šotori bodo delavci imeli postelje z žimnicami in primerno število odel. Kuhinje bo imela na skrbi JLA.

— Bodo sami delavci kaj posebej plačani za to delo v Posočju? Bodo imeli kakšne dodatke — za prenapet tempo dela, za težavne razmere itn.?

Včasih se sliši, da bodo strokovni ljudje in delavci nadpovprečno zaslužili. To ni res, kajti tako strokovnim kot tudi drugim delavcem pripada v izgradnji v Posočju plačilo, kot ga imajo sicer za terensko delo.

Vsi sodelujejo zlasti pri obnovitvenih delih. Po sklepu medobčinskega odbora pa mora obnova potekati pod strokovnim vodstvom. Vsak posameznik mora od strokovnjaka dobiti navodila za obnovo, ta strokovnjak mora kontrolirati delo, ker je ugotovljeno, da je tisto, kar je bilo strokovno popravljenega po prvem potresu, boljše prestalo naslednje potrese kot popravila opravljena v lastni režiji, s krpanjem.

Reševanje spomenikov

— Ali lahko rečemo, da Breginj ni popolnoma porušen, da bo od vasi vendarle nekaj ostalo in da bodo tudi potomci lahko videli, kakšna je bila ta vas, ki je

temveč da ga kulturno usposobimo, da ga povežemo z novim Breginjem. V starem Breginju bo ohranjeno to, kar je sposobno, da se ohrani. V njem bi morale biti ali kakšne redne razstave ali kakšna druga oblika kulturne prezentacije, da bo povezava novega Breginja s starim kulturnim Breginjem vedno živa. To je še stvar nadaljnjih študij, v katere se mora vključiti spomeniško varstvo.

— Iz kakšnih sredstev bo obnovljen stari Breginj? Mnogo diskusij, ki so se že vodile okrog tega, dokazuje, da je prav, da se spomeniško varstvo vključuje, ker se je tudi doslej zelo intenzivno vključevalo in da se nakažejo tudi smeri rešitve, da en del soodgovornosti za vzdrževanje in obnovo ob drugih dejavnostih v Sloveniji prevzame tudi spomeniško varstvo.

Iz solidarnostnih sredstev ne bo moč obnavljati Breginja, ampak iz dohodkov, ki se zbirajo za kulturne in spomeniške vrednote. Spomeniško reševanje v tej sili, kot je zdaj, ne pride v poštev, ker ni toliko urgentno. Reševanje vrednot dela človekovih rok iz preteklosti pride kasneje na vrsto. Z vsemi dejavniki potekajo dogovori v tej smeri.

— Kakšno bo ocenjevanje škode po najnovjših potresih?

Ponovno so se sestale tiste komisije, ki so prej popisovale škodo. Ponovno ocenjujejo škodo, čeprav temu ne posvečamo trenutno največje skrbi. Pod vodstvom tovariša Sergeja Bubnova s sekretariata za urbanizem SR Slovenije tečejo popisi normalno in ne ovirajo izvajanja ukrepov, kratkoročnih in hitrih.

— Kakšni so viri oziroma akcije za solidarnostno zbiranje sredstev v Sloveniji in kje se ta sredstva zbirajo?

Koliko denarja je zbranega

Sprejeti ukrepi za odpravo posledic potresa se kažejo v naslednjem: sprejet je bil za

akcije solidarnosti na žiro račun republiškega odbora RK 71,42 milijona. Ta sredstva pa se po medsebojnem dogovoru med občinami Tolmin, Nova Gorica in Idrija razdelijo v razmerju 60 odstotkov za Tolmin, 20 odstotkov za Novo Gorico in 20 odstotkov za Idrijo. Na deviznem računu pri republiškem RK je še 440.000 deviznih dinarjev, ki so jih prispevale nekatere zdomske organizacije in posamezniki iz tujine.

— Koliko je od tega denarja porabil republiški štab?

Republiški štab je porabil 9,2 milijona dinarjev, in sicer za plačilo 232 prikolic, okrog 1000 odelj, 100 postelj, 125 šotorov itd.

— Kako so ljudje sprejeli to pomoč?

Spominjam se neke Breginjke, ki je rekla: tako so nas strašili v preteklosti s skupnimi kotli, danes pa komaj čakamo, da nam iz skupnega kotla kaj prinesejo, pa še zelo dobro je. Hočem reči, da so ljudje dol opogumljeni, ker v srcih čutijo našo skrb.

— Kako se je odražala solidarnostna akcija v drugih republikah?

Delegacije republik in avtonomnih pokrajin so si prišle ogledat prizadete kraje; njihovi izvršni sveti in skupščine pa so takoj odločili, da sodelujejo v skladu z njihovo materialno sposobnostjo pri sanaciji oziroma reševanju Posočja po potresu. Tako bo njihov solidarnostni prispevek v glavnem prispevek k izgradnji šol in vrtcev. Štirirazredno šolo v Breginju bo zgradila SR Makedonija, prav tako osnovno šolo v Bovcu v vrednosti 20 milijonov dinarjev, Črna gora naj bi sodelovala pri izgradnji vrtca in osnovne šole na Kojskem v občini Nova Gorica. Bosna bo financirala gradnjo pomožne šole v Novi Gorici, Srbija bo financirala dijaški dom v Tolminu in SAP Vojvodina dokončanje druge fa-

je. Najprej smo imeli pri roki naša proizvajalca. Njune kapacitete pa ne zadoščajo za potrebe 430 montažnih hiš, ki se kažejo sedaj, namreč potrebe po hišah večjega in manjšega obsega, od 56 do 200 kvadratnih metrov neto površine. Zato smo s ponudbami, ki jih je zbiral sekretariat za gospodarstvo pridobili še Šipad Sarajevo in Krivajo Zavidovići. Občinski dejavniki sedaj preučujejo njihove pogoje in ponudbe.

— Bodo pri ponudbah pazili tudi na to, kako te hiše sodijo v breginjsko okolje?

Vprašanje tipov hiš in urbanizacije, gabaritov in drugih elementov arhitekture in vključevanje v okolje rešuje posebna skupina strokovnjakov arhitektov in urbanistov na samem mestu.

Bilanca poškodb

— Ali bo pri tem šlo tudi za gospodarsko krepitev Marlesa in Jelovice?

Samo za pokrivanje stroškov bo šlo, nihče ne bo iskal večje akumulacije, ker menim, da ni niti socialistično niti ustavno, da bi nekdo akumuliral na račun nesreče drugega. Vendar ne bi bilo prav, da bi širša ali ožja družba od posameznikov zahtevala nadpovprečne napore za izgradnjo Posočja, s tem, da bi šli v izgubo.

— Kakšna je zdaj bilanca poškodb?

da resno strah, ni in ta zgodovinska emocija mora ostati trdna tudi vnaprej. Pripravljenost ljudi do pomoči, njihova vnema in dejstvo, da vsa Slovenija in Jugoslavija stoji za tem območjem in prizadevanji teh ljudi — to je velika moralna opora. Celotno tako velika kot bodo materialna sredstva, ki jih bomo vložili, da bomo omogočili občanom tega prizadetega območja normalno življenje.

— Kije pa se vendarle utegne zatakiniti?

Če me je česa strah, me je samo tega, da bi se vremenske razmere ne poslabšale. Deževno vreme in predčasna zima bi nas lahko ovirala pri zastavljenem programu. Drugih ovir ni.

— Človeškega faktorja ni? Mislím, da ga ni in ga ne bo, kajti zadeve so zdaj maksimalno sinhronizirane. Operativa se močno povečuje in odgovornosti se zavdamo vsi.

— Ali so kakšne garancije, da se program opravi kljub vremenskim razmeram?

Odstopanja od zastavljene ga programa ni. To je popoln zrelostni izpit za samoupravno socialistično družbo, ki nosi v sebi nove človeške kvalitete. Ta osrednja skrb — človek — preveva našo družbo pri razreševanju problematike v Posočju. Dokaz, da je naša prva skrb

dje najgubnejše: uravni in prenočevanje. To smo storili s približno 800 prikolicami. Takoj za tem so bili formirani odbori za obnovo v vsaki krajevni skupnosti in občini, kakor tudi medobčinski odbor za obnovo, in končno operativni štab v republiki, ki povezuje ter koordinira delo republiških organov in drugih. Lahko rečem, da ni ničesar prepuščeno stihiji: dobro smo se organizirali, se povezali z družbenopolitičnimi organizacijami v prizadetih krajih, situacijo v celoti obvladujemo.

— Ali razvojni načrti teže k obnovitvi in nadaljnji krepitvi gospodarstva v Posočju?

Družba je prek sklada skupnih rezerv Slovenije sanacijsko že podprla programe nekaterih podjetij, tako v ABC Bovec, nekaterih tovarnah v Novi Gorici, kemične tovarne, tovarne TRKI v Kobariidi itd. Republiške skupnosti z materialnega področja posebnega interesa so se v večji meri vključile v razvoj tega območja. Vodna skupnost predvideva v 5 letih okrog 50 milijonov naložb v to področje, s tem da letos prispeva za odstranjevanje posledic. PTT skupnost načrtuje naložbe okrog 90 milijonov dinarjev, od tega 30 milijonov za obmejno in manj razvito območje. Elektroskupnost okrog 880 mili-

tal morda kaksen poseben arhitektonski kare, kakšna znamenita hiša ali kaj podobnega?

Vprašanje je delikatno iz več aspektov. Prvi aspekt je nedvomno ta, da je Breginj tako rekoč totalno porušen. Od 280 hiš ni sposobnih za obnovo več kot 10. Po prvem potresu je bila situacija drugačna, bilo je morda 60 do 80 stavb, ki jih je bilo treba porušiti. Sedaj je situacija obrnjena na glavo. Ali bi na račun tega, da ohranimo celoten Breginj, tak kot je, šli v njegovo sanacijo in zane-marili prezimovanje ljudi?

Mislím, da ni človeka, ki bi nase prevzel tako odgovornost. Zdaj se v Breginju že ruši tisto, kar je nevarno za življenje ljudi in promet. Prepričani moramo, da bi ljudje hodili nazaj v porušene stavbe in da bi koga ubilo. Če imamo veliko materialno škodo, smo lahko srečni, da nismo imeli žrtev. To je prednost, ki jo imamo in ki jo moramo ohraniti pri razreševanju tega problema. Prepričati moramo, da bi ljudje v porušeni stavbah še imeli domače živali. Zato je treba porušiti, kar je nujno potrebno, ostalo bo počakalo. Verjetno bo potrebno potem pripraviti nek program, kaj v Breginju obnoviti: ali centralni amfiteater, ki nekako še stoji, in to ne samo tako, da ga konzerviramo za ogleda,

postane pomembna razgledniška in v Posočju. To je en odstotek od bruto osebnih dohodkov. Ta sredstva se zbirajo na žiro računih občin in se tedensko praznijo na žiro račune posoških občin. Za odpravo posledic v Posočju je namenjeno tudi 20 odstotkov sredstev solidarnosti, zbranih v lanskem letu po zakonu o družbenem dogovoru solidarnosti. Iz tega naslova je v lanskem letu bilo zbranih 51,4 milijona dinarjev. Na osnovi družbenega dogovora so pri tej vrsti udeležene 30 odstotkov občina Šmarje (13,8 milijona), 10 odstotkov občina Šentjur (5,14 milijona), 48 odstotkov občina Tolmin (24,7 milijona) in 12 odstotkov občina Nova Gorica (6,17 milijona). To pomeni, da je od 51,4 milijona dinarjev bilo za Posočje namenjenih 30,8 milijona dinarjev. Posebej moramo poudariti tretji pomembni vir, ki ga delovni ljudje in občani Slovenije zbirajo prek enodnevnega zasluzka.

Ta sredstva se zbirajo v republiškem odboru Rdečega križa na posebnem žiro računu in se je doslej zbralo 60,5 milijona dinarjev. Skupno so izven akcije enodnevnega zasluzka delovne organizacije prispevale 8,22 milijona, občinski in krajevni odbori RK iz Jugoslavije pa so zbrali 2,68 milijona dinarjev, tako da je skupno iz te

nu, kjer naj bi znašala njihova investicijska soudeležba približno 15 milijonov. Lahko bi rekli, da bo solidarnost teh republik stala med 90 in 100 milijoni za vrste in šole.

— Kako pa poteka naša pomoč Beneškim Slovincem?

Doslej smo poslali v Benečijo 40 ton cementa, 123 kubikov rezanega lesa, 23 kubikov drugega lesa, poklonili 10 prikolic, 20 prikolic poklonili za določen čas, to je začasni uvoz. Skupina 5 strokovnjakov od 1. avgusta dela pri sanaciji objektov in pripravlja načrte v Bardu, Centi, Viškorši, Čedadu, 16 delavcev iz Nove Gorice bo od septembra do novembra obnavljalo stavbe. Ekipe ZRMK iz Ljubljane je že obnovila tri hiše, ki so zdržale vse dosedanje potrese. Naša naloga v prihodnje pa je v tem, da preko GZ SR Slovenije, kjer akcija že teče, zbiramo še zidno opako, strešne korce in cement. Vse te akcije so koordinirane in potekajo preko našega štaba in SKGZ v Trstu.

Pripravil:
ZELJKO KOZINC

DELO
2 okt. 1976

Posoška bitka z dežjem

Dnevno tudi po 600 voženj s tovornjaki v Breginjski kot — Strokovnjaki prihajajo na pomoč — Teče tudi obnova cest — Ovira je močno narasla Soča

TOLMIN, 30. sept. — »Sedaj, ko je obnova stekla, nam štrene meša vreme,« je danes zjutraj potožil Dušan Jub, podpredsednik občinskega odbora za odpravo posledic potresa v Tolminu. Pa ne samo on; vsi, ki delajo in obnavljajo se zavedajo kratkih, zelo napetih obnovenih rokov, godrnjajo nad vremenom. Zagodilo je tudi vodni skupnosti Soča, ki preiskrbuje gradbince s soškim gramozom, saj je že dopoldne Soča dokaj narasla in zalila prodnata tla.

»Dostoj se nismo imeli težav z organizacijo prometa, čeprav so ceste zelo obremenjene,« pravi komandir tolminske postaje milice Marjan Podgornik. »Poleg rednega in izrednega avtobusnega prometa, zaradi prevozov delavcev na delovišča, sedaj dnevno v Breginjski kot pe-lje več sto tovornjakov. Ob koncu tega tedna se bo predvidoma promet v potresno najbolj ogrožena naselja povečal za 600 tovornjakov na dan samo v eno smer. Celotno prometno akcijo vodi UJV Nova Gorica. Promet je nadzorovan od Godoviča do Idrije, Tolmina, Kobarida in s posebnimi varnostnimi ukrepi v Breginjskem kotu. Za pretovor blaga v manjše tovornjake za Breginjski kot je v Starem selu pri gostilni Franko začasno urejeno parkirišče. Sicer pa je v Breginjski kot od vsega začetka akcije zaprt promet za vozila in ljudi, ki tukaj nimajo kaj početi. Ljudje, ki nimajo službenih opravkov v tem delu Posočja, naj se tukaj ne zadržujejo, oziroma sem ne potujejo, saj je zaradi velikega števila vozil vsak dan dodatna obremenitev pretesnih cest nevarna,« pravi Marjan Podgornik.

Novogoriško cestno podjetje je tudi uredilo dežurno reševalno službo z reševalnimi vozili, opremljenimi z dvigali za primer večjih zastojev ali nesreč, zemeljskih plazov, rušenju cest in podobno. O tem, kako je od Poljane proti Breginju ozka cesta obremenjena priča primer včerajšnjega avtobusa, ki iz Breginja vozi v Ljubljano. Do zadnje postaje bi moral prispeti ob 9.20, pa je komaj nekaj pred 9. uro odpeljal iz Tolmina.

Delavci se zbirajo

Vsak dan je tudi več delavcev, gradbincev in montažerjev. Tudi brezplačne sku-

pine so začele graditi in obnavljati naselja. Včeraj je prišlo pet delavcev TGA iz Kidričevega, ki bodo v Smasteh in Ladrjih delali mesec dni, šest delavcev iz Ilirske Bistrice, ekipa, ki jo je organizirala tukajšnja občinska konferenca SZDL in bo 15 dni delala v krajevni skupnosti Kred in šest delavcev kranjske Save, ki bodo v tolminski krajevni skupnosti ostali do 10. novembra.

»Gre za strokovne skupine, ki delajo brezplačno,« pravi ing. Bogdan Skopjak. »V njih so zidarji, tesarji, mizarji, vodovodni inštalaterji, elektriki in drugi gradbeno-obrtniški delavci.« Danes je prišlo tudi pet delavcev celjskega komunalnega podjetja, ki bodo ostali pet dni v krajevni skupnosti Idrsko. Jutri bo prispela na 14-dnevno delo skupina petih delavcev, ki jo je poslal izvršni svet trebanjske občine, v ponedeljek pa 10 delavcev mariborskega srednješolskega centra.

Veliko prostovoljcev

Obeta se tudi pomoč čez soboto in nedeljo. Takrat bo prišlo 12 članov združenja jeseniških obrtnikov s svojimi tovornjaki, ki bodo vozili dva dni gramoz na ceste v Breginjskem kotu. Tudi iz krajevne skupnosti Lig, enega najrevnejših območij v novogoriški občini, ki ga je tudi prizadel potres, se zavedajo stisk prebivalcev tolminske občine.

V soboto bo iz Liga v Podbelo prispelo 40 kmetov, ki bodo domačinom pomagali pri kmečkih delih, zaščiti premoženja in podobnih opravilih. Skofjeloška občinska skupščina bo poslala v soboto 40 ljudi v pomoč potresno prizadetim občanom Srpenice, ko bo 40 članov mladinske organizacije iz krajevne skupnosti Vodovodni stolp iz Kranja pomagalo graditi cesto v hribovsko vas Foni. V

Sužidni se bo zbralo 20 mladincev Slovenijaavta skupaj s skupno 20 delavcev ljubljanskega Jugotekstila. Cesto v Breginj bo pomagalo urejevati 20 delavcev ljubljanske RTV, kar bo v nedeljo nadaljevalo 40 mladincev iz Škofje Loke. Omenjene akcije so od enega do dveh dni. »Če nam bo vreme še naprej do jutri popoldne oviralo obnovo, bomo morali obisk sobotnih in nedeljskih brigad žal odpovedati,« je grenko dejal vodja štaba za solidarnostne akcije ing. Mičo Gruntar.

Dež ovira sestavljanje

Kislo vreme je danes predvsem zagodilo sestavljalcem montažnih hiš, ki so nameravali v Podbeli postaviti prve dele novih domov za potresno prizadete ljudi. Po dosedanjih ugotovitvah bodo poleg 34 večnamenskih montažnih hiš za prezimitev večjih skupin ljudi uredili še 435 enodružinskih stanovanjskih hiš, slednjih za 1650 ljudi. Montažne hiše ne bodo gradili v Robidišču, najzahodnejši jugoslovanski vasi, ki so jo že pred septembrskimi potresnimi sunki dobro zavarovali. Tukaj bodo namreč do sredine prihodnjega

meseca uredili vse zidane objekte za prezimitev ljudi. Sicer pa bo v Breginjskem kotu od 790 prebivalcev prezimilo v družinskih montažnih hišah 573 ljudi (ostali v večnamenskih montažnih objektih), kar kaže na razsežnost škode v Breginjskem kotu.

»Naj rečem? Vlažen krompir sem imel, da sem kar na lepem po majskega potresa začel na dvorišču graditi hišo za prezimitev,« z zadovoljstvom pravi Ivan Sovdat iz Ladrjih, ki si je uredil dva inpoljsobno hišo, zidano in docela varno. Ko smo ga danes obiskali, je tako kot mnogi sovaščani znotraj popravljal skedenj. »Tudi slabo vreme mora človek izkoristiti,« je dejal.

Obnavljajo tudi ceste

Ljudje v Posočju so danes bili hud boj z vremenom. Odstranjevalcem ruševin tudi nalivi niso mogli do živega. Ko je občasno prenehalo deževati, so nadaljevali z delom zidarji. Le montažerji so se upravičeno bali, da se elementi montažnih hiš ne bi napili vlage. Danes so tudi začeli z obnovenimi deli v pet kilometrov dolgem odcepu ceste med Koritnico in Knežo. Predvidevajo, da bodo cesto po Baški grapi uredili v enem mesecu. Zaradi nemotenega poteka asfaltiranja ceste je grapar-ska cesta vsak dan zaprta od 7. do 16. ure.

PETER POTOČNIK

DELO

1. 10. 1966

Martin Čedermac ni umrl

Gospo nadučiteljico moči izvenšolski pouk slovenščine — Nemško lahko, slovensko ne — Drugi del Bevkove knjige bi bil lahko »Don Mario Goriup«

UKVE, 30. sept. — »Spoštovani urednik. Kaj naj naredimo z župnikom, ki znova in znova povzroča nevšečnosti v naši fari?« Nekako tako se začne pismo učiteljice Liane Broccaioli, objavljeno 30. avgusta v Friuli Sera, »črna ovca« pa je Mario Gariup. Se je morda don Mario vedel tararju neprimerno, pijačeval, ali kako drugače omadeževal svoje ime? Ne, pač pa se je pregrešil v eni stvari: Slovenec je! In kar je še huje, Slovenec hoče ostati.

Zadeva spominja na Mussolinijeve čase, z edino razliko, da zdaj štejemo leto 1976 in da se je od tistih »časova vendarle tudi v Italiji marsikaj spremenilo. Očitno na veliko žalost Liane Broccaioli. Nam pa je žal, da ni več med živimi France Bevk, ki so mu ponudili idejo za novo pripoved: Kaplan Martin Čedermac drugi del.

Dona Maria sem si predstavljal kot osivelega umirjenega duhovnika. Takšnega, kot je Bevk opisal svojega junaka, vendar me je na svojem vrtu v Zabnicah pričakal mlad, energičen človek, zamazan od prsti, ker je ravno izkopaval krompir. Doma je iz Topolovega v Beneški Sloveniji, v Ukve pa je prišel konec predlanskega leta. Maševati in »povzročati nevšečnosti«.

Te nevšečnosti smo nato na kratko pretresli pri učitelju Venosiju, tudi »grešni ovci«, ki sicer poučuje na slovenski srednji šoli v Nabrežini. Gariupov greh pa je ta, da je ob prihodu v faro sklenil uvesti pošolski pouk slovenščine, za kar je kmalu dobil dovoljenje cerkvenih oblasti in ustno privolitev pristojnih šolskih forumov. Tudi med tukajšnjim prebivalstvom je bilo za to veliko zanimanja in tako se je febru-

arja v eni od učilnic tukajšnje šole zbralo 21 učencev.

Še isti mesec je v razred med poukom vstopila nadučiteljica Liana in od Salvatorra Venosija, ki je sem prihajal dobrovoljno poučevat iz Nabrežine, terjala pismeno potrdilo, da sme poučevati slovenščino v pošolskih urah. Le-ta je odgovoril, da imajo za to zaenkrat samo ustno privolitev, nakar je vrla učiteljica vse skupaj izgnala iz šolskega poslojja, ker da bo sicer poklicala karabinjerje.

Tako Gariupu ni preostalo drugo, kot da je ure slovenščine prenesel v cerkev. Izcimil se je naravnost smešno tragičen položaj. V ukevski šoli je lahko poučeval verouk, nakar so se učenci morali seliti v cerkev, kjer jim je učitelj Venosi posredoval slovensko besedo in črko. Da bi bila stvar še bolj groteskna, so se lahko medtem nemški otroci v isti šoli učili svojega jezika, ne da bi za to potrebovali pismeno ali ustno privolitev Liane Broccaioli ali kogarkoli drugega.

No, tudi v Italiji se je, na žalost nadobudne in nostalgicne Liane, le marsikaj spremenilo in tako je naposled za slovenske učence vendarle priromal tisti kos papirja z uradnim pečatom.

Toda po nekaj »legalnih« urah v ukevski šoli, je zabobnelo pod zemljo in potres je močno poškodoval šolsko poslojje. Zda bo, kot vse kaže, treba vso bitko izbojevati znova, kajti pisma in članki, ki jih objavljajo Friuli Sera, Il Gazzettino in nekateri drugi časopisi nišo, (zelo mило rečeno) naključni. V tem smislu je treba tudi razumeti »prijazno gesto«, da bi novo šolsko leto ukvanski otroci začeli v trbiški, povsem italijanski, šoli.

Z učiteljem Venosijem in don Mariom sedimo pred planinsko kočico. Pod nami so Zabnice, Ukve, Naborjet, Ovčja vas. Toda za ta slovenska imena smo morali posebej povprašati, zakaj table s krajevnimi napisi se ne menijo za našo besedo. In vendar je na primer v Ukvah večina prebivalstva slovenska, medtem ko je Italijanov le okoli 15 odstotkov. Povečini državnih uradnikov. Podobno velja tudi za nekatere druge kraje.

Mario Gariup pravi, da so pred leti skušali približno šestletj kanalske Slovence. Prišli so do številke 1500, avstrijske manjšine pa naj bi bilo po njihovih računih okoli 500. Seveda ni treba posebej poudarjati, da navzlic temu številna imena tukajšnjih hotelov zvenijo še kako nemško, da so kažipotni in druga

li, čeprav očitno nekatere močno tare žalost za njimi, niso pa — glede na to, kar smo videli in slišali — še mlinili časi Martina Čedermaca. Takšnih, kot je Mario Gariup, je onstran meje še veliko.

Ko smo se tisti večer iz Kanalske doline vrnili v Videm, je izredni komisar Giuseppe Zamberletti ravno zaključil tiskovno konferenco z avstrijskimi novinarji. Pred poslojjem, kjer je deželni »potresni štab«, smo navezali pogovor s televizijskim poročevalcem iz Celovca. Na vprašanje, kaj meni o zdajšnjem položaju na Koroškem (v Kanalski dolini so tudi številni Korošci) je rekel: »Poznal sem samo dva Slovence, s katerima sem tudi skupaj hodil v šolo. Eden je postal tovarnar, drugi pa premožen advokat.« Kam je avstrijski kolega meril s svojimi besedami, verjetno ni treba posebej pojasnjevati.

BORIS JEŽ

DELO

1. 10. 76

Prizadeto Posočje rabi izjemno družbeno pomoč

Načelnik republiškega štaba za civilno zaščito Marjan Orožen je delegatom skupščine spregovoril o solidarnosti in ukrepih za odpravo posledic

LJUBLJANA, 29. sept. — Napori vse družbe bodo morali biti izredni, da posledice obeh katastrofalnih potresov v Posočju odstranimo, je poudaril načelnik republiškega štaba za civilno zaščito, član IS in republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen, ko je delegatom zbora združenega dela in zbora občin spregovoril o solidarnosti in aktivnosti pri odstranjevanju posledic potresa.

V uvodu je omenil, da je izvršni svet predložil skupščini SR Slovenije obširno poročilo o obsegu in posledicah potresa v Posočju, s pregledom ukrepov, ki so bili doslej sprejeti. Istočasno je predložil tudi spremembe nekaterih zakonskih rešitev, ki bodo zagotovile odpravo posledic na prizadetem območju v kar najkrajšem času.

Ko je našteval aktivnost občinskih, medobčinskega in republiškega štaba, ob močni zavzetosti političnih organov in drugih organizacij, je dejal, da je bila ta v celotnem obdobju usmerjena na reševanje pogojev za bivanje in življenje ljudi na prizadetih območjih ter na odpravljanje posledic potresa. V ta namen je bilo iz solidarnostnih sredstev nabavljeno 252 avtomobilskih prikolic, 125 sotorov, prek 1000 odej in tako dalje. Delovni kolektivi in organizacije pa so prizadetim posodili 578 prikolic. Pri odpravljanju posledic potresa so se močno angažirali strokovnjaki in gradbena operativa, prav tako pa je bilo storjenega veliko pri zagotavljanju materialnih sredstev. Vse delo je potekalo na podlagi operativnega načrta, ki ga je sporazumno z občinami sprejel medobčinski odbor.

Težišče načrta je obnova stanovanjskih objektov in izgradnja prek 300 montažnih hiš do 10. novembra. Istočasno pa mora potekati tudi izgradnja oziroma ponovna usposobitev objektov za skupne namene.

Marjan Orožen je nato osvetlil tudi izvajanje solidarnostne akcije širše skupnosti, ki poteka hkrati s kar največjim angažiranjem lastnih sil in sredstev prizadetega območja. Materialna

podlaga solidarnostne akcije širše skupnosti se izvaja z zakonom o prispevku za odpravo posledic potresa na Kozjanskem in v Posočju, ki ga je sprejela skupščina SR Slovenije; na osnovi sredstev solidarnosti, zbranih v lanskem letu; s solidarnostno akcijo Zveze sindikatov Slovenije za prispevek v višini enodnevnega, oziroma, kot so sklenili danes, dvodnevnega zasluzka; na osnovi prispev-

MARJAN OROŽEN: zlonamerne govornice

kov v sredstvih in materialu posameznih občanov in organizacij združenega dela neposredno oziroma preko Rdečega križa Slovenije; s kreditnimi sredstvi, ki jih je zagotovil ZIS oziroma s premoštitvenimi sredstvi Ljubljanske banke za Posočje in Kozjansko in na osnovi nekaterih solidarnostno prevzetih obveznosti socialističnih republik in pokrajin.

Pri tem je načelnik republiškega štaba posebej omenil, da je namenjen kredit, ki ga je omogočila Ljubljanska banka oziroma združenje bank Slovenije, za časovno

premostitev med dobokom in tekočo porabo sredstev. Delegatom je naštel tudi višino doslej zbranih sredstev, ki je dosegla 159,14 milijona dinarjev. Z zakonom je bilo zbranih 56,41 milijona dinarjev, prispevki v obliki enodnevnega zasluzka znašajo 60,51 milijona dinarjev, naši ljudje v tujini so zbrali 0,44 milijona dinarjev, 20 odstotkov solidarnostnih sredstev, zbranih v 1975. letu zneso 60,87 milijona dinarjev, druga sredstva pa so dosegla 10,91 milijona dinarjev. Cenimo, je dejal, da je dejansko zbranih več sredstev.

Po sporazumu med občinami pripada 60 odstotkov teh sredstev tolminski občini, 20 novogoriški in 20 idrijski. Iz njih pa se poravnava tudi izdatki za intervencije republiškega štaba.

Poseben pravilnik, ki ga je pripravil medobčinski odbor in so ga sprejele skupščine vseh teh občin, določa kako se koristijo ta sredstva. Zaradi izključitve kakršnekoli možnosti, da bi bil kdorkoli neupravičeno udeležen na solidarnostnih sredstvih, je po pravilniku uveljavljeno načelo dodeljevanja sredstva v obliki kreditov. Marjan Orožen je ob tem omenil, da je institucija kredita v javnosti vzbudila različne pripombe in komentarje, češ da se solidarno zbrana sredstva dodeljujejo po bančnih principih.

Opozoril je, da za vračanja dodeljenega »kredita« določa pravilnik rešitve glede na socialni in ekonomski položaj prizadetega. Te so, da vračajo sredstva občani oziroma je zanje predviden minimalni odpis, če to dovoljuje ekonomski položaj posameznika ali pa se je potrebno zava-

rovati za primer, da bi obnovljeni domovi prišli s časom do druge ali tretje roke. Le delno odplačilo kredita z odpisom preostalega dela je predvideno za stimuliranje predvsem tistih, ki žive na manj razvitem in obmejnem območju. Omogočen pa je tudi odpis celotnih sredstev v primerih, ko gre za socialno ogrožene občane, pri čemer se novozgrajeni objekti zavarujejo pred morebitno odtujitvijo. V nadaljevanju je Marjan Orožen spomnil na posamezne namerne govornice, da se zbrana solidarnostna sredstva uporabljajo za druge namene. Dejal je, da to nezaupanje lahko izhaja iz premašnje obveščenosti. Obstaja pa tudi možnost, da se take govornice razširjajo iz določenih nagibov.

Ko je govoril o učinkovitem odstranjevanju posledic, je dejal, da morajo vsi organi v kar največji možni meri usklajevati svoje delo. Celotna organizacija akcije, ki jo vodi ob pomoči skupine strokovnjakov republiškega operativnega štaba, medobčinski odbor, deluje v skladu s tem ciljem.

Posebej je načelnik republiškega štaba omenil tudi uspešno delo mladinske delovne brigade in pospešena dela pri rušenju, novogradnjah in obnovi Posočja 3000 delavcev gradbene operativne. Ti opravljajo sanacijo in pripravljajo dela za montažne objekte v proizvodnji Jelovice in Marlesa.

Zakoni, o katerih razpravljajo danes delegati, je dejal Marjan Orožen, bodo še povečali učinkovitost in organiziranost pri reševanju elementarnih katastrof nasploh.

Ob koncu, ko je sporočil predloge izvršnega sveta skupščini, da se zavzame in podpre napore za nadaljnjo solidarnostno akcijo in da odobri dosedanje delo.

Nov zagon Posočju

Razprava o pomoči prizadetim krajem v zboru občin

LJUBLJANA, 29. sept. — »Hvala vsem za tako učinkovito solidarnostno pomoč, ki v tem trenutku prihaja v Posočje,« je med razpravo o poročilu o solidarnosti in aktivnosti pri odstranjevanju posledic potresov na tem območju dejal na zasedanju zbora občin skupščine SR Slovenije Anton Ladava, delegat tolminske občine.

Podobne so bile tudi zaključne misli drugih delegatov iz občin v zahodni Sloveniji, ki so tako na zasedanju zbora občin kot tudi na seji zbora združenega dela spregovorili o sedanjem položaju v Posočju. Učinkovita akcija, kakor je bilo rečeno v razpravi, dviga moralo ljudem in življenje se počasi normalizira. Kljub temu se srečujejo s številnimi težavami. Od tega, kam bodo ljudje spravili kmetijske pridelke predvsem v tistih vaseh, kjer bo potrebno večino objektov porušiti do mnogo hujših, ki se kažejo v infrastrukturi, družbenih dejavnostih in na področju gospodarstva. Poleg škode, ki so jo utrpeli delovne organizacije ob potresu, bodo posledice potresa močno vplivale tudi na gibanje produktivnosti dela v teh delovnih organizacijah.

Kljub vsemu, kakor je v razpravi dejal Vinko Gobec, vodja republiškega štaba za civilno zaščito, je sedaj prva naloga skrb za ljudi, kasneje pa bo treba ob največjem angažiranju lastnih sil s tega območja zagotoviti tudi gospodarsko osnovo, da bodo kraji tod ponovno oživele.

Oba zbora sta podprla dosedanja prizadevanja za obnovo prizadetega območja in hkrati pozvala vse delovne ljudi, občane, temeljne ter vse druge samoupravne organizacije in skupnosti, da se vključijo v solidarnostno akcijo.

DELO
30.9.76

Temelji že rasejo

Gradbene organizacije hitijo, da bi prehiteli zimo — Šest hiš v Breginju bodo zavarovali pred propadom

TOLMIN, 29. sept — »Do 15. oktobra je treba sestavljalcem montažnih hiš predati zadnjo ploščo ali klet,« je poudaril na današnjem pogovoru s predstavniki gradbenih organizacij, ki obnavljajo od potresa močno poškodovano tolminsko občino zunaj Breginjskega kota in Kobarida, predsednik medobčinskega odbora za odpravo posledic potresa v Posočju Milan Vižintin.

Sestanek je bil v bistvu nadaljevanje sobotnega pogovora z gradbinci, ki postavljajo temelje ali kleti za montažne hiše v Breginjskem kotu in Kobaridu. Tukaj predvidevajo ureditev 178 montažnih hiš. Zunaj tega območja pa bo treba zgraditi 255 hiš, saj je po današnjem zaključnem seznamu potreb po graditvi novih montažnih objektov vseh teh 433. Delovne organizacije, ki so zadolžene za obnovo popravljivih hiš v posameznih krajevnih skupnostih, bodo prevzele obveznost, da v teh naseljih uredijo tudi temelje za montažne hiše.

»Sicer še danes ne vemo, kakšna je škoda po novih potresnih sunkih, ki so nas pripeljali v razmere po šestomajskem potresu,« je poudaril Milan Vižintin. »Po dosedanjih ugotovitvah so septembrski potresni sunki povzročili približno enkrat večjo škodo kot v mesecu maju.« Takratna škoda v vseh treh potresno prizadetih občinah — to je tolminski, novogoriški in idrijski, je bila ocenjena na 1,5 milijarde dinarjev. Od tega za dobro milijardo dinarjev v tolminski občini. Po današnjem dogovoru bo kraški Zidar, ki obnavlja hiše na Idrskem, tamkaj uredil osemnajst temeljev za montažne hiše, novomeški Pionir v krajevni skupnosti Ladra—Smast 28 temeljev, mariborski Konstruktor v Srpenici 11 in na Zagi 17 temeljev itd. Z urejevanjem temeljev za montažne hiše, ki jih bodo poleg Jelovice in Marlesa postavljale tudi druge tovrstne organizacije, bodo najpozneje začeli v ponedeljek.

Jedro Breginja še stoji

Ker tudi zadnji potresni sunki niso dočela uničili osnovnega jedra arhitekture benečijsko-slovenskega tipa v Breginju, ki ga tvori šest hiš, je treba ta dragoceni kulturni spomenik kmečkega

stavbarstva na Slovenskem zavarovati pred propadom.

To so poudarili na današnjem skupnem sestanku predstavnikov republiškega komiteja za kulturo, republiškega in pokrajinskega zavoda za spomeniško varstvo, fakultete za arhitekturo in gradbeništvo, odbora za odpravo posledic potresa v tolminski občini, štaba za civilno zaščito in občinskih družbeno političnih organizacij. Dogovorili so se, da bo 10. oktobra Zavod za spomeniško varstvo skupaj z občinsko kulturno skupnostjo izdelal okvirni načrt zavarovanja popravljivih breginjskih hiš in ga dostavil republiški kulturni skupnosti.

Doslej tudi strokovni delavci zavoda za spomeniško varstvo niso sodelovali pri odločitvah o rušenju močno poškodovanih objektov, med katerimi je bilo tudi nekaj spomeniško zavarovanih, ki pa so po mnenju gradbenih in prometnih strokovnjakov, ogrožali varnost ljudi in prometa. Zato bo poslej v tej komisiji, oziroma pri odločitvah sodeloval sodelavec Zavoda Pavel Medvešek.

Po sestanku je posebna komisija z inženirji in statiki odšla v Kobarid in si ogledala dve spomeniško najbolj zanimivi hiši. Gre za baročno veliko etažno stanovanjsko hišo v Gregorčičevi ulici števil. 10., ki ima v sklepnem kamnu v rustičnem portalu vklesano letnico 1739. Poslopije je edini primer plemiške baročne arhitekture v Kobaridu, ki ima poleg tega še izjemen prostorski pomen, kot posebnost v uličnem ambientu z značajem trga. Drugi objekt predstavlja hiša števil. 11 v Volaričevi ulici. Če bodo strokovnjaki ugotovili, da je moč oba objekta ohraniti, bo stekla akcija v okviru krajevnih in občinskih kulturne skupnosti ter zavoda za spomeniško varstvo.

Namen tega je, da bi zagotovili denar za popravilo obeh zgradb. Prva, ki je v Gregorčičevi ulici, je bila že pred septembrskimi potresi močno poškodovana, tako da bi obnova po majskih potresih veljala okoli milijon novih dinarjev. Tudi v takratnih razmerah lastnik, ki si namerava urediti novo hišo, tega bremena ne bi zmogel. Zato so menili, da bi pridobili plačnika sanacije tako pomembnega kulturnega objekta, ki bi bil lahko namenjen razstavi ali knjižničarski dejavnosti, letnim kino predstavam ali drugim kulturnim dejavnostim, z namenom, da se reši to, kar se še rešiti da, oziroma ohrani. V sicer zelo oskubljenem Kobaridu bi bila ureditev obeh kulturnih spomenikov zelo pomembna.

P. P.

DELO
30.9.76

Prizadeto Posočje rabi izjemno družbeno pomoč

Načelnik republiškega štaba za civilno zaščito Marjan Orožen je delegatom skupščine spregovoril o solidarnosti in ukrepih za odpravo posledic

LJUBLJANA, 29. sept. — Navori vse družbe bodo morali biti izredni, da posledice obeh katastrofalnih potresov v Posočju odstranimo, je poudaril načelnik republiškega štaba za civilno zaščito, član IS in republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen, ko je delegatom zbora združenega dela in zbora občin spregovoril o solidarnosti in aktivnosti pri odstranjevanju posledic potresa.

V uvodu je omenil, da je izvršni svet predložil skupščini SR Slovenije obširno poročilo o obsegu in posledicah potresa v Posočju, s pregledom ukrepov, ki so bili doslej sprejeti. Istočasno je predložil tudi spremembe nekaterih zakonskih rešitev, ki bodo zagotovile odpravo posledic na prizadetem območju v kar najkrajšem času.

Ko je našteval aktivnost občinskih, medobčinskega in republiškega štaba, ob močni zavzetosti političnih organov in drugih organizacij, je dejal, da je bila ta v celotnem obdobju usmerjena na reševanje pogojev za bivanje in življenje ljudi na prizadetih območjih ter na odpravljanje posledic potresa. V ta namen je bilo iz solidarnostnih sredstev nabavljeno 252 avtomobilskih prikolic, 125 šotorov, prek 1000 odej in tako dalje. Delovni kolektivi in organizacije pa so prizadetim posodili 578 prikolic. Pri odpravljanju posledic potresa so se močno angažirali strokovnjaki in gradbena operativa, prav tako pa je bilo storjenega veliko pri zagotavljanju materialnih sredstev. Vse delo je potekalo na podlagi operativnega načrta, ki ga je sporazumno z občinami sprejel medobčinski odbor.

Težišče načrta je obnova stanovanjskih objektov in izgradnja prek 300 montažnih hiš do 10. novembra. Istočasno pa mora potekati tudi izgradnja oziroma ponovna usposobitev objektov za skupne namene.

Marjan Orožen je nato osvetlil tudi izvajanje solidarnostne akcije širše skupnosti, ki poteka hkrati s kar največjim angažiranjem lastnih sil in sredstev prizadetega območja. Materialna

podlaga solidarnostne akcije širše skupnosti se izvaja z zakonom o prispevku za odpravo posledic potresa na Kozjanskem in v Posočju, ki ga je sprejela skupščina SR Slovenije; na osnovi sredstev solidarnosti, zbranih v lanskem letu; s solidarnostno akcijo Zveze sindikatov Slovenije za prispevek v višini enodnevne, oziroma, kot so sklenili danes, dvodnevne zasluzka; na osnovi prispev-

MARJAN OROŽEN: zlonamerne govornice

kov v sredstvih in materialu posameznih občanov in organizacij združenega dela neposredno oziroma preko Rdečega križa Slovenije; s kreditnimi sredstvi, ki jih je zagotovil ZIS oziroma s premoščitvenimi sredstvi Ljubljanske banke za Posočje in Kozjansko in na osnovi nekaterih solidarnostno prevzetih obveznosti socialističnih republik in pokrajin.

Pri tem je načelnik republiškega štaba posebej omenil, da je namenjen kredit, ki ga je omogočila Ljubljanska banka oziroma združenje bank Slovenije, za časovno

premostitev med dotokom in tekočo porabo sredstev. Delegatom je naštel tudi višino doslej zbranih sredstev, ki je dosegla 159,14 milijona dinarjev. Z zakonom je bilo zbranih 56,41 milijona dinarjev, prispevki v obliki enodnevne zasluzka znašajo 60,51 milijona dinarjev, naši ljudje v tujini so zbrali 0,44 milijona dinarjev, 20 odstotkov solidarnostnih sredstev, zbranih v 1975. letu zneso 30,87 milijona dinarjev, druga sredstva pa so dosegla 10,91 milijona dinarjev. Cenimo, je dejal, da je dejansko zbranih več sredstev.

Po sporazumu med občinami pripada 60 odstotkov teh sredstev tolimski občini, 20 novogoriški in 20 idrijski. Iz njih pa se poravnava tudi izdatki za intervencije republiškega štaba.

Poseben pravilnik, ki ga je pripravil medobčinski odbor in so ga sprejela skupščine vseh teh občin, določa kako se koristijo ta sredstva. Zaradi izključitve kakršnekoli možnosti, da bi bil kdorkoli neupravičeno udeležen na solidarnostnih sredstvih, je po pravilniku uveljavljeno načelo dodeljevanja sredstva v obliki kreditov. Marjan Orožen je ob tem omenil, da je institucija kredita v javnosti vzbudila različne pripombe in komentarje, češ da se solidarno zbrana sredstva dodeljujejo po bančnih principih.

Opozoril je, da za vračanja dodeljenega »kredita« določa pravilnik rešitve glede na socialni in ekonomski položaj prizadetega. Te so, da vračajo sredstva občani oziroma je zanje predviden minimalni odpis, če to dovoljuje ekonomski položaj posameznika ali pa se je potrebno zava-

rovati za primer, da bi obnovljeni domovi prišli s časom do druge ali tretje roke. Le delno odplačilo kredita z odpisom preostalega dela je predvideno za stamuliranje predvsem tistih, ki žive na manj razvitem in omejenem območju. Omogočen pa je tudi odpis celotnih sredstev v primerih, ko gre za socialno ogrožene občane, pri čemer se novozgrajeni objekti zavarujejo pred morebitno odtujitvijo. V nadaljevanju je Marjan Orožen spomnil na posamezne namerne govornice, da se zbrana solidarnostna sredstva uporabljajo za druge namene. Dejal je, da to nezaupanje lahko izhaja iz premažne obveščenosti. Obstoja pa tudi možnost, da se take govornice razširjajo iz določenih nagibov.

Ko je govoril o učinkovitem odstranjevanju posledic, je dejal, da morajo vsi organi v kar največji možni meri usklajevati svoje delo. Celotna organizacija akcije, ki jo vodi ob pomoči skupine strokovnjakov republiškega operativnega štaba, medobčinski odbor, deluje v skladu s tem ciljem.

Posebej je načelnik republiškega štaba omenil tudi uspešno delo mladinske delovne brigade in pospešena dela pri rušenju, novogradnjah in obnovi Posočja 3000 delavcev gradbene operative. Ti opravljajo sanacijo in pripravljajo dela za montažne objekte v proizvodnji Jelovice in Marlesa.

Zakoni, o katerih razpravljajo danes delegati, je dejal Marjan Orožen, bodo še povečali učinkovitost in organiziranost pri reševanju elementarnih katastrof nasploh.

Ob koncu, ko je sporočil predloge izvršnega sveta skupščini, da se zavzame in podpre napore za nadaljnjo solidarnostno akcijo in da odobri dosedanje delo.

Nov zagon Posočju

Razprava o pomoči prizadetim krajem v zboru občin

LJUBLJANA, 29. sept. — »Hvala vsem za tako učinkovito solidarnostno pomoč, ki v tem trenutku prihaja v Posočje,« je med razpravo o poročilu o solidarnosti in aktivnosti pri odstranjevanju posledic potresov na tem območju dejal na zasedanju zbora občin skupščine SR Slovenije Anton Ladava, delegat tolimske občine.

Podobne so bile tudi ključne misli drugih delegatov iz občin v zahodni Sloveniji, ki so tako na zasedanju zbora občin kot tudi na seji zbora združenega dela spregovorili o sedanjem položaju v Posočju. Učinkovita akcija, kakor je bilo rečeno v razpravi, dviga moralo ljudem in življenje se počasi normalizira. Kljub temu se srečujejo s številnimi težavami. Od tega, kam bodo ljudje spravili kmetijske pridelke predvsem v tistih vaseh, kjer bo potrebno večino objektov porušiti do mnogo hujših, ki se kažejo v infrastrukturi, družbenih dejavnostih in na področju gospodarstva. Poleg škoda, ki so jo utrpeli delovne organizacije ob potresu, bodo posledice potresa močno vplivale tudi na gibanje produktivnosti dela v teh delovnih organizacijah.

Kljub vsemu, kakor je v razpravi dejal Vinko Gobec, vodja republiškega štaba za civilno zaščito, je sedaj prva naloga skrb za ljudi, kasneje pa bo treba ob največjem angažiranju lastnih sil s tega območja zagotoviti tudi gospodarsko osnovo, da bodo kraji tod ponovno oživele.

Oba zbora sta podprla dosedanja prizadevanja za obnovo prizadetega območja in hkrati pozvala vse delovne ljudi, občane, temeljne ter vse druge samoupravne organizacije in skupnosti, da se vključijo v solidarnostno akcijo.

DELO

30.9.76

Vedno več delavcev v Posočju

Vojaki urejajo platnena naselja za graditelje montažnih hiš — Vseposod še odstranjujejo ruševine — Prvotni pravilnik o dodeljevanju pomoči in posojil prizadetim je še naprej v veljavi

TOLMIN, KOBARID, 28. sept. — Kljub kislemu vremenu, saj je danes dopoldne v Posočju občasno deževalo, je prišlo na gradbišče več kot 100 parov novih delovnih rok. Predstavniki JLA so zanje začeli urejevati platnena naselja v Breginjskem kotu, in sicer za delavce, ki gradijo temelje za montažne hiše, ter za sestavljalce teh hiš. Danes so na vsem območju nadaljevali z odstranjevanjem ruševin. Najbolj delovni so bili delavci anhovskega Salonita, ki bodo do petka iz Podbele odstranili vse porušene hiše. 35-tonski kopači so nalagali ruševine na 13 vozil, v Podbelo pa je prispelo prvih 8 montažnih hiš mariborskega Marlesa, ki jih bodo začeli postavljati te dni.

Danes smo nameravali sprejeti zadnje odločitev o graditvi družinskih montažnih hiš na Tolminskem. Tako so uvodoma povedali na seji tukajšnjega odbora za odpravo posledic potresa. Žal pa do tega ni prišlo, ker so s terena dobili pomanjkljive podatke, predvsem iz Breginjskega kota.

Sklepi odbora

Zato so takoj po seji poslali na teren aktiviste v Homec, Sedlo, Breginj in Logje. Razen teh naselij, ki predstavljajo največje delovišče na našem potresnem območju, bo po dosedanjih ugotovitvah treba zgraditi 307 montažnih družinskih hiš, skupaj z najbolj prizadetimi vasi Breginjskega kota pa okoli 420 tovrstnih objektov. Po pogodbi s potresnim odborom bosta Jelovica in Marles na temeljih, ki jih bodo uredila različna gradbena podjetja, zgraditi 302 hiše, ostale pa drugi izdelovalci montažnih hiš.

V tolminski občini, kjer je 41 krajevnih skupnosti, ki združujejo 117 naselij, pa bo

do skoraj v polovico naselij, ki so bolj ali manj potresno prizadete, uredili montažne stanovanjske hiše. Poleg tega nameravajo v okoli 20 krajih urediti skupne večnamenske sestavljive objekte za prezimitev ljudi, ki pa bodo poleg namenjenih potrebam krajevne skupnosti oziroma krajanov.

Na sestanku so povedali, da si prizadevi na terenu različno razlagajo sklep, odločitev republiškega štaba, medobčinskega odbora za odpravo posledic potresa za trajnejše reševanje stanovanjskih vprašanj brezdomcev. Nekateri namreč menijo, da bodo montažne hiše dobili kar zastonj. Vendar tako kot pred septembrskimi potresi še naprej obstaja v veljavi pravilnik o podeljevanju pomoči in posojil za popravilo in graditev hiš potresno prizadetih občanov. Po njem lahko prizadeti nove montažne hiše odkupijo s posojili, če ne pa bodo plačevali najemnine. Enako veljajo tudi olajšave, če prizadeti gradijo na obmejnem območju se jim pri-

znava 20 odstotkov od vrednosti naložbe zastonj in če mesečni dohodek na družinskega člana ne presega 1100 dinarjev, lahko najamejo v celoti kakovostno posojilo brez bančnega za dvajsetletno odplačilno dobo. In po vrh vsega še dobijo 20 odstotkov posojila zastonj. Za primer navajamo družino, ki ji je potres uničil stanovanje in lahko po pravilniku najame posojilo v višini 450 tisoč dinarjev, če gradi na novi lokaciji. Če bo ta družina gradila ali kupila montažno hišo na obmejnem območju in družinski dohodek ne presega 1100 dinarjev, dobi zastonj (nepovratna sredstva) 40 odstotkov od najetega posojila ali 180 tisoč dinarjev. Vsekakor pa ne more najeti večje posojilo kot bo stala montažna hiša. Tudi pri tem so med prizadetimi ljudmi nejasnosti, so opozorili na seji. V soboto so sicer sprejeli, določili cene za Marlesove in Jelovičine hiše, vendar cene: 352.500 dinarjev za največji tip hiše, 289.600, 272.900 in 25.370 dinarjev ve-

ljujejo le za montažni del hiše, to je od kleti ali navadnih temeljev navzgor brez potrebne komunalne ureditve. Te cene pa še trenutno niso določene.

Na seji so opozorili, da lahko oškodovanec zgradi ali ugodno kupi montažno hišo le v kraju, kjer mu je potres uničil dom, s čemer so se izognili izseljevanju iz hribovskih, podeželskih in obmejnih naselij.

Rok ostane

»Pet temeljev za postavitev montažnih hiš bo v Breginju končano v četrtek, groba montaža Jelovičinih hiš pa do ponedeljka, 4. oktobra. Kmalu bo zakoličenih 69 parcel za montažne hiše na novi lokaciji, 13 pa bi jih morali iskati na območju sedanjega Breginja,« je sinoči poročal na prvem sestanku strokovnjakov operativnega štaba za ureditev montažnih objektov v Kobaridu inž. Drago Sraka.

Danes so določili tudi kraj, kjer bodo uredili novo naselje Sedla v Breginjskem kotu, medtem ko so zastoji nastali v Stanovišču. V Podbeli, kjer je včeraj delalo 41 delavcev ajdovskega Primorja pri urejevanju hišnih temeljev, bodo jutri predali za montažo 3 nepodkletene temelje Marlesovim montažernem. Po načrtu bodo predali vsak dan delavcem Marlesa

od dve do tri plošče. Do danes je od predvidenih 32 novih parcel za pozidavo urejenih že 20.

Za graditev novih hiš še ni docela urejeno zemljišče v krajevnih skupnostih Kred in Kobarid, kjer bodo skupaj z vasi Breginjskega kota največja delovišča pri urejanju novih naselij v Posočju. Do delovišč bo potrebno speljati za vodovodno in električno napeljavo za bodoča naselja, kar tudi uresničujejo. Kljub začetim zastojem še naprej velja rok, da bi morala biti zadnja plošča oziroma klet izročena sestavljalcem montažnih hiš do 15. oktobra.

Ob koncu sestanka je dal vodja operativnega štaba za ureditev montažnih naselij v Posočju ing. Miloš Turk naslednjo izjavo: »Akcija je v redu stekla, čeravno še nismo uspeli odstraniti vseh začetnih organizacijskih težav pri pripravi zemljišč za nove hiše, dovoznih cest ipd. Rok za izročitev prvih 30 temeljev za montažne hiše sestavljalcem hiše je že potekel, vendar bodo lahko z delom začeli te dni in sicer v Podbeli in Breginju. Te začetne težave, ki jih je bilo pričakovati, bodo premostili med celotno akcijo urejevanja nobih montažnih hiš na potresnem območju v Posočju.«

PETER POTOČNIK

DELO
29.9.86

Gradbišče polno zaživele

»Zdaj gre zares,« pravijo v Kobaridu — Za prehrano in nastanitev gradbincev je poskrbela JLA — Vsak zastoj je luksuz glede na zelo kratke roke

KOBARID, 29. sept. — Nepretrgani soj avtomobilskih žarometov pleše po ovinkasti cesti. Dolga veriga bledih luči je na več mestih okrašena s svetlobnimi opozorilnimi napravami oranžno rumene in vijoličaste barve, ki parajo trdo temo. »Sedaj gre pa zares,« pove nekdo v gruči ljudi v Kobaridu, ki čakajo, da bi prečkali cesto na robu mesteca, kjer je zaradi na pol porušene Volaričeve ulice speljana obvoznica.

Leteči betonski mešalci ali hruške, ogromni tovornjaki, naloženi z rineži, škatlami za spravljane in prenašanje blaga, kopači, nakladalci, betonskimi ploščami, zidaki. Na križišču skoraj vsi zavijejo na levo proti mednarodnemu prehodu Robič, do Starega Sela, kjer zapeljejo na cesto v Breginjski kot. Tu se veriga avtomobilskih žarometov še bolj strne in pod ječanjem kotarske ceste počasneje leze v hrib. Nekaj vozil se ustavi v Borjani kjer je treba preložiti gradbene snovi na manjše, pettonske tovornjake. Cesta v Podbelo je preozka za velikane. Voznikom povzroča hude preglavice.

»Kljub temu bi potrebovali 70 težkih vozil. Če po majskem potresu smo prosili za uvoz, ker jih doma ni, saj je treba odpeljati ogromne količine ruševin in pripeljati na delovišča gradbeni material,« pove Rado Taljat iz tolimskega Avtoprevoza. Ta delovna organizacija je zadolžena za prevozniške posle na potresnem območju, poleg ostalih seveda. Toda že pred septembrskimi potresnimi sunki so predvideli, da bo treba v Posočju za odpravo posledic potresa odpeljati in pripeljati milijon ton ruševin in gradbenega materiala. Sedaj pa so se tovrstne potrebe domala podvojile.

Segrete kamere

Hoteli in gostilne v Posočju so polne kot že dolgo ne. Čeravno je v njih glasno, so skoraj vsak večer sestanki z gradbinci, arhitekti, sestavljalci montažnih hiš, urbaniisti, krajevnimi ali občinskimi aktivisti potresne obnove.

»Dajte že enkrat naše gostince v časopis. Že uro jih prosimo, da nam prinesejo kavo,« se razjezi inž. Mitko Miklavič, ki je zadolžen za operativno gradbeno delo občinskega odbora za odpravo posledic potresa v Tolminu. To je povedal na sestanku z gradbinci, svetovalci in nadzorniki potresne obnove v krajevnih skupnostih. »Nemara bi morali naročiti 500 gostinskih delavcev, da bi zadovoljili potrebe okoli 3000 gradbincev in sestavljalcev montažnih hiš,« razlaga inženir.

Za hrano in nočitev gradbincev je poskrbela JLA. Danes so v Breginju razpeli 19 velikih platnenih streh in nekaj manj v Stanovišču, Podbeli, Kredu in Kobaridu. Vsak dan prispe več sto novih delavcev gradbenih organizacij, ki pripravljajo temelje za ureditev montažnih hiš. Zaradi gneče na deloviščih in cestah, ki iz dneva v dan narašča, so za radovedneže oziroma ljudi, ki nimajo kaj službeno početi v potresnih

naseljih, prepovedali gibanje, potovanje v Breginjski kot. Povsod tam, kejr odstranjujejo ruševine, so med radovedneže pomešani tudi domačini. Njihova naselja so po majskih in septembrskih potresnih sunkih izgubila vnanjo podobo. Skoraj tako kot po gradbenem materialu so te dni povpraševali in kupovali v trgovinah v Posočju fotoaparate. Spremenili so se v amaterske fotoreporterje. Vsako uro kajpak izginja sedanost, ki jo je treba kot spomin na te dogodke zabeležiti s kamero. Takšen fotografski »napad« na uničene hiše, ki jih rušijo in odstranjujejo, je bil včeraj proti večeru v Kobaridu.

Zakaj ni bilo Petrola?

Tako kot v soboto, so delavci ljubljanskega geološkega zavoda v Kobaridu razstrelili največjo staro hišo, nekdanje prostore osnovne šole, tako, da niso poškodovali sosednjih, še zdravih hiš. Po drugem poskusu — prvi jim ni uspel, zaradi prešibkega toka — se je velika hiša ob močnem poku sesedla in Kobarid je izgubil eno od svojih posebnosti.

Sicer je najpomembnejše, da so vsi člani obnovitvene verige čvrsto speti. Če le eden počni, nastanejo težave, ki lahko povzročijo obnovitvene

motnje večjih razsežnosti, kot pa se kaže na prvi pogled. Tako do roka, včeraj opoldan, občinski odbor za odpravo posledic potresa tolimske občine ni dostavil štabu za ureditev montažnih naselij točnega števila potreb po montažnih hišah in števila družin brezdomcev, za katere nove domove urejujejo. En delovni dan so zgubili tudi »rušilci« in odstranjevalci ruševin stare Podbele, ker jim Petrol ni pripeljal cisterne nafte v vas. Stroji so mirovali od sedmih zjutraj do pol štirih popoldne. Tudi radijske zveze, ker ni telefonskih, med Podbelo in štabom ter betonarnami še niso urejene. Vsak zastoj je ob kratkem roku, ko je treba do 10. novembra urediti montažne hiše in ljudi, ki jim je potres uničil hiše vanje vseeliti, je prevelik luksuz.

O tem so govorili na sinočnem sestanku strokovnjakov, odgovornih za ureditev montažnih naselij, ki je bil v kobariskem hotelu Zvezda. Zvedeli smo tudi nekaj razveseljivih novic. Okoli 100 delavcev ajdovskega Primorja je danes opoldne predalo Marlesovim delavcem tri urejene temelje za montažo hiše, naslednje štiri pa bodo predali v nadaljnjo obdelavo jutri. Danes so pripravili tudi prvih pet plošč za montažo v Breginju, kjer ta dela opravlja SGP Gorica, montažna pa Jelovica. Tukaj bodo z grobo montažo začeli v petek.

PETER POTOČNIK

DELO
30.9.76

Uspešen izziv zimi

Gradbišča v Posočju vrvijo - Prispevek drugih republik - Berlinguer v Vidmu - Zahvala Jugoslaviji za hitro pomoč

TOLMIN, KOBARID, VIDEM, 28. septembra — Na vsem potresnem območju, tako v Jugoslaviji kot v Italiji, se nadaljuje zagrizena tekma s časom. Rezultati so spodbudni: predvsem v Posočju.

Kljub kislemu vremenu gradbišča v Posočju vrvijo. Predstavniki JLA urejajo platnena naselja za delavce, ki postavljajo temelje za montažne hiše ter za bodoče sestavljalce teh hiš. Povsod tudi odstranjujejo ruševine, pri čemer so se zlasti izkazali delavci anhovskega Salonita v Podbeli. V Podbelo so tudi pripeljali prvih osem montažnih hiš mariborskega Marlesa. (Podrobneje o obnovi Posočja na 9. strani.)

Ob koncu današnje seje republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je predsednica komiteja sporočila, da so jo bili danes obiskali predstavniki SR Bosne in Hercegovine in sporočili, da

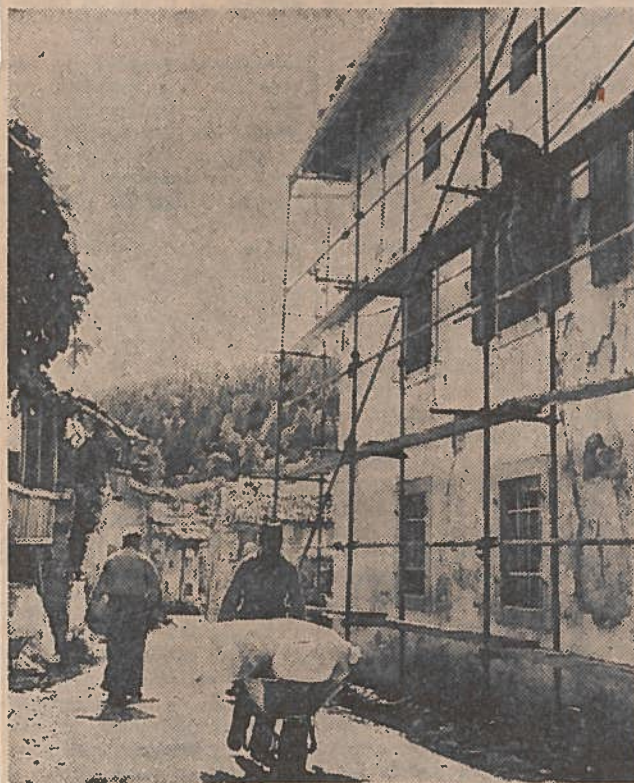
bodo kot svoj prispevek k obnovi ob potresu prizadete zahodne Slovenije zgradili v Novi Gorici posebno osnovno šolo v vrednosti 22 milijonov dinarjev. Makedonija bo gradila šolo v Breginju, Hrvatska pa v Bovcu. Izvršni svet bo predlagal, da boji poživimo solidarnostno akcijo gradnje šolskega prostora tudi iz drugih republik in pokrajin, ki so načelno vse že obljubile svojo pomoč.

Zaradi potresov, ki od 6. maja pustošijo pokrajino Furlanijo, je ostalo brez strehe 93.435 ljudi. Po podatkih posebnega vladnega komisarja Giuseppe Zamberletija so z ogroženih območij doslej evakuirali 40.352 ljudi. V ho-

telih in v turističnih naseljih ob jadranski obali prebiva 27.535 prebivalcev, še 49.135 pa jih je pod šotori, v prikolica in v improviziranih barakah.

Generalni sekretar Kp Italije Enrico Berlinguer, ki je že drugi dan v severni Italiji, krajih, ki jih je prizadel potres, je danes govoril partijskim aktivistom v Vidmu.

Berlinguer je mnenja, da je obnove območij, ki jih je opustošil potres, preizkušnja italijanske demokracije in zdajšnje italijanske vlade. Dejal je, da je treba porušene kraje vsekakor obnoviti. »Ne moremo dovoliti, da bi se prebivalstvo izselilo«, je rekel. Izrazil je tudi solidarnost s prizadetim prebivalstvom Beneške Slovenije. Predstavniki Slovencev prof. Pavle Petričič pa se je zahvalil Jugoslaviji za pomoč.

VRVEŽ NA GRADBIŠČIH — Kljub slabemu vremenu prizadevno odstranjujejo potresne ruševine. Foto: Joco Znidaršič

DELO
29.9.76

TOLMIN, 27. sept. — »Dostaj je okoli 40 delovnih organizacij iz Slovenije ponudilo delovne skupine, ki bi brezplačno pomagale pri obnovi Posočja in tolminske občine od enega do dva meseca,« pravi vodja nove skupine za načrtovanje ureditvevanja solidarnostne pomoči pri tolminskem odboru za odpravo posledic potresa, inž. Mičo Gruntar.

Več delovnih organizacij in posameznikov se je ponudilo za dvodnevno delovno akcijo. Pogosto je to odločitev tovarniških, sindikalnih organizacij, da namesto načrtovanega udarniško delo v Posočju. Mreže za strokovne skupine zidarjev, električarjev, vodovodnih inštalaterjev, mizarjev in drugih. Z JLA se dogovarjamo, da bi za skupine, ki bodo delale več tednov in mesecih priskrbeli prehrano, medtem ko za enodnevno delo tega ne moremo urediti. Večje skupine se lahko o prehrani delavcev dogovorijo v

krajevni skupnosti, kjer bodo delale,« pravi inž. Mičo Gruntar.

Največ prostovoljcev bodo napotili v Breginjski kot, ter v vasi Ladrta, Simast, Sužid, Zabo in Siperenco. Skupina za prostovoljce, ki je komaj začela delovati, ima veliko prošnji s terena. Vse skupine, ki so ponudile pomoč, bodo povabili, da ponudbo tudi uredijo.

Prve skupine so že prišle v soboto in nedeljo. To so bili delavci biološkega zavoda, gasilci iz Babičev pri Kopru in avtoprevozniki iz Radovljice. Drugi prispejo jutri, med njimi bo skupina več desetih delavcev iz Kranjske Save. Skupine bodo predvsem pomagale močno poškodovane hiše. V odboru za odpravo posledic potresa v tolminski občini pravijo, da so jih šele sedaj povabili na delo zato, ker prej zanje še niso imeli pripravljenih delovišč.

Objubljena pomoč, ki jo imajo na občinskem štabu zabeleženo na velikih polah papirja, prihaja od vsespovod. Tudi takrat, ko so se pogovarjali z vodjem skupine za prostovoljce inž. Gruntarjem, so sporočili iz Izole, da so poslali na Tolminsko 8-tonski tovornjak Komunale, ki bo dva tedna brezplačno prevažal gradivo za obnovo razmažanih hiš. (Več o odpravi inženju posledic potresa na 9. in 10. strani.)

PETER POTOČNIK

DELO
28.9.76

Zidarji novih vasi

Okrog 1500 delavcev iz vse SRS bo delalo brezplačno na Tolminskem - Solidarnost na izpitu - Pomoč od povsod

„Kako shajajo generali?“

Poročevalska vojna med informativnimi oddajami italijanske televizije — »Ekskluzivna radijska postaja«

VIDEM, 28. sept. — Od minule sobote na nedeljo so v Italiji spet prešli na srednjeevropski čas, kar pomeni, da so opolnoči morali urine kazalce premakniti za 60 minut naprej. Časopisi celo navajajo, da so zaradi tega lahko nogometno slavje ob zmagi nad Jugoslavijo podaljšali za celo uro. Pretekla leta so ta časovni mišmaš v sosednji državi spremljale polemike, koliko poletna »rana ura« v resnici ekonomsko prihrani nacionalnemu gospodarstvu, vendar tokrat ni več pomislekov te vrste.

Pač pa je prehod na običajno, srednjeevropsko merjenje časa, sprožil povsem drugačne diskusije. Gre za pravcato poročevalsko vojno med informativnimi oddajami italijanske televizije in radia. Večina Slovencev seveda ne spremlja programov RAI, zato je potrebna vsaj kratka razlaga: zadnja radiotelevizijska reforma v Italiji je skušala »barvno poživiti« poročila in tako je bilo odločeno, da vsaka informativna oddaja lahko deluje kot »samostojen naslov«, se pravi, da so si med seboj strankarsko konkurenčne.

Tako so zdaj poročila na prvem televizijskem programu »v rokah« krščanske demokracije, drugi program poroča »laično-socialistično«, radijski kanali pa so porazdeljeni takole: poročila na prvem programu so »jevičarska«, drugi program je krščanskodemokratski, tretjega pa sta dobili v zakup socialna demokratska in liberalna stranka. Po duhu reforme, ki se je »pripetila« približno pred letom dni, naj bi imele vse stranke na ta način enako izhodiščno osnovo.

Zdajšnja polemika med posameznimi informativnimi oddajami v bistvu kaže na nesmiselnost »reform«. Dnevnik drugega programa je te dni objavil resolucijo, v kateri navaja, da je »tehnično in opera-

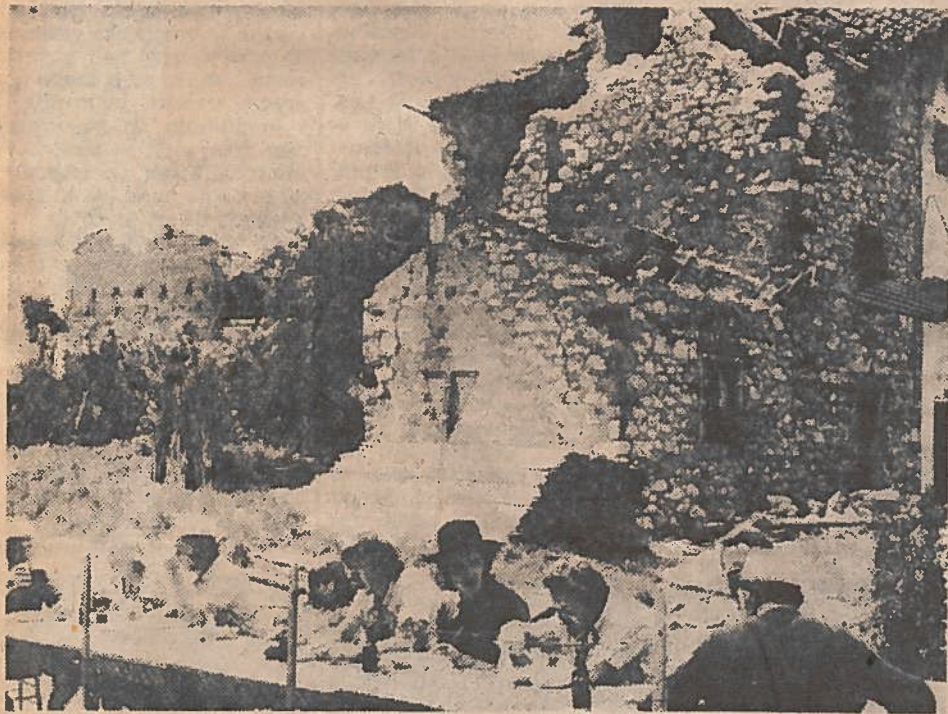
tivno« diskriminiran glede na dnevnik v prvem programu. Slovenci v Italiji lahko temu takoj potrdijo, saj kar velik del Benečije in Karnije ne moreta videti drugega kanala. Računajo, da ima »telegiornale 1« okoli 12 milijonov gledalcev, poročila na drugem programu pa le 3 milijone.

Krščanskodemokratski dnevnik ima urnika na prvem programu ob 13.30 in ob 20. uri po poletnem času, kar so natančno ure obeda in večerje, medtem ko morajo startati poročila na drugem programu ob 18. oziroma 19. uri, ki je manj primerna. Diskriminacija je torej že v času predavanja, poleg tega pa se številni italijanski kolegi pritožujejo, da je glede pridobivanja informacij »tg 1« nasploh v privilegiranem položaju, posebej kar se tiče novic iz vladnih krogov.

Ponoven prehod na srednjeevropski čas je te, za nas nekoliko nenavadne polemike spet zaostрил, saj duh reforme jeseni, pozimi in spomladi — torej v politični sezoni — še bolj favorizira krščansko-demokratski način prikazovanja notranjih in zunanjepolitičnih dogodkov. V tej zvezi se zdi nadvse umestna izjava urednika tretjega radijskega programa, ki pravi, da je dobil pravzaprav nekakšno »ekskluzivno radijsko postajo«, ki jo posluša le nekaj tisoč ljudi.

Skratka, italijanskim gledalcem preostaja, da se sami odločajo za poslušanje teh ali onih novic — seveda kolikor imajo za to možnosti, v bistvu problema pa se radiotelevizijska reforma vse bolj začinja izkazovati v svoji groteskni absurdnosti. Razlika v interpretiranju informacij sicer lahko obstaja, vendar pa je le smešno nekatere akterje afere Lockheed spraševati, ali uspevajo shajati s svojimi generalskimi pokojninami...

BORIS JEZ

SLOVENSKA BENEČIJA — Oddih pod ruševinami Barda.

Foto. Joco Žnidaršič

DELO
29.9.76

Potres oživil umirajoče vasi

Potres je prizadel ljudi, ni pa omajal njihovega ponosa — Natančni pravilniki o delitvi pomoči v obliki posojila — Vsega posojila ne bo treba vrniti — Družba pa ne bo gradila vikendov

LJUBLJANA, sept. — Dobrosrčna ženska je takoj po potresu prihitela v porušeno tolminsko vasico Podbela. Skuhala je kakih petdeset obrokov hrane in užaljena odšla. Nihče ni poudaril niti ene same žlice. Podobno se je dogajalo tudi mnogim darovalcem, ki so menili, da bodo njihove obleke in drugi darovi prišli v prave roke le tako, da so jih sami prinesli do nesrečnih družin in začeli deliti. Toda mnogim se je zgodilo, da so morali stvari spet zbasati v kovčke in jih odnesti. Kajti ljudje, ki so pretrpeli potres, niso izgubili ponosa. Že prve dni po razdejanju je bilo vse organizirano tako, kot je treba. Nihče ni bil ne lačen ne bos.

»Tisti, ki so sami prinašali stvari in jih razdajali, so naredili več škode kot koristi, saj so povzročili kopico nevšečnosti in tudi zamer,« pravijo na potresnem štabu v Tolminu in razlagajo, da je najbolj humani način izkazovanja pomoči denarno nakazilo na posebni tekoči račun, pa naj gre za račun, ki sta ga objavili občina Tolmin in občina Nova Gorica, ali za tekoči račun, ki ga je odprl republiški odbor Rdečega križa.

Natančno poročilo

Pred drugim potresom je bilo že vse pripravljeno, da bi občinam in delovnim organizacijam poslali natančno poročilo o tem, kako smo uporabili denar, ki se je do tridesetega avgusta nabral na omenjenih treh žiro računih v obliki darov posameznikov ali delovnih organizacij in kot enodnevni zaslužek, pravijo v Tolminu in razlagajo, da je to sedaj nemogoče. Za to ni ne časa ne natančnih podatkov, kajti denar priteka iz dneva v dan in nobeno poročilo ne bi veljalo niti 24 ur.

»Računamo, da se bo tega denarja nabralo 110 milijonov dinarjev, morda ga bo celo več. V začetku pa je bilo bolj težko pričakovati, da se bo res nabrala takšna vsota,« pravijo na potresnem območju in razložijo, da je šel del tako doslej zbranega denarja za odstranjevanje nevarnosti, za nadomestna zasilna stanovanja vsem tistim, ki so ostali brez vsega (360 družin), za načrte, za plačilo stroškov delovne brigade in podobno:

»Del tega denarja je seveda ostal neuporabljen. Pred nami je zima in čeprav doteka denar vsak dan, smo izredno previdni pri trošenju. Vsak dinar natančno pretehtamo, sicer pa bomo o vsem natančno poročali vsem tistim, ki so denar darovali,« pravijo v Tolminu in niti ne poudarjajo, da je denar, ki se zbira na ta način, sicer izredno dobrodošel, vendar pomeni v skupnem znesku, ki je potreben za odpravo posledic potresa, le manjši del. Kolikšen — to je težko reči, saj škoda, ki je nastala po drugem potresu, še ni ocenjena. Že sedaj je gotovo, da je neprimerno večja, kot je nastala po potresu maja, ko so strokovnjaki izračunali, da bo obnova porušenega Posočja terjala 1.542.150.000 dinarjev.

Od kje denar za obnovo

Koliko denarja bo potrebno, se do 30. septembra še ne bo vedelo. Toda tudi do 30. avgusta še ni bilo povsem jasno, od kje vse se bo stekel denar za odpravo

Načelo: nič darovanega

Če izvzamemo denar, ki se je natekel in se še nateka na tekoči račun pri republiškem odboru Rdečega križa in ga ta vsak ponedeljek pošilja občinskim štabom (Tolminu 60 odstotkov zbranega denarja, Idriji in Novi Gorici pa po 20 odstotkov), ter denar, ki se zbira na posebnem tekočem računu pri občinskem štabu v Novi Gorici in Tolminu (to je darovani denar in denar iz enodnevnega zaslužka občanov vseh slovenskih delovnih organizacij), je ves ostali denar na voljo občanom na potresnem območju le v obliki posojil. O tem, kako se ta denar deli, obstajata dva pravilnika. Prvi govori o dajanju posojil za popravilo škode, ki je označena s stopnjo ena in dve; torej za zgradbe, ki jih je moč obnoviti. Drugi pravilnik, ki je bil sprejet nekaj kasneje, pa natančno določa, koliko dobe in pod kakšnimi pogoji dobe posojilo tisti občani, ki jim je potres tako močno poškodoval hišo, da je predvidena za rušenje ali je že porušena.

Izhodišče obeh pravilnikov je nezavarovalniški pristop. To pomeni, da ni važno, kolikšna je bila dosedanja vrednost poškodovane ali porušene zgradbe, marveč potrebe in možnosti družine, ki jo je potres prizadel. Oba pravilnika veljata za »kvalitetne kredite«, ki jih občani s potresnega področja dobijo iz denarja, ki se nabira iz:

- potrošniških posojil poslovnih bank
- zbranega denarja na podlagi zakona o prispevku za odpravljanje posledic potresa na Kozjanskem in v Posočju
- denarja, ki se steka na podlagi zakona o oblikovanju sredstev solidarnosti za odpravljanje posledic naravnih nesreč in družbenega dogovora o načinu uporabe in upravljanja s temi sredstvi
- denarja, ki se steka na podlagi samoupravnega sporazuma stanovanjskih skupnosti SR Slovenije o izjemnem posojilu prizadetim zaradi potresa.
- namenskega denarja za stanovanjsko gradnjo pri TOZD
- drugih prispevkov OZD in drugih organizacij ter posameznikov v obliki finančnih sredstev v materialu, delu ali drugih oblikah, tudi tistih, ki se zbira preko Rdečega križa.

Merila za dodeljevanje posojil upoštevajo predvsem dohodek na družinskega člana v preteklem letu in so pogoj pri uveljavljanju pravice do posojila.

Največ 300.000 dinarjev

Ne glede na nogoje in pot-

a) škoda od 50.000 do 150.000 din

Povprečni dohodek na družinskega člana na mesec	Kvaliteten kredit
od 1100 din	100 odst.
od 1100 do 1500	85 odst.
od 1500 do 1900	70 odst.
od 1900 do 2300	55 odst.
od 2300 do 2700	40 odst.
nad 2700	

b) škoda od 150.000 do 300.000 din

Povprečni dohodek na družinskega člana na mesec	Kvaliteten kredit
do 1100 din	100 odst.
od 1100 do 1500	90 odst.
od 1500 do 1900	80 odst.
od 1900 do 2300	70 odst.
od 2300 do 2700	60 odst.
nad 2700	50 odst.

Pogoj, da lahko občan, najame kvaliteten kredit, je tudi, da najame poleg 50.000 din ustrezen del potrošniškega kredita.

Nazaj v hribe

Pravilnika pa seveda nista izdelana le na podlagi finančnih osnov, marveč zasledujeta tudi socialno-politične težnje. In treba je reči, da se prve družine, ki so doslej živele v tujini ali pa v dolini, že vračajo nazaj v hribe. Nove ceste in možnosti, da dobe posojilo, v nekaterih krajih pa tudi nekaj denarja, ki ga ni potrebno vrniti, so ljudi pripeljale do tega, da so se začeli vračati nazaj v hribe. To je predvsem posledica tistega dela pravilnika, ki govori, da imajo občani, ki žive v manj razvitih krajih ob meji, pravico do 20 odstotkov nepovratnih sredstev. Tudi za te primere je izdelana lestvica, ki tistim, ki imajo mesečni povprečni dohodek na enega člana družine manjši kot 1100 dinarjev, daje pravico do 20 odstotkov nepovratnih sredstev glede na ocenjeno škodo, tisti, ki imajo večje osebne dohodke, pa sorazmerno manj. Najmanj dobijo tisti, katerih povprečni mesečni osebni dohodki na člana družine presegajo 2700 dinarjev. Ti dobe le osem odstotkov denarja, ki ga ni potrebno vrniti.

Pravilnik pa natančneje določa tudi kraje, ki sodijo med »manj razvite« ob meji. To so:

Kamenca, Piki, Plohi, Šturmi, Golobi, Perati, Avsa, Potoki, Robedišče, Logje, Breginj, Stanovišče, Sedlo, Homec, Podbela, Borjana, Strmec, Livek, Livške Ravne — zaselek Foni, Voičanski Rutl, Belo, Brdice pri Kožbani, Breg pri Golem Brdu, Brezovk, Golo Brdo, Hlevnik, Kožbana, Nozno, Senik, Vrhovlje pri Kožbani, Slapnik, Lig, Ukanje, Zapotok, Čolnica, Jesen, Ravne, Ravnica, Zakremar, Gorenje Nakovo.

»Povsem lahko se zgodi, da sedaj vsi tisti, ki sami niso sposobni odpravljati posledic potresa, ostanejo sami kljub temu, da imajo dediče,« pravijo v Posočju in razlagajo, da je v pravilniku poseben odstavek, ki govori o tem, da

stotkov posojila, oni z dohodki nad 2.700 dinarjev na družinskega člana pa bodo oproščeni 5-odstotnega vračila. In tudi pri gradnji hiš oziroma pri najemanju posojil za gradnjo hiš so natančno določena merila, koliko lahko posamezna družina najame posojila v obliki kvalitetnih kreditov in koliko kot bančna posojila. Oni z najnižjimi osebnimi dohodki lahko dobe vse posojilo iz naslova kvalitetnih kreditov, tisti z dohodki nad 2.700 dinarjev pa le 50 odstotkov od največje vsote. Vmes pa je seveda še cela razpredelnica dohodkov in odstotkov.

Ponekod hlevi zastoj

Kmetom, ki si na novo zdajajo hleve, ne bo potrebno vrniti 20 odstotkov posojila. Tistim, ki so se domenili za skupinske hleve, pa ni potrebno vrniti 40 odstotkov. V nekaterih vaseh, kjer bodo kmetje ustanovili proizvodno skupnost kmetov v skladu z določili zakona o združevanju kmetov, bo družba zgradila gospodarska poslopja zastoj. Za sedaj je znano, da bodo takšni hlevi zgrajeni v Robedišču, Breginju, Podbeli in Volarjih. Denar za ta poslopja v vaseh Robedišče, Breginj in Podbela bodo prispevale TOZD Plánika Kobarid (10 odstotkov), kmetijska razvojna skupnost (30 odstotkov) in občinski odbor za odpravo posledic potresa iz solidarnostnih sredstev (60 odstotkov).

Živahneje kot pred potresom

Očitno je, da pravilnika, ki določata merila za dodeljevanje posojil in pomoči prizadetim občanom ob potresu v Posočju, zadevata v polno. Prav vsega seveda nista mogla predvideti, zato je še marsikaj ostalo v pristojnosti komisij, ki odločajo od primera do primera. Očitno pa je, da se potresni dinar uporablja smotorno in pri tem upošteva vsaj dve osnovni izhodišči: nadomešča na najbolj racionalen način tisto, kar je bilo ob potresu izgubljeno, in v krajih, ki so počasi umirali zaradi odmaknjenosti in nerazvitosti, vdihuje novo življenje.

JOŽE VETROVEC

DELO

25.9.76

ELEMENTI ZA MONTAZNE HIŠE — Prilajajo kot po tekočem traku.

Foto: Sveko Busit

odstotkov potrebnega denarja. 110 milijonov naj bi se nabralo na žiro račun kot darilo občanov in enodnevni dinarjev, do »kvalitetnega« sojila« sploh niso upravitelji, saj namreč lahko le posojilo pri Ljubljanski banki. Razlika pravišena. Tako imajo tisti, ki sploh ne morejo rajeiti posojila, kot tisti, ki fizično niso sposobni urediti svoje ga bivališča kljub možnostim najemanja posojil, pravico do plačevanja. Bankno posojilo ima tako kot kvalitetno dvo-odstotno obrestno mero, vendar ga je treba vrniti v desetih letih, kvalitetno posojilo pa je treba vrniti v dveh letih. Pravilnik pa določa tudi nekatero izjemo, po katerih se lahko kvalitetno posojilo spremeni v denar, ki ga ni potrebno vrniti.

Vendar pa je najemanje kvalitetnih posojil omejeno z osebnimi dohodki po naslednjih kriterijih:

● 250 milijonov je bilo bančnih sredstev, od tega 150 milijonov že razdeljenih kot ka med posojilom, ki ga daje Ljubljanska banka, in med posojili, kot tisti, ki fizično niso sposobni urediti svoje ga bivališča kljub možnostim najemanja posojil, pravico do posebne družbene pomoči. Ta predvideva, da bodo tam obdarom usposobili objekt iz denarja, ki je sicer namenjen kvalitetnim kreditom. Tako porabljenega denarja ne bo potrebno vrniti. Če se zgradi ne spleča popravila, ti, jim bodo omogočili bivanje v družbenem najemnem stanovanju ali v socialnem zavodu. Toda to še ne pomeni, da to družba skrbea za podobe počitniške hišice:

● 110 milijonov naj bi se nabralo na žiro račun kot darilo občanov in enodnevni dinarjev, do »kvalitetnega« sojila« sploh niso upravitelji, saj namreč lahko le posojilo pri Ljubljanski banki. Razlika pravišena. Tako imajo tisti, ki sploh ne morejo rajeiti posojila, kot tisti, ki fizično niso sposobni urediti svoje ga bivališča kljub možnostim najemanja posojil, pravico do posebne družbene pomoči. Ta predvideva, da bodo tam obdarom usposobili objekt iz denarja, ki je sicer namenjen kvalitetnim kreditom. Tako porabljenega denarja ne bo potrebno vrniti. Če se zgradi ne spleča popravila, ti, jim bodo omogočili bivanje v družbenem najemnem stanovanju ali v socialnem zavodu. Toda to še ne pomeni, da to družba skrbea za podobe počitniške hišice:

Onemoglim popravila družba

Doblar od št. 24 naprej.

Jez za izseljevanje

V Furlaniji, Beneški Sloveniji in Reziji je ostalo le še 20.000 ljudi — Ukrepi vladnega komisarja Zamberlettija

OD DOPISNIKA RTV

TRST, 22. sept. — Teden dni po zadnjih močnejših potresnih sunkih v Furlaniji, Beneški Sloveniji in Reziji je ostalo po nekaterih ocenah le še 20.000 ljudi, 70.000 se jih je preselilo v obmorske kraje severnega Jadrana, v Lignano, Gradež, Jesolo, Tržič. Tisti, ki so ostali, nočejo zapustiti doma zaradi spravila žetve in zaradi živine, pa živijo v šotorih ali v zasilno zbitih kolibah. Računajo, da je v Huminu ostalo od prejšnjih 12.000 le še 3.000 prebivalcev, v Tolmeču od 10.000 še 5.000, Ratenj je zapustilo 2500 ljudi, ostale jih je 400.

Medtem ko so še prejšnji teden oblasti poskušale zaradi psihološke potrtosti izseliti iz ogroženih območij čimveč ljudi, si zdaj prizadevajo, da bi odseljevanje zajezile oziroma da bi omogočile pogoje za vrnitev večjega dela beguncev. Zdaj ko se je zemlja relativno umirila (na dan je čutili po 4 do 5 sunkov 4. do 5. stopnje), je namreč prva naloga

obnoviti proizvodnjo in pospraviti jesenske pridelke. Tudi sindikati so naslovili na delavce poziv, naj se čimprej vrnejo na delo in zagotovijo normalno obratovanje industrijskih in obrtniških obratov ter s tem pripomorejo k hitrejšemu obnavljanju teh krajev.

V ta namen so danes uvedli »cestni most« iz obmorskih krajev v porušeno Furlanijo in Benečijo. Sto in sto avtobusov je zjutraj iz krajev ob Jadrano odpeljalo delavce na delovna mesta v prizadetih krajih. Tako je bilo danes v najožjem območju, prizadetem v potresih, se pravi v industrijski coni Osoppa in Tolmeča, na svojih delovnih mestih že 30 do 90 odstotkov delavcev.

Po prvih ocenah so potrebni prizadejali kmetijstvu za okoli 500 milijard lir škode. 70 odstotkov kmetij je hudo prizadetih. Oblasti bi rade zadržale doma kmečko prebivalstvo, da letina ne bi zgnila na poljih. Zato prav kmetje dobivajo prve avtomobilne prikolicice, ki zdaj (po majskem potresu jih ni bilo) v velikem številu prihajajo iz vse Italije in tujine. Včeraj je prispela v Beneško Slovenijo tudi pošiljka prikolic, ki jih je kot pomoč postala republika Slovenija. Dvajset so jih razdelili prebivalstvu najbolj prizadetih krajev, in sicer v Nemah, Bardu in Viskorši. Na poti je še 80 prikolic iz Slovenije.

Pospešili so tudi gradnjo montažnih hiš, ki so jih začeli postavljati šele pred mesecem dni. Danes bodo prve vseljive, in sicer bo našlo streho nad glavo 420 ljudi iz vasi Mužac.

Prebivalstvu na prizadetem območju se vrača zaupanje tudi zaradi hitrih in odločnih ukrepov posebnega vladnega komisarja Zamberlettija. Zamberletti je namreč dobil od vlade neomejena pooblastila in je po mnenju ljudi kot tudi političnih strank doslej povsem upravičil ta sklep. Med drugim je ukazal mobilizacijo razpoložljivih delovnih moči, ki naj priskočijo na pomoč zlasti kmetom, vinogradnikom. Ukazal je, naj pri proizvajalcih zasežejo vse zaloge avtomobilskih prikolic. Obenem je vladi priporočil, naj zamrzne cene prikolic v vsej Italiji. V krajih, ki jih je prizadel potres, morajo trgovci takoj odpreti trgovine. Trgovska zbornica je dolžna

nadzorovati cene, ki so se od majskega potresa dvignile za 20 odstotkov. Na njegov ukaz je prišlo doslej v Furlanijo 400 ton cementa, ki je zadnje čase dobesedno izginjal in se je spet pojavljal na tržišču kot blago črne borze. Da bi onemogočil vsakršne spekulacije, je ukazal tudi zamrzniti cene živil, kmetijskih strojev in gradbenega materiala. Zanimivo je tudi, da je upošteval predlog delegacije KPI, naj bi namreč begunce iz Beneške Slovenije in Rezije naselili v enem obmorskem kraju, da bi tako vsaj za silo, tudi v begunstvu ohranili njihovo narodno obrambno moč. Zamberletti je zagotovil, da bodo Slovenci iz teh krajev naselili v Gradežu, ki je tudi najbližji njihovim domačim krajem.

Medtem pa že dva dni zaseda deželni parlament Furlanije-Juljske krajine. Osrednja točka dnevnega reda je vprašanje, v kolikšni meri je bila deželna vlada učinkovita oz. neučinkovita pri odpravljanju posledic, tako prvega potresa maja kot tudi zadnjih uničujočih sunkov. V uvodnem nastopu je predsednik deželne vlade Comelli zatrdil, da je dežela storila vse, kar je bilo v njeni moči, in pozval, naj tudi druge politične sile podprejo njena prizadevanja. S takšno oceno so soglašali samo krščansko-demokratski predstavniki, medtem ko velika večina misli drugače. Posebno kritični so do vlade predstavniki komunistične partije in socialistične stranke. Očitajo ji zavlačevanje, negibčnost, predvsem pa, da ni hotela pritegniti k odpravljanju posledic vseh družbenih sil, tako političnih strank kot tudi vsega prebivalstva na prizadetem področju. Po mnenju delavskih strank je vlada tudi prepredila decentralizacijo ukrepov, ki bi bili izredno učinkovit način za hitro odpravo posledic, način, za katerega so se dogovorili že maja. Zato je pričakovati, da bosta stranki na današnji seji predložili nezaupnico vladi, hkrati pa predlagali sestavo vlade, v kateri bodo sodelovale vse demokratične sile dežele. To je po mnenju obeh strank edini način, da se mobilizirajo vse družbene sile in sposobnosti, tako potrebne za obnovev opustošenih krajev.

JURE PENGOV

Pomoč iz matične domovine

Iz SRS sto prikolic in gradbeni material za slovenske vasi

TRST, 22. sept. (Tanjug) — V slovenske vasi Furlanije, ki so jih prizadeli zadnji potresi, so prišle prve stanovanjske prikolicice iz Slovenije, ki jih izdeluje IMV iz Novega mesta. Te prikolicice, ki jih bodo v slovenske vasi pripeljali skupaj 100, so takoj razdelili med prebivalce Čedad, Njivic, Barda, Sedlišča in Viskorše. Na to območje so iz Slovenije pripeljali tudi 80 kubikov gradbenega materiala za obnovo poškodovanih hiš.

Po besedah predsednika koordinacijskega odbora za pomoč Beneškim Slovencem Di na del Medica, bo pomoč Socialistične republike Slovenije poleg stotih stanovanjskih prikolic predvidoma obsegala še prihod specializiranih delovnih ekip za sanacijo poškodovanih stavb in izgradnjo montažne hiše z 32 stanovanji, kakor tudi večje količine gradbenega lesa, opeke, strešnikov in cementa.

Nekatere ekipe že delajo na terenu in so doslej izdelale okoli 165 sanacijskih projektov. Slovenski strokovnjaki in delavci trenutno delajo pri obnovi vasi: Bardo, Fojda, Subid in Zapotok. Bratska pomoč iz matične domovine je zelo dobrodošla in med Slovenci v Furlaniji krepi vero v obnovo njihovih porušenihi vasi.

DELO
23. 9. 76

Temelji novih hiš

Posočje je že eno samo gradbišče — Jelovica in Marles nosilca obnove - Makedonci in Hrvati za dve šoli

BREGINJ, KOBARID, TOLMIN, 22. sept. — Najbolj potresno ogroženo območje v Posočju se je spremenilo v eno samo gradbišče. Na cesti proti Breginju s polno paro pod hribi rižejo veliki rineži kobariškega Stola in pripravljajo cesto za asfaltiranje.

Enota JLA Momčila Marjanca je pozno popoldne odpeljala zadnje kubike skoraj 600-tonske porušene breginjske hiše in se lotila novih ruševin. V začasni breginjski hlev, zbit z deskami so privezali 40 glav goveje živine, medtem ko bodo jutri isto ukrenili z enakim hlevom v Podbeli, prav tako za 40 glav živine. Prizadetim kmetom so namreč potresni sunki uničili hleve, posebno kot v Robidišču, zato bodo do zime zanje uredili trajne skupne hleve.

V vsem prizadetih vaseh, podobno kot v Breginju, so

tudi danes delali odstranjevalci ruševin. Delati so začeli tudi gradbeni strokovnjaki slovenskih gradbenih podjetij v krajevnih skupnostih. Kaže, da se bodo tudi napovedi o ureditvi 30 temeljev za gradnjo montažnih hiš do sobote 25. septembra uresničile. V Breginju so pripravili prostor in začeli graditi 16 temeljev za montažne hiše.

Montažna naselja

Medobčinski odbor za odpravo posledic potresa v Posočju in občinski odbor v Tolminu sta danes posredovala slovenskim izdelovalcem montažnih hiš program ureditve montažnih naselij za zasebne in družbene hiše. Načrt so imenovali »Jesen 76«. Po podatkih aktivistov SZDL bi bilo treba na potresnem območju v tolminski občini postaviti 369 montažnih hiš, od tega 162 v najbolj prizadetih naseljih, kot so Breginj (83 hiš), Kobarid, Sedlo, Homec, Logje in Stanovišče.

V kar 35 naseljih so jasne potrebe za graditev zasebnih stanovanjskih hiš, od teh pa v 18 naseljih nameravajo urediti skupna, večja montažna stanovanja.

Za ureditev večjih montažnih hiš so doslej zbrali 33 prošenj. Ti objekti naj bi občanom služili le za prezimitev, poleg pa naj bi jih uporabljali le za delo krajevnih organizacij.

Nalogo za izdelavo 300 montažnih hiš sta skupaj s sodelavci prevzela škofjeloška Jelovica in mariborski Marles, ki bosta nosilca tega dela. Odbor za obnovo je prosil za pomoč tudi ostale slovenske in jugoslovanske izdelovalce montažnih hiš. Urbanistično dokumentacijo za montažna naselja bodo izdelali Urbanistični biro Slovenije, Investbiro Koper in Projekt Gorica, ki so po občinskem odloku pristojni za ta opravila.

Sicer ta čas nimajo točnih podatkov, koliko montažnih hiš bo treba zgraditi do 10. novembra, ker so danes začele delati posebne komisije gradbenih strokovnjakov, ki bodo poleg ocene nove škode ugotovile tudi potrebe po tovrstni ureditvi stanovanjskih vprašanj.

Vrtec marca 1977

Do 8. marca prihodnjega leta bo v Kobaridu stal nov otroški vrtec. Tako je sklenila zveza skupnosti otroškega varstva Slovenije, ki bo z zbranim denarjem 9 milijonov dinarjev pokrila potrebe po otroškem varstvu v Kobaridu, kjer so zadnji potresni sunki docela uničili prostore otroškega vrtca. Montažna

zgradba vrtca, ki jo bo postavil mariborski Marles, bo imela prostor za 120 otrok, kuhinjo z zmogljivostjo 500 obrokov tople hrane in jedilnico s 100 sedeži. Namenjena je otrokom iz Kobarida in okoliških vasi.

Sicer pa po dosedanjih dogovorih med jugoslovanskimi republikami in pokrajinama najbolj napredujejo pripravljajalna dela za ureditev nove breginjske in bovške šole. V Makedoniji so izdelali načrte za breginjsko šolo s štiriimi oddelki za 140 otrok. Šola bo nosila ime makedonskega revolucionarja Goce Delčeva in jo bodo kmalu začeli graditi. Podobno postaja resničnost tudi dogovor s SR Hrvatsko, ki bo v Bovcu zgradila 12 oddelčno šolo za 300 otrok skupaj z dijaškim domom, ki bo imel prostora za 360 šolarjev. Bovško šolo bodo poimenovali po velikem hrvaškem pesniku Vladimirju Nazorju. Celotna naložba za ureditev učnovzgojnih prostorov na Tolminskem, ki so jih uničili potresni sunki, bo veljala okoli 100 milijonov dinarjev.

Posojila za stanovanja

Da bi olajšali delo občinskega štaba civilne zaščite in odbora za odpravo posledic potresa, so Tolminci ustanovili informativno službo, ki od majskega potresa izdaja sporočila prizadetim občanom, v zadnjem času pa je odgovorna tudi za stike z novinarji. Od te službe, ki jo vodi Stane Jan, smo danes dobili podatek, da je doslej 1703 občanov najelo potrošniška posojila po 2% obrestni meri na desetletni odplačilni rok, in sicer v znesku 111,5 milijona dinarjev. Od petka 11. septembra, ko so razpisali tudi takoimenovano stanovanjsko posojilo na 20-letno odplačilno dobo z 2-odstotno obrestno mero, je to posojilo pri samoupravni stanovanjski skupnosti najelo 48 občanov v vrednosti 12,4 milijona dinarjev.

Koliko prikolic

»Do danes je v Tolmin prišlo 760 prikolic, to je skupaj z majsko in septembrsko pošiljko,« nam je povedal vodja tolminskega štaba za sprejemanje in razdeljevanje stanovanjskih prikolic Teodor Štrukelj. »Takrat, ko smo začeli vračati prikolic, se je spet streslo. 18. avgusta smo vrnili prikolic trboveljski občinski skupščini, 20. avgusta Viatorju, 23. avgusta tri avtobuse ljubljanskemu SAP in 30. avgusta prikolico Usnjarski industriji Vrhnika. Vsako prikolico in avtobus smo pred vrnitvijo pregledali skupaj z lastnikom.«

P. POTOČNIK

DELO
23.9.76

POSOČJE

Pomoč v dejanjih

Na potresnem območju strokovnjaki iz več gradbenih podjetij — Iz naših cementarn 200 vagonov cementa

LJUBLJANA, 21. sept. — Sindikat slovenskih gradbenih delavcev je dal te dni skupaj s SZDL in gospodarsko zbornico pobudo, da bi čim hitreje zagotovili prizadetemu prebivalstvu v Posočju takšne stanovanjske objekte, v katerih bi družine lahko normalno preživele bližnjo zimo. O tem so se podrobno in konkretno pogovarjali na nedavnem plenumu sindikata slovenskih gradbenih delavcev v Portorožu. Predsednik tega sindikata, Lojze Cepuš, nam je povedal, kako se ta pomoč zdaj uresničuje v dejanjih, v praksi.

Pobuda smo dali v sindikatu in v SZDL, je dejal v pogovoru Lojze Cepuš, konkretno operativno in zlasti koordinacijsko delo pa smo prenesli na biro gradbeništva Slovenije. Seveda to ne pomeni, da je zdaj sindikat od te akcije dvignil roke. Nasprotno, lahko ugotovimo, da je pobuda republiškega odbora sindikata gradbenih delavcev, zbornice in SZDL zelo ugodno odjeknila v vseh gradbenih kolektivih širom po Sloveniji in tudi v zveznem merilu, tako da je zdaj ustvarjeno ugodno vzdušje. Prav gotovo ni kolektiva, ki bi odklanjal kakršnokoli pomoč. Seveda pa konkretno operativno delo in zlasti koordinacijo vodi biro gradbeništva Slovenije, v katerem vodijo dnevno evidenco, kako poteka akcija pomoči. V biroju gradbeništva so v ta namen tudi zagotovili stalno dežurno službo od jutra do večera.

Po besedah Lojzeta Cepuša je danes v Posočju 29 strokovnjakov iz več slovenskih gradbenih podjetij. To so gradbeni inženirji in tehniki, ki so konkretno zadolženi pomagati 41 vasem in zaselkom Posočja. Njihova naloga je nuditi vso potrebno strokovno pomoč, v sodelovanju s štabi za odpravo posledic potresa v Tolminu in Novi Gorici, pri pregledu poškodovanih objektov. Gre za to, da je treba hitro strokovno pregledati vse objekte na potresnem območju in takoj ugotoviti, katere stavbe bo treba nujno porušiti in katere bo še mogoče obnoviti. Vrh tega morajo strokovnjaki na terenu zagotoviti strokovno pomoč tistim občanom, ki nameravajo od potresa prizadete objekte popravljati sami. To je nujno zato, ker so ugotovili, da so nekateri občani po prvem potresu prizadete stavbe popravljali precej

laično.

Na vprašanje, kako je v Posočju nasploh z delovno silo in z gradbenim materialom, je Lojze Cepuš odgovoril, da so ta vprašanja rešena ali pa jih sproti rešujejo štabi v Tolminu in Novi Gorici skupaj z birojem gradbeništva in drugimi dejavniki. Za zdaj kaže, da ne bo problemov niti z gradbenimi delavci niti z materialom. Predvsem so po mnenju Lojzeta Cepuša povsod nujni zelo realni programi s konkretnimi potrebami po določenih profilih delavcev, kot so zidarji, tesarji, inštalaterji in podobno, kakor tudi po gradbenem materialu. Gre za to, da bo ta akcija pomoči tako načrtna in usklajena, da bo do vsi delavci, ki so in še bodo prišli v Posočje, res polno zaposleni s konkretnimi nalogami, ob tem pa je treba tem delavcem tudi zagotoviti bivališče in preh-

rano. »Če bi samo poslali delavce v Posočje, ne da bi jim zagotovili konkretno delo, in če ob tem ne bi bilo tudi poskrbljeno, da bo dovolj materiala, bi bila ta pomoč brez haska«, je menil Lojze Cepuš.

Ena izmed poglavitnih nalog gradbene operative je zlasti v tem; da hitro zgradi temelje, na katerih bodo lahko še pred zimo postavili od 300 do 350 montažnih stanovanjskih hiš, hkrati pa tudi takojšnja sanacija tistih objektov, ki jih je še mogoče obnoviti. Razveseljivo je, da je v Posočju več strokovnjakov, ki so si pridobili dragocene izkušnje že pri obnovi po potresu prizadetega Kozjanskega.

Glede akcije pomoči v zveznem merilu je Lojze Cepuš povedal, da so zvezni sindikati gradbenih delavcev že po prvem potresu v maju apelirali na vse jugoslovanske cementarne, naj pomagajo Posočju s tem gradbenim materialom. V zveznem merilu so že naredili nekakšen »razdelilnik«, po katerem naj bi vse jugoslovanske cementarne poslale Posočju kot pomoč okrog 200 vagonov cementa. Po zadnjih podatkih je Posočje dobilo že približno polovico te količine. Seveda pa so še širše akcije solidarnostne pomoči Posočju — od zbiranja prostovoljnih prispevkov in dela ob prostih sobotah do delovnih brigad ki so jih na lastno pobudo že začeli pripravljati v nekaterih kolektivih.

IGOR PREŠERN

DELO
22. 9. 76

Posočje vrvi

Močan sunek v Furlaniji — Mobilizacija sil — Delovna vnema vsepovsod

LJUBLJANA, 20. sept. — Tako aparati astronomsko-geofizikalnega observatorija na Golovcu kot naprave na Dunaju so danes ob 10.10 zaznamovale potresni sunek, ki je v epicentru — spet v Furlaniji — bržkone imel moč med 6,5 in 7 stopnjo po Mercallijevi lestvici. V Ljubljani so tla drhtela z močjo med 3 in 4 stopnjo.

Iz Italije poročajo, da je že nad 30 tisoč ljudi iz Furlanije in Benečije zapustilo domače kraje. Opozarjajo, da začasna izselitev ne bi smela razpršiti narodnostne skupnosti. Da bi preprečili špekulacije, so na potresnem območju in v obmorskih letoviščih, kjer sprejemajo begunce, zamrzili cene.

Tudi v Posočju so ugotovili, da bo treba izseliti še več družin. Občinska štaba za civilno zaščito v Tolminu in Novi Gorici sta že prejela nove prikolice: v Tolminu jih je zdaj že 740.

V občini Tolmin tudi nadaljujejo rušenje močno po-

škodovanih stavb. Pri tem se pojavljajo težave, kam s pohištvom. Iz občine Koper je prispelo na pomoč pet ekip, ki pomagajo pri rušenju. Dokaj uspešno napreduje začasno razmeščanje živine pod streho, kar urejajo še na različne načine.

Vse vodovodne objekte v Posočju kontrolirajo in preventivno klorirajo. Voda je bakteriološko neoporečna, vendar je zaradi premikov tal in obilnega dežja motna. Redno opravljajo tudi dezinfekcijo sanitarij v začasnih bivališčih.

(Podrobneje o razmerah na potresnem območju na reportažnih straneh.)

DELO
22. 9. 76

Novo na ruševinah

Urejajo lokacije za hiše in podirajo ruševine — »Kobarid ni več tak, kot je bil« — Robidišče vzdržalo sunke

KOBARID, 20. sept. — »Prebivalci Kobarida so prizadeti, ker nekako tako kot občinski može pridete novinarji do Ladre in Smasti, potlej pa Kobarid obidete in se vpičite v Breginjski kot.« Glas na drugi strani žice je bil od predsednice kobariškega gradbenega odbora Sonje Kodeli, ko nas je hkrati povabila na sestanek z ljudmi. »Potres je Kobaridu iztrgal srce, skoraj docela uničil Volaričevo ulico. Kobarid ni več takšen, kot je bil.«

Prišli smo in poslušali, zapisovali. Majski potres je uničil 43 hiš, zadnji skupaj z njim 60 hiš. Brez streh nad glavo je ostalo 79 družin, 210 ljudi. Zato je večina brezdomcev prišla na sestanek. Zanimajo se za graditev novih hiš, stanovanj, za ureditev novega montažnega naselja levo od kobariške ceste proti vasi Svino. Precej jih želi tako priti do stanovanja.

V Volaričevi ulici je mnogo ljudi, ki strmijo v veliki rinež; nanj so privezali jekleno vrvo in jo napeli na uničeno hišo. Podrtije se sesedajo, spreminjajo v kupe kamenja, preperelih tramov, desk... Ljudje nemo gledajo in zmajujejo z glavami. Kaj se dogaja z njihovim mestecem? »Pol pohištva sem spravil v barako, pol zažgal. Popoldne bodo še mojo ruševino podrti,« slišimo za hrbtom, kakor da bi šlo za vsakdanji opravek. Brezčutni stroji in ljudje v čeladah se zaganzajo in rušijo, čistijo. Enako se dogaja v Ladrah, Smasteh, Srpenici, na Žagi...

Ekipa Posočja, ki jo vodi

Zlato Vogrinčič, je do danes porušila 16 hiš v Ladrah in Smasteh. »Trofeje« nabira tudi anhovska ekipa, ki to delo opravlja v Podbeli, vojaki pa v Breginju. Popoldne so »rūšilcem« priskočili na pomoč delavci gradbenega podjetja Sava z Jesenic, ko so urbanisti odšteli zemljo za parcele novega naselja v Breginju in Podbeli. Tukaj mora biti do sobote vlitih že 30 pošč, na katerih bodo začeli sestavljati montažne hiše.

Iz Robidišča so že prvi dan prihajale razveseljive vesti: vse, kar so mladi brigadirji, ki so v soboto končali z delom, vojaki in delavci SGP Gorica naredili, potresni sunki niso poškodovali. Danes smo se prepričali, da te vesti niso bile iz trte zvite. »Vidite! To, kar smo postavili, ni prav nič poškodovano,« nam razlaga Slavko Kanavec — Vanja, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Tolmin, ki je od občinskega štaba zadolžen za obnovo Robidišča. »Za prezimitev je poskrbljeno. Uredili smo 12 hiš in 3 stanovanja v nekdanji vojašnici. V hiše bo treba še vgraditi 50 oken, 40 vrat, eno hišo preurediti, jo zaščititi, ker je zaradi odprtega ognjišča in arhitekture kulturno-zgodovinsko pomembna.«

Glas o Robidišču, ki ga urejujejo docela iz solidarnostnih sredstev, to je s pomočjo družbe, je segel daleč po soški dolini. Povsod tam, kjer so strokovno obnavljali — na žalost je bilo teh primerov bore malo — so popravljene hiše vzdržale. Zato je razumljiva odločitev občinskega odbora za odpravo posledic potresa v tolminski občini, da lahko poslej ljudje obnavljajo še popravljive hiše le pod strokovnim vodstvom gradbincev.

Robidiščarji od preteklega tedna kljub potresnim sunkom tudi jasneje gledajo naprej. Prvič odkar stoji najzahodnejša vas v domovini, so do nje prevozne tudi poti, ki peljajo na robidiška polja in travnike. Brigadirji in zidarji so namreč domačinom uredili dobre 3 km cest do njihovih posestev. Tako bodo poslej zamenjali običajna prevozna sredstva, svoja ramena, s kravjo ali traktorsko vprego. Vse, kar je zrastle na njivah, travnikih, ali pa je bilo treba spraviti drva iz gozdov, so doslej Robidiščarji do svojih domov prenašali na svojih ramenih. »Do 20. oktobra bo urejen tudi vaški hlev, ki ga gradijo delavci Agroobnove. Ustanovljena je hlevska skupnost, ki jo vodi predsednik Slavko Škvor in njegov namestnik Mirko Cencič,« pravi Vanja Kanavec. »Doselej smo za hlev, kjer bo prostora za 60 glav goveje živine, že vpisali 58 stojišč,« pravi Škvor, ki je eden od 34 domačinov, ki so še ostali

ja, ki zaključujejo letošnjo obnovo Robidišča, pravijo, da bodo ta dela sklenili do 20. oktobra. Poleg vzdave oken in vrat bo treba še na sedmih hišah preplesti stene z jeklenimi vezmi, da bodo docela potresno varne. »Zapišite tudi, da so pri obnovi vasi pomagali vsi vaščani, tudi 60-, 70-, in 80-letniki,« nam ob slovesu, ko se spet peš napotimo proti Logjem in do Breginja, kjer stroji meljejo ruševine, nekdanje breginjske domove, pove Slavko Kanavec — Vanja. Smo hkrati na pokopu in pri rojstvu, na pogrebu hiš, ki jih je uničil potres, in pri porajanju novih domov (količenju zemlje za gradbene parcele), ki bodo zrasli ob dosedanjih.

PETER POTOČNIK

DELO
21. 9. 86

Posočje: z delom premagujejo strah

Ljudje rešujejo, kar se po potresu rešiti da — Lokacija za novo naselje v Podbeli — Prebivalci želijo ostati

PODBELA, 19. sept. — Znanstveniki pravijo, da so jih sobotni in sredini potresi bolj ali manj presenetili. Ljudje v najbolj opustošenih naseljih pa preganjajo strah z vsakdanjimi opravili: s spravlom otave, kopianjem krompirja in kuhanjem žganja.

Tudi tisti, ki še nikoli niso imeli v rokah knjige Simona Rutarja »Zgodovina Tolminskega«, izšla je leta 1882 v Gorici, govorijo o potresu leta 1511. Njegov rojak je v omenjeni knjigi na strani 148 in 149 zapisal: »Leta 1511, 26. marca, ob treh in 42 minut popoldne, se je zemlja stresla po vsej Furlaniji, Gorškem in Kranjskem tako hudo, da se je mnogo hiš, cerkva in gradov posulo (tudi Kozlov rob je bil zelo poškodovan — to je hrib nad Tolminom, kjer je stal grad). Tudi naslednji dve leti so ljudje čutili mnogo manjših in večjih potresov. Istega leta je po vsej Furlaniji razstrajna kuga, ki je zajela šele leta 1512, a ne bi bilo slabo, če bi se o tem potresu spredel tudi zgodovinarji z nam, da se izognemo raznim paničnim govoricam, da bo kmalu vsega konec, da se bo zemlja odprla in nas vse skupaj požrla.

Zanimivo, da je teh govoric najmanj na najbolj potresno ogroženih območjih, kjer so ljudje izgubili domove, imetje in so se prisiljeni bojevati s časom in slabim vremenom, da si do zime postavijo začasno ali trajno streho.

Zakaj ni cesta nared?

Ko počasi lezemo po ozki cesti, ki je na več mestih tako ozka, da bi se še dve kravi koma srečali, se spominimo na besede tolminskega župana Antona Ladave na enem prvih sestankov po sredinih potresih: »Bati se je, da ljudje ne bodo postali pijanci, da bi nesrečo utopili v alkoholu, namesto, da bi delali!«

»Od sramu bi se najraje pogreznil, da je še sedaj, dobre štiri in pol mesece po majskem potresu odcep ceste od Borjane do Podbele takšen kot je bil pred njim«, pravi predsednik gradbenega odbora v Podbeli inž. Janko

Hrast. »Res, da so hiše v Spodnji Borjani tako tesno pozidane ob ozki cesti, da bi jih morali podreti, če bi hoteli spreljati boljšo cesto. Toda kako bomo do Podbele pripeljali material za ureditev 40 montažnih hiš?«

Šofer Agroobnove, ki je v Podbelo pripeljal nekaj tramov, desk in strešnikov za ureditev skupnega hleva na šest tonskem tovornjaku, se je pošteno potil, da je po polžje prilezel v vas.

»Predolgo smo na vse čakali«, se huduje Milan Kracina. »Od majskega potresa smo le poleg ureditve nekaj barak in prikolic, pripravili mesto kjer bo stal skupni vaški hlev za 60 glav goveje živine. Baraka v katero bomo začasno spravili 32 krav, bo nared v začetku prihodnjega tedna.«

V ponedeljek pridejo vojaki

»Mnogo lažje dihamo, ker nas je v petek zvečer obiskal predsednik Sergej Kraigher in nam obljubil vso pomoč družbe,« pravi 76-letna Alojzija Kracina, ki na izgaranem obrazu kaže sledove solza. »Julija mi je umrl mož. Bil je bolehen in nesreče ni mogel preživeti. Preveč je bil zaljubljen v svojo uničeno hišo.«

»Pravijo, da sem bil slab zidarski mojster«, razlaga Michael Hrast, ki mu je tako kot vsem 90 prebivalcem Podbele, zadnji potres docela porušil hišo. »Hiči iz Nove Gorice me vabi, da preživim zimo pri njej. Toda rad bi ostal tukaj, ker drugače ne bom preživel. Vsaj, da dobim kak topel kotiček.«

Ljudje iz ruševin pobirajo manj poškodovano pohištvo, obleke, ali na prostem pokrivačo s polivilom, ali pa spravljajo v zasilne barake. »V ponedeljek pridejo s stroji vojaki, ki bodo vas očistili ruševin. Do 10. novembra, pa bodo v goščavi za vasjo uredili naselje 40 montažnih hiš. Le da bi se to zgodilo«, pravi Štefanija Marcolà.

V Podbeli, ki je docela uničena, še bolj kot Breginju, so v soboto zjutraj določili kje bo stalo novo naselje. Ljudem, ki so v svojih domovih domala zgubili vse, jim ta obljuba vliva pogum, da se še naprej bojujejo proti naravi, zemlji, ki se je spridila. Do ponedeljka zvečer bo znan prezimitveni načrt za celotno območje tolminske občine in koliko montažnih hiš bo treba do roka, 10. novembra zgraditi. Zgolj v sedmih vaseh Breginjskega kota je ostalo brez svojih domov 788 ljudi, to je v Podbeli, Breginju, Sedlu, Logjem, Horncu, Stanovišču in Borjani.

PETER POTOČNIK

DELO
20. 9. 1966

Kaže, da se zemlja umirja

V zadnjih treh dneh
v Furlaniji le deset
šibkih sunkov

LJUBLJANA, 19. sept. — Po močnih potresih 15. septembra so seizmografi na Astronomsko geofizikalnem observatoriju na Golovcu zabeležili vsak dan po 15 do 20 razmeroma močnih potresnih sunkov, nakar so se tla v furlanškem žarišču začela naglo umirjati.

Od petka opoldne do danes zjutraj so seizmografi na Golovcu v 24 urah zabeležili povprečno po deset potresnih sunkov, vendar šibkih, saj so jih čutili le prebivalci na ožjem potresnem območju.

Najmočnejši potres v zadnjih dveh dneh je bil v soboto ponoči ob 1.39 uri ter je v epicentru dosegal jakost 5 stopnje po Mercalliju, medtem ko so ga v Ljubljani čutili le redki posamezniki.

Do novembra bodo vsi imeli streho

Izjava Vinka Gobca o načrtih za obnovo Posočja — »Po 10. novembru ne sme nobeden več stanovati v prikolicih«

TOLMIN, 19. sept. — Namestnika predsednika operativnega štaba pri republiškem štabu civilne zaščite, Vinka Gobca, ki je od majskega potresa neposredno sodeloval pri delu medobčinskega odbora za odpravo posledic potresa v Posočju in z občinskimi štabi v Tolminu, Novi Gorici in Idriji, smo posebej za »Delo« prosili za izjavo o načrtih obnove v Posočju po zadnjih katastrofalnih potresih.

»Program prezimitve potresno prizadetih ljudi do sobote, enajstega decembra, je bil dobro pripravljen,« je poudaril Vinko Gobec. »Do takrat se ni bila urejena prezimitve le za 110 ljudi iz Breginje in Kobari- da. Sobotni in katastrofalni potresni sunki v sredo pa so povzročili veliko škodo, ki jo trenutno ni moč oceniti, saj je v nekaterih vaseh najmanj enkrat več porušenih hiš, kot jih je bilo ob majskega potresa. Za primer navajam podatek, da je od približno 390

domov v Breginjskem kotu le 10 moč popraviti. Zato so se vsi trije štabi — to je republiški, medobčinski odbor za odpravo posledic potresa in občinski odbori, kakor tudi republiški izvršni svet odločili, da je treba takoj pričeti z urejevanjem betonskih plošč za postavitve montažnih hiš. Po dosedanjih ugotovitvah bomo morali zgolj v Breginjskem kotu urediti 300 montažnih hiš. Točne zahteve bodo znane čez nekaj dni, ko bodo sprejeti novi prezimitveni načrti. Delati bo treba

učinkovito, saj je prezimitvena akcija naravnana do 10. novembra, ko ne bo nihče več stanoval v prikolicah. Do 25. septembra bomo postavili 30 pivšč za montažo hiš. Vse to pa zahteva velike napore gradbene operativne in vseh, ki bodo sodelovali pri obnovi, ki od petka že prihajajo na Tolminsko, ker je pač ta občina najbolj poškodovana.

»V vsaki krajevni skupnosti bo deloval strokovnjak, ki bo usklajeval delo med gradbeno operativno in občinskimi štabom. V nekaterih naseljih bo treba zgraditi večje montažne objekte, ki bodo čez zimo namenjeni za prezimitve ljudem. Ko bodo uredili svoja stanovanja, pa bodo ti objekti namenjeni za delo krajevnih skupnosti. Delovati bo potrebno čim tesneje med krajevnimi, občinskimi, medobčinskimi in republiškimi obnovitvenimi organi. Le tako bo moč uresničiti cilj obnove, ki postavlja na prvo mesto ureditev domov, reševanje ljudi, na drugo zaščito njihovega premoženja in na tretje hitrejši gospodarski in družbeni razvoj prizadetega območja,« je poudaril Vinko Gobec.

P. P.

DELO
20.9.76

kako poenostavljeno. V resnici so stvari mnogo bolj zamotane. Pa si najprej rezultate te »revolucije« oglejmo skozi očala urbanistov, ki odločajo o usodi površin, namenjenih gradnji. Razen redkih izjem, pravijo urbanisti, so doslej pri nas postavljene montažne družinske hiše arhitektonsko preživete in o estetiki novih sodobnih materialov ni ne duha in sluha. Med ljudmi so najbolj priljubljeni nekakšni hibridi med zidanimi in montažnimi poslopji, ker pač spominjajo na »klasiko«. Večkrat je bilo slišati, da imajo svoj delež krivde tudi tovarniški arhitekti, ki niso ponudili najboljših načrtov in so zato nekatera naselja likovno pokvarili. Razen tega ni vseeno, ali je hiša postavljena na Primorskem, Dolenjskem ali v Prekmurju. V vsakem primeru bi se morala z drugačnimi oblikovnimi elementi, opramo fasad in izborom materialov ujeti z okoljem, a je že samo malenkostno varčevanje, na primer pri salonitni strehi, večkrat ta namen povsem skazilo. Poleg tega še zdaleč ne gre le za posnemanje folklorne, ampak tudi za funkcionalnost. Sneg na Gorenjskem zahteva drugačno streho kot primorska burja.

V resnici pa je lahko naselje montažnih hiš s strmimi in visokimi strehami, ki jih je za nameček seveda silno težko opremiti s primernim pohištvom, tudi tik ob Ljubljani. Ko bi imeli projekti tovarniških arhitektov več možnosti likovnih rešitev in predvsem ustrežnejši odnos med kletjo in nadgradnjo — kajti Slovenci očitno še vedno ne moremo brez kleti za ozimnico ali sodček vina — bi tudi kupci imeli manj težav pri pridobivanju lokacijske dokumentacije, menijo nekateri.

»Vzorec montažne hiše z ustrežno estetiko je Marlesovo naselje v Semberjih,« sodi inž. Mitja Jernejec iz Ljubljanskega urbanističnega zavoda. »Po tlorisu in harmoniji z okoljem so posrečene tudi Murgle. Tóda oba vzorca sta pomanjkljiva in ne izrabljata vseh možnosti industrijske gradnje. Nobenega se, na primer, ne da dograjevati ali povečevati.

Daleč od »getov« in »lesenjač«

Kaj pa pravzaprav sploh najdemo pri nas? Po splošni sodbi stanje ni urejeno. Medtem ko smo v zadnjem času podpirali gradnjo blokov, stolpnic in podobnih betonskih silosov s silno visoko gostoto prebivalcev, so na drugi strani ogrožene površine stanovanjskih površin ostale le redko zazidane. A kako zazidane? Zaradi različnih razlogov so lahko v neposredni sosesčini skupno rasli, na primer, angleški dvorec, posladkana folklorna hišica in avantgardna vila, v kateri se je izpel arhitekt. Ali pa je na enem koncu doline zrasla »črna«

»vrtična« vzdevka, ces da gre za »Dachau«, »geto«, »lesenjač« — sicer neupravičeno, ker v montažni hiši ni več kot tretjina lesa — ali vsaj »kavbojska naselja«. »Montažna revolucija« družinskih hiš se je prav gotovo le lahko dotaknila naših gradbišč. Čeprav so zrasla razmeroma velika naselja v Pekrah, Zalogu, Sostrem, Škofji Loki, Limbušu in drugod, očitno montažna gradnja pri nas ni naletela na tako silovit odmev, kot smo ji ga prerokovali pred leti. Tako smo v Murglah leta 1967 menda odprli sosesko za tisoč montažnih hiš, pa jih je bilo po skoraj desetih letih zgrajenih le poldrugo stotino.

»Najvišjo proizvodnjo smo dosegli leta 1973, ko smo prodali blizu 500 individualnih montažnih hiš,« meni Vlado Jurančič, direktor Marlesa, ki pri nas izdelava daleč največ blaga te vrste. »Potlej je verjetno zaradi zaostrelega nadzora nad zasebnim premoženjem povpraševanje usahnilo. Praznino smo uspeli pokriti z večjim številom šol, vrtcev in drugih družbenih objektov. Kljub nekoliko živahnejši prodaji rekorda iz leta 1973 tudi letos ne bomo preseгли.«

Pomislike imajo tudi drugi proizvajalci. »Povpraševanje za montažne hiše je znatno večje kot možnosti, ki jih za lokacije dajejo urbanisti,« trdi Tine Kokelj, direktor Jelovice, druge največje slovenske tovarne teh izdelkov.

Cena in kakovost

Preden gremo k oviram, ki so zavrle obljubljeno »montažno revolucijo«, si, da bo podoba nazornejša, na kratko oglejmo poglobljene prednosti, v katerih je, tako pravi industrija, montažna gradnja pred klasično. Zakaj je sendvič, v katerem so salonitna plošča, strešna lepenka, steklena volna, kovinska folija, iverna plošča in mavčna obloga, boljši od opek in cementa?

Prvi vzrok, ki ga nudijo v Jelovici, je cena. Čeprav zaradi različnih površin, lokacij in drugih značilnosti primerjava ni vselej najbolj ustrežna, naj omenimo, da stane kvadratni meter stanovanja v bloku v Kosezah okrog 7,5 tisočakov, kvadratni meter montažne hiše s kletjo, veliko 85 kv. metrov in izdelano »na ključ«, stane 6000 din, če pa je površina enkrat večja, je ta cena za polovico manjša. Isti kvadratni meter v hiši, ki jo »na ključ« izdelava Jelovica le od plošče navzgor, stane 4000, v »grobo« sestavljeni hiši 2500 in samo ob dobavi elementov 1800 dinarjev. Nič manj pomembni niso drugi razlogi. Zaradi ožjih sten je, na primer, površina večja za petino, zavoljo sodobne toplotne izolacije je pozimi potrebno tri do štirikrat manj goriva. Meniti velja seveda tudi varčevanje s časom. Jelovica postavi hišo v mesecu dni, če je plošča

pri stuttgartski univerzi, Jelovičine hiše pa so nedavno žele priznanje in kupčije na sejmu v Wuppertalu. Sicer pa bo Marles letos izvozil v Italijo, Avstrijo, Nemčijo in Svico petino vsega, kar bo izdelal, Jelovica pa bo, predvsem zaradi 400 stanovanj, ki jih bo v septembru postavila v Furlaniji in Julijski krajini, lanskoletni izvoz povečala za 100 odstotkov.

Prednosti in kakovosti »montažnikov« so torej prav tako očitni kot njihove neuresničene možnosti. Kje je potemtakem treba iskati kratek stik, ki prekinja tok med industrijo in potrošniki?

»Urbanisti nimamo načelno ničesar proti montažnim hišam,« poudarjata inž. Mitja Jernejec in inž. Janez Volk z Ljubljanskega urbanističnega zavoda. »Ravno nasprotno, vedno bomo podpirali tisto, kar je bolj in ceneje. Montažna hiša je načelno moč postaviti povsod, kjer so površine namenjene individualni gradnji.«

Kljub temu pa industrija sodi, da marsikateri projektant z nezaupanjem gleda na industrijsko gradnjo, če ne drugače, pa zaradi zneskov, ki jih računa za klasično hišo. Kot je znano, lahko stane načrt za zidano hišo več kot sto tisoč dinarjev, medtem ko veljajo industrijski načrti z vsemi izračuni vred stokrat manj. Razen tega »montažniki« mešajo štrene tudi raznim občinskim ozkim interesom. Pripetilo se je celo, da so nasprotniki nastopili proti »barakarskim« naseljem, hkrati zahtevali cenejša in hitreje zgrajena delavska stanovanja. Oba, Marles in Jelovica, imata v svojih prodajnih mrežah luknje, ker jima v nekaterih občinah le težka pušijo blizu.

Kdo je zoper

»Toda to so le redki posamezniki,« meni Vlado Jurančič. »Lahko bi dejal, da je montažna gradnja pri nas že dobila državljanstvo. Vendar smo si pot utirali skoraj deset let.« Ko so pri Marlesu pričeli z montažnimi hišami, niso imeli pomislekov proti njim le urbanisti, marveč tudi razne inšpekcijske službe. Trdno je bilo zasedrno mišljenje, češ da so to tretje-razredne hiše, »saj vendar vsak otrok ve, da baraka hitreje zgori kot zidana hiša«. Dodatni testi so pokazali, da je šlo le za predsodek. Marlesove stene zdržijo v plamenih od 45 do 70 minut, nekakšna norma za gorečo steno pa naj bi bila okrog 30 minut. Podobno so bili zavrtni tudi očitki, da montažne hiše zdržijo le nekaj let. »Kdor normalno vzdržuje montažno hišo, mu bo stala tako dolgo kot klasična, prav gotovo pa 80 do 90 let,« pravi Vlado Jurančič.

Zastoj gre pripisati tudi temu, da kupci in pogosto tudi strokovnjaki sploh ne poznajo funkcionalnosti, prilagodljivosti, sestavljivosti in drugih

predpis o amortizacijski stopnji namreč — Ker zidane hiše vzdržijo sto, montažne pa največ »dvajset« let — določa, da je treba za slednje odplačevati petkrat večje zneske na leto. Tako je potrebno za šolo, vredno storo milijardo, na leto plačevati sto tisoč, če je montažna, pa petsto tisoč din. Vsi ti, tako meni industrija, neupravičeni stroški, pa seveda proizvajalce tlašijo tam, kjer so najbolj občutljivi, to je pri nizki ceni izdelkov.

Švedska bi bila za zgled

Čeprav še zdaleč niso bili omenjeni vsi razlogi, ki so preprečili »montažno revolucijo«, pa je eno očitno: montažna gradnja si pri nas še ni priborila enakopravnosti z zidanimi hišami in jim je le nekakšen nadomestek. Tako bi lahko vsaj sklepali iz arhitektonskih rešitev, ki so očitna kopija zidanih hiš, pa tudi tega, da pri nas poskoči proizvodnja teh izdelkov le ob elementarnih katastrofah. Kakšen je naš zaostanek za zahodnimi deželami, pa ilustrira tudi podatek, da ima Švedska okrog 1200 proizvajalcev elementov za montažne hiše, v Jugoslaviji pa bi jih lahko prešteli na prste ene roke.

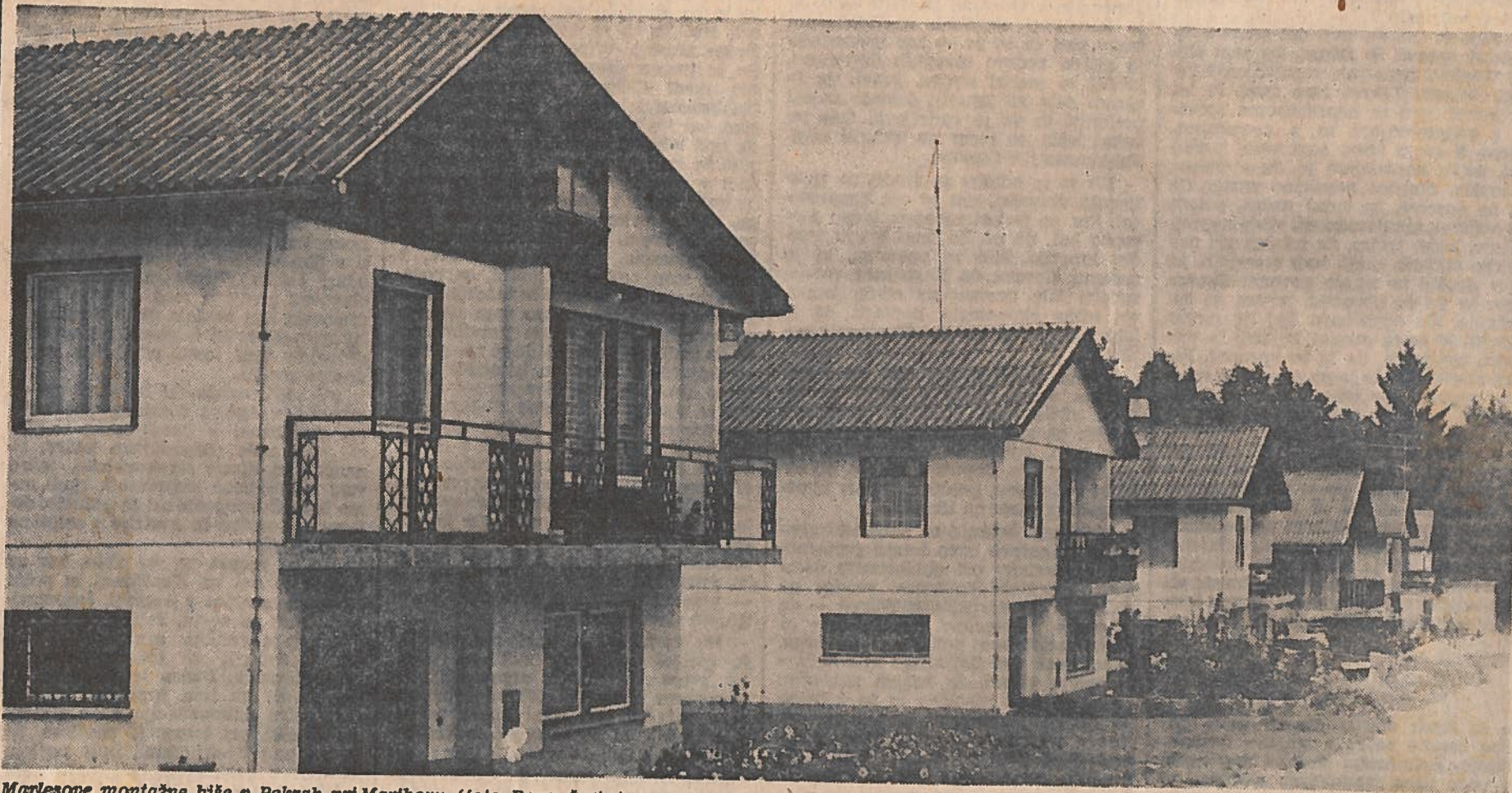
Nobenega dvoma ni, da so družinske montažne hiše pri nas razmeroma neraziskano področje. »Dosedlej smo se morda preveč ukvarjali s črnimi gradnjami, morali pa bi ljudem ponuditi tudi drugačno možnost,« sodi inž. Mitja Jernejec. »V resnici doslej še nismo organizirano in sistematično proučili vseh možnosti, ki jih daje montažna gradnja. K raziskavi bi bilo treba razen proizvajalcev in arhitektov pritegniti tudi psihologe in sociologe. Prav gotovo urbanisti podpiramo industrijski način gradnje, toda takšnega, kot je nastal tam, od koder je prišel. Smo, na primer, za to, da so hiše sestavljene iz enakih elementov, ne pa da so to tudi enake hiše.«

Industrija ne nasprotuje. »Nikakršen problem ni zamenjati modelov,« pravijo v Jelovici. »Naša največja želja je, da se približamo ljudem. Toda doslej nam nihče ni dal izbora izdelkov, ki bi bil boljši od našega.«

Kakorkoli že, gotovo je, da bi bila ponudba »montažnikov«, če bi ji sistematično omogočili, da bi postala to, kar drugod že je, dobra ponudba. Premišljeno zgrajena montažna naselja bi izdatno pomagala urediti babilonsko zmešnjavo »hišic iz sanj« v obrobjih slovenskih mest. Predvsem pa bi morala z nizko ceno pokazati, zakaj je industrijski način gradnje boljši od polaganja opeke. Tembolj, ker vsak dan ponavljamo, da hočemo ponuditi stanovanje vsakemu delavcu a — hkrati živimo v stanovanjih, ki so med najdražjimi v Evropi.

„Revolucija“, ki je ni bilo

Premišljeno zgrajena montažna naselja bi znatno omilila stanovanjsko stisko

Marlesove montažne hiše v Pekrah pri Mariboru (foto Bogo Čerln)

Nekdaj smo trdili, da je idealna hiša industrijska montažna hiša. Nad njo so se navdušili v skandinavskih deželah, Franciji in Nemčiji in zato smo pričakovali, da bosta Marles in Jelovica sprožila »montažno revolucijo« tudi pri nas. Montažna hiša je klastčni podobna kot dobra lasulja, a od nje nič slabša. Hiše iz elementov so estetsko sodobnejše, postavljene skoraj čez noč in povprečnemu žepu mnogo bližje.

hišica, ki se ji je čez noč pridružil še ducat sosed. Razen tega so te hiše, v nasprotju z običaji drugod po svetu — kjer tudi premožnejšim slojem zadostuje sto kvadratnih metrov stanovanjske površine — dvakrat ali trikrat večje. Za nameček pa si jo lastnik postavlja še vsaj za nekaj generacij, pa čeprav mu žulji od opeke in cementa nekaj desetletij ne bodo izginili. Seveda pa je ta megalomanija stvar psihologov in sociologov, ne pa urbanistov.

In kako je z montažnimi hišami, ki bi s svojimi značilnostmi prav gotovo lahko olepšale videz obrobij in predmestij stanovanjskih središč? Dovolj

že izdelana. Montažne hiše bolje kljubujejo tudi potresnim sunkom. V Marlesu 'pripovedujejo anekdotično prigodo nekega primorskega kupca, ki so ga zaradi »barake« sosedje gledali po strani, a so se, ko so se zamajala tla, isti sosedje po vrsti nagneli v njegovi »lesenjači« in tudi ostali v njej nekaj noči. Ker gre za suho gradnjo, pri montažni hiši seveda ne velja ljudski rek, češ da je treba hišo prvo leto oddati sovražniku, drugo prijatelju in se šele nato sam vseliti.

Tudi kakovost slovenskih montažnih hiš, menita Marles in Jelovica, je na evropski ravni. Marlesove izdelke

prednosti novega načina gradnje,« so di Tine Kokelj.

Nenaklonjeni so nam tudi predpisi, se pritožuje industrija, ki meni, da je 50 odstotkov stroškov celotne investicije, kolikor znese komunalna ureditev za montažne gradnje, previsok znesek. V primerjavi s klasičnimi gradnjami so »montažniki« še dodatno prikrajšani, ker ne dobijo kreditov za pripravo proizvodnje za trg. Ostane nekdanjih predsodkov, čeprav so jih domači in mednarodni testi že pred leti ovrgli, so tudi zavarovalnine, ki so dvainpolkrat večje od zavarovalnin za zidane hiše.

»Diskriminacijo« montažnih hiš pa

DELO
18.9.76

TRESLA SE JE TROMEJA

Skozi okna v hiše

Trbiž je zaprt — V Pontebbi so ljudje vdrl v nedograjene lesene hiše - Avstriji preštevajo špranje in razpoke

RATEČE—PONTEBBA—MOKRINE—SMOHOR—PODKOREN, 16. septembra — Včeraj okrog tretje ure popoldne je zemlja v Martuljku v krajših presledkih dvakrat zadrhtela, toda neprijeten občutek, da se tla še kar majejo, nam je ostal v nogah in glavah vse dotlej, dokler se zgoraj na Mokrinah (Nassfeld: italijansko-avstrijska meja, 1530 m) ni zares spet krčevito stresla.

Ze obmejni miličnik v Ratečah, ki včeraj ni imel posebnega dela, nas je prijazno opozoril, češ fantje, kam pa, saj je Trbiž zaprt, cesta proti Karniji pa je baje zasukata. Resnejši in branjevski del Trbiža sta bila zares skoraj izumrla, proti 21 kilo metrov oddaljeni Pontebbi za razliko od običajnih črn praktično ni bilo nobenega prometa. Srečali smo en sam osebn avto, ki je nekam ne zanesljivo vozil po sredi ceste...

Lesene hišice, ki so jih pravkar postavili pod streho škofjeloški Gradisovci, kakor smo poročali v torko, so, čeprav še neopremljene, oživele čez noč. Tudi po štiri družine so se vselile v vsako.

Alojz Turel, vodja gradbišča, še malce pod vplivom nočnih dogodkov, je hitel pri-povedovati:

Nezanesljive zidane hiše

»Ljudje so takoj po prvem jutranjem potresnem sunku skozi okna vdrl v naše sicer zaklenjene lesene hiše ki naj bi bile nared šele čez

nekaj dni. Med domačini, ki imajo še petkov in prejšnje potresne sunke v kosteh, je zavlada prava panika. No, in tako imamo zdaj vse polno. To je 11 hiš tu ob glavni cesti, 10 v bližnjem S. Leopoldu in tistih, zgoraj na ulici Verdi. Dve smo komaj uspeli ohraniti za ambulanco in bolniški oddetek če bi bila potrebna.

Pontebanski župan je takoj izdal proglas, da domačini sicer lahko dan, dva prežive v neopremljenih lesenih hišah, (ki so še brez vode elektrike in sanitarij vendar morajo strogo paziti na higijeno.

Strešniki so se spet nevarno razrahljali, nekaj dimniko se je nagnilo, stare razpoke so zazijale še bolj; na široko. Tudi v najbolj trdno in zanesljivo grajenih hišah se domačini ne počutijo več varne, zato so vdrl v naše »barake prefabrikante«, kot pravijo našim lesenim hišicam.

»Tudi barake so se tresle in sklepetale, da je bilo groza, les je cvlil kot razglajena violina«, pravi Andrej Turel. »Vse trgovine in gostil-

ne so zaprte, vrata nam je zaprla tudi železniška menza, v kateri smo se hranili. Za krajši čas je zmanjkalo vode in elektrike. Pravi koncert je imelo skalovje zgoraj pri Belopeških jezerih. Popoldne sem se hotel odpeljati proti Pušji vasi in na naše gradbišče v Attimis, toda že po nekaj kilometrih pod Pontebbano cesto zapirajo plazovi kamenja in ogromne skale.«

Prastrah na meji

Iz mrakobnega sivega neba prši dež. Zgoraj v koči na meddržavnem prelazu Mokrine je zemlja okrog šeste ure zvečer spet občutno zadrhtela. Italijanska carinika sta nejeverno pogledovala na uro. Avstrijec pa se nikakor ni mogel ločiti od naših potnih listov. Pogledoval je fotografije v njih in obraze v avtomobilu. Po daljšem tehtanju se je odločil in odkorakal v obmejni blok. Brskal je brskal po nekakšnih papirjih in ko je že kazalo, da ne bo nič, nam je negotovo vrnil potne liste, si spredaj in zadaj ogledal registrsko

tablice in negotovo vprašal, kam se peljemo, zakaj očitno je bilo, da ga ob pogledu na Jugoslovane pomalem obvladuje tisti za nemške avstrijske Koroške tako znani prastrah.

Smohor je bil v zgodnjih večernih urah kot izumrl, vendar razkošno razsvetljen. V hotelčku na trgu nam je gospodar v nemško-srbohrvaško-slovenski mešanici dopovedal, da jih je pretreslo devet stopenj, kakor sta povedala radio in televizija in z roko pokazal na svežo špranjo, ki je zazijala v vetrolovu med dvema vrati.

Špranje in razpoke

Tudi avstrijska Koroška se je včeraj zjutraj in čez dan večkrat stresla v poštenih potresnih krčih, ki so v marsikateri hiši razprle stare špranje in razpoke, zato so jih natančni Avstrijci takoj začeli preštevati, pa še dimnike, ki so se nagnili, premaknili in odpadli.

Obmejni blok na Korenskem sedlu je po daljšem času včeraj preživljal prometno zatišje, če izvzamemo ustnih nekaj potresnih sunkov, ki se niso dosti zmenili za mejo in obe strani približno enakopravno večkrat zatresli, kakor nam je povedal carinik, čeprav nam na besedo ni verjel, da tako v Italiji kot Avstriji pri največjem povpraševanju nismo mogli ničesar kupiti.

V bifeju so bržčas spričo pričakovanja novih potresnih sunkov prenehali točiti pijače v zgodnjih nočnih urah, zato pa je na stežaj os tala odprta le menjalnica.

NIKO LAPAJNE
MATIJA DERMASTIA

DELO
17.9.76

POTRES

Zemlji ne zaupajo

Najhuje na močvirnatih tleh — Trboveljski dimnik se je zamajal brez škode — Dvigala nikakor niso izhod v sili

RADOVLJICA, TRBOVLJE, CELJE, KOPER, LJUBLJANA, 16. sept. — Ob včerajšnjih potresnih sunkih je bila v radovljiški občini najbolj prizadeta, še bolj pa vznemirjena zgornja bohinjka dolina, posebno Srednja vas. Po sunku ob 10.21 je bila večina prebivalcev te vasi, ki šteje približno 120 hiš, na cesti in vrtovih. Stavba gozdarsko-kmetijske zadruga, ki so jo deloma izpraznili po majskem potresu, je dobila take rane, da jo bo treba porušiti.

Huje kot zgodaj zjutraj, je bilo ob dopoldanskem potresu. V trgovini so letele s polic steklenice. Na cesto so leteli kosci strešne opeke. »Drugega izhoda ni, kot da stavbo podremo,« so rekli pri kmetijski zadrugi, saj tako blizu ceste lahko postane zelo nevarna.

Naj se umiri

Jakob Odar je eden od tistih, ki jim je porušilo dim-

nike. Opeka se je lomila. Novo opeko ima že pripravljeno, pa dimnika še ne bo postavil. Zemlji ne zaupa. Počakal bo, da se vsaj za nekaj časa umiri.

»Pri naš je najhuje v tem koncu, kjer smo na močvirnatem terenu,« pravijo domačini in povedo, da so slišali kamenje, ki je zjutraj ropotalo s Studorja in Rudnice.

Za šolarje se je včeraj pouk končal malo prej kot običajno. Le četrtošolci so bili še na šolskem dvorišču, ker so imeli telovadbo. Učitelj Bogdan Zupan je dejal: »Otroci so prišli v šolo vznemirjeni, neprespani. Šola je stara sto let in se je prav zdaj začelo delo, da bi jo usposobili za celodnevni pouk. Otroci so bili v minuti dveh na dvorišču. Po majskem potresu smo imeli vajo, kaj morajo storiti, če do česa takega še kdaj pride.«

Precej strahu je bilo tudi v bohinjkih hoteljih, kjer sicer kakšne večje škode ni bilo. V Češnjici pri Bohinju sta močno poškodovani dve stavbi, tako da je strokovna komisija občinskega štaba za civilno zaščito predlagala, naj ljudje zapustijo dve stanovanji.

V rudniku se ni treslo

Po zbranih informacijah potresni sunki v Zasavju niso povzročili škode. Tudi v Litiji smo zvedeli — proti Gabrovki namreč poteka znana tektonska razpoka — da ni škode; 360-metrski dimnik za termoelektrarno Trbovlje 2 je tudi tokrat uspešno preстал zbiranje tal in na njem ni nobenih znamenj o morebitnih poškodbah. Tudi v rudnikih niso zaznali potresa.

Velika zaskrbljenost ob zadnjih potresnih sunkih je prevzela zlasti prebivalce Kozjanskega. Po podatkih iz občin Sentjur in Smarje za zdaj o novi škodi sicer še ni mogoče govoriti, čeprav je z nekaj zgradb odpadel omet, je pa, kot menijo, zanesljivo, da so novi sunki poslabšali razmere, saj so razrahljali mnoge hiše. To velja še zlasti za osnovni šoli v Dobju in Dramljah, ki ju bo moral pregledati republiški zavod za raziskavo materiala.

V Celju, kot kaže, potres-

nih sunkov niso na vsem območju čutili enako močno. Mnogi prebivalci Otoka, kjer je bilo slišati celo bobnenje, so pohiteli na ulice, prav tako se tudi stanovalci iz starejših hiš v mestu niso znebili za dež. Na pločnike so prihiteli kar v pižamah.

Naprave na portoroški meteorološki sinoptični postaji so potresne sunke sicer zaznale, vendar pa postaja ni opremljena z napravami, ki bi zaznale tudi moč potresnih sunkov. Ker so tudi v Trstu odpovedale naprave za ugotavljanje moči potresnih sunkov, je težko zapisati, kakšno moč je podzerna ujma sprostila na področju slovenske obale.

Gneča na stopniščih

Izvedeli smo še marsikaj zanimivega. Tako so nekateri, sicer res maloštevilni pogumneži, ki jih potres ni ustrašoval, povedali, da so se marsikje tresle stolpnice — vendar ne zaradi potresa, temveč zaradi brezglavega tekanja po stopniščih. Ljudi je le treba spomniti na navodila štabov za civilno zaščito, ki so prebivalce že po majskem hudem potresu seznanili z najboljšimi osnovnimi napotki, ki jih je treba upoštevati in se po njih ravnati.

Štabi civilnih zaščit v Koprju, Izoli in Piranu so sicer v pripravljenosti in sprejemajo poročila o morebitnih poškodbah, vendar občani niso prijavili kakšnih številnejših poškodb. Vendar pa so potresni sunki zagotovo razmajali, alj vsaj povečali stare razpoke. Hudo pa je bilo v koprski osnovni šoli Pinko Tomažič, o čemer smo poročali včeraj.

Pomoč železničarjev

Železničarji Slovenije so pomagali italijanskim železničarjem že po majskem potresu. Prek Jesenic, Nove Gorice in Repentabra so danes časa vozili mednarodne potniške in tovarne vlake.

Trenutna situacija na progi med Vidmom in Trbižem se je ponovno poslabšala in tako bodo slovenski železničarji najmanj štirinajst dni vozili vsak dan tri pare mednarodnih potniških in dva para tovarnih vlakov prek Jesenic, Nove Gorice in Repentabra.

DOPIŠNIKI DELA

Mladi delajo tudi s srcem

TOLMIN, 16. sept. — »Ne morem povedati, kaj vse je mladina naredila, kajti delali niste samo z rokami, temveč še bolj s srcem,« je poudaril na sinočnji seji štaba za odpravo posledic potresa v Tolminu predsednik Anton Ladava, ko se je mladinska delovna brigada »Posočje 76« ponudila, da bo gradila provizorične hleve. Na seji je bil tudi predsednik RK ZSMS Ljubo Jasnič in s tem dal vedeti, da je mladina spet pripravljena priskočiti na pomoč. Zvezno mladinsko delovno akcijo »Posočje 76« bodo namesto v nedeljo zaključili v soboto, kajti kaj dosti po zadnjih potresnih sunkih ne morejo več narediti. Dejstvo je, da marsikaj od tistega, kar so zgradile mlade roke ne stoji več, kajti zadnji sunki so bili premočni, vendar pa je v ljudeh v krajih, kjer so mladi delali, ostal nanje najlepši spomin in ena sama velika želja »Mladi, pridite šele! Mladinska delovna brigada je odšla v četrtek zjutraj v vasi Breginjskega kota, kjer so postavljala provizorične hleve. Treba je poskrbeti za živino, je bil soglasen sklep in iz Breginjskega kota ne sme oditi zaradi tega, ker nima kje prebivati, niti eno govedo. Zanimiva je prošnja 50-članske brigade iz Srbije. Štabo bi se počutili in odšli zagrenjeni domov, če ne bi dokončali svojega dela. Na hiši v Zatočini 40 smo dvignili streho, zdaj pa moramo domov. Prosimo, da naredite vse, da bi dobili ves potreben material, da bomo lahko streho nanovo postavili.« Štab je obljubil ves potreben material, mladi iz Srbije pa so že zagrabili za delo, tako, da jim ne bo treba oditi s slabimi občutki.

JOŽE JERMAN

DELO
17.9.76

vsak večer vračajo na svoje domove iz mest v dolini, kjer so zaposleni. Upanje za izboljšanje razmer prav tako raste iz Osima. Če le ne bo že povsem prepozno...

V Čenebli sem naletel na razvaline starih hiš, še na številne velike šotore, pa na 18 montažnih hiš, ki so sprejele pod novo streho skupaj 46 družin. Enodružinske so samo tiste, ki jih je darovala SR Slovenija. Prav k tistim petim sem se tudi namenil, ker bi bil rad zvedel, kako so zadovoljni z delom naših gradbincev pri SGP Gorica iz Nove Gorice. Naletel sem pri vseh samo na najvišje pohvale srečnih ljudi, z malim zadovoljnih in zadovoljnih tudi zato, ker so se sredi novih stanovanj znašli v nekem višjem življenjskem standardu, kakršnega niso bili navajeni. Toda hkrati so skozi pripovedovanje slikali svojo trpko usodo in zavestno predstavljali svojo vas kot neozdravljivega človeka, obsojenega na počasno, a nepreklicno umiranje.

Najprej sem naletel zunaj hiše na Ester Fracogno, ki me je prijazno povabila v novi dom, kjer sem se seznanil še z njenim možem, invalidom Ferruccio Petričem. Petričev je sploh več v Čenebli. Zakonca sta mi povedala, da imata dva sina, stara 25 in 28 let. Eden je zaposlen v Fojdi, drugi v Čedadu. Svak dan se z avtomobilu vračata domov spat. In še sta mi pravila, kako sta zadovoljna z novim domom: »Tako dobro in trdno so ga postavili, da še cveka ni mogoče zabiti v steno — treba je izvrtati luknjo in šele vanjo zabiti žebelj. Pa vse drugo...«

A hkrati sta tudi povedala, da nova hiša stoji na mestu, kjer sta prej imela hlev za svojo živino. Prej sta redila štiri goveda, po potresu sta prodala zadnjo kravo, tako da hleva niti ne potrebuje več. In tako je v glavnem po vsej vasi. Od česa torej živijo? Skoraj v vsaki družini je kakšna majhna invalidnina ali pokojnina, nekaj pomagajo mladi, zaposleni po bližnjih mestih v dolini...

V drugih štirih »slovenskih« hišah prebivajo družine Massima Petriča z ženo in sinom, pa Ema Marzolla s hčerko Contino, Anselmo Cencič z ženo in sinom, pa še družina Amadija Conta, iz katere sta prav tako

dve hčeri zaposleni v Vidmu in Čedadu. Vsi kar ne morejo prehvaliti novih domov, v katere so komaj teden dni prej dobili še elektriko, medtem ko so vodo imeli v hiši že ob vselitvi. Kar samo se jim je smejalo, ko smo se o tem pogovarjali. Še posebno zato, ker smo čebljali po slovensko. V blagi, pojoči slovenščini, kakor jo govorijo starejši ljudje v Benečiji. Sem in tja smo si morali pomagati tudi s kakšno italijansko besedo, da smo povsem dojeli njerr smisel, a to nas ni prav nič motilo.

»Kako lepo je z vami govoriti po naše,« so mi rekli, »tistih, ki so nam gradili hiše, nismo prav nič razumeli, komaj kakšno besedo.« Seveda, ko pa so med našimi gradbinci delavci iz vseh jugoslovanskih republik. Samo Slovencev nas je premalo, da bi bili lahko vsemu kos, sem jim razložil.

Tragedija je tudi v tem, da v Čenebli sploh ni otrok. Komaj kateri! Dva obiskujeta višje razrede osnovne šole v Fojdi, kamor ju vsak dan pelje k pouku vaški duhovnik s svojim avtomobilom in po pouku pripelje domov. Nekaj dni pred mojim obiskom so v vasi odprli tudi novo šolo — za pet nižjih razredov osnovne šole. Bilo je veliko slavlje. Prišel je sam škof, menda celo iz Firenc, in v spremstvu še petih duhovnikov slovesno blagoslovil novo poslopje. Novo šolo s petimi razredi — za vsega tri šoloobvezne otroke, kolikor jih je ta čas še v vasi...

Ko sem odhajal, sem pred novimi hišami naletel na te tri otroke, ki so se igrali in podili pred novimi hišami in pri tem kričali po italijansko. Ko sem jih po slovensko pobaral, kakšno igro zganjajo, so me samo debelo pogledali...

Toda pred tem sem pri Cencičevih slišal še več žalostnih podatkov o postopnem umiranju slovenskih vasi po grebenih in grapah Benečije. Nekatera naselja je videti iz Čeneble, drugih spet ne. Pravili so mi, da ima njihova vas zdaj le še okrog 170 stalnih prebivalcev, pa še med temi je veliko takšnih, ki se vsak dan vozijo na delo v dolino in so torej z eno nogo že po svetu. Z eno in pol pa še okrog 30 sezonskih delavcev, ki se vračajo domov le po kakšen mesec

na leto in ob velikih praznikih. Nekoč jih je bilo nad 500.

Pa to še gre! Veliko slabše je drugod, so naštevati. Vasica Vila (Costalunga) je bila popolnoma prazna in izumrla še pred potresom, čeprav je nekoč imela nad sto prebivalcev. V Podcerkvi (Valle) je ostalo še 15 ali 16 ljudi, nekoč jih je bilo nad 200. V Pedrosi jih je od prejšnjih sto ostalo le še pet. In tako naprej! Pred to silovito stvarnostjo ni mogoče zatiskati oči, razvoj nezadržno dere naprej. Človek obupano išče izhod, pa ga ni videti. Vsaj doslej ga ni bilo videti. Prinesel naj bi ga Osimo, če bomo lahko skupaj dosegli rešitev tudi za tiste Slovence v Benečiji, ki se s podeželja selijo v mesta in tam utaplajo in raztapljajo v tuji sredini.

To je huda, črna prihodnost, vsaj v nekaterih krajih in predelih. Prav povsod tudi ne. Še najmočnejše in najzavednejše slovensko središče v Benečiji je morda Bardo, odkoder je doma profesor Černo, znani borec za ohranitev Slovenstva v Benečiji, borec za osnovne pravice beneških Slovencev. Žal ima Beneška Slovenija le malo takšnih izobražencev in izobražencev nasploh, ki bi svoje življenje posvetili boju za obstanek svojega naroda. Temu danes sicer ne grozi fašistična strahovlada čeprav v Italiji še veljajo nekateri njeni zakoni, vendar pa uradno še vedno ni priznan njihov obstoj. Zato je toliko večja nevarnost, da podležejo delovanju in zakonitostim stvarnega razvoja, posebno še posledicam gospodarskega razkroja hribovitega podeželja, kjer tudi največ živijo Slovenci. Saj se temu razkroju komaj uspešno upiramo tudi pri nas, na Tolminskem in drugod, čeprav v ta upor vpregamo vse razpoložljive družbene sile...

Obiskal sem še druge kraje. Vrnil sem se spet v Fojdo, šel od tam v Čedad, pa spet nazaj v Fojdo in Neme, nato pa čez Tricesimo v Čento (Tarcento) in skozi Ratenj (Artegna) v Humin ali Gumin (Gemona del Friuli). Mesto je precej veliko in je visoko raztegnjeno po pobočju hriba. Povsod so še razvaline, polno ruševin in žalostnih podrtij, da človeka po letu dni še vedno stiska pri srcu. Po periferiji se nizko

skrivajo nova montažna naselja, nekaj hiš je za silo popravljenih, nekaj novih je prav na vrhu, odkoder se mi je ponujal žalosten pogled na tragedijo tega nekoč tako lepega mesta. Onkraj železnice in velike ceste je bilo videti še nesrečni Osoppo, kamor sem bil tudi še namenjen. A poprej sem še obiskal mestno pokopališče, kjer leži skupaj pokopanih domala 400 žrtev potresa. Vrsta nagrobnikov z imeni in datumom smrti: 6. maj 1976. Povsod lučke, v nemi žalosti ljudje, ki še po letu dni ne morejo dojeti vsega obsega nesreče, v kateri so njihovi svojci morali tako tragično umreti...

Videl sem tudi spominski venec slovenskega naroda. Še ob dveh drugih je na svojih krakih slovenske zastave pravil vsem, v Huminu in drugod, da ljudje v svoji nesreči niso sami. Da z njimi čutimo vsi Slovenci, Jugoslovani in še posebno Primorci, ki smo tudi sami na svoji koži občutili lanski potres.

Bila je že skoraj trda noč, ko sem odhajal iz Osoppa, kjer so skušali vsaj mestno središče nekoliko urediti, olupšati. Še vedno pa strašijo vsenaokoli očiščenega središča ruševine, povsod so brez pravega reda in načrtnosti postavljene zasilne lesene in aluminijaste barake, montažne zgradbe in hišice, kakor je domala povsod, po vseh prizadetih naseljih, koder sem hodil tisti dan. Še med vožnjo so se mi vračale v spomin ruševine in podrtije. Posledic nekajsekundnega divjanja zemlje človek ni mogel v letu dni niti malo skriti in jih še dolga leta ne bo. Toda najbolj me je prizadela žalostna pripoved ljudi iz Čeneble. Če zanje in podobne primere kmalu ne bo pomoči v priznanju njihovega jezika, kulture, s šolami v materinem jeziku, s priznanjem vseh nacionalnih pravic, potem že ne tako daleč v prihodnosti v hribovitih krajih Beneške Slovenije ne bo več slišati slovenske besede.

Upajmo vsaj, da se to ne bo zgodilo, da bo pomoč prišla še pravočasno. Po Osimu je to upanje postalo vsaj realno...

Tekst in fotografije:
RASTKO BRADAŠKJA

Na vsem potresnem območju Furlanije-Juljske krajine je zrasla vrsta montažnih naselij in posameznih hiš. Veliko so jih zgradili Jugoslovani. Na sliki je ena novih ulic z montažnimi hišicami v Čenti (Tarcento).

Pretrsljiv pogled se še danes ponuja obiskovalcu Humina (Gemona di Friuli), saj je še po letu dni, odkar je bil potres, vse v ruševinah. Le redka poslopja so obnovljena v središču mesta.

To pa je pokopališče v Huminu. Žrtve potresa so pokopali deloma spredaj (na sliki), deloma pa v zadnjem delu. Vseh je blizu 400. Ob obletnici potresa so na vseh grobovih aorele sveče, vsi so bili okrašeni.

Pred porušeno osrednjo kapelo na pokopališču v Huminu so bili ob obletnici potresa trije veneci. Eden med njimi je bil naš. Na trobojnici je napis: »Žrtvam potresa slovenski narod«.

vsak večer vračajo na svoje domove iz mest v dolini, kjer so zaposleni. Upanje za izboljšanje razmer prav tako raste iz Osima. Če le ne bo že povsem prepozno...

V Čenebli sem našel na razvaline starih hiš, še na številne velike šotore, pa na 18 montažnih hiš, ki so sprejete pod novo streho skupaj 46 družin. Enodružinske so samo liste, ki jih je darovala SR Slovenija. Prav k listim pelim sem se tudi namenil, ker bi bil rad zvedel, kako so zadovoljni z delom naših gradbincev pri SGP Gorica iz Nove Gorice. Naletel sem pri vseh samo na najvišje pohvale srečnih ljudi, z malim zadovoljnih in zadovoljnih tudi zato, ker so se sredi novih stanovanj znašli v nekem višem življenjskem standardu, kakšnega niso bili navajeni. Toda hkrati so skozi pripovedovanje slikali svojo svojo vas kot neozdravljivega človeka, obsojenega na počasno, a neopreklicno umiranje.

Najprej sem našel zunaj hiše na Ester Fracogno, ki me je prijazno povabila v novi dom, kjer sem se seznanil še z njenim možem, invalidom Ferrucciojem Petričev. Petričev je sploh več v Čenebli. Zakonca sta mi povedala, da imata dva sina, stara 25 in 26 let. Eden je zaposlen v Fojdi, drugi v Čedadu. Svak dan se z avtomobili vračata domov spat. In še novim domom: »Tako dobro in trdno so ga postavili, da še dveka ni mo-goče zabiti v steno — treba je izvirati luknjo in šele vanjo zabiti žebelj. Pa vse drugo...«

A hkrati sta tudi povedala, da nova hiša stoji na mestu, kjer sta prej imela hlev za svojo živino. Prej sta redila štiri govoda, po potresu sta prodala zadnje kravo, tako da hleva niti ne potrebuje več. In tako je v glavnem po vsej vasi. Od česa torej živijo? Skoraj v vsaki družini je kakšna majhna invalidnina ali pokojnina, nekaj pomagajo mladi, zaposleni po bližnjih mestih v dolini...

V drugih štirih »slovenskih« hišah prebivajo družine Massima Petriča z ženo in sinom, pa Ema Marzolla s hčerko Contino, Anselmo Cencič z ženo in sinom, pa še družina Amadja Conia, iz katere sta prav tako

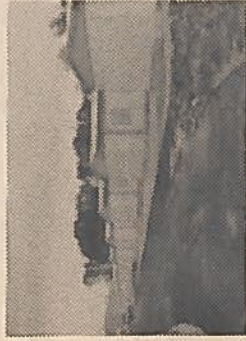
dve hčeri zaposleni v Vidmu in Čedadu. Vsi kar ne morejo preinvaliti novih domov, v katere so komaj teden dni prej dobili še elektriko, medtem ko so vodo imeli v hiši že ob vseitvi. Kar samo se jim je smejalo, ko smo se o tem pogovarjali. Se posebno zato, ker smo čebili po slovensko. V blagi, počti slovensčini, kakor jo govorijo starejši ljudje v Benečiji. Sem in tja smo si morali pomagati tudi s kakšno italijansko besedo, da smo povsem dojeti njer smisel, a to nas ni prav nič motilo.

»Kako lepo je z vami govoriti po naše,« so mi rekli, »istih, ki so nam gradili hiše, nismo prav nič razumeli, Komaj kakšno besedo.« Seveda, ko pa so me našimi gradbinci delavci iz vseh jugoslovanskih republik. Samo Slovencev nas je premalo, da bi bili lahko vsemu kos, sem jim razložil.

Tragedija je tudi v tem, da v Čenebli sploh ni otrok. Komaj kateri dva obiskujeta višje razrede osnovne šole v Fojdi, kamor ju vsak dan pelje k pouku vaški duhovnik s svojim avtomobilom in po pouku pripelje domov. Nekaj dni pred mojim obiskom so v vasi odprli tudi novo šolo — za pet nižjih razredov osnovne šole. Bilo je veliko slavje. Prišel je sam škof, menda celo iz Firenc, in v spremstvu še petih duhovnikov slovesno blagoslovil novo poslopje. Novo šolo s petimi razredi — za vsega tri šoloobvezne otroke, kolikor jih je ta čas še v vasi...

Ko sem odhajal, sem pred novimi hišami našel na te tri otroke, ki so se igrali in podili pred novimi hišami in pri tem kričali po italijansko. Ko sem jih po slovensko pobaral, kakšno igro zganjajo, so me samo debelo pogledali...

Toda pred tem sem pri Cencičevih slišal še več žalostnih podatkov o postopnem umiranju slovenskih vasi po grebenih in grapah Benečije. Nekatera naselja je videti iz Čeneble, drugih spet ne. Pravili so mi, da ima njihova vas zdaj le še okrog 170 stalnih prebivalcev, pa še med temi je veliko takšnih, ki se vsak dan vozijo na delo v dolino in so torej z eno nogo že po svetu. Z eno in pol pa še okrog 30 sezonskih delavcev, ki se vračajo domov le po kakšen mesec

Na vsem potresnem območju Furlanije-Julijske krajine je zrasla vrsta montažnih naselij in posameznih hiš. Veliko so jih zgradili Jugoslovanci. Na sliki je ena novih ulic z montažnimi hišicami v Čenti (Tarcento).

Pretrajljivi pogled se še danes ponuja obiskovalcu Humina (Gemona di Friuli), saj je še po letu dni, odkar je bil potres, vse v ruševinah. Le redka poslopja so obnovljena v središču mesta.

na leto in ob velikih praznikih. Nekotih je bilo nad 500.

Pa to še gre! Veliko slabše je drugod, so naštevali. Vasica Vila (Costalunga) je bila popolnoma prazna in izumrla še pred potresom, čeprav je nekotih imela nad sto prebivalcev. V Podcerkvju (Valle) je ostalo še 15 ali 16 ljudi, nekotih jih je bilo nad 200. V Pedrosi jih je od prejšnjih sto ostalo le še pet. In tako naprej. Pred to silovito stvarnostjo ni mogoče zaitiskati ali, razvoj nezadržno dere naprej. Človek obupano išče izhod, pa ga ni videti. Vsa! doslej ga ni bilo videti. Prinesel naj bi ga Osimo, če bomo lahko skupaj dosegli rešitev tudi za tiste Slovence v Benečiji, ki se s podeželja selijo v mesta in tam utaplajo in raztapljajo v tuji sredini.

To je huda, črna prihodnost, vsaj v nekaterih krajih in predelih. Prav povsod tudi ne. Še najmočnejše in najzavrednejše slovensko središče v Benečiji je morda Barzo, odkoder je doma profesor Černo, znani bореc za ohranitev Sloventiva v Benečiji, borec za osnovne pravice beneških Slovencev. Žal ima Beneška Slovenija le malo takšnih izobražencev in izobražencev nasploh, ki bi svoje življenje posvetili boju za oblanek svojega naroda. Temu danes sicer ne grozi fašistična strahovlada čeprav v Italiji še veljajo nekateri njeni zakoni, vendar pa uradno še vedno ni priznan njihov obstoj. Zato je toliko večja nevarnost, da podležje delovanju in zakonitosti stvarnega razvoja, posebno še posledicam gospodarskega razkroja hribovitega podeželja, kjer tudi največ živijo Slovenci. Saj se temu razkroju komaj uspešno upiramo tudi pri nas, na Tolminskem in drugod, čeprav v ta upor vpregamo vse razpoložljive družbene sile...

Obiskal sem še druge kraje. Vrnil sem se spet v Fojdo, šel od tam v Čedad, pa spet nazaj v Fojdo in Neme, nato pa čez Tricesimo v Čento (Tarcento) in skozi Ratenj (Artegna) v Humin ali Gumin (Gemona del Friuli). Mesto je precej veliko in je visoko raztegnjeno po pobočju hriba. Povsod so še razvaline, polno ruševin in žalostnih podrtij, da človeka po letu dni še vedno stiska pri srcu. Po periferiji se nizko

skrivajo nova montažna naselja, nekaj hiš je za silo popravljenih, nekaj novih je prav na vrhu, odkoder se mi je porujal žalosten pogled na tregedijo tega nekotič tako lepega mesta. Onkraj železnice in velike ceste je bilo videti še nesrečni Osoppo, kamor sem bil tudi še namenjen. A poprej sem bil obiskal mestno pokopališče, kjer leži skupaj pokopanih domala 400 žrtev potresa. Vrsta nagrobnikov z imeni in datumom smrti: 6. maj 1976. Povsod lučite, v nemi žalosti ljudje, ki še po letu dni ne morejo dojeti vsega obsega nesreče, v kateri so njihovi svojci morali tako tragično umreti...

Videl sem tudi spominski venec slovenskega naroda. Še ob dveh drugih je na svojih kratkih slovenske zastave pravil vserr, v Huminu in drugod, da ljudje v svoji nesreči niso sami. Da z njimi čutimo vsi Slovenci, Jugoslovanci in še posebno Primorci, ki smo tudi sami na svoji koži občutili lanski potres.

Bila je že skoraj trda noč, ko sem odhajal iz Osoppa, kjer so skušali vsaj mestno središče nekoliko urediti, olepšati. Še vedno pa strahjšo vsenackoli očiččenega središča ruševine, povsod so brez pravlega reda in načitnosti postavljene za-silne lesene in aluminijaste barake, montažne zgradbe in hišice, kakor je domala povsod, po vseh prizadetih naseljih, koder sem hodil tisti dan. Še med vožnjo so se mi vračale v spomin ruševine in podrtij. Posledic nekajsekundnega divjanja zemlje človek ni mogel v letu dni niti malo skriti in jih še dotga leta ne bo. Toda najbolj me je prizadela žalostna pripoved ljudi iz Čeneble. Če zanje in podobne primere kmalu ne bo pomoči v priznanju njihovega jezika, kulture, s šolami v materinem jeziku, s priznanjem vseh nacionalnih pravic, potem že ne tako daleč v prihodnosti v hribovitih krajih Beneške Slovenije ne bo več slišati slovenske besede.

Upajmo vsej, da se to ne bo zgodilo, da bo pomoči prišla še pravočasno. Po Osimu je to upanje postalo vsaj realno...

Tekst in fotografije:
RASTKO BRADAŠKJA

Pred porušeno osrednjo kapelo na pokopališču v Huminu so bili ob obletnici potresa trije venci. Eden med njimi je bil naš. Na trobojnici je napis: »Žrtvam potresa slovenski narod.«

To pa je pokopališče v Huminu. Žrtve potresa so pokopali deloma spredej (na sliki), deloma pa v zadržnem delu. Vseh je blizu 400. Obletnici potresa so na vseh grobovih oarele sveče, vsi so bili okrašeni.

Pomoč priteka od povsod Izseljevanje v Furlaniji

Aparati zaznamovali 24 novih sunkov — Sporočilo štaba SRS za civilno zaščito — Prezimatev prebivalcev Posočja je prva naloga — Denarna pomoč

LJUBLJANA, 16. sept. — Pretekla noč je bila na potresnem območju sorazmerno mirna: aparati na Golovcu so od 20.00 do 10.18 zaznamovali 17 sunkov, večidel tretje stopnje po Mercallijevi lestvici. Potres ob 20.31 je v epicentru dosegel moč šeste stopnje, čutili pa so ga tudi nekateri Ljubljancani. Ob 21.24 je sunek v epicentru spet dosegel šesto stopnjo, v Ljubljani tretjo. Štirideset minut po polnoči so se nekaj sekund tresla tudi tla na jugu ZRN, vendar ni bilo ne žrtev ne gmojne škode. Danes dopoldne pa so se tla sedemkrat tresla (4 do 7 stopnje po Mercalliju). V Italiji se je z ogroženega območja danes začela splošna evakuacija.

Štab SR Slovenije za civilno zaščito poroča:

»V Breginjskem kotu so vasi Breginj, Podbela in Sedlo, z izjemo nekaj stavb, v celoti porušene. Po prvi oceni bo od 390 objektov na tem predelu mogoče sanirati le še 10. Večje število že prej močno poškodovanih stavb je porušeni tudi v ne-

katerih drugih naseljih v gornjem Posočju.

V občini Nova Gorica so dodatno poškodovane stanovanjske in druge stavbe zlasti v predelu Liga in Kambrskega, delno pa tudi v nekaterih drugih naseljih.

Močno je poškodovanih več stavb tudi v vaseh zahodnega dela občine Idrija.

V občini Radovljica je močno poškodovanih 7 stavb v Bohinjskem kotu. Iz starih od njih je bilo treba stanovalce izseliti. Razen tega so na številnih stavbah porušeni dimniki.

V občini Jesenice so v gornjesavskem kotu porušeni številni dimniki, na nekaterih stavbah pa so nastale razpoke.

Ceste na prizadetih predelih so prevozne, razen ceste Borjana—Kobarid, ki je poškodovana in zato zaprta za promet.

Ob potresih ni bilo človeških žrtev. V občini Tolmin sta bili huje ranjeni dve osebi, ki sta ob potresnem sunku skočili skozi okno.

Ker so po zadnjem drhtenju zemlje številna bivališča ponovno neuporabna, je koordinacijski odbor RK SZDL Slovenije za razvijanje in uveljavljanje socialistične solidarnosti podprl predlog, po katerem naj bi za najpotrebnejše prebivalce Posočja čimprej zgradili začasna montazna stanovanja.

Seveda bo treba pospešeno nadaljevati tudi z obnovo vseh za bivanje in delo še primernih poslopij. Ker pa kljub temu vseh močno poškodovanih prostorov ne bo mogoče v najkrajšem času nadomestiti že iščejo možnosti za organiziranje začasnih šol v drugih krajih Slovenije.

Na današnji seji so ponovno opozorili na možnosti dogovora o medrepubliški solidarnosti, po katerem bodo posamezne republike in po-

krajine v toliminski in novogoriški občini zgradile nekaj osnovnih šol, vrtec, center strokovnih šol in dijaški dom v Tolminu. Projekt za šolo v Breginju, ki jo bo zgradila SR Makedonija, bo po dogovoru pripravljen že 27. septembra, tako da bodo verjetno zasadili lopate že 10. oktobra. Uspešno tečejo tudi priprave za gradnjo šole Vladimir Nazor v Bovcu, ki jo bo prevzela SR Hrvatska.

Največja naloga štabov za vodenje pomoči je trenutno prezimatev prebivalcev Posočja. Trenutno stanje je porazno: od približno 400 hiš v naseljih Breginj, Podbela, Sedlo in Strnišče jih ne bo mogoče obnoviti niti 10 odstotkov. Resnosti položaja ne omili niti podatek, da so od več kot 1400 obnovitvenih načrtov uresničili že 453, pred zadnjimi sunki pa so obnavljali še 915 od 4310 poškodovanih stanovanjskih poslopij oz. stanovanj.

Predvidevajo, da bo samo za posojila, ki jih socialno najbolj prizadeti posamezniki ne bodo vračali, treba zbrati približno 300 milijonov din — solidarnostna pomoč, doslej predvidena v SR Sloveniji, pa je kar za polovico manjša.

Slišali smo tudi podatek, da je bilo do konca avgusta v Sloveniji zbranih prek 80 milijonov din solidarnostne pomoči, ki si jo bodo po dogovoru delile občine Tolmin, Nova Gorica in Idrija v razmerju 60 : 20 : 20.

»Čez zimo ne smemo pustiti v prikolicah niti enega prebivalca Posočja, kajti vemo, kakšno je življenje v njih.« je poudaril predsednik medobčinskega odbora za odpravo posledic potresa Milan Vižitin. Če bo gradbena operativna, to je združena gradbena in industrijska podjetja Primorske, do 25. tm. postavila temelje, bosta tudi Mar-

les iz Maribora in Jelovica iz Škofje Loke lahko v 50 dneh postavila 300 hiš. Seveda hiše ne bodo popolnoma urejene, vendar bodo zgrajene za stalno in pa primerne za zimovanje. V vaseh, kjer pa je porušeni samo po nekaj hiš, bodo postavili takšne zgradbe, ki bodo sicer čez zimo primerne za prezimovanje družin, pozneje pa jih bodo lahko preuredili ali v gostinski ali trgovski lokal ali pa v kaj drugega.

Marjan Orožen, vodja republiškega štaba civilne zaščite, je pohvalil odločitev posoških občin, da ne bodo šli v zasilne barakarske rešitve, temveč v trajne. Poudaril je, da moramo napeti vse sile, da ne bo nihče prezimil na prostem, pri vsem tem pa ne smemo pozabiti tudi na beneške rojake. Omenil je, da so sindikati in bratske republike že ponudili svojo pomoč. Ljubljanska banka bo ob posebnih pogojih zagotovila premostitvene kredite. Marjan Orožen je še poudaril, da pri rešitvi »zimskega« problema ne bi smelo priti do administrativnih ovir.

(Podrobneje o položaju v Furlaniji in Posočju na strani 11.)

DOPISNIKI DELA

DELO
17.9.76

KOLONA SOLIDARNOSTI — Čisto drugače kot sicer gledajo ljudje na kolone pri c. ki z vseh strani Slovenije vozijo proti Posočju, da bi v njih ljudem zagotovili varno, čeprav zasilno streho nad glavo namesto doma, ki jim ga je vzel potres.

Foto: J. Žnidaršič

Furlani bežijo iz domov

Sorodniki in cesta so edina rešitev — Gore grozijo s skalami in kamenjem — Vasi so od jutra prazne in neme — Kdor nima nikogar svojih, je in pije

FURLANIJA, 15. septembra — V Majanu, vasi, pod katero naj bi bil epicenter sobotnega potresa, ni nikogar. Nekaj znakov opozarja, da je pot prepovedana, a tudi avtomobilov ni. Iz nekega vrta se le odrta starejši človek, počasi gre čez cesto, niti opazi nas ne. »Odšli so, kaj pa mislite, nekaj jih boste našli pri šotorih, kamor so šli po hrano.« Odšli so zjutraj, vsi, ki imajo avtomobile in vsi, ki imajo sorodnike z avtomobili. Saj se iz Udin pomika proti najnesrečnejšemu področju kolona avtomobilov z UD in po drugi strani spet vrača, zdaj težka od kovčkov, cul in groze.

Pred križiščem, od katerega vodi pot proti jezeru Cavazzo, v Tolmezzo in sosedne vasi, vse obstoji. Cesta se je ob straneh sesedla, pod hribi pa je zasulo, tako da so helikopterji tamkajšnjim prebivalcem za zdaj edina zveza z nami.

Globine v nogah

Možakar, okrog katerega se očitno vse odvija, ni voljan pripovedovati. Inženir Radici iz Udin je, fotoreporter ga opozna, videla sta se že šestega maja. Potem nas šele prav pogleda. »V Venzone je pot odprta. Vsaj do tam, kjer se je na cesto zrušil grad,« reče. »Ne čutite? Ne čutite?« vpraša, kot bi imel dogajanja v globinah že v nogah. »Ne čutim. Res ne čutim.« Kot da je zemlja na kotalkah, se mi zdi.

Venzone ali Pušja vas je tih, vse se sliši, bolj so živčni od ljudi. Na cesti se je zrušil cel grad z obzidjem, tako da gre promet samo v eno stran. Iz vasice Pioverno, ki je čez cesto, zdaj pa zdaj pride avto, skoraj v vsakem sta dva otroka, dva starejša človeka in celo kakšen pes. Nekateri, vsi po vrsti starejši, počasni, prihajajo peš, otovorjeni s kovčki. Ne morejo pričakati svojcev. Čakajo jih že od jutra, gotovo bodo prišli ponje, čeprav so telefonke zveze prekinjene in čeprav je promet obupno počasen.

»Ze v soboto sva se preselila sem čez cesto, vsi smo ušli. Na tej strani sva si maja postavila hišo, toda danes zjutraj se je tudi ta sesula. Glejte, tudi zvonik venzonske cerkve, ki je maja vendarle niso porušili, je od jutra grmanja kamenja.«

»Kaj bova,« nenadoma vpra-

ša svojega moža, ki je doslej stal na robu ceste in skušal sodelovati z delci, ki zdaj urejujejo promet ker vsega tega, kar se je zvalilo na cesto, samo z rokami in lopatami n. mogoče premakniti.

»Šla bova.« »Kam bova šla?« »Res, kam? Ze nekam.« »Ze nekam,« ponovi ona. »kar pojdiva tja, saj prtljage tako ali tako nimava nobene.« »Ampak kakšne sorodnike vendar imata?« »Imava, ja, najbrž bova šla v Monfalcone, še eno noč tukaj, to bi bilo isto kot umreti,« pravi on. Rečeta srečno, ko odidem.

Grad, ki ga del še stoji, je zjutraj izvrgel čez obzidje tudi dragocen klavir, tako povesta zakonca, ki se bosta odpravila nekam, že kam. Popravila in preuredila si ga je neka operna pevka. Zjutraj je pripotovala navsezgodaj in odbrala dele klavirja iz kupa na cesti.

Vrsta proti Udinam nima reza brezkončna je. Zdaj sto-

ji že uro, ali pa več, nikomur se pravzaprav ne mudi, kot da so vsi trdno odločeni, da zapuščajo te kraje. In jih res, tako poroča radie in tako reče vsak, ki ga vprašaš, kam gre. »K sorodnikom! Stran!«

Mi gremo v nasprotno smer, proti Trbižu. Zdaj je jasno, zakaj so v to smer ves promet ustavili in zakaj v smeri proti Udinam vsi stojijo. Pa tudi zakaj je ravnokar ob cesti prista helikopter in zakaj se je kar sredi nje ustavil črn avto, v katerem naj bi bil »šefi«, kot so rekli tisti najbližji, »šefi, ki se morajo odločiti, ali bodo zaprli cesto in v katero smer.«

Ampak kako naj zaprejo cesto, ko pa stoji na njej toliko ljudi? Kot roji čebel so se nabrali vzdolž nje. Hočejo pa samo naprej, da se rešijo, in nazaj, da rešijo še tiste, ki jih čakajo.

Vse stoji zato, ker je na sredi ceste skala, široka, da gre mimo avto in visoka... Kaj jaz vem, za koliko ljudi

je visoka, pravkar so jo prišli merit vojaki, zvalila je nobena človeška sila ne bo s ceste, bager bi bil prava igračka ob njej. Natanko se vidi, od kod se je utrgala, pod vrhom hriba — vsi hribi so zdaj videti kot gore in na njihovih pobočjih so rane, kot zaplate nepravilnih barv — zija ugriz, kot bi velikan z žlico zajel vanjo.

Avtomobili vozijo mimo, še ena taka se menda ta hip ne bo zvalila dol. Kamenje, vsaj od daleč je videti kamenje, pa se kotali na asfalt kar naprej. Kmalu za skalo se pokaže še nekaj velikega: tam se je ugreznil del železniške proge. Oznak še ni nobenih, kdor tod vozi, vozi počasi, pripravljen, da požene, ali pa se vrne. Za zdaj še nihče nikogar ne ustavlja, karabinerji so na križiščih, da usmerjajo avtomobile.

Kolone pod Prekleta goro

V vaseh, mimo katerih se vozimo, s hiše podrte, razpokane, nobena ni pokopala človeka pod sabo, postali smo lokavi, trdoživi. Toda tokrat so napadeli tudi gore, nad Osoppom na primer, se od danes zjutraj kos hriba, zemlja z drevesi, komaž še drži, morda je pripeta samo še s koreninami.

San Simeone, izpod katerega so se danes zjutraj, tako kot v soboto in meseca maja, sprožile strašne sile, ima pod enim vznožjem Tolmezzo, kamor ne moremo, pač pa nam nekdo, ki je bil tam in zdaj odhaja iz Furlanije, pove, da jih je vzdignilo v zrak in nato spet položilo nazaj. Pod drugim vznožjem stojimo mi, skupaj z ostalimi. Mnogi sploh ne vemo, da smo prav pod njenim vznožjem. Nazadnje se se najde starejši možakar, ki ni z avta, ampak najbrž že od zjutraj kar stoji tu in se pogovarja z ljudmi, in ta pove: »San Simeone je. Ne, ni San Simeone, to je Prekleta gora.«

Ko se je zatreslo v drugo ta dan, ob desetih in dvanajset, smo bili pred Udinami in nismo čutili ničesar. Toda vedeli smo, da se je spet streslo, zakaj nenadoma so bili pred vsemi hišami zbrani ljudje. Ne vem, kako je to bilo, toda v trenutku so bili, nikogar nisem videla priteči, skočiti. Pred frizer-skim salonom je stala ženska s pilotki v glavi, pred trgovinami prodajalci v haljah, pomešani s kupci, pred ograjami, ki čuvajo zelene gredice v središču mesta, so na zložljivih stolčkih in ležalnikih sedeli starejši ljudje.

Radio kar naprej poroča in ponavlja, da smrtnih žrtev ni, pač pa se je bati, da bo starejšim in bolnim ljudem odpovedalo srce. »Nič strahu,« pravi natanko ob enajst dvanajset napovedovalec, sredi popevke. »Tudi mi smo bežali,« pravi na drugi radijski postaji glas, ki mu neki drugi glas pripoveduje, kako je tam, odkoder vsi bežjo. »Tudi RAI se je ravnokar stresel,« mu še pravi napovedovalec.

Samo stari še čakajo

Skozi Udine težko pridemo kajti prebivalci zapuščajo svoje službe in hočejo čimprej domov. »Ampak kaj zdajle najbolj potrebujete,« čim bi vam lahko pomagali?« vpraša radio. »Š šotori,« pravi vprašani.

Tu se ni nič zrušilo, na nekaterih hišah, katerih zidovi so obložen s krhkimi bleščočimi ploščicami, je tu in tam liša pravilne pravokotne oblike. V trgovini s čevlji, pred katero smo se ustavili, so popadali s stola čevlji. Samo možki, ženski so vsi stali. Vajenec jih je že postavljaj na staro mesto.

Mislim, da so se hribi v Furlaniji zgrnili nad cesto. Ljudje ne gledajo več po strehah, ampak mnogo više. Samo cesta, utripajoča aorta, je rešitev. Če ta je obdana z naravo, ki je zlobna ali pa krvavi.

Resiutta, vasica ob cesti proti Trbižu, bo kmalu prazna. Tri hiše so ostale po konci. Na obcestnem kamnu sedi starejša ženska in nas vpraša: »Kako je na cesti? Je mogoče priti iz Udin? Ze od jutra čakamo sorodnike, ki nas bodo odpeljali.«

Iz vasi zavije avtobus, poln otrok, ki so živi kot zmerom in starcev, ki jokajo, kar le redko počno. Proti Udinam gredo. Radio pravi, da se za popolno evakuacijo še niso odločili, da pa bodo odpeljali iz Furlanije vse, ki bodo to želeli. Danes dopoldne čakajo ob cestah samo še stari ljudje, mirno in potrpežljivo.

Pred gostilnico, kamor so najbrž radi zahajali prebivalci Resiutte, je pet, šest starejših možakarjev. Pijejo. Tudi smeji se. In nič jih ne skrbi, ali bo kdo prišel ponje. Ob njih se ustavimo, ker se hočemo nalesti malo dobre volje. VESNA MARINČIČ

Avtomobilske prikolicе že na poti

NOVO MESTO, 15. sept. — Danes popoldne so člani novomeških delovnih kolektivov in AMD z osebnimi vozili odpeljali na Tolminsko 40 prikolic Adria, tip 500 in 550, novomeške IMV, ki jih je za prizadete prebivalce na Tolminskem naročil republiški štab civilne zaščite.

Dolenjski vozniki so tako na najhitrejši možni način pomagali prebivalcem na Tolminskem, ki jim bodo prav prišle prikolicе, v katerih lahko stanuje najmanj po pet oseb.

Akcija za pomoč ponovno prizadetemu Posočju je že stekla tudi v drugih krajih. Danes popoldne je iz Brežic, kjer ima novomeški IMV svojo TOZD, že krenila kolona motornih vozil s 13 prikolicami. Gre za večje avtomobilske prikolicе, dolžine 5 m in na dveh oseh, ki so v glavnem namenjene za izvoz. Akcijo so uspešno zastavili v dveh urah, pri čemer so se klicu za vleko prikolic odzvale delovne organizacije in mnogi občani.

Andreotti na mestu potresne katastrofe

V petek in v soboto se je v Furlaniji mudil na obisku predsednik vlade Giulio Andreotti. Prvi dan svojega obiska je posvetil predvsem srečanjem z deželnimi oblastmi, s sindikalnimi predstavništvi, z industriji in z deželnimi poslanci, ki so mu osvetlili položaj v Furlaniji po majskem potresu in sporočili potrebe, ki so nastale kot posledica katastrofe.

Predsednik deželnega odbora Comelli je na Andreottija naslovil prošnjo deželnega odbora za dosego nadaljnega vladnega nakazila 500 milijard lir, kolikor že nakazani znesek 380 milijard nikakor ne more zadostovati za udeležitev zakonov, ki predvidevajo obnovo Furlanije. Na potresnem področju je namreč še sedaj treba poskrbeti za 45.000 ljudi, ki so brez strehe, delo v industrijah je steklo komaj za 60 odst., poleg tega pa so v veliki meri še nerešeni problemi javnega gradbeništva in šolskih poslopij.

Deželni predstavniki so predsedniku vlade predložili tudi druge storitve, ki so potrebne za čimhitrejšo obnovo prizadetega dela dežele; sem spadajo predvsem speljava primernih prometnih zvez, kot so avtocesta Videm-Trbiž in podvojitev pontabeljske železnice.

Predsednik vlade je bil med dru-

gim seznanjen tudi s problemom izseljenstva, ki v mesecih po potresu zadobiva zelo zaskrbljujoč značaj, saj je od maja do avgusta za potni list zaprosilo toliko ljudi, kot lani v vsem letu. To pa se dogaja prav v trenutku, ko bi Furlanija potrebovala največ delovne moči in ji problem razpoložljivega delavstva ustvarja nemajhne težave.

Na Andreottija so se obrnili tudi predstavniki furlanskih industrijev ter ga prosili, naj posreduje za dosego, oziroma hitro izvrševanje določitev, ki oredvidevajo gospodarske in davčne olajšave v prid prizadetim industrijskim obratom.

Naslednjega dne, v soboto, je Andreotti obiskal več vasi, ki jih je bil potres porušil. Neugodne vreme - dež in veter je predsedniku vlade prikazale sliko prizadetih področij v vsej grozljivosti. V krajih, ki jih je obiskal, se je srečal s krajevnimi oblastmi, povsod pa so ga čakale tudi nastopi ljudi, ki se jim zdijo prizadevanja osrednje, pa tudi deželne vlade vse prepočasna.

Predsednik vlade je tako pa na lastne oči videl, kolikšne so potrebe Furlanije po potresu.

Za prihodnji teden pričakujejo v Furlaniji parlamentarno delegacijo, ki se bo po vrnitvi v Rim sestala z Andreottijem, nakar bi moralo priti do dokončne izdelave zakona o prenovi. Med druge možne ukrepe spada tudi ta, da bi krajevne oblasti bile pooblašene rekvirirati stanovanja.

Želje slovenskega odposlanstva

Po zaključku razgovorov, ki jih je predsednik vlade imel v petek z deželnimi oblastmi ter predstavniki družbeno-gospodarskega življenja naše, dežele, je Andreotti sprejel tudi šestčlansko delegacijo predstavnikov slovenske narodne skupnosti v Italiji. Delegacija je po srečanju izdala to-le tiskovno poročilo:

«Predsednik vlade Giulio Andreotti je med svojim obiskom v deželi Furlaniji - Julijski krajini uradno sprejel delegacijo Slovencev v Italiji. Delegacijo so sestavljali: dr. Andrej Bratuž za slovenske katoliške prosvetne organizacije, dr. Viljem Černo za slovenska kulturna društva Beneške Slovenije, Boris Race za Slovensko kulturno-gospodarsko zvezo, dr. Drago Štoka za Slovensko Skupnost, Marko Waltritsch za PSI in Jelka Gerbec za KPI.

Delegacija je predsedniku vlade orisala fašistična preganjanja, težke žrtve med osvobodilnim bojem, velik prispevek Slovencev v izgradnji demokratičnega družbenega ustroja v Italiji.

Zato Slovenci, upravičeno pričakujemo dosledno izvajanja ustavnih načel, predvsem ustavnega načela o manjšinski zakonski zaščiti in o razvoju manjšin.

Delegacija je nato še posebej

podčrtala važnost predlogov o globalni zaščiti, kar je povezala z odnosom z matičnim narodom in z napovedano ratifikacijo osimskega sporazuma. V tej zvezi je izrazila pričakovanje, da bo vladni predlog ratifikacijskega zakona vseboval specifični člen glede slovenske narodnostne skupnosti na celotnem področju, kjer živi in torej tudi v Beneški Sloveniji.

Predsedniku vlade Giulio Andreottije je delegacija nadalje orisala nekatera osrednja vprašanja, kot so šolske strukture, priznanje in podpora kulturnih organizacij ter raba slovenskega jezika.

Izredno važna je vloga dežele in v tem okviru je delegacija poučarila, da je treba z vladnimi ukrepi in v okviru globalnega zaščitnega zakona priznati deželi večjo avtonomijo in ustrezne pristojnosti za zaščito slovenske narodnostne skupnosti. V demokratičnem duhu reševanja vprašanj tudi Slovenci pričakujemo, da se bodo naša vprašanja reševala na tak način, da bomo lahko aktivno sodelovali v soodločanju.

Predsednik vlade Giulio Andreotti se je strinjal z vsebinskim delom izvajanj delegacije gleda globalne zaščite in ovrednotenja manjšin. Podčrtal pa je, da so ta vprašanja italijanske države in njene razvoja. Zato se je strinjal tudi s predlogom delegacije o sodelovanju manjšine in je uradno povabil predstavnike slovenske narodnostne skupnosti na razgovor v Rimu.»

GOSPODARSTVO

10.9.76

Nov potres postavlja nove nujne zahteve

Kaj namesto šotorov? - Barake, montažne hišice ali zatočišče v hotelih?

Minil je točno teden, odkar je ministrski predsednik Giulio Andreotti obiskal Furlanijo, ko se je v sobotnih poznih popoldanskih urah zemlja ponovno stresla. Že v prejšnjih dneh so beležili potresne sunke, ki so se obnovili po daljšem premoru, vendar tako močnih seizmologi skoraj niso več pričakovali. Njihove domneve se namreč opirajo na statistične podatke, po katerih bi energija, ki se še kopiči v zemeljskih plasteh pod Furlanijo, ne smela biti dovolj velika za nadaljnje pustošenje.

Kljub razmeroma pomirjevalnim statistikam pa je nova vrsta sunkov v dveh primerih dosegla in morda preseгла 8. stopnjo Mercallijeve lestvice. Sunka sta bila dovolj močna, da sta ponovno poškodovala veliko število že popravljениh hiše, že pretresene še razmajala, stari del Humina pa dokončno uničila; v Magnanu pa se je sesedel stanovanjski blok, ki je preostal majskega potresa.

Na srečo mrtvih tokrat ni bilo, saj so ljudje do prvega sunka naglo bežali in hiš. Škoda pa je vsekako velika.

Toda poleg materialne so ljudje utrpeli še dosti hujšo duševno škodo, saj ni težko razumeti razpoloženja tistih, katerih večmesečni trud narava uniči v nekaj sekundah.

PRED ZIMO VSTAJAJO MONTAŽNE HIŠICE

Sobotni sunki so v tem smislu moda celo hujši od majskega. Takrat so ljudje imeli moč reagirati in s pogumom nastopiti proti usodi. Poslej pa so pretekli več kot štiri mesece: v tem času je prišlo na obnavljanju do vrste zastojev, poletje že tako ni bilo ugodno za uspešno delo, sedaj pa nastaja rov položaj; zadeva in se še bolj zapleta zaradi naglega bližanja zime, ko bo postalo življenje v šotoriščih nemogoče. Prav na dan pred ponovnimi močnimi sunki je dežela objavila, da v 17 občinah gradijo, ponekod tudi dokončujejo, 606 montažnih hišic, v katerih bo skupno 2150 stanovanj. Te hišice postavljajo na 32 področjih.

Vseh gradbišč je trenutno v videmski in pordenonski pokrajini 113. V 32 že postavljajo hišice, v ostalih 81 pa pripravljajo infrastrukturo, ki so potrebne za postavitve montažnega naselja. Doslej je bilo določenih skupno 160 gradbišč. Kot smo dejali, v 113 potekajo dela, v 25 bi se morala začeti v kratkem, medtem ko za 22 še niso rešili vprašanja razlastitev.

GROZI IZSELITEV NESREČNEŽEV

Poškodovanih hiš pa je čez 50.000 in v sedanjem položaju postaja njih popravo težavnejše. To pa bo verjetno sililo deželne oblasti k rekviziciji prostih bivališč v deželi. Poročali smo že, da bo verjetno rekvizicija zajela številne stavbe predvsem v deželnih turističnih središčih tudi ob obali, kakor v Lignanu.

Izreden položaj, v katerem so se znašli tisoči Furlanov in beneških Slovencev, vsekakor zahteva čim hitrejšo rešitev, saj čas ne dopušča več nikakega oklevanja in odlašanja. Sicer se bodo povsem demoralizirali Furlani in naši sorojaki v Beneški Sloveniji ter se odselili, da bi si ustvarili novo življenje drugod. Že doslej je bilo izdanih več potnih listov kot lani v vsem letu. Poročajo, da potovalne agencije prodajajo ničkoliko vozovnic brez povratka, in to ne le za posameznega izseljenca, kot nekoč, ampak za vso družino.

Medtem je, kot predvideno, v ponedeljek dospela v Videm parlamentarna komisija, ki jo sestavljajo predstavniki vseh strank. Vlada pa je na priporočilo notranjega mini-

KAJ PRAVIJO BENEŠKI SLOVENC

Predsednik koordinacijskega odbora za pomoč beneškim Slovincem Del Medico je po novem sobotnem potresu dejal, da je ta silno preplašil tudi Slovence; nastopila je prava demoralizacija. Velika je nevarnost, da se bodo ljudje pričeli množično izseljevati. Ne vliva jim poguma niti dejstvo, da je po nekaterih slovenskih vaseh že pripravljeno gradivo za postavitve barak, oziroma montažnih hišic.

Novi potres je prizadel še zlasti vasi Bardo, Tipano, deloma tudi Suid in še nekatere druge vasi.

Slovenska podjetja na delu

Sobotne potresne sunke so občutili tudi v Posočju in drugih krajih Slovenije. V Posočju, kjer še sedaj približno 300 ljudi živi v rulotkah, so povzročili le manjšo materialno škodo, oblasti pa so pozvala gradbena podjetja, naj priskočijo na pomoč prizadetim, ker se bliža zima.

V svojem daljšem poročilu iz Vidma omenja ljubljansko «Delo» podjetje iz Slovenije, ki sodelujejo pri obnovi krajev, prizadetih po potresu. Šokjeloški Gradis postavlja v sodelovanju z Emono 304 hišic, to je 680 stanovanjskih enot; Jelovica in Marles pa v sodelovanju s Slovenija lesom in novogoriškimi Primorje eksportom 10.000 kv. metrov lesenih stanovanj v 15 krajih.

ŠE HUJŠI POTRES V SREDO

Še hujši sunki kot v soboto so se popolnoma nepričakovano pojavili v sredo. Na ta dan se je zemljiska skorja zatresla kar 39. krat, dva izmed sunkov, ob 5.15 in ob 11.21 sta dosegla zelo visoko jakostno stopnjo. *Sunek ob 11.21 je bil verjetno močnejši od majskega.*

Položaj po zadnjih sunkih je tako na epicenterskem področju postal nevzdržen. Oblasti so bile prisiljene odrediti množično odseljevanje v varne kraje. Izselitev ni prisilna, saj se posamezniki lahko prostovoljno odločijo zanj. Doslej se je za to odločilo že čez 5.000 ljudi, ki so jih prepeljali v obmorska turistična središča naše dežele, kakor v Gradež in Lignano. Menijo pa, da se bo to število še močno povečalo, čeprav je dosti takih, ki sploh ne mislijo zapustiti svoje zemlje.

Nova vrsta potresnih sunkov je posredno ali neposredno povzročila 6 mrtvih in še več ranjenih. V Vidmu in drugih krajih dežele pa je zavladal med ljudmi razumljiv preplah, ki jih je množično pogljal na odprte in varne točke. V glavnem furlanskem mestu pa so zabeležili tudi škodo na nekaterih objektih.

Zadnje mogoče sunke so občutili tudi v Sloveniji, v Avstriji, v Nemčiji in severni Italiji. V Breginju in v Podbeli, ki sta bila že maja najbolj prizadeta kraja v Sloveniji, je nov potres uničil še to, kar se je še ohranilo. O škodi pa poročajo tudi iz drugih krajev v Posočju in celo iz Gorenjske, zlasti iz bohinjkega kota. Tudi tu žrtev na srečo ni bilo.

GOSPODARSTVO

17.9.76

«DAN EMIGRANTA» ČEDALJE POMEMBNEJŠI

Ob letošnjem «dnevu emigranta» v Čedadu — v nedeljo, 9. januarja — se je še bolj pokazala solidarnost vseh Slovencev še zlasti s tistimi beneškimi Slovenci, ki jih je prizadel potres. To je še posebej poudaril prof. Viljem Černo, predsednik Slovenskega kulturnega društva «Ivan Trinko». Značilen je bil tudi nastop videmskega nadškofa msgr. Alfreda Battistija, ki je pokazal, da v videmski kuriji vlada nov duh nasproti težavam beneških Slovencev ne samo v Cerкви, temveč tudi v kulturi in socialnem življenju.

Prof. Černo je, kakor rečeno, naglasil solidarnost, ki se je pokazala ob potresu ter z zadovoljstvom, ugotovil, da so domačinom priskočili na pomoč vsi naši ljudje v Sloveniji in Italiji, ki bodo gotovo pomagali beneškim Slovincem tudi pri obnovi njihovih domov.

Govornik je tudi opozoril na hude socialne razmere, saj mora še vedno toliko domačinov iskati kruha na tujem. Poudaril je potrebo, da se Slovincem zagotovijo tudi vse pravice v kulturi, da bodo lahko v vsakem pogledu živeli kot enakopravni državljani.

Oblasti morajo zagotoviti popolno uresničenje manjšinskih pravic. Ob vsaki priložnosti, tako tudi ob «dnevu emigranta» zahtevajo Slovenci svoje pravice in s tem tudi pokažejo voljo, da hočejo res živeti kot narod. Ko pojde za njihove pravice, bodo beneški Slovenci hodili po poti, ki jo je pokazal msgr. Ivan Trintti, ki jo je pokazal msgr. Ivan Trinko.

BESEDA VIDEMSKEGA NADŠKOFA

Videmski nadškof msgr. Battisti je v uvodu pripomnil, kako se v Čedadu srečujejo slovenska in furlanska zgodovina in kultura. Vprašanje emigracije je zaskrbljujoč problem; treba bo s posebnim zakonom poskrbeti za obnovo krajev, ki jih je prizadel potres.

Nadškof se je dotaknil tudi pravic Slovencev v Cerкви in omenil, da je 25. marca lani izdal odlok, ki dovoljuje rabo slovenščine v liturgiji, v prepričanju, da je krščanstvo vesoljno in da se mora prilagoditi posameznim kulturam. Cerkev je odprta vsakemu človeku in vsaki skupnosti, odprta je do vseh človeških, zgodovinskih in etničnih vrednot. Kakor je normalno uporabljati materin jezik v vsakdanjem življenju, tako je normalno v istem jeziku govoriti z Bogom. «Zato vas spodbujam, da govorite in ljubite svoj jezik, prjte po domovih, po trgih in gostilnah. Vsaka etnična skupnost bogati vso državo.» Zato naj slovenski bratje ljubijo svojo zemljo, svoje vasi: obnovijo naj svoje domove in svoje cerkve ter stkejo ponovno svojo skupnost, ki jo je potres raztrgal. V tej ljubezni do vaše zemlje, do vaše kulture in do vašega jezika, vam bo Cerkev stala ob strani, saj so to visoke človeške in krščanske vrednote. Če je v preteklosti kdaj videmska cerkev imela do teh problemov taka gledišča, ki niso kazala na največje razumevanje v odnosih do vaše skupnosti, če je kak kristjan čutil neko notranjo raztrganost med zvestobo do Cerkve in med obrambo pravic svoje skupnosti, vas jaz tu «prosim odpuščanja in vam ponovno izražam svojo solidarnost».

Nadškof je nato obžaloval, da ne zna slovensko, ter je nadaljeval v beneškem slovenskem narečju. Slovence je vnovič pozval, naj ljubijo svojo kulturo in svoj jezik.

Na svečanosti, ki je bila v gledališču «Ristoris», je spored zajemal recitacije Slovenskih otrok, nastop ansambla Lojzeta Hledeta iz Števerjana ter končno uprizoritev drame Izidorja Predana «Emigrant», ki jo je režiral Adrijan Rustja.

GOSPODARSTVO

14.1.77

Kot po vojni vihri

Veliko hiš bo treba porušiti — Težave so tudi z vodo in elektriko — Na Tolminskem manjka še 60 prikolic

TOLMIN, 16. sept. — Sinoči se je sestel štab za odpravo posledic potresa skupščine občine Tolmin in ugotovil, da so štabi civilne zaščite skorajda povsod opravili v redu svoje naloge, le v Kobaridu je zaškripalo.

Predsednik štaba in skupščine občine Tolmin Anton Ladava je dejal, da marsičesa, kar so že uspeli postaviti po majskem potresu, ni več, ker je zadnji potresni sunek vse porušil. V Baški grapi se je porušilo nekaj dimnikov v Rutu, v Grahovem pa je treba porušiti nekaj novih hiš, ki ogrožajo promet in se lahko vsak hip sesujejo. Na Ponikvah je ena hiša v kritičnem stanju, v Dolenji Trebuši pa morajo rešiti neke; hušjih socialnih problemov. V Mostu na Soči ni bilo rušenj, le nekaj dimnikov je zaropotalo po strehah. V Zatočini je porušilo nekaj dimnikov, prav tako pa se je sesedlo nekaj streh. V Čiglnju bodo morali porušiti eno hišo, ker preti nevarnost, da se bo porušila na cesto. V Tolminu ni bilo nove škode.

Večina ljudi spi v avtomobilih, videti pa je tudi nekaj šotorov. Ljudje so prestrašeni in skorajda nočejo v hiše. Pravijo, da so v zadnjih sunkih videli kako so valovila tla, ropotale omare, avtomobili pa poskakovali tako, kot da bi jih gugali. V vasi Kamno bodo morali porušiti zvonik, nujno pa potrebujejo tri prikolice, še posebej zato, ker imajo v vasi hudega srčnega bolnika. Na Idrijskem ni bilo večjih rušenj, le tri ostarele občane bodo dali v dom počitka, kajti sami ne morejo živeti v svojih težko razpokanih hišah. V Srpenci bodo morali porušiti tri hiše, eno pa bodo morali porušiti že danes, ker ogroža promet na glavni cesti. V Trnovem je porušilo tri dimnike, razma-

jalo nekaj streh, nujno pa potrebujejo prikolico, ker imajo v vasi nekaj dni starega dojenčka.

V Bovcu ni bilo nič posebno hudega. V Logu pod Mangartom pa bodo morali porušiti dve hiši. V Sočidu bo treba porušiti več kot deset hiš. Prebivalci so sporočili, da potrebujejo deske in lepenko, da si bodo sami postavili zasilna bivališča, tudi takšna, ki bodo vzdržala čez zimo. Dva starejša občana, enega nepokretnega, bodo poslali v dom počitka. Podbele in Breginja ni več.

Sploh je videti, da socialna služba dela na vso moč. Ekipa je ves dan na terenu in pomaga starim in slabotnim.

V Kobaridu je odpovedal štab civilne zaščite. Prebivalci si želijo, da bi trgovine delale normalno, kajti nekatere trgovine so po potresu zaprle, prav tako pa niso delale nekatere delovne organizacije. Točneje: razen Planike ni delala nobena. Ze ves dan v Kobaridu ni vode, ljudje so prestrašeni in spijo na prostem. V vasi Dreznica ni bilo nič posebno hudega. Če smo bili sposobni organizirati motokros, bomo lahko tudi odpravili posledice potresa, so dejali mladinci in že zavihali rokave.

Povsod, kjer je nevarno, so odklopili elektriko, vendar pa jo naselja prikolic imajo. Prav zato so opozorili, naj bodo prikolice strajane, kajti Elektro Gorica ne bo mogla napeljavati elektrike do vsake od-

manjnjene prikolice. Voda na toliminskem območju je močno klorirana, kljub temu pa pripočajo vsem prebivalcem od Kobarida proti Breginjskemu kotu, kjer iz pip priteka najbolj umazana voda, da jo kljub temu še prekuhajo.

Mejna prehoda Robidišče in Učeja sta do nadaljnega zaprta za ves promet. Na italijanski strani Učeja je namreč na cesti veliko skal, ki jih bodo le stežka odstranili. Poškodovana je tudi cesta na sedlu proti Breginju. Tam je bila velika luknja, ki so jo sicer že zasuli, vendar pa je promet kljub temu dokaj nevaren in otežen.

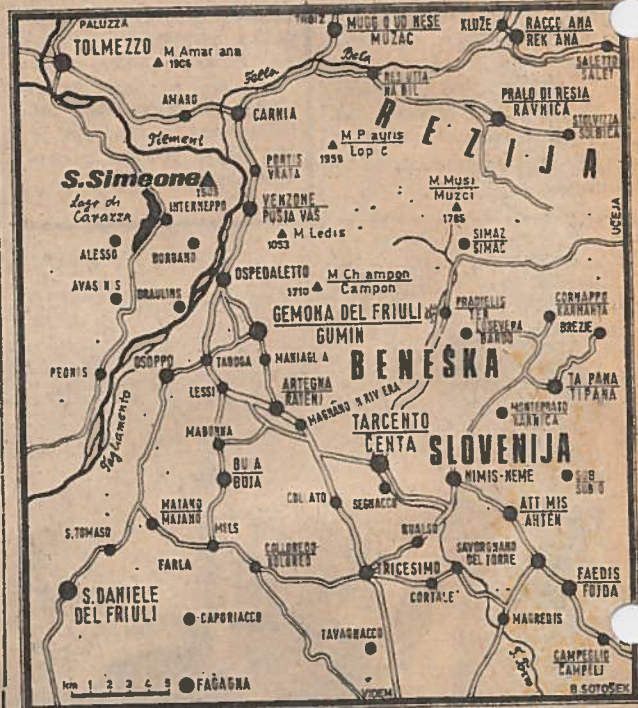
Na Tolminskem potrebujejo skoraj sto prikolic. Štirideset jih bo poslal republiški štab, za druge trenutno ne vedo, kje jih bodo dobili. Šotorov imajo trenutno dovolj. V štabu so se dogovorili, da bodo premestili tolminsko avtobusno postajo, ker je sedanja pretresna in tudi nevarna. Prav tako so se dogovorili, da bodo po vaseh postavili nočne straže, tako, da bodo vaščani spali bolj brezskrbni, kolikor je to sploh mogoče. Prav tako bodo štabi civilne zaščite še bolj poprijeli za delo. Kot so rekli, je morala kljub strahu na višku. Čeprav to niso trenutki za smeh, še najbolj pomaga dobra šala, so dejali.

V ponedeljek bo pomagalo pri rušenju najbolj nevarnih hiš tudi 90 vojakov z vso potrebno opremo. Naša vojska tudi tokrat ni zapustila pomoči potrebnih prebivalcev.

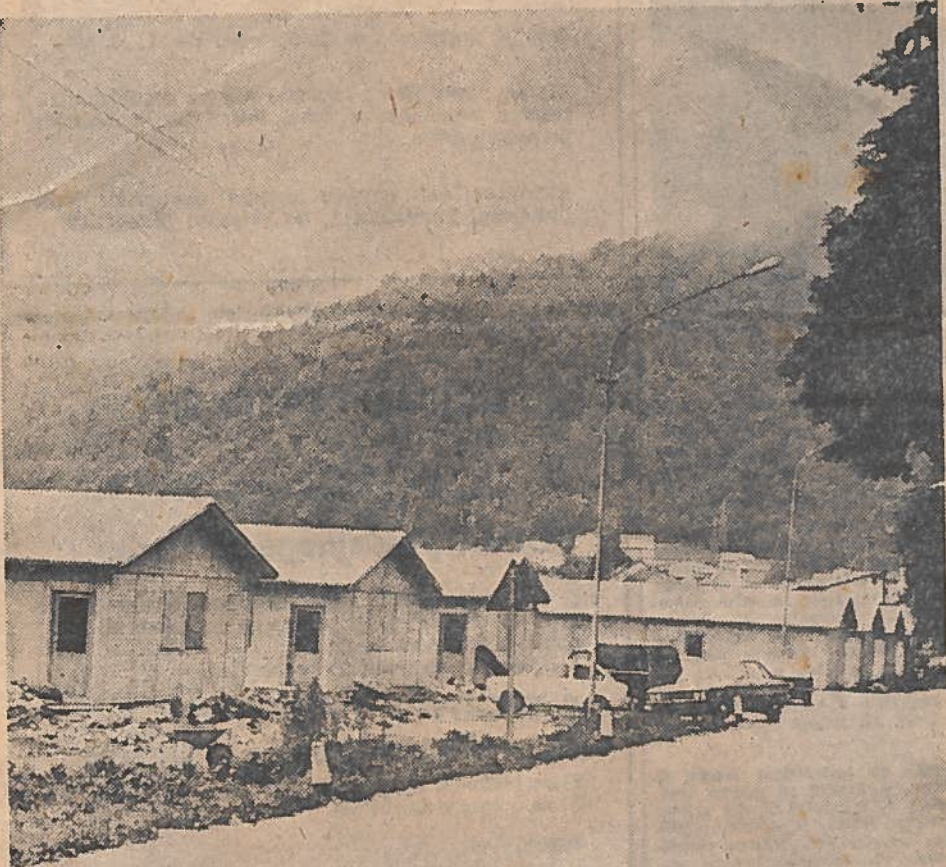
JOŽE JERMAN

NAJBOLJ PRIZADETO OBMOČJE PRI NAS — Že v prvi svetovni vojni domala uničene vasi, ki so dosti pretrpele tudi v drugi svetovni vojni, je sedaj znova prizadel potres. Sobotni in torkovi potresni sunki so porušili celo hiše, ki so jih kolikor toliko že obnovili po prvem, majskem sunku.

ZARIŠČE POTRESNIH SUNKOV — V globinah pod gorama San Simeone in Čampon je žarišče potresnih sunkov, ki s presledki že od začetka maja ogrožajo življenje in imetje.

LESENE HIŠE V PONTEBBI — Vanje so se včeraj zjutraj takoj po prvem po-

DELO
17.9.46

Opustela Benečija

»Hudo je, da bolj ne more biti,« pravi Franc Šturm z Brezij - Strokovno obnovljena hiša zdržala močne sunke

BARDO, 16. sept. — Po čudnem naključju smo bili ta teden dvakrat v tem kraju Slovenske Benečije, ki je le nekaj kilometrov oddaljen od strogega središča potresnega žarišča. Bili smo tudi v Subidu, Prosnidu, Blatišču, Brezjah, Tipanjih, v slovenskih vaseh, ki so posejane onstran Breginjskega kota, naše meje.

Prvič smo se na pot odpravili v torek in jo končali v sredo zjutraj, nekaj ur pred nočnim potresom, ki nas je zatekel v Posočju.

Danes smo se vračali med Beneške Slovence, s trohico upanja, da jih tudi ta naravna katastrofa ne bo pregnala z zemlje. Že v Subidu smo ugotovili, da je več ljudi po včerajšnjem »ornem septembra« odšlo neznanokam. »V Švico, Francijo so odšli. K svojim sorodnikom,« nam pove domačin Severin Guion. »Tudi jaz sem pred leti tam delal, da sem si zaslužil hišo, ki jo sedaj popravljam. Res je, v naši vasi je od sto hiš ostalo le nekaj ogrodij, toda precej nas je, ki za nobeno ceno ne bomo odšli odtod.«

Pred Prosnidom, vasjo v sosesčini Robidišča, ki je na italijanski strani, ustavimo Antonijo Šimic.

»Več kot dvesto ljudi spi pod šotori in nas bodo danes in jutri preselili nekam ob morje. Tako so nam povedali na občini. Sicer imamo v vasi le dve kravi, a vrnili bi se radi nazaj. Kako pa je kaj z Breginjem? Slišali smo, da v njem vse mrgoli, samo da bi ljudem uredili boljše življenje.«

Tudi v Platišču, kamor smo prispeli po makadamski cesti, ki je bila na več mestih odtrgana, nas ljudje sprašujejo, kako so nesrečo preživeli prebivalci Breginjskega kota. Evgen Kofol pove, da je v Platišču sto ljudi in da je v vasi ostalo manj poškodovanih le nekaj novejših hiš.

»Hudo je, da bolj ne more biti,« nam v osamljeni hiši na križišču več beneških poti pred Brezjem, pove domačin Franc Šturma. »Poglejte ta hlev za sto krav. To je daleč okrog edini kmetijski ali industrijski obrat. Kdo pa bo še po razdejanju ostal tu in čakal, da ga pobere? Ali smo premalo ljubili svojo ze-

mljivo?« Tudi iz Viskorše, Brezja in Barda je več ljudi odšlo k sorodnikom, ki si služijo kruh v tujini. V Bardu, kjer je bilo pred majskim potresom 200 hiš, po zadnjem silovitem sunku pa jih bo mogoče popraviti le še 15, smo doživeli nekaj pretresljivega, pomembnega za graditev in obnovo tudi na tako zastrašujočem potresnem območju.

Med ruševinami in močno načetimi hišami se sprehajamo z našimi strokovnjaki, z inž. Dragom Dolencem iz Gradisovega projektivnega biroja, inž. Mirom Jordanom iz Trbovelj, strokovnjakoma za gradbeno statiko, s tolmarskim zdravnikom dr. Bojanom Rošem, s Silvijem Faletičem, delovodjo slovenskega podjetja Benedil, ki so ga ustanovili naši rojaki v Benečiji in s strokovnjakom ljubljanskega zavoda za raziskavo materiala Edom Vugrincem. Pozneje se nam pridruži tudi domačin, prof. Viljem Černo, predsednik čedadskega kulturnega društva »Ivan Trinko«.

»Od 25. julija sva s kolegom naredila 50 obnovitvenih načrtov za hiše v Bardu in Teru. Takrat bi se dalo popraviti 50 hiš, sedaj pa le 15,« pravi inž. Dolenc. Toda pomembnejše je, da ljudje dobijo spet voljo za ureditev svojih domačij v teh krajih. »Zato je vzorčna številka 37 v Bardu primer, kako lahko oziroma moramo obnavljati poškodovane hiše. Brez prask je vzdržala včerajšnje močne potrese, doslej kar štiri, ki so bili med osmo in deveto stopnjo po Mercallijevi lestvici,« ga dopolni inž. Jordan. Med ruševinami se prebijamo do hiše št. 37, last Benjamina Cínica. Ugotovimo, da je poleg potresnih sunkov vzdržala tudi pritisk ruševin sosednjih hiš, ki sta jih včerajšnja potresna sunka uničila. »S strokovnega stališča je to eden najpomembnejših dogodkov,« pravi Edo Vugrinec. »To je prvi objekt, ki je v praksi dokazal, da sta strokovna vezava razmajanih sten z jeklenimi vezmi in injektiranje razpok z betonskim mlekom v njih potresno varna.«

»Strokovno vezanje in injektiranje hiš, ki so poškodovane, velja toliko, kolikor bi stalo spravilo ruševin in izkop temeljev za novo hišo,« pravi Vugrinec. Se za eno za-

nimivost smo zvedeli: kmet in zidar Remigij Tomažin je pred mesecem zvedel za naše strokovnjake v Bardu in jih zaprosil za pomoč pri popravilu svoje hiše. Inženirja Dolenc in Jordan sta mu na kosu papirja narisala, kako naj položi vezi in stisne zidove, kar je tudi storil. Njegova hiša je ostala nepoškodovana. »Ali ni to odgovor, da se da popraviti, kar je popravljivo, na način, ki so ga sprejela vsa slovenska gradbena podjetja? Tudi Italijani se zanimajo za naše delo in bodo v kratkem izdali znanstveno publikacijo o naših uspehih.«

Bardo in vse vasi v zahodni slovenski Benečiji, ki jih je potres najbolj prizadel, kažejo pošastno sliko. Toda že peščica naših strokovnjakov in delavcev vliva rojakom onstran Matajurja upanje, da se tudi na tej zemlji da klibovati, vztrajati in bojevati. Ljudje bi potrebovali še večjo pomoč matične domovine v obliki delovnih brigad, saj je tukaj sedaj le 20 zidarjev. »Pred 6. majem je bilo v Bardu 134 ljudi, sedaj jih ni niti 50,« pravi domačin prof. Viljem Černo. »Ko sem bil star 15 let, nas je bilo v Brezju nad 400, sedaj nas ni niti 50,« ga dopolni Franc Šturma iz Brezij. Zgodbe beneških Slovencev, ki jim je potres uničil domove, za katere so garali v tujini, da bi se lahko na stara leta vrnili vanje, so podobne kot jajce jajcu. Ali je potres prekinil njihov boj za hitrejši narodnostni in gospodarski razvoj? Ali bo na potresnem območju močno razgibane Beneške Slovenije, kjer so bile hiše posejane na strmih in ob njih kot gnezdec, kjer si ob vsakem obisku našel odprta vrata in srce domačinov, nastala bela lisa, ruševine brez ljudi?

Prestopimo mejo in obiščemo še Breginjski kot na naši strani, kjer hitijo s postavljanjem prikolice, ki jih je doslej prispelo že 50. Postavljajo tudi nove hleve za živino, ki jim jih je včerajšnji potres uničil. Tudi živina mora ostati — so dejali na sinočnji seji tolmarskega štaba za civilno zaščito, kajti z njo bi ljudje izgubili zaupanje v uspešno organizacijo pomoči in odpravo posledic katastrofe.

V Benečiji in Furlaniji pa so iz domov že začeli izseljevati ljudi, ki jih je prizadel potres. Do danes so jih izselili že blizu 10.000. Vprašanje je, koliko se jih bo sploh vrnilo?

PETER FOTOČNIK

DELO
17. 9. 78

Humin (Gemona), idilično mesto na prehodu iz Karnijskih Alp v Furlansko nižino

Na trgu pred županstvom sedaj kraljuje mačke. Ljudje so pobegnili in njihova vrnitev je negotova

Bil je Humin

O Huminu (Gemoni) lahko govorimo samo še v preteklosti: majski potres ga je načel, sobotni ga je porušil, predvčerajšnjim

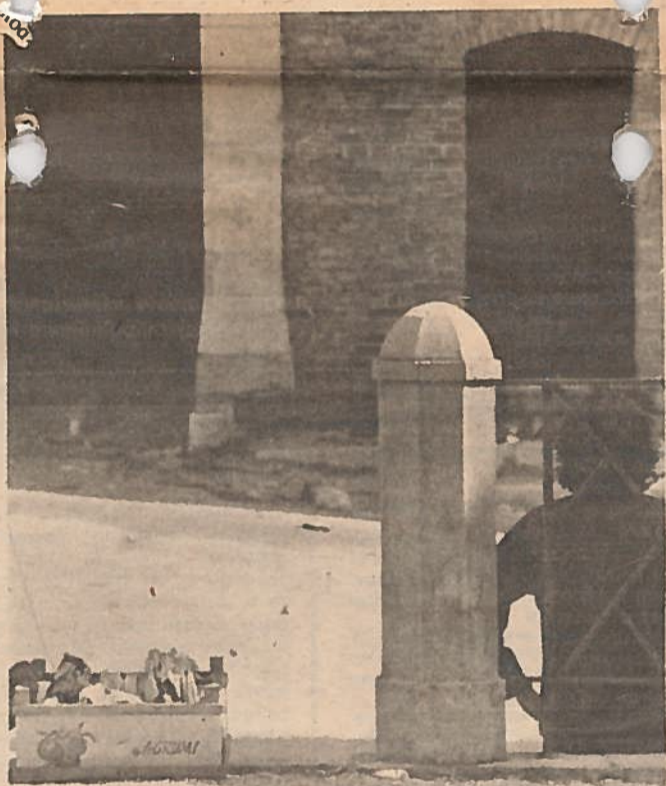
pa je sledil milostni konec

Humin je nekdanje slovel po svojih kulturozgodovinskih znamenitostih. Cerkev Marije, matere milosti, iz XV. stoletja je bila polna dragocenih fresk, še posebej pa so bili ponosni na njen izrezljan oltar. Tako kot vrsto drugih zgodovinskih spomenikov so tudi to cerkev nameravali po majskem potresu obnoviti. Sedaj ni več kaj obnavljati.

Opuščena mesta pa so tudi tarče mrhovinarjev, plenilcev ruševin. Večerov reporter je imel (ne)srečo, da se je v zapuščenem Huminu srečal s tolpo tatov. Po registrskih tablicah njihovih avtomobilov sodeč so bili iz Belluna. Tvegati so precej, saj so kradli po zelo razmajanih hišah, katerih zidovi so grozili, da se bodo zdaj zdaj sesuli. „Kaj bomo naredili s tem tipom?“ so se osuplo vpraševali, ko so me zagledali. „Kar pusti ga, tega neumnega Nemca, saj vidiš, da samo slika,“ je slednjič odločil vojak in se znova pognal med ruševine mestnega muzeja. Ker si nisem želel noža med rebra ali krogle v hrbet, sem tvegala samo to sliko. Zapisal sem tudi številko enega njihovih avtomobilov – če bo kaj pomagalo italijanski policiji: BL 8-8902.

Posnetki: Branko Maksimovič

zbrisal črke, potresi so zbrisali mesto

ruševin

Konec upanja – ostale so le še ruševine

VEČER
17. 9. 86

Furlanija: že 40.000 ljudi je zapustilo potresno območje

Pomoč iz Slovenije

Potresni sunki se na področju Furlanije in Beneške Slovenije še vedno od časa do časa pojavljajo. Toda sedaj gre le za manjše potresne sunke četrte in pete stopnje, ki se jih prebivalstvo niti ne boji več, saj je preživelo vse kaj hujšega ter ima sedanje tresenje le kot znak počasnega sesedanja in umirjanja zemlje.

Če pravimo, da se potresnih sunkov prebivalstvo ne boji več, potem mislimo seveda na tisti del prebivalstva, ki je na potresnem področju sploh še ostal in ki vztraja v izredno težkih življenjskih razmerah. Ta del prebivalstva noče zapustiti svoje zemlje, ker verja-

me, da se mora vse to hudo enkrat končati, ker hočejo ljudje tod še naprej živeti. Več kot 30.000, po podatkih drugih pa že nad 40.000 je prebivalcev, ki so zapustili potresno področje ter bivajo sedaj pri svojih sorodnikih v Svici, Franciji ali Nemčiji, ali pa so našli zatočišče v italijanskih letoviških krajih Legnanu, Gradežu, Bibionu, Jeso-

vse hude potresne sunke vzdržali dve hiši, ki sta bili sanirani prav po načrtih omenjene ekipe — to sta hiši v Bardu in Barnasu.

Iz matične domovine so prišle tudi specializirane delovne ekipe istega zavoda in drugih gradbenih podjetij, ki delajo v vaseh Beneške Slovenije. Iz Slovenije pa je prišlo tudi sto prikolic — 20 so

Venzone v Furlaniji — porušene stavbe

lu, kjer so jim na voljo hoteli in počitniške hiše.

To je samo začasna rešitev, se tolažijo izseljenci, od katerih dobršen del se vsak dan vozi z avtobusi ponovno na delo v svoje rodne vasi, drugi pa se ubadajo s številnimi drugimi problemi — tudi s tem, kako bodo, na primer, rešili vprašanje šolanja svojih otrok in sploh vprašanje nadaljnega obstoja.

Potres je povzročil ogromno škode — tako v Furlaniji kot v Beneški Sloveniji. Dosti vasi in mest obstaja samo še na papirju. Toda medtem ko se v Furlaniji vendarle nekaj premika ter so vladni in deželni ukrepi ustvarili možnosti za začetek obnove na tem področju, steklo pa je tudi delo v številnih še obstoječih ali že obnovljenih podjetjih, je položaj v vaseh Beneške Slovenije še vedno izredno težak. Že od nekdaj so oblasti na Beneško Slovenijo pozabljale. Tudi sedaj ni dosti boljše.

Toda tokrat so prebivalstvu Beneške Slovenije bolj kot kdajkoli priskočili na pomoč ne samo Slovenci s Tržaškega in Goriškega, ki so zbrali in še zbirajo denar, oblačila in hrano zanje in odkoder so vse poletne mesece odhajale mladinske delovne skupine, ki so pomagale pri obnovi, temveč je priskočila na pomoč tudi matična domovina. Pomoč iz Slovenije se izraža v naslednjem: takoj po prvem potresu 6. maja je prišla na potresno področje skupina izvedencev zavoda za raziskave materialov in gradnje iz Ljubljane in je izdelala več kot 150 načrtov za sanacijo poškodovanih poslopij v Beneški Sloveniji. Nekaj teh načrtov sicer ne bo mogoče izvesti, ker so potresi zadnjih dni mnoga poslopja do kraja porušili, vendar sta

izročili včeraj prebivalstvu Beneške, osem pa jih že stoji v vasi Subid. Zagotovljena je tudi postavitev 32 montažnih hiš, ki jih bo dogradilo stavbeno in gradbeno podjetje iz Nove Gorice. Poleg tega bodo iz Slovenije poslali prebivalstvu opeko, strešnike, cement in 200 kubičnih metrov lesa. Prebivalstvo ceni to pomoč in svojo hvaležnost izkazuje, kakor pač more. Prav ta solidarnost pa mu daje tudi moč in sposobnost, da na svoji zemlji vztraja. Brez tega bi domače prebivalstvo že davno obupalo.

N. LUKES

VEČER
23.9.76

V Furlaniji so ljudje izgubili sleherno upanje

Z gora se je kadilo

GUMINA (GEMONE) NI VEČ — PUŠJE VASI (VENZONE) NI VEČ — REZIJO JE PRETRESLO DO TEMELJEV — NAJBOLJ PRIZADETA REZLIJANSKA VAS SO OSEANE

Potem ko so predvčeršnjim potresno področje v Furlaniji obiskali nekateri italijanski senatorji ter poslanci rimskega parlamenta in zatrđili, da bo Italija napela vse sile, da reši Furlanijo, danes že lahko rečemo, da to najbrž ne bo mogoče.

Stavba s ponosnim imenom „Residence Venezia“ v Magnanu je kljubovala vse do včeraj zjutraj. Sedaj je osem družin brez stanovanja.

Foto: B. MAKSIMOVIC

Včerajšnji potresni sunki so dokončali razdiralno delo majskega in sobotnega potresa. Najbolj prizadeti kraji so zdaj dobesedno zravnani z zemljo. Gumina ni več. Kot v posmeh pred do tla zravnano Pušjo vasjo še visi na roko napisan napis izpred nekaj tednov: Pušja vas se mora na novo roditi. Popolnoma razdejani so še mnogi drugi kraji. V Reziji, slovenski deželici onstran Kanina, v vasi Oseane ni ostal kamen na kamnu.

OB 10.20

Ustavil sem se na odcepu pred Guminom. Pristopil je karabinjer in mi povedal, da je v mestu nevarno, ker so včerajšnji jutranji potresni sunki do konca razmajali še preostale najbolj trdne stavbe, ki se zdaj same sesedajo. Tisti hip se je znova grozotno zamajala zemlja, avtomobil se je zagugal kot ponorel in karabinjer mi je skozi odprta vrata dobesedno padel v naročje. Petdeset metrov oddaljena, napol porušena stavba se je sesula, kot da bi bila iz papirja.

Vsepovsod so se razlegali zamolklo grmenje, zvenketanje stekla, ropot strešnikov, posamezni prestrašeni kriki. Iz prahu, ki je bil gost kot najgostejša

megla, je pribežalo nekaj zgroženih moških.

Iz okoliških gora se je pokadilo, kot da se dvigajo megle, kamenje se je začelo trgati iz skalovja in drveti v dolino.

Karabinjer je obupano razširil roke in začel ves pretresen kričati: Saj to je ne-

Bežijo na veliko: proti jugu, k morju, proti Gradežu in naprej do Benetk. Mnogi sorodniki so pridrveli ponje iz Padove, Verone, Bologne, Milana in jih odpeljali s skromnimi culami, ki so jim še ostale.

Tisti, ki vztrajajo, iščejo poguma v pišči. Med pogovorom so jim oči steklene, jezik se jim zatika, sama tožba jim vre iz ust.

NEVARNA CESTA

Očitno je, da turisti na veliko bežijo iz Italije. Dolge kolone avtomobilov z nemškimi in avstrijskimi registracijami se valijo po cesti od Vidma proti Trbižu. Promet je zlasti od Gumina naprej zelo počasen, ker ga ovirajo tudi številni težki tovornjaki.

Cesto med Trbižem in Vidmom so na nekaj mestih zasule skale, vendar so jih sproti odstranjevali. Cestišče je ponekod močno razpokano in valovito, varnostne ograje zvite in razbite. Opozoriti velja, da ob morebitnih novih potresnih sunkih obstaja huda nevarnost, da se utegnejo skale znova zavaliti na cestišče in zmečkati po njej vozeče avtomobile, če ceste Videm-Trbiž italijanska policija ne bo zaprla.

Vtaki med Trbižem in Vidmom ne vozijo, na mnogih krajih je napeljava električne železnice potrjana, mostovi v dolini Bele so razmajani, predori se kršijo.

SPODSEKANA REZIJA

V Reziji, strjeni slovenski deželici onstran Kanina, je potres hudo zagospodaril. Najbolj prizadete so vasi Njiva, Oseane in Sv. Jurij, zlasti Oseane, kjer ni ostala cela niti ena hiša. Tamkajšnjih 170 družin je v zaslinih bivališčih, ki so jih začeli graditi takoj po majskega potresu. Hiše, ki so jih poleteli znova popravili, so se zdaj povsem sesule.

Rezijani, ki so po tradiciji znani zdomci, si ne morejo več predstavljati, da bi na kraju sedanjih Osean znova zrasla vas. Maja so se bili mnogi vrnili z dela v Švici in Franciji pogledat domov, ali njihovi domovi še stojijo. Tokrat bodo spet prišli, vendar njihovih hiš ne bo več. Stari, ki čakajo doma, pravijo: „Odpeljati nas bodo morali s seboj. Rezija se bo izpraznila. . .“ Naravne sile so ji res dokončno izpodrezale stoletne slovenske korenine. Ponekod so včeraj zjutraj ob 4.15 zvonovi poslednjik zvonili — sami od sebe —, potem pa so se zataknili v porušeni linah, kot pri Sv. Juriju v Reziji, ali pa zgrmeli na tla.

Stari Rezijani zmajujejo z glavami, rotijo zemljo, naj se umiri, in se spominjajo, da takih potresov nihče ne pomni, čeprav so se leta 1926 v Reziji že rušile hiše in čeprav tu skoraj vsako leto poruhteva zemlja.

JANEZ CUNDRIČ

mogoče, nečloveško, le kdaj se bo to nehalo...

TULEČI PSI

Razdejanje je strahotno, skoraj vsa poslopja so do tla porušena, sploh nobena hiša pa ni več primerna za bivanje. Vsepovsod se klatijo prestrašeni psi, ki so jih zapustili njihovi gospodarji. Med sunkom ob 10.20 sem na svoje oči videl psa, ki je povsem pobliznel: sukal se je v krogu, lovil svoj rep in zateglo tulil, potem pa se je začel brezglavo opotekati in se slednjik kot slep zaletel v podri zid.

Prizadeti kraji so skorajda prazni. Le vojaki čistijo ruševine, policija nadzira promet, vztrajajo samo še starejši ljudje, ki nočejo zapustiti rodnih krajev.

BEG IN VINO

Prizori so dobesedno absurdni. Sredi porušeni vasi visijo na brajdah nabrekli vinski grozdi, na poljih valovi koruza. V provizoričnih taboriščih, kjer mnogi vztrajajo že od maja, se razlegata jok in stok. Ljudi je dokončno prevzel obup. Nobenega izhoda ne vidijo več, nobenega ponovnega vstajanja porušeni vasi in mest. Ta kos Furlanije se bo po njihovem mnenju spremenil v mrtvo pokrajino brez ljudi.

VEČER
16.9.76

V Furlaniji se je spet močno streslo

Najmočnejši sobotni sunek je dosegel 9. stopnjo po Mercallijevi lestvici — Štirje mrtvi v Gemoni — Panika

LJUBLJANA, 12. sept. — V soboto ob 18.32 so naprave tržaškega geofizikalnega zavoda za beležile prvega od treh močnih potresnih sunkov, ki so razgibali zemeljsko lupino na približno istem področju, katerega je maja doletel katastrofalni potres. Temu sunku (dosegel je 8 do devet stopenj po Mercallijevi lestvici) sta sledila še dva močna: drugi je nekaj minut zatem dosegel devet stopenj, tretji je bil med 7. in 8. stopnjo.

Potres so čutili tudi v Sloveniji, o drhtenju zemlje so poročali iz Zagreba, Karlovca in Reke. Toda to ni bilo nič v primerjavi s tistim, kar so spet doživljali prebivalci Posočja.

Čeprav s Tolminkeskega ni vesti o smrtnih žrtvah, tistih o škodi, ki jo je novo stresanje zemlje povzročilo na že tako razmajanih poslopjih, ne manjka. Spet so grmeli dimniki, drobilo je strehe, pokali so zidovi že

poškodovanih poslopij, tresočča groza pa ni prizanesla tudi redkim nepoškodovanim zgradbam. Življenje, ki se je v preteklih štirih mesecih počasi začelo normalizirati, se je spet izgubilo v paniki: prestrašeni ljudje so se zatekli pod vedro nebo, v Breginju pa so ljudi napotili v šotore.

Kot da tragedija noče zapustiti Furlanije! Iz Gemoni poročajo, da so med večrajšnjim potresom izgubili

življenje štirje ljudje, v Vidmu pa se je približno dvajset ljudi zateklo po pomoč v bolnišnico. Poročila o poškodovanih in umrlih le stežka prihajajo iz prizadete pokrajine. Ne zaradi slabih zvez in komunikacij, panika v maju tako hudo prizadete dežele je pognala ljudi v beg.

Trije sobotni sunki, ki so bili k sreči kratki, so v Furlaniji marsikje dokončali tisto, kar ni uničila majska katastrofa.

DELO
13. 9. 76

NOVI POTRESNI SUNKI — Furlanijo je v soboto popoldne spet stresel močan potres, ki je v epicentru dosegel celo deveto stopnjo po Mercallijevi lestvici. Medtem ko so bile v Italiji štiri smrtne žrtve, pa je na Tolminkeski premikanje zemlje povzročilo le novo materialno škodo. Na sliki popolnoma porušena hiša v Breginju, ki je bila spomeniško zaščitena. Foto: Peter Potočnik

Sunki presenečenja

»Ta potres je po dveh predhodnih šibkejših potresih, ki sta izvirala v Furlaniji in ki smo jih registrirali pretekli teden, pomenil presenečenje, čeprav smo se zavestali, da se sunki s področja Furlanije oziroma severovzhodne Italije utednejo ponoviti.« je poldrugo uro po potresu izjavil uredniku ljubljanske televizije inženir Vladimir Ribarič.

»Presenečeni smo bili predvsem zaradi njegove intenzivnosti; cenimo, da je v epicentru dosegel 8. stopnjo Mercallijeve lestvice, kar pomeni ponovno rušenje objektov, materialno škodo. V Sloveniji je bila zaradi oddaljenosti moč sunkov k sreči precej manjša, v Ljubljani so sunki dosegli od četrte do pete stopnje po Mercalliju, glede na kvaliteto podlage: na slabših tleh približno peto stopnjo, pa četrto. Ta potres je čutila vsa ali prodnatih tleh pa četrto. Ta potres je čutila vsa Slovenija, predvsem pa Posočje, kjer so potresni sunki ponekod dosegli tudi šest do sedem stopenj. To pomeni, da so objekti, ki so že nekoliko poškodovani, ki še niso popravljeni, utrpeli nadaljnje poškodbe. Te utegnejo doleteti tudi objekte v sanaciji, na katerih se, recimo, beton še ni strdil.

Kot poročajo kolegi iz Trsta in Zagreba, so potres čutili v Zagrebu, Karlovcu, na Reki se pravi v krogu s polmerom več kot 200 kilometrov, kar ob jakosti približno osem stopenj pomeni, da je potres dosegel globino 20 do 25 kilometrov. Po analizah, ki smo jih uspeli hitro napraviti, čeprav so aparature hudo obremenjene, smo ugotovili, da znaša razdalja od epicentra 105 kilometrov, namesto 115, ki smo jo določili 6. maja. To pomeni, da se ta žarišča le neznatno premikajo, se torej sprehajajo, če smemo tako reči, po tej potresni coni.«

Na vprašanje, ali je pomenil sobotni sunek nov potres ali pa le umirjanje tal po majskeem, je inž. Ribarič odgovoril:

»Gre za nov potresni sunek, pri katerem se je zganilo celotno območje, ki je sicer znano, od Dolomitov, Pieve di Cadore do Tarcenta s centralno točko Tolmezzo, ki se letos še ni pretirano aktivirala, ampak smo imeli potres skoraj v sotočju Tilmonta in Bale, nekoliko južneje v Ospedalettu in kraju Carnia, torej severovzhodno od Humina. Kaže torej, da so se žarišča nekoliko premaknila, ti premiki niso bistveni in veliki, ne pomenijo nove grožnje za nas. Pa vendar, zahtevajo previdnost.

NA MAJAVIH TLEH

Varni v prikolicah

Ukrepi tolminskega štaba civilne zaščite — Reševanje ljudi pred ruševinami — Kje bo šola za 1.300 otrok?

TOLMIN, 15. sept. — Pomembno je, da med ljudmi ne ustvarjamo panike, da delujemo pomirjujoče, da delujemo kot organizirana samoupravna socialistična družba tudi pri ukrepanju ob takšnih nesrečah, kot sta bila današnja potresna sunka. To sta skoraj hkrati poudarila na današnji popoldanski seji tolminskega štaba civilne zaščite, na katerem so ocenili sedanje popotresne razmere in sprejeli nove akcije, republiški sekretar za notranje zadeve in komandant republiškega štaba civilne zaščite Marjan Orožen in generalpodpolkovnik Milan Daljević.

Ob prvem močnem potresnem sunku ob 4.15 so se začele rušiti hiše v Breginju, Podbeli, Homcu, Stanovišču in v Sedlu. Že takrat sta bila Podbela in Breginj domala porušena — je uvodoma dejal na seji štaba Dušan Jug, podpredsednik občinskega zbora za odpravo posledic potresa na Tolminskem. O razmerah v Podbeli je govo-

ril komandir tolminske postaje milice, Marjan Podgornik, ki je med prvimi reševalci prispel v to vas. »Bilo je pošastno. Vse je bilo na tleh, ljudje pa so poizkušali rešiti živino izpod ruševin.« Ljudje so na srečo prenočili v prikolicah. Sicer pa so danes zjutraj, razen kobariške tovarne igel v Breginju in Kobaridu, delale vse tovar-

ne. Po drugem močnem potresnem sunku nekaj pred pol enajsto uro, ko sta se Breginj in Podbela še bolj spremenila v kup ruševin, se je več hiš porušilo tudi na Kamnem, Volarjih, Smasteh, Ladržah, Srpenici, Trnovem, Žagi in drugod. Med drugim je zadnji močnejši potresni sunek vrغل na tla streho kobariškega krajevnega urada. Tovarne so prekinile z delom za danes, šole pa pouk do ponedeljka.

Direktor tolminskega šolskega centra prof. Marjan Rozman je po ogledu šolskih objektov na Tolminskem dejal, da otroci niso varni v nobeni šoli, razen v podbrški in kobariški. Najhuje je

v Tolminu, kjer so zaradi uničene osnovnošolske hiše ob majskem potresu še do slej imeli pouk v trinajstih izposojenih hišah. Vprašanje je, kako bo lahko pouk potekal še naprej. Danes in jutri bo posebna strokovna ekipa pregledala šolske objekte. Sicer pa bodo jutri tudi otroci, ki so doma iz Tolmina, imeli pouk v naravi. Zato bo treba čimprej urediti barake za začasno delo vseh tolminskih šol, to je osnovne in srednje šole, ki ju obiskuje okoli 1300 učencev. Začasno so prepovedali tudi bivanje otrok v tolminskem dijaškem domu, zadrževanje ljudi v javnih objektih, v cerkvah, kinodvoranah itd.

»Sedaj je vse usmerjeno k reševanju ljudi,« je poudaril predsednik občinske tolminske skupščine Anton Ladava. Tako so že zgodaj zjutraj v krajevnih skupnostih začeli delovati krajevni štabi civilne zaščite, ki imajo z občinskimi štabom radijsko zvezo. V Logje, Sedlo, Stanovišče in Podbelo so poslali 50 sotorov, republiški štab pa je organiziral prevoz 40 stanovanjskih prikolic, ki bodo na Tolminsko prispele nocoj. Jutri

bo tukaj tudi začelo delati več desetih gradbenih strokovnjakov, ki bodo vodili sedanjo, spremenjeno obnovitev potresno prizadete tolminske občine.

Zjutraj so odšle na teren ekipe gradincev in električarjev, ki bodo odredile, katere hiše je treba čimprej porušiti. Več teh zahtevnih del so opravili že zjutraj v Breginju, medtem pa so pripadniki JLA, ki so se tudi danes odlikovali pri reševanju zasuete živine v Breginjskem kotu, ljudi in imetja, skupaj z miličniki, uredili poljsko kuhinjo za prebivalce Breginja in Podbele. Danes so na najbolj prizadeta območja v Breginjskem kotu pripeljali topel obrok hrane. Na sestanku štaba so se dogovarjali, da naj bi v Breginjskem kotu Rdeči križ spet organiziral prehrano za prizadeto prebivalstvo. Oba potresna sunka sta terjala tri laže ranjene. Med njimi je dr. Vladimir Krušič, ki mu je pri dopoldanskem delu v Kobaridu med obhodom po ulici in med močnim potresnim sunkom z nekega okna padlo steklo na glavo.

P. P.

DELO
16.9.76

Kako so se podirale hiše v Breginju

Foto: P. POTOČNIK

Podbele, Breginja ni več

Slovenija čutila sunke

Gorenjska: najhuje v bohinjskem kotu — STT Trbovlje za prizadete

LJUBLJANA, 15. sept. — Jutranji in dopoldanski potres sta na Gorenjskem najhuje prizadela bohinjski kot. Dodatno so razpokali zidovi, ki so bili načeti že v majskem in sobotnem potresu. Na številnih stavbah je odpadl omet. Rušili so se tudi dimniki, med katerimi je eden, ki je bil po majskem potresu že obnovljen. Škoda je nastala tudi v hotelih, kjer so se po sobah pojavile razpoke. Zlatorog je za prestrašene goste organiziral pomirjajoč izlet v Postojno.

N.š. dopisnik Branko Sosič poroča, da je ena najbolj poškodovanih v tem delu Gorenjske stavba gozdarsko kmetijske zadruge v Srednji vasi, ki je bila hudo poškodovana že v maju in so doslej zaradi varnosti uporabljali le prostore v pritličju.

Komisije civilne zaščite še vedno ugotavljajo škodo, vendar večje škode v drugih krajih na Gorenjskem ni bilo, razen v gornjesavski dolini, kjer se je podrla več dimnikov. V nekaterih gostinskih obratih so razpokani stropi in stene. V Kranju se je na stavbi Mladinske knjižnice zrušil dimnik.

Branko Podobnik poroča iz Nove Gorice, da so v ajdovški in novogoriški občini poškodovana zlasti šolska poslopja, od tega močno šola na Otlici, v Lokavcu in Biljah. V Batujah pa sta današnja sunka poškodovala tudi delovne prostore batujske tovarne poljedelskega orodja.

Na obali občani sicer niso prijavili večje škode, vendar je že očitno, da je potres spet poškodoval šoto Panko Tomažič, kjer so se pojavile nove razpoke in je popokalo nekaj okenskih šip. Tine Guzej tudi poroča o novi škodi na koprskem dijaškem domu, kjer je popustila ena od plomk, katero so skušali zamašiti eno od številnih razpok po majskem potresu. S streh je zgrmelo veliko opek, povečala se je izbočenost stavbe in številne razpoke.

Današnji zgodnji jutranji ter nato še dopoldanski potresni sunki po prvih podatkih na območju postojnske, cerkljske in hrško-bistrške občine niso povzročili materialne škode, pa tudi o poškodbah ljudi še ni nobenih vesti, poroča Marjana Triler.

Drugod po Sloveniji ni bilo večje grotne škode, zato pa toliko več vznemirjenja, včasih tudi pretiranega. Vsi naši dopisniki poročajo, da ljudje po jutranjem sunku po večini niso več spali in da je bil potres kajpak glavna tema pogovorov ves dan, še posebno po dopoldanskem sunku.

DOPIŠNIKI DELA

DELO
16.9.76

potresni sunki porušili v Breginju okoli 30 hiš, Podbela je na tleh — materialna škoda — Reševalne ekipe so takoj pohitele na pomoč

15. sept. — Ko sem danes zgodaj zjutraj pri Učehi prestopil italijansko-jugoslovensko mejo, sem se spomnil Čedermačevih besed, ki mu jih je v usta položil pisatelj v. k. »Slovenija! Beneška Slovenija! Siromašna, lepa zemlja, stokrat bičana in in srca, ki te ljubijo. Ali res ne boš več, kar si bila?«

ih zjutraj sem primin in se usedel stroj, da bi napr sem včeraj ponoči doživljal, lehalo liti, zalivati spolno vode. »Pa se ne odnese zemljendra kamenje Kraji, kamor ste

namenjani, so bogu za hrbtom,« je v lepi slovenščini povedal gostilničar v Fojdi. Pot nas je vodila v Prosnid, Platišče, Brezje, Tipano, Viskonšo, Bardo... Takrat, pri tej besedi, pa se je silovito streslo tudi v Tolminu, enakako ali podobno kot 6. maja letos... Po ogledu prizadete

njec pomaga lažje ranjenim, prispe skupina vojakov in brigadirjev, da bi odstranili ruševine. Velik bager s ceste skozi naselje Breginj odstranjuje ruševine, ki so jo zasule. Posebne ekipe občinskega štaba civilne zaščite, ki so se zbrale nekaj minut po potresu, se tako lahko odpravijo proti najzahodnejši jugoslovanski vasi v Robidišče.

Zrahljane vezi med ljudmi in zemljo

Zunaj Breginje se zagledamo v to naselje, ki je sedaj domala na tleh. Peljemo se po breginjski cesti, ki je tu in tam počena in kjer so jo mestoma med potresom zasuli zemeljski plazovi, vendar so jih ekipe cestarjev kmalu po potresu odstranile. Zdravko Mazora, predsednik breginjske krajevne skupnosti, je prav tako pretresen kot sovaščani, tako da za časopis le težko pove, da bodo ljudje potrebovali sedaj montažne hiše za preživetje in da bo potrebna hitra in uspešna akcija za zagotovitev varnih bivališč brezdomcem.

Marsikdo je izgubil zaupanje v zemljo, ki jo je tako ljubil in vztrajal na njej. Vezi med njim in zemljo so

TA PO POTRESU

Občutki Ljubljančanov

ANA, 15. sept. — Današnji potresni sunki so vznemirili tudi Ljubljančane, zlasti tiste, ki sta v višjih nadstropjih. Napravili smo majhno anketo, kako so občani doživljali tresljaje in kaj k tako pogostim potresom.

ČIZMEK, upokojenec, najprej pogledal v oči, ki jo že imam leno za vsak slušajerno v enajstem tju, kjer se potres so bolj čuti. Na sem zasišal razvpihje stanovančev je otrok, pa sem zoril, da morajo stanovanjih. V hišetu bi se morali je dogovoriti, kaj b potresu, za kakpe poskrbeti, saj č nesreč ravno za potrebne panike, se morajo takoj

žigale povsod, na cestah je bilo polno ljudi v spalnih oblekah ter plaščih in s polnimi torbami. Nisem bil preveč presenečen, čudno pa je, da so sunki tako pogosti in da se epicenter ponavlja. Po mojem mnenju je bil potres v Ljubljani močnejši kot pa samo pete stopnje. Zdi se mi tudi, kot da se epicenter pomika proti Balkanu. Letošnje leto s temi sončnimi pegami in s številnimi naravnimi nesrečami je sploh zanimivo, želim si le čimprej novo 1977.«

IRENA RUS, dijakinja: »Takoj sem zbudila sestro in sva skočili pod podboj vrat. Močno sem bila pre-

strašena, ne razumem, da se zemlja nikakor noče umiriti. Sedaj že kar razmišljam, da bi se bilo dobro pripraviti, če bo še kaj prišlo. Tudi zadnjega sem čutila, pa človek kar verjeti ne more.«

DAMJAN SNOJ, študent: »Zbudilo me je močno tresenje postelje in velik hrup na stopnišču. Še eno uro so potem razpravljali o tem. Samo policio s knjigami sem prijel, da se ne bi kaj prevrnilo, potem pa sem šel nazaj spat. Nisem več presenečen nad po-

navljanjem sunkov, samo neprijeten občutek je. Če bi prišlo do česa hujšega, sem vsekakor pripravljen pomagati.«

Besedilo: A. BURJA

Slike: S. BUSIČ

Popravljenе hiše niso vzdržale

»Pregledali smo večino vasi Breginjskega kota, vendar razen velike materialne škode, zasute živine in nekaj ranjenih ljudi, nihče ni bil huje poškodovan.« nam je zgodaj zjutraj v Breginju povedal podpolkovnik Franjo Mihalič, ki je s skupino vojakov prvi prispel v najbolj prizadete kraje. Enako so ravnali tudi tolminski miličniki in člani občinskega štaba civilne zaščite.

ŽALOSTEN POGLED — Breginjčana si ogledujeta podrtе hiše. Foto: P. POTOČNIK

Po vsem tem, kar smo na lastni koži v zadnjih dneh in urah doživeli v Posočju, v Beneški Sloveniji in Furlaniji, se komaj zberemo, da opazujemo in vprašujemo ljudi, ki so domala na robu živčnega zloma. Pred Breginjem joka očanec, joka upokojenka, Ida Gašperuh, ki je vzela 100.000 dinarjev kredita in ga vtaknila v novo ploščo, stopnišče, obnovo hiše. »Kaj mi je storiti?« iztisne iz sebe in pogleda poklicne zidarje, ki so včeraj vili novo ploščo in ob tem nemočno vzdigovali roke. »Tukaj se ne da nič popraviti!« je dejal mojster.

Priletna Marija Lazarjeva se prijema za glavo, ker je med potresom dobila udarec korca s strehe. »Iz prikoličce sem se nekaj pred 4. uro napotila proti domu, da bi pomozila krave. Ne vem, kako mi je med besnenjem zemlje uspelo stopiti na plano, nekaj metrov od tam, kamor se je zrušil naš hlev.«

Zgodbe prebivalcev Breginjskega kota so podobne. Aldo Bric postopa pred zasutim hlevom in tarna. »Zlivo, če je še ostala živa, bom moral prodati. Da bi vsaj krava in konj ostala. Ko vojaški zdravnik Vlado Hoh-

zrahljane. Bomo prizadehim uspeli vrniti zaupanje? Spodaj v dolini, v Idrskem, ki je prav tako močno potresno prizadeta vas, z zadovoljstvom ugotovimo, da sta hiši Maksa Kurinčiča in Ivana Miklavčiča, ki so jima pred dobrim mesecem uredili plošče na močno poškodovanih hišah in razmajane stene spletli z železnimi palicami, z manjšimi razpokami vzdržali potresne sunke.

Nekaj pred pol enajsto uro se zemlja spet sunkovito stresla, podobno kot zjutraj, ali nemara še bolj... Kdaj bo prenehalo to besnenje? Ali se bomo morali navaditi na potrese kot na Japonskem, kjer je na leto okoli 500 potresov? Ali bo potrebno zgraditi takšne objekte, ki bodo podobni japonskim in bodo potres najlaže prenašali?

Iz tovarn so napotili delavce domov, iz šol, ki so imele danes pouk v naravi, pa učence. Ljudje se vedno bolj oddaljujejo od svojih hiš ali stanovanj, tudi tisti, ki so vse dosedanje sunke vzdržale. Kaže, kakor da bi bile hiše okužene. Kako dolgo bo trajala ta mora?

P. POTOČNIK

Na potresnem območju v Furlaniji in Posočju

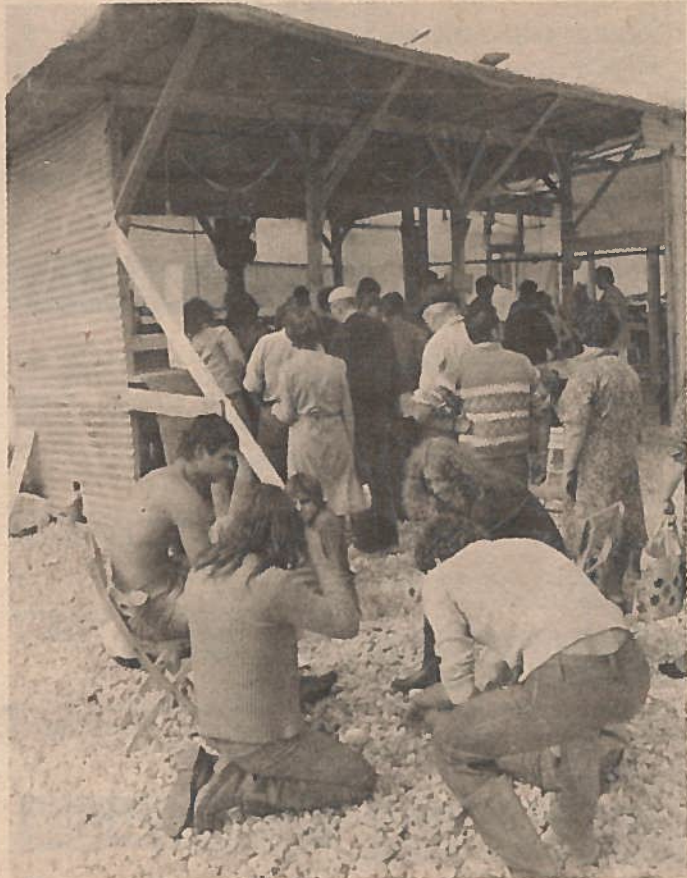
Repriza po štirih mesecih

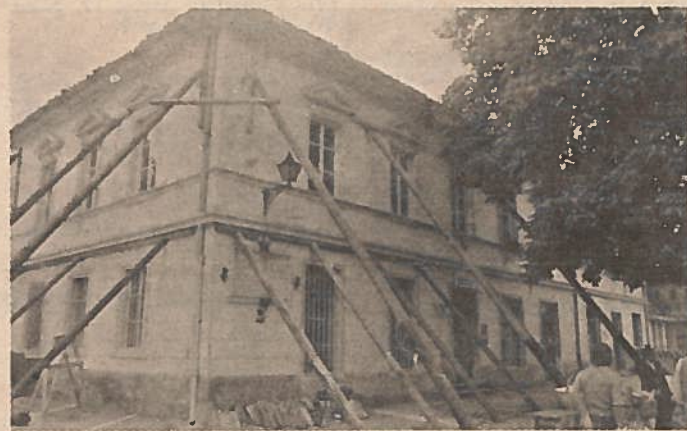
V Osoppu zadnji potres ni povzročil škode – ker je ni mogel. Od 6. maja letos govorijo o tem nekdanj živahnem mestu samo v preteklem času. Pred štirimi meseci bi bila na tem posnetku živahna trgovska ulica Via Fabris, sedaj pa ni niti ruševin, saj so jih že odstranili.

Ljudje s potresnega območja nihajo med malodušjem in nemočnim besom, ki ga pa ne skrivajo. Tako smo v Tarcentu videli poziv predsedniku italijanske vlade Andreottiju, naj ne prihaja na turistične obiske, temveč naj poskrbi za resnično pomoč, v Huminu opozarjajo turiste, naj ne pasejo svoje radovednosti na njihovi nesreči, povsod pa zahtevajo hitrejšo ukrepanje.

Na obrobju furlanske nižine in obronkih kamijskih Alp je brez strehe skoraj 50.000 ljudi. Počasi se vrača življenje v te kraje. Na posnetku: delitev hrane v provizorični ljudski kuhinji v Huminu.

Vse kaj drugačno je vzdušje na naši strani potresnega območja. Ljudje so sicer prav tako prizadeti in tudi nekoliko prestrašeni, vendar se niso vdali v usodo: zagnali so se v obnovo, tako da bodo do zime vsaj pod streho. Na sliki: obnavljanje pekarni v Kobaridu. Posnetki: BRANKO MAKSIMOVIC

VEČER
13. 9. 76

Devet ljudi je mrtvih

V POSOČJU PRAVOČASNI UKREPI: NOBENEGA MRTVEGA – PODBELA IN BREGINJ PORUŠENA DO KRAJA

V Furlaniji se zemlja še vedno ni umirila. Do sinoči so tod zabeležili petintrideset potresnih sunkov. Včeraj opoldne ob 12.11 so na observatoriju na Golovcu zabeležili nov močnejši sunek, ki je dosegel v Ljubljani tretjo do

četrt stopnjo po Mercallijevi lestvici, v epicentru, v dolini reke Tagliamente, pa sedmo. Sodelavka astronomsko geofizikalnega observatorija inž. Majda Hržičeva je včeraj potrdila, da se je žarišče sedanjih potresnih sunkov premaknilo

za kakšnih deset kilometrov jugovzhodno od tistega, ki je bil najhujši 6. maja letos. Dodala pa je, da se žarišče ne seli in ne obstaja večja nevarnost.

V Furlaniji je včeraj ob potresu izgubilo življenje de-

vet ljudi, med njimi sta umrla dva moška, stara 70 let, in starejša ženska zaradi infarkta.

Potres, ki so ga zabeležili v Furlaniji ob 10.21, je trajal kar šestdeset sekund.

V naših obmejnih krajih včeraj k sreči ni bilo smrtnih žrtev, po dosedanjih podatkih tudi ni ranjenih. V vseh vaseh pa je spet zavladala prestrašenost in tudi pobitost, saj je gmotna škoda velikanska. Najbolj sta poškodovani vasi Breginj in Podbeda, kjer je že zdaj večina hiš tako močno porušena ali načetih, da jih ne bo več mogoče sanirati.

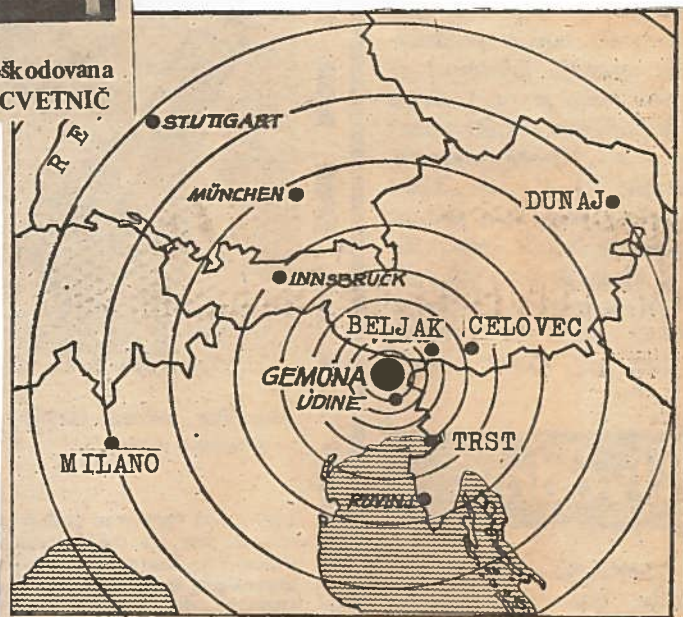
V Posočju strokovne ekipe že odpravljajo posledice potresa. Na pomoč so med prvimi prišli pripadniki JLA. Vse ekipe imajo pri delu težave, ker so poškodovani tudi številni infrastrukturni objekti – ceste, električno omrežje itd.

V Posočju je za zdaj prek 600 ljudi brez strehe nad glavo. Republiški štab za civilno zaščito je zaprosil za pomoč v prikolicah.

Berite na 16. strani reportaži naših reporterjev: Skrb je veljala Posočju in Z gora se je kadilo.

Včerajšnji potres je prizadel številne kraje v Posočju. Na posnetku je močno poškodovana stanovanjska hiša v Kobaridu. Foto: D. CVETNIČ

Naša skica kaže področje, na katerem so včeraj čutili potres, ki je imel epicenter pri Gemoni

VEČER
16. 9. 87

Zaporedni potresi v Furlaniji in Posočju še povečali škodo

Jutranji in dopoldanski potres, ki sta bila najmočnejša v seriji potresov, sta zaradi svoje zaporednosti in jakosti presenetila tudi strokovnjake — Breginj in Podbela porušena do kraja

LJUBLJANA, 15. sept. — Seizmologi so bili popolnoma presenečeni. Dobesedno ujeti pri spanju. Vendar so noč in dan dežurne merilne naprave delale za njih. Ob 4.15 so zapisale potres devete stopnje po Mercallijevi lestvici v Furlaniji. Se preden so prihiteli na svoj observatorij na Golovec, sta bila na zviških začrtana še dva slabša sunka. Od šestega maja do danes popoldne so naprave na Golovcu zabeležile približno 265 potresov, vse iz istega potresnega ognjišča.

Na področju, ki ima premer 300 kilometrov, je po osmih šibkejših sunkih zemlja najmočnejše zadrhtela ob 10.21, ko je v epicentru pod goro San Simeone, 10 kilometrov jugovzhodno od majskega epicentra, dosegel sunek 9,5 stopnje po Mercalliju, v Breginju 8., v Tolminu 6. in v Ljubljani nekaj nad 5 stopenj. Zadnji močnejši sunek je bil zabeležen ob 11.00, ko je imel 7. stopnjo v epicentru in približno 3. stopnjo v Ljubljani.

Vsi ti potresi so v nekaj sekundah razdrli štirimesečne napore za vzpostavitev normalnega življenja v dolini Timenta in na Tolminskem. Zaradi strahu in panike je v Furlaniji troje ljudi umrlo za srčno kapjo, okoli petdeset pa so jih prepeljali v bolnišnice, po večini poškodovane v brezglavem teku in skokih skozi okna in čez balkone. Slabše grajene stavbe so se v sedmih krajih in vaseh porušile. Ljudje so v begu tudi prenapolnili ceste,

tako da je prišlo do številnih trčenj in lažjih poškodb. Tokrat so nekoliko močnejše čutili potres tudi na Koroškem, saj je tam najmočnejši sunek dosegel moč 8. stopnje.

Današnji potresi predstavljajo po mnenju inž. Majde Hrzič, sodelavke astronomsko geofizikalnega observatorija v Ljubljani, s strokovnega stališča popolno presenečenje, saj seizmološka statistika ne beleži zaporednih potresov takšne jakosti. Po katastrofi 6. maja se je po njenem mnenju aktivirala energija na nekaj paralelnih prelomih zemlje, zaradi česar je namesto postopnega umirjanja zemlje prišlo še do nadaljnjih močnih potresnih udarcev, in to dvojnih udarcev, ki so v teoriji prav tako netipični.

V naših obmejnih krajih k sreči ni bilo smrtnih žrtev, po dosedanjih podatkih tudi ni ranjenih. Kljub temu pa je v vaseh tolminske občine spet zavlada prestrašenost in tudi pobitost, saj je gmotna škoda spet velikkanska. Po informaciji republiškega štaba za civilno zaščito so spet najbolj poškodovane breginjske vasi, še zlasti Breginj in Podbela, kjer je že zdaj večina hiš tako močno porušena ali načetih, da jih ne bo več mogoče sanirati.

Tudi v drugih vaseh in naseljih vzdolž meje je dodatno poškodovano večje število zgradb, še zlasti tiste, ki so bile prizadete že maja. Ponočno so prizadeti nekateri predeli občin Nova Gorica in Idrija, do pokanja zidov in rušenja dimnikov pa je prišlo tudi v občinah Radovljica in Jesenice, oziroma v Bohinju in v gornjesavski dolini.

Na seji štaba za civilno zaščito občine Tolmin, ki so ji prisostvovali tudi republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen ter generalpodpolkovnik Milan Daljevič, so se odločili za hitre ukrepe. Na terenu strokovne ekipe že odpravljajo posledice potresa. Na pomoč so med prvimi prišli pripadniki JLA. Pri delu pa imajo te ekipe težave, ker so poškodovani tudi številni infrastrukturni objekti, kot ceste in električno omrežje. Za zdaj je prek šeststo ljudi brez čvrstega krova nad glavo. Republiški štab za civilno zaščito je zaprosil pomoč v prikolicah.

Odločili so, da v tolminski občini do 20. septembra ne bo pouka v osnovnih šolah.

Republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen je o novi situaciji na potresnem področju poročal na popoldanski seji IS SR Slovenije. Med drugim je dejal, da se je ta situacija bistveno spremenila, saj je zdaj možna ena sama varianta — »skopska«, kar pomeni, da je treba graditi montažna na-

lahtko s svojimi naveti pomagali domačinom. Gradbeno operativo naj razbremenijo davkov, da bi zmanjšali stroške sanacije.

O potresih obširneje poročamo na 9. in 10. strani.

DELO
16. 9. 76

selja. Da bi to lahko izvedli, so v pogovoru s predstavniki občinske skupščine Tolmin sklenili dvoje: gradbena podjetja naj na potresna področja pošljejo 24 gradbenih strokovnjakov, ki bi

OSTANKI DOMAČIJE — Breginjec rešuje iz ruševin svoje hiše, kar se rešiti da. Foto: Peter Potočnik

POŠKODBE V BOHINJU — Takšna je po jutranjem potresu ostala notranjost zadruga v Srednji vasi. Foto: Sveto Busič

ČAKANJE NA BEG — Furlani odhajajo za dolgo, čeprav vsi nimajo cilja. Foto: Joco Žnidaršič

ŠKALA S SAN SIMEONA SREDI CESTE — Avtomobili so le našli pot mimo. Foto: Joco Žnidaršič

Poziv gradbincem

Tudi na Tolminskem občutna nova škoda — Ali bodo ljudje do zime na toplem, je odvisno zlasti od gradbincev

TOLMIN, 13. sept. — Zadnji, sobotni potres in več sunkov, ki so mu sledili, je Posočju povzročil novo škodo. Nekatere uničene hiše so se sesedle in ogrožajo varnost ljudi v Breginjskem kotu, na Volarjih, Ladržah, Kobaridu in Zagli. Nekatere, do sobote še popravljive hiše, so se spremenile v uničene. Vse strokovno dobro popravljene hiše so prenesle potresne sunkove.

Vse to povzroča, da bo treba dosedanje obnovitvene načrte dopolniti, spremeniti, so poudarili na današnji tiskovni konferenci v Tolminu, ki jo je sklical republiški sekretariat za informacije. Vinko Gobec, namestnik predsednika republiškega operativnega štaba civilne zaščite, je dejal, da zadnji potresni sunki nikakor ne spreminjajo obnovitvenega cilja, da morajo vsi prizadeti prezimiti v zidanih objektih, na toplem. Do zime pa je le korak, saj je že pred dnevi pokazala zobe, ko je pobelila alpske vrhove do 1300 m nad morjem, 1700 ljudi pa je brez strehe ali varnih stanovanj. Uresničitev te akcije pomeni tudi izpit za delovanje samoupravne družbe pri organiziranju pomoči ljudem v nesreči, so poudarili na konferenci.

V odgovorih na mnoga vprašanja novinarjev so predstavniki vseh treh prizadetih občin: tolminske, novogoriške in idrijske, poudarili velike napore pri odpravljanju posledic potresa, slovensko solidarnost do potresnega območja pri nas in v zamejski Benečiji, na prispevek vseh republik in pokrajin, ki bodo gradile na potresnem območju šolske objekte. Po besedah predsednika tolminske občinske skupščine je bilo že pred sobotnim potresom še vedno odprto vprašanje prezimitev 110 ljudi iz Kobarida in Breginja, temu pa bo treba dodati še spremenjene razmere v obeh naših ter v Podbeli. »Zdaj je težko reči, kako bomo organizirali prezimitev,« je poudaril Anton Ladava, medtem ko so predstavniki idrijske in no-

vogoriške občine zatrjevali, da imajo to že urejeno. K celotni škodi na zidanih objektih, ki znaša 1,5 milijarde dinarjev, bo treba prišteti še novo, ki je nastala v soboto. Po doslej ugotovljenih virih bo za odpravo posledic potresa v Posočju zbranega 66 odstotkov od vrednosti škode po majskih gradbenih cenah ali milijardo dinarjev.

»Tudi če obnovimo hiše, popotresna akcija ne bo uspešna,« je poudaril predsednik medobčinskega odbora za odpravo posledic potresa Milan Vižnjin, »če ne bomo hkrati s tem razvijali gospodarstva na prizadetem območju. Posebna stvar tega potresa je, da je zaje več kot sto kilometrov dolžine in da je prizadel najrevnejši del prebivalstva obmeji. Zato bo obnova uspešna le, če bomo na prizadetih območjih odpirali nova delovna mesta, ker nam bodo drugače ljudje odšli. Potrebujemo perspektivne programe razvoja, ki naj bi jih pripravili strokovnjaki, ki jih zlasti v tolminski občini ni dovolj.«

Pomanjkanje strokovnjakov, v tem trenutku gradbincev — o tem je bilo na konferenci precej govora — se kaže tudi v dosednji obnovi. Tako so na Tolminskem od 2492 laže poškodovanih hiš popravili le 404, 580 pa jih sedaj obnavljajo. Od 1315 teže poškodovanih so jih doslej popravili 48, 315 pa jih obnavljajo in od 504 uničenih hiš so le eno usposobili, 20 pa jih obnavljajo ali na novo gradijo. Vendar so 300 hiš obnovile mladinske delovne brigade in le 56 (!) gradbene skupine slovenskih gradbenih organiza-

cij. Namesto napovedanih 700 gradbincev jih je trenutno v tolminski občini 150, ki obnavljajo 30 hiš. Gre za že večkrat opisana dela pri prepletanju razmajanih sten z železnimi palicami in za zativanje razpok v zidovih z betonskim mlekom.

Zato je tiskovna konferenca izzvenela kot apel gradbenim organizacijam v Sloveniji, naj vendar začno izpolnjevati obljubo, kajti do zime ni daleč, sobotni potres pa je zlasti na Tolminskem povzročil občutno novo škodo. Potrebujemo nove strokovnjake in zidarje, ki bi ljudem na terenu pomagali z nasveti pri obnovi — je izzvenel klic v sili s tiskovne konference. Dopolnili smo zagotovilo od republiškega, medobčinskega in občinskih štabov, da bodo ljudje do zime na toplem ali v popravljivih hišah, pri sosedih, v domovih, uresničitev te obljube pa je slej ko prej odvisna od prizadevnosti skupin gradbenih organizacij v Sloveniji.

Vreme se je danes spet poslabšalo, kar otežuje obnovitvena dela. Po petkovem neurju, ko je v noči od petka na soboto Soča pri Tolminu prestopila bregove in preplavila glavno cesto, je začelo spet močno deževati. Le včerajšnji dan, čeprav so ga spremljali občasni tresljaji zemlje, in v soboto do potresa je bil pravi čas za gradbena dela. Proti ljudem v Posočju in še posebej v Slovenski Benečiji se ni zarotila le zemlja, ampak jim domala neprenehoma od 21. julija naprej greni življenje tudi slabo vreme. PETER POTOČNIK

RAZMAJANE HIŠE — Sobotni potres je povzročil še dodatno škodo. Foto: Janez Zrnec

DELO
14.9.76

Vrelo pod San Simeonom

Epicenter v Italiji oddaljen od Ljubljane 109 km — Jakost približno 9. stopnje - »Za naprej ni moč reči nič določnega,« pravi seizmologinja inž. M. Hržič

LJUBLJANA, 15. sept. — »Spet se trese, kaj bo,« reče inženirka Majda Hržič, seizmologinja ljubljanskega astronomsko-geofizikalnega observatorija med šklepetom stekel knjižne omare v observatoriju. Prime se za glavo, z malce obupa pogleda po vseh nas, ki z beležnicami v roki čakamo na uradno izjavo o jutranjem potresu. Alarmni zvonec drdra. In že smo pri vratih.

Drug za drugim hitimo za njo v spodnje prostore observatorija, še preden se stekla umirijo. Ura je deset in enaindvajset minut. Može, ki skrbiijo za aparature observatorija povedo natančen čas: deset, enaindvajset minut in šestintrideset sekund. Pisala seizmografov migetajo. Seizmologinja Majda Hržič že čepi z ravnilom v roki in meri krivulje:

»Vključen je še horizontalni...« reče med našim splošnim vprašanjem in doda:

»Sedaj že lahko natančneje povem, kje je epicenter.«

Igle še vedno nihajo. Drhtenje zemlje se nadaljuje. Alarmni zvonec, ki napoveduje, da se zemlja trese, in seizmografi rišejo njene premike, zvonijo brez prestanka.

Prvi klici telefona se mešajo z zvonjenjem alarmne naprave, ki jo imajo na observatoriju šele nekaj let:

»Takrat, ko se je treslo v Smartnem in Litiiji, alarmne naprave še nismo imeli. Trešenje stekel knjižnice nam je napovedovalo, da je treba pogledati na aparature.«

Prvi podatki

Seizmologinja je, poleg, ko je primerjala amplitude začrtane na več napravah, izjavila:

»Potres je bil močnejši kot zjutraj, dosegel je več kot deveto stopnjo, med deveto in deveto in pol v epicentru. V Ljubljani je bila njegova jakost nekaj nad peto stopnjo, po domnevah pa je dosegel v Bohinju približno osmo stopnjo...«

Seizmologinja je merila naprej, zagotovila je, da so podatki, ki jih je povedala skoraj v trenutku, točni, in odgovorila na nekaj pozivov novinarjev iz uredništev in agencij. Podatke o uri in stopnji potresa je takoj posredovala informacijam na pošti, verjetno z željo, da ljudje s svojimi klici ne bi več obremenjevali observatorija. Saj je odgovarjati na pozive in delati hkrati — nemogoče. Seveda večina ljudi tega noče razumeti in še preden je alarmna naprava nehala zvoniti in še preden so se pisala seizmografov vsaj malce umirila, so morali ljudje na observatoriju vsaj petdesetkrat dvigniti telefon. Njihova prva dolžnost pa seveda ni dajanje informacij, marveč predvsem čimprejšnja povezava z observatorijem v Trstu, z zagrebškimi kolegi in s kolegi drugih

institucij, saj gre za usklajeno delo.

»Tako davišnji kot dopoldanski potres je bil sestavljen iz dveh sunkov. To so le moje domneve, ki jih bom preverila na podlagi podatkov evropsko-mediteranskega centra v Strassbourgu, kateremu pošljemo podatke mi, in še kakih sto drugih opazovalnic iz Evrope in drugih celin,« je rekla seizmologinja in dodala, da bodo povsem natančni podatki — gre predvsem za povsem znanstvene ugotovitve — znani šele čez nekaj tednov.

Epicenter pod goro

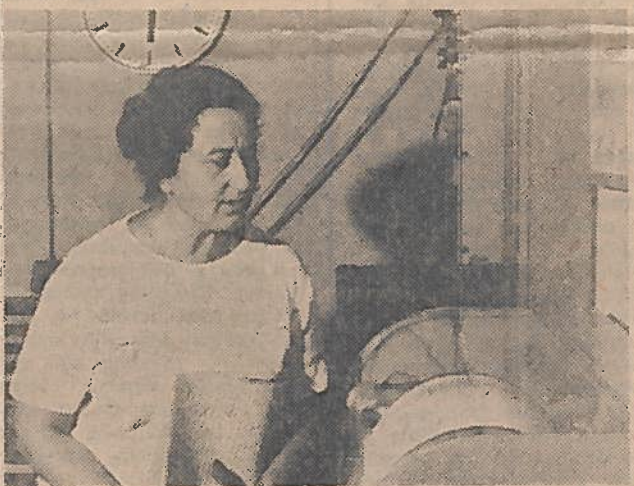
Davišnji potres, potres ob deseti uri in enaindvajset minut in cela serija potresov, ki so se potilej v daljših ali krajših časovnih presledkih vrstili kar naprej, izvira iz

skale zelo natančna in desetinke jakosti pomenijo zelo veliko. Povsem zanesljivo pa je, da je bil majski potres za nekaj desetink močnejši kot današnji.

Proti vsem pravilom

Seizmologija, veda, ki se ukvarja s potresi, se v mnogočem opira na izkušnje. Na izkušnje iz davnine in iz bližnje preteklosti. Na podlagi izkušenj so znana nekatera pravila. In takšno pravilo je, da glavnemu potresnemu sunku sledijo šibkejši sunki, potlej pa se Zemlja sicer trese, a umirja. In tokrat?

»Ti potresni sunki so presenetljivi. Namesto, da bi se Zemlja umirjala, da bi bili sunki vse šibkejši, od maja pa doslej se je Zemlja na tem področju stresla še bližje tristo krat, je prav obrat-

Inž. MAJDA HRŽIČ — »Za naprej ni mogoče napovedati nič natančnega, vendar še močnejših sunkov ne pričakujem.« Foto: JANEZ PUKŠIČ

istega centra. Razlaga seizmologinje je naslednja:

»Središče potresov je prav tam, kot je bilo v soboto, to je približno 108 do 109 kilometrov severozahodno od Ljubljane, pod goro San Simeone, 10 kilometrov jugovzhodno od majskega katastrofalnega epicentra. Žarišče potresa je bilo med 20 in 30 kilometrov globoko. To so podatki, ki so točni.«

»Ali je bil dopoldanski potres močnejši od katastrofalnega?«

»Ne, katastrofalni potres, ki je bil šestega maja, je imel jakost devete stopnje in pol, današnji pa devete in še nekaj čez. Pri velikih energijah, ki se sproščajo ob tako močnih potresih, je razdelitev

no. Od sobote pa do danes so potresi vse močnejši. Taki primeri niso znani in ni moč reči za naprej prav nič določnejšega. Rečem lahko le to, da se epicenter ne seli proti Ljubljani, kot je bilo slišati, da pa se Zemlja trese 'mi-mo pravil', je očitno. S strokovnega stališča nas vsa stvar preseneča, saj doslej ni bilo znano, da bi se lahko tako močni sunki ponavljali v tako kratkem času.«

Medtem ko je seizmologinja razlagala, se je spet streslo. Alarmni zvonec je spet drhtel. Na Golovcu so se znašli že tudi fantje od »Vala 20«, televizijci pa so natančno posneli delovanje mehanskih seizmografov, tistih, ki delujejo na principu niha-

nja vrat. Nihalo je nihalo in pisalo je pisalo kar naprej. Optični zapisovalec, ki odbija žarek z ogledalca pa nihalu, ujetem v stalnem elektromagnetnem polju, na fotografski papir, pa je nihalo prav tako silovito. Le brez televizijskih reflektorjev, brez brennja kamere in brez zvedavih pogledov novinarjev.

Edini, ki se tisti trenutek na Golovcu niso dali odpraviti s potresom, so bili pleskarji, ki obnavljajo notranjo podobo sten observatorija. Fant, ki je na trimetrski lestvi pomakal čopič v barvo, potresa sploh ni čutil:

»Meni se maje vsak dan na takšne lestvi,« je rekel in mirno slikal steno.

Na evropsko-mediteranskem področju se je po besedah seizmologinje ing. Majde Hržičeve kopicila energija dolgo časa:

»Tristo let se je nabirala v Zemlji in sedaj se sprošča. Vsaka napoved, koliko časa bo to še trajalo in kakšno jakost lahko potresni sunki še dosežejo, je brez osnove. Dokler bodo imeli potresi jakost skoraj devete stopnje je »v redu« in močnejši tudi ne pričakujem...«

Pri jakosti desete stopnje nastajajo vdori, trgajo se ceste, potres prizadene širša območja, reke spreminjajo svoj tok, premikajo in lomijo se gore...

Pri potresu enajste stopnje so znaki enaki, le še močnejši in spremembe tal še hujše.

Pri potresu dvanajste stopnje potresno področje povsem spremeni podobo...

»Znano je, da afriška plošča leze k Evropi. Pod Apennine, pod Italijanski škorenj. Seveda leze počasi, govorimo o geoloških obdobjih, ne o desetletjih ali stoletjih. In vendar leze in to povzroča velike napetosti po vsej Zemlji...«

In medtem ko bole pišem, si mi tla zamajajo. Spomnim se, kako mi je davi ob štirih in petnajst minut nihalo vžigalnik, ki je izdelan v obliki rudarske svetilke in zataknjen na rob delovne mize. Tla v uredništvu se še vedno zibljejo, ura je dvanajst in enajst minut.

Glas iz Golovca:

»V istem epicentru jakost potresa sedme stopnje, v Ljubljani med tretjo in četrto...«

Telefoni zvonijo.

Solarji gredo domov pred koncem pouka.

Kolegi odhajajo na Tolminsko, na Koroško, kolegi v uredništvu sprašujejo, kaj je z onimi, ki so zarana odpotovali v Karnijo.

JOŽE VETROVEC

DELO
16.9.76

KARNIJA PO POTRESU

Sosedska pomoč

Gradis je v Karniji že postavil prvih 30 montažnih hiš —
Bo Pušja vas izumrla? — V gradnji še 340 lesenih hišic

PONTEBBA, NIMIS, VIDEM, 14. sept. — S sobote na nedeljo ponoči, takoj po najnovejših potresnih sunkih, ki so ponovno pregnali pod šotore domala vse ljudi na potresnem območju v sosednji Karniji, sta se v Pontebbi prvi dve družini na silo vselili v še neopremljeni leseni hišici, ki jih tod postavljajo gradisovci.

V Pontebbi, nasproti železniške postaje, v ulici Verdi in bližnjem S. Leopolda že stoji prvih 30 lično setavljenih lesenih hišic. Elemente zanje vozijo Gradisovci iz svojega škofjeloškega tozda, lesno industrijskega obrata, v katerem mrzlično izdelujejo in nakladajo lesene elemente in jih odvažajo v Italijo.

Vsa tri gradbišča v Pontebbi zaradi izredno slabega vremena, blata in naglice, da o številnih težavah okrog prevozov čez mejo ne govorimo, močno spominjajo na gradbeno mrzlico v Skopju. Kakor pravi Alojz Turel, šef gradbišča v Pontebbi, gre montaža lesenih stanovanj hitro od rok, saj po štirje dobro izurjeni mojstri v dveh dneh postavijo po eno stanovanjsko enoto. To so enostanovanjske, dvostanovanjske in štiristanovanjske hišice na betonskih temeljih, ki bi bile (posebno prve) izredno primerne tudi kot skromnejše počitniške hišice za domače želje in potrebe.

Skoraj vse so še brez vode in električne napeljave, za katero skrbe domačini. Vsaka hišica ima povsem podoben sanitarni »standard« kot ga poznajo naj sodobnejša stanovanja v naših blokih in stolpnica.

Spričo naglice delavci bolj tabore kot stanujejo na delovnih mestih, saj za silo živijo kar v prvi hišici, ki so jo postavili brez vode in elektrike, hranijo pa se v bližnji železniški menzi.

Vzdolž ceste proti Pušji vasi (Venezone) so ob ponovno razrahljanju in že nekoliko zakrpanih hišah spet zrasli skromni šotori ali bolj zasilna zavetišča iz polivinila, kosov lesa, desk in pločevine. Med njimi, vendar

bolj v dolini, se pojavljajo prave živobarvne in vojaške platnene strehe, ki jih je na stotine in stotine, saj ljudje tudi na novo popravljenim hišam ne zaupajo več.

Mrtvo mesto

Pušja vas je povsem opustelo, mrtvo mesto. Redke hiše v dveh ulicah, ki so se še kotlikor toliko obdržale na nogah, in ki so jih v zadnjih štirih mesecih po prvem potresu za silo popravili in podprli s tramovi, so povsem prazne. Ljudje so izginili neznano kam, zakaj tudi pod šotori ni čutiti življenja.

V Huminu (Gemona) buldožer čisti cesto, na katero se je pred njegovim vhomodom sesula stara hiša. Prometni znak: prepovedano za matere z otroki, zgovorno priča, kako in kaj. Mogočna, trdna zidana stavba z naslovom Banca popolare cooperativa, ki se je po prvih potresnih sunkih zdela povsem nedotaknjena, izgleda zdaj tako kot da je v njej eksplodirala bomba. V avtomobilski delavnici nasproti se je »odprla« nov zid in pod sabo pokopal avtomobile na dvorišču. V sredini preidane občinske hiše iz avstroogrskih časov ni več. Na njenem mestu zija nova gradbena jama.

V vasi Nimis, daieč zadaj za Tricezimom, vsak vaščan ve, kje Jugoslovani grade barake »prefabrikate«. Tu je predstavnik la Meblo Italiana iz Gorice je ves razburjen: naši ljudje so pripravljeni delati podnevi in ponoči, v dežju in soncu, tukašnji kooperanti pa se zlepa ne zganejo.

Okrog lesenih hišic, ki so že pod streho, je blata in vode do kolena. Prve hišice bodo vseljive v prihodnjih

dneh, takoj ko bodo domačini napeljali vodo in priključili elektriko. Jelovica in Marles imata tu tri gradbišča, medtem ko v ducatu drugih krajev po Karniji še urejajo kupe papirjev okrog lokacij, gradbenih in uvoznih dovoljenj.

Že drugi dan lije kot iz škafa. V bližnjem Attimis, kjer ima svoje gradbišče škofjeloški Gradis, delo zaradi nalivov čaka. Rok je oktobra.

»Bomo prehiteli zimo?« se sprašujeta direktor Leopold Ilovar in šef gradbišča inš. Stojan Ante, ki ga prepoznate po kraticah DU (Dubrovnik) na njegovem avtomobilu, ker spričo razmer uradno vedri kar v najbližji gostilni.

Gradis postavlja v sodelovanju z Emono Pontebbi, Huminu, Arti, Attimis, Tricesimu in drugih krajih 340 hišic ali 680 stanovanjskih enot, kakor pravijo gradbeniki, Jelovica in Marles pa v sodelovanju s Slovenija in novogoriškim Primorje eksportom 10.000 kv. metrov lesenih stanovanj v vsaj petnajstih krajih, kot pravi Andrej Štrukelj.

Po prvih ocenah, zakaj se ljudje v Karniji vse bolj vne-majo za lesene hišice, saj jim najbolj zaupajo, gradi-mo Jugoslovani tod nad tisoč stanovanj, v vrednosti okoli 40 milijonov din, v katerih naj bi ljudje našli varno zavetišče še pred zimo.

Na travi sredi avtomobil-ske deteljice v Vidmu stoji-ta dva miniaturna šotorčka: pod prvim iz polivinila sedi moški in se nemoteno spo-pada s sendvičem, drug še manjši šotorček je skrbno zaprt, za vsak primer — de-žuje pa kot iz škafa.

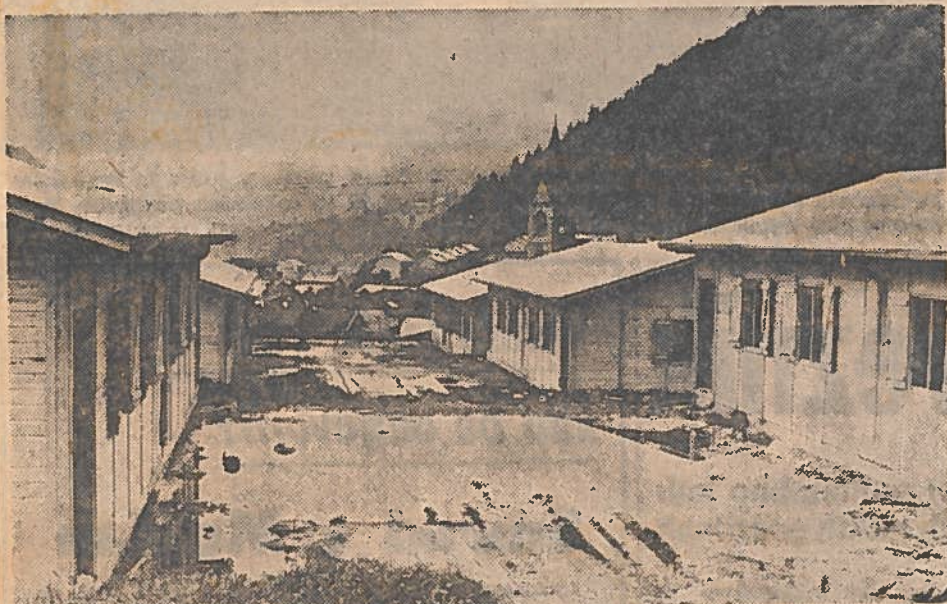
Besedilo: NIKO LAPAJNE
Slike: SVETOZAR BUSIĆ

PUSJA VAS (VENZONE) — To srednjeveško mesto, ki ga je majski potres najbolj zdelal, so v štirih mesecih domačini za silo podprli in ga skušali rešiti. Naj-novejši potresni sunki so ljudem vzeli še zadnje upa-nje, da bi ga kdaj zares lahko obnovili.

»OBSEDNO STANJE« — Ruševine, napisi, malodušje prebivalcev in mrzlična prizadevanja, da bi se stanje uredilo, spominjajo na deželo, prek katere je malo pred tem zdvijala vojna vihra.

NAŠE HIŠE V PONTEBBI — Prvih trideset lesenih hišic, ki jih je postavil škofje-loški Gradis, so že pod streho. Ljudje nestrno pričakujejo, da se bodo lahko vse-lili vanje.

DELO

15.9.76

Novi sunki, neurje in izredno stanje

V Furlaniji pripravljajo ukrepe, da bi vsaj omilili obup 70.000 ljudi pod šotori — Pomoč gradbincev Posočju

TRST, 14. sept. — Tržaški in drugi seizmološki zavodi v severni Italiji so v zadnjih 12 urah zabeležili nove močne potresne sunke z epicentrom v Furlaniji. Ob 10.25 danes dopoldne je na prizadetem območju potres dosegel 5,5 stopnje Mercallijeve lestvice.

Zaradi ponavljajočih se potresnih sunkov se v že hudo prizadetih mestih in vaseh rušijo vse zgradbe, ki so bile doslej samo več ali manj poškodovane in celo tiste, ki so jih zasilno popravili. Tudi tokrat je najbolj prizadeto zgodovinsko središče Humina, za katero nekateri strokovnjaki ugotavljajo, da mu ni več pomoči.

Zaradi zadnjih potresov je prišlo tudi do številnih usadov in vdorov cest. Mnogi manjši kraji so odrezani od sveta. Potres je močno po-

škodoval most čez Tilment pri Trasagnisu. Prav tako je zaradi usadov zaprta državna cesta, ki pelje iz Humina v Cedad.

Kot da bi ne bilo dovolj škode, ki jo povzročajo potresi, v zadnjih 48. urah neprenehoma dežuje. Samo preteklo noč je na območju Cedad, Humina in Osoppa padlo 80 milimetrov dežja. Mnoge reke in hudourniki so narasli in grozijo s poplavami. V šotoriščih, kjer je sedaj ponovno okrog 70 tisoč ljudi, je deževje še bolj otež-

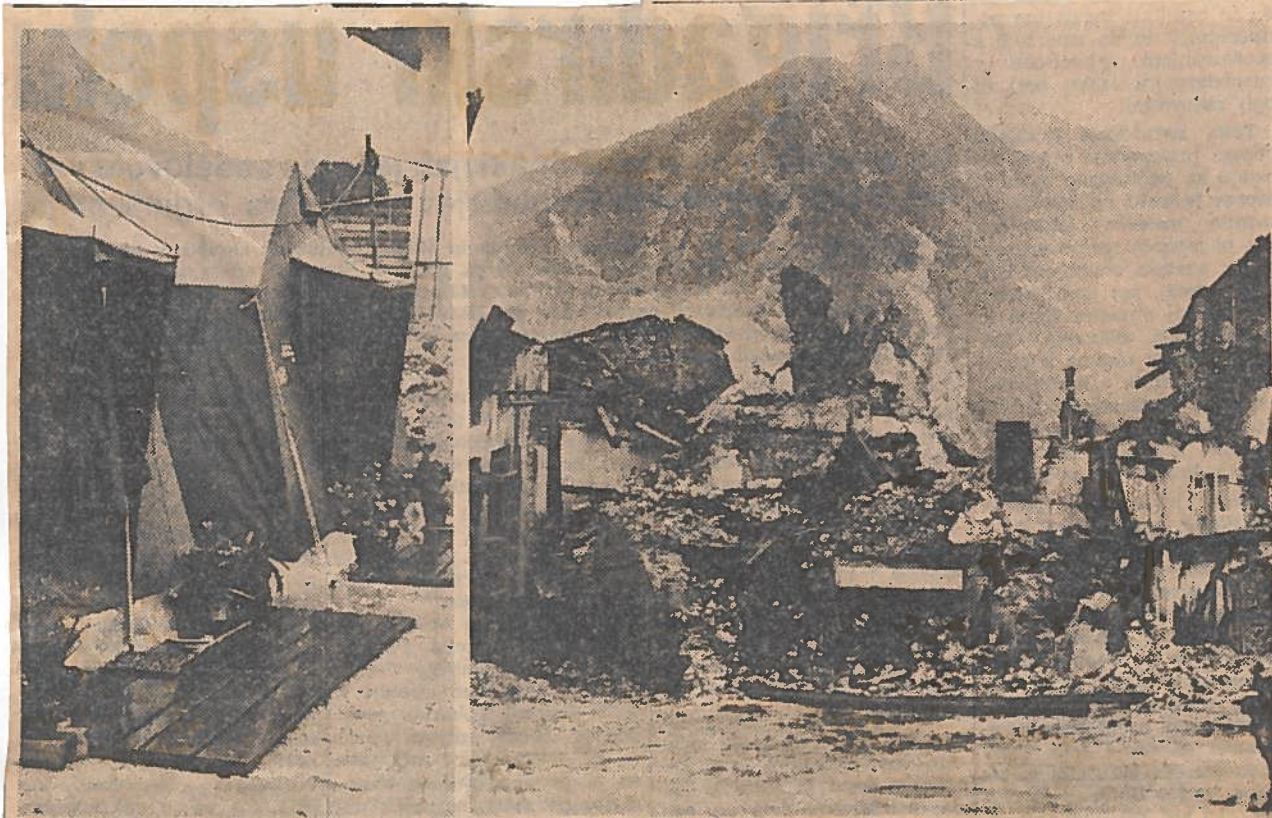
kočilo življenje, saj so bila nekatera med nočjo celo poplavljena. Ponavljajoči se potresi in dež spravljajo prebivalstvo v obup. Obласти napovedujejo, da bodo v najkrajšem času začasno zaplenile vsa razpoložljiva stanovanja in sobe v turističnih krajih.

Parlamentarna komisija, ki je sinoči prispela v Videm, je bila danes v številnih prizadetih krajih. Komisija ima nalogo svetovati vladi izredne ukrepe za hitro pomoč prebivalstvu. Napovedujejo, da bo vlada že prihodnji teden odobrila dodatno izredno pomoč v denarju. Izredni vladni komisar, ki je prišel včeraj spet v Furlanijo, ki je bila ponovno proglašena za »območje v izjemnem stanju« pripravljajo ukrepe, ki bi jih bilo treba takoj sprejeti, da bi vsaj omilili trpienje 70 tisoč ljudi v šotoriščih, poroča iz Trsta Slavko Štoka.

»Spet lije kot iz škafe,« poroča naš dopisnik Peter Potočnik iz Posočja. Kaže, da si potres in neurje podajata roke. Gradbena dela so bila tako spet za en dan prekinjena.

»V imenu gradbenih delavcev Slovenije obljubljam, da bodo slovenske gradbene organizacije storile vse, da bodo prebivalci Posočja dobili do zime trdne, torej zidane strehe nad glavo,« je na današnji tiskovni konferenci pred praznikom gradbincev izjavil Lojze Cepuš, predsednik RO sindikata gradbenih delavcev Slovenije.

Potrebno je poudariti, da se bodo preko sindikata vse slovenske gradbene organizacije vključile v pomoč prizadetemu območju. Z delom bodo začeli takoj, o plačilu pa se bodo pogovarjali kasneje.

PODOBI IZREDNEGA STANJA — Pušja vas (Venezona) je od sobote še huje razdejana in vse več prebivalcev se zateka pod šotore, ki so si jih uredili tako, kakor da bodo v njih ostali še precej časa.

Foto: Sveto Busič

DEL 0

15. 9. 76

Drhtenje zemlje, vasi in prebivalcev

Sobotni potres v Furlaniji in na Tolminskem dokončal, kar je začel majski — Govorice o štirih smrtnih žrtvah — Premiki zemeljskih plasti bolj pretresli psiho prebivalstva kot pokrajino — Domačini spet prestrašeni pod šotori

DELO
13. 9. 86

TOLMIN, GEMONA, 12. sept. — Sobotni potres je, kot je slišati, presenetil strokovnjake, ljudem pa po večmesečnem zatišju — če lahko treslja, ki od maja sem ne dajo miru občutljivim seizmografom, tako pomilovalno poimenujemo — spet nagnali strah v kosti. Iz severovzhodne Italije, kjer je bil epicenter sobotnega potresa, tokrat deset kilometrov bližje, poročajo o novih — štirih — žrtvah grozljivega premikanja zemeljskih plasti. Sunek, ki je bil celo močnejši od majskega, toda krajši, je marsikje v Italiji in tudi v Posočju dokončal tisto, kar se mu ni posrečilo pred meseci. Nad Tolminsko in severovzhodno Italijo so se torej zgrnili novi dnevi groze in trepetu.

Dežurna miličnica tolminske postaje milice Dragica Vogrinčič je včeraj ob pol šestih popoldne jezno stopila iz postaje milice, ker so okoliški psi besno lajali. Kmalu nato se je stresla zemlja, prvič tako močno po majskem potresu.

Sicer pa so ljudje v Posočju vsak na svoj način preživeli potresne sunke. Takoj potem se je sestel občinski štab civilne zaščite v Tolminu in čez dobre pol ure ugotovil, da ni potrebna kakšna posebna akcija pomoči prizadetim. Ljudje na prizadetem območju imajo še vedno ob svojih poškodovanih domovih stanovanjske prikolice. Razen povečanih razpok na hišah, nekaj porušeni dimnikov in poškodovanih streh, miličniki, ki so prvi ugotavljali škodo, niso ničesar ugotovili.

A to niti ni tako pomembno, saj se je potres poigral z živci, še vedno preplašenih ljudi. Še v sanjah nihče ni predvideval, da se lahko takšni sunki, kot so jih doživeli maja letos, ponovijo. Kot kaže, je v Posočju večje posledice pustil na ljudeh kot na njihovih hišah. »Nehaj že govoriti o potresu,« se je da-

nes zjutraj hudoval očanec iz Kobarida na svoje znance.

Spomeniki se rušijo

Predsednik breginjskega gradbenega odbora Milovan Milosavljevič, ki ga je včerajšnji potres zalotil med popravljanjem strehe, pa nam je povedal, da se je med včerajšnjimi sunki docela zrušila breginjska hiša številka 29, ki je bila spomeniško zaščiten. Med današnjim ogledom Breginja smo ugotovili, da so se poleg povečanih razpok, tudi že na obnovljenih hišah zrušili zidovi mnogih hiš, močno prizadetih ob majskem potresu. »Bil je strahovit pok, kamenje je padalo z zidov,« nam razlaga Alojz Rotič, ki je vse do včeraj upal, da bo lahko prezimil v svoji hiši.

Ceprav iz Breginja še niso odpeljali nobene prikolice, so morali sinoči začasno preselesti v barako, ki jo ob nekdanji breginjski šoli pripravljajo za prezimitev dvajsetih družin, 9 ljudi.

Ali bo sedanji potres spremenil razmere na terenu, ko so se ljudje v premajhnem številu odločali za pomoč gradbenih skupin pri obnovi svojih hiš? Na to so opozorili na današnji seji občin-

skega odbora za odpravo posledic potresa v tolminski občini, ko so se po ogledu terena sestali.

Tudi mi ob obisku najbolj prizadetega potresnega območja v Posočju nismo ugotovili, da bi sinočnji potres, razen da je povečal razpoke na stenah in škodo na strehah, povzročil kakšno večjo škodo. Kljub preplahu so tudi ljudje danes naprej gurali in obnavljali svoje hiše, kakor da bi hoteli v delu utopiti strah pred novimi tresljaji zemlje. Zanimivo je tudi, da so vse strehe, ki so jih popravili brigadirji zvezne mladinske delovne akcije »Posočje 76« zdržale včerajšnje in današnje potresne sunke.

Panika v Karniji

Leva stran karnijske ceste iz Vidma proti Karnijskim Alpam je bila v nepretrganem soju avtomobilskih žarometov, ki so včeraj ponoči robili pločevinaste škatle, natovorjene s kovčki. Slika je bila podobna kakšnemu avgustovskemu nedeljskemu večeru na cesti med Vrhniko in Ljubljano, le da so mimo nepretrgane kolone od časa do časa švigali reše-

valni in policijski avtomobili.

Pred odcepom ceste na Zabuae in Gemono smo ostali doma sami. Zapeljali smo proti Gemoni, med ruševine mesteca Artegna, ki je bilo zavito v temo. Tričetr ceste je bilo prekrito z ruševinami. Kmalu smo se morali ustaviti. Stokilogramski del vogala hiše, katero je med potresom razneslo, je zapiral cesto. Pošteno smo se oznojili, da smo naredili prostor za naše vozilo. Ko smo prispeli v novi del Artegna, je bila slika nekoliko boljša, čeravno so nove hiše bile pošteno načete, tudi uničene.

Tudi železo popustilo

Le pred hišo avtoprevoznika Alda De Monteja so bili ljudje — prvi in zadnji, ki smo jih srečali na poti proti Gemoni in drugim potresno najbolj prizadetim krajem.

»Pet ton železa sem zabil v ploščo,« je povedal De Monte. »Po majskem potresu hiša ni dobila niti praske, sedaj pa poglejte, kako je poškodovana!« Povabili so nas v hišo, čeravno so nam močne razpoke v pet let stari hiši zbujaše strah. Bilo je okoli 22. ure, ko je močno streslo, na srečo le za nekaj sekund. »Doslej sem opravil zastonj prevoze gradbenega materiala za prizadete sovaščane, poslej pa bom moral misliti tudi na lastno družino. Upam, da bomo še ta večer dobili šotor, ki sem

ga naročil pri Rdečem križu,« je potožil lastnik De Monte.

Kmalu nato, ko je že sedemnajstič streslo, italijanski strokovnjaki prvič sporočijo skozi eter, da je drugi potresni sunek včeraj pozno popoldne bil celo močnejši kot katastrofalni meseca maja, vendar je na srečo trajal manj časa. Sedemnajstletni fant Andreus Giovanni iztisne iz sebe: »Hvala gospodarju De Monteju, ki me je po tragediji 6. maja, ko sem izgubil starše, posvojil. Prav tako kot sedemdesetletnega Antonia, ki je v majskem potresu izgubil sina in snaho.«

Zmleti avtomobili, ruševine, strah

Pred Gemono se nam tragična podoba popotresne Furlanije in Slovenske Benečije še bolj vtisne v spomin. Prav nič, ker je še ostalo od majskega potresa, ni več uporabno. Vse, kar je bilo prej podobno mestu, naselju, se je spremenilo v ti-soče ton zgrbljenih spak in le po opeki ali kamenju se da razbrati, da so tukaj nekoč stale hiše, da je bilo tod življenje. Tudi avtomobili so zmleti med ruševinami. Sicer pa je vsako gibanje na robu Gemone nevarno. Na obrobju mesta nad cesto visijo počeni električni drogov, napol izruvana drevesa ali ostanki ruševin. Po-

ti ni moč nadaljevati niti z vozilom, niti peš. Na to opozarjajo prometni znaki in za njimi ruševine na cesti, skale s porušenega hriba.

»Ljudje so zbežali iz tega prekletega mesta. Ne vem, če se bo kdo še hotel vrniti, si na novo postaviti dom,« nam pove policaj tri kilometre od Gemone na glavni cesti proti Vidmu. Želimo nadaljevati pot proti Bardu in drugim vasem Slovenske Benečije, toda ruševine na cesti nam to preprečijo. Zaprt je tudi mednarodni prehod Uvčaja, železniški prevoz med Furlanijo in Avstrijo pa so spet preusmerili čez Novo Gorico, po Baški grapi. »Doslej so našli štiri trupla v okolici Gemone,« nam zatrjuje italijanski policaj v Vidmu, kjer so ljudje, čeprav potres ni porušil nobene hiše, vendar preživeli noč na prostem. Poleg ogromne gmočne škode in človeških žrtev, je sobotni potres tako prestrašil ljudi, da je vprašanje, kako se bodo sploh lotili obnove.«

Ali bodo Gemono, Artegna, Osoppo... docela izumrli? Pred sobotnim potresom je bilo v Furlaniji 56.000 hiš uničenih ali močno poškodovanih, neveljavih. Od vseh so jih v Slovenski Benečiji našli 6.800, ko je še vedno 3.000 Slovencev prebivalo vse od majskega potresa pod platnenimi strehami. Njim so se pridružile nove žrtve sobotnega potresa.

PETER POTOČNIK

Svarilo potresa: do zime le korak

Trinajst novih sunkov v epicentru — Na Tolminskem je brez strehe še 1700 ljudi — Preplah in škoda v Furlaniji

LJUBLJANA, 13. sept. — Astronomsko-geofizikalni observatorij na Golovcu je danes do 11. ure iz epicentra sobotnega potresa v severovzhodni Italiji zabeležil že 13 novih sunkov, katerih moč je v epicentru presegla 4. stopnjo po Mercallijevi lestvici. Med njimi so bili štirje potresi z epicentrsko močjo 6. ali 6. do 7. stopnje po Mercallijevi lestvici; čutili so jih tudi Ljubljanci, še posebno tisti, ki stanujejo v višjih nadstropjih. Epicentrsko območje se je tokrat nekoliko premaknilo proti vzhodu, aktivnost pa se v njem naglo zmanjšuje.

Škodo sobotnega potresa medtem ugotavljajo tudi na Tolminskem. Do zime je kajpak le še korak in sneg je pobelil vrhove do 1300 metrov nadmorske višine. Brez strehe na Tolminskem je zdaj še 1700 ljudi, so povedali na današnji tiskovni konferenci v Tolminu. Sobotni potres je

namreč povzročil novo škodo, nekatere uničene hiše so se sesedle, zdaj pa ogrožajo varnost ljudi v Breginjskem kotu, na Volarjih, Ladržah, v Kobaridu in Zagi.

Torej bomo morali v Posočju močno dopolniti in spremeniti obnovitvene načrte. Občutna škoda po sobotnem potresu je pokazala, da zdaj na tem območju še zlasti potrebujejo nove strokovnjake in zidarje, ki naj bi ljudem v teh krajih pomagali pri popravilu poškodovanih domov. (Podrobneje na 9. strani.)

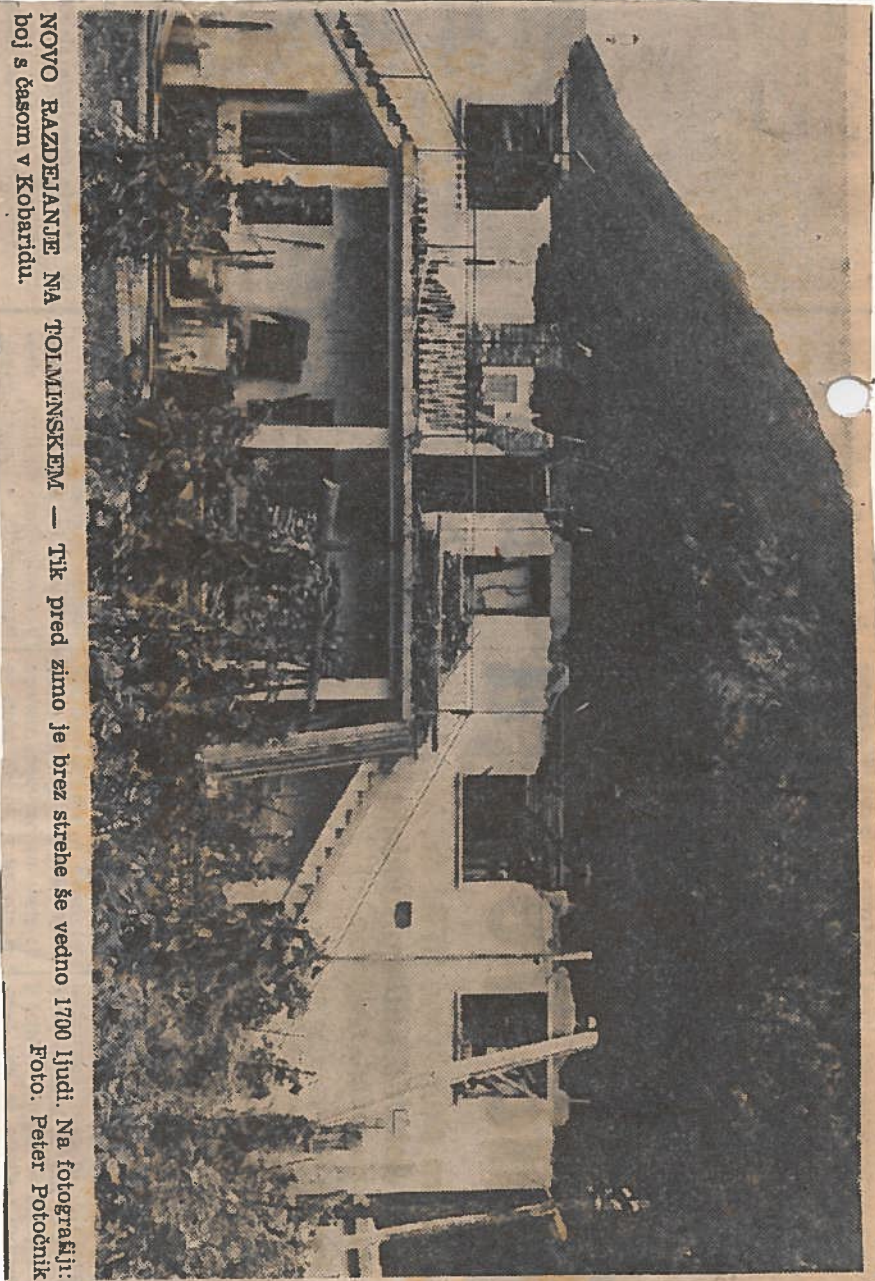
Novinarji Primorskega dnevnika pa poročajo, da je epicenter vseh potresov v zadnjih treh dneh med hribom San Simeone in hribom Verzegnis pri Huminu. Doslej so po 6. maju zaznali 211 potresnih sunkov.

Na območju, ki ga je potres 6. maja tako hudo prizadel, se je v zadnjih dneh vreme izredno poslabšalo. Sobotni potres pa je spravil ljudi v obup. Število ljudi v šotariščih, v katerih jih je bilo do sobote nad 40 tisoč, se je sedaj ponovno povečalo.

S slabim vremenom, dežjem in mrazom, nastajajo nova vprašanja, ki jih tukajšnja deželna oblast ni sposobna reševati. Zato so večeraj na zasedanju upraviteljev komunistične in socialistične partije videmske pokrajine obsodili ravnanje deželne vlade in zahtevali izredne vladne in deželne ukrepe za pomoč prebivalstvu.

Iz Rima poročajo, da je predsednik vlade Andreotti po posvetovanju z notranjim ministrom Cossigo, upoštevač izredni položaj, ki je nastal v Furlaniji po sobotnih močnih potresnih sunkih, imenoval za izrednega komisarja za prizadeta območja ministrskega podtajnika za notranje zadeve Zamberletti. Zamberletti je bil izredni komisar v Furlaniji takoj po majski katastrofi. Predsednik vlade Andreotti je danes dopoldne sprejel tudi delegacijo parlamentarcev, ki je popoldne dopotovala v Videm, da na kraju samem prouči izredno hude razmere.

DELO
14. 9. 76

NOVO RAZDELANJE NA TOLMINSKEM — Tik pred zimo je brez strehe še vedno 1700 ljudi. Na fotografiji: boji s časom v Kobaridu.

Foto. Peter Potčnik

Upravičeno zaskrbljeni za usodo naših manjšin

Tiskovna konferenca v zveznem sekretariatu za zunanje zadeve — O libanonski krizi, predlogu Sri Lanke, zdravju predsednika Tita in drugih vprašanjih

BEOGRAD, 22. okt. (Tanjug) — »Na podlagi tega, kolikor nam je znano doslej, menimo, da je dogovor voditeljev petih arabskih držav in palestinskega osvobodilnega gibanja pomemben prispevek k ustavitvi sovražnosti in prenehanju prelivanja krvi v Libanonu in k politični ureditvi libanonske krize,« je na današnjem sestanku z domačimi in tujimi novinarji izjavil predstavnik zveznega sekretariata za zunanje zadeve Mirko Kalezić, ko je odgovarjal na vprašanje v zvezi s tako imenovanim »malim vrhom« v Riadu.

»Zelo pomembno se nam zdi,« je rekel Kalezić, »da je bil ob tej priložnosti dosežen sporazum o normalizaciji odnosov med Egiptom in Sirijo in da je bilo znova potrjeno stališče arabskih držav o priznanju palestinskega osvobodilnega gibanja kot edinega zakonitega predstavnika palestinskega ljudstva kakor tudi o njegovih pravicah in položaju v Libanonu.

Pričakujemo, da bo bližnji arabski »vrh« napravil nadaljnji korak naprej pri iskanju izhoda iz libanonske krize, na podlagi ohranitve neodvisnosti, suverenosti in ozemeljske nedotakljivosti Libanona in zaščite položaja in pravic Palestincev v tej državi. Pričakujemo tudi, da bodo arabske države izgladile medsebojne spore in dosegle popolno razumevanje ter da bodo doseženi potrebni sporazumi med Sirijo in palestinskim osvobodilnim gibanjem, kar je po našem prepričanju pogoj za napredek pri urejanju libanonske in bližnjevzhodne krize.

Kalezića so tudi naprosili, naj pove svoje mnenje o predlogu Sri Lanke, da bi sklicali ministrski sestanek koordinacijskega biroja in na njem začrtati akcije nevrščenih držav v OZN.

»Podpiramo predlog Sri Lanke, da bi zgodaj prihodnje leto sklicali ministrski sestanek koordinacijskega biroja, ki bi podrobno in natančno začrtal nadaljnje akcije,« je odgovoril Kalezić. »Kot smo poučeni, je bilo na zadnjem sestanku koordinacijskega biroja v OZN 18. oktobra doseženo široko soglasje glede potrebe, da bi sklicali tak ministrski sestanek koordinacijskega biroja. v koordinacijskem odboru v New Yorku tečejo posveti o natančnem terminu ter drugih vprašanjih v zvezi z ministrskim sestankom. Menimo, da je ta pobuda tembolj koristna, ker čakajo nevrščene države številne in odgovorne naloge, ki zahtevajo stalno akcijo in popolno angažiranost vseh članic gibanja nevrščenosti.«

Predstavnik zveznega sekretariata je potem komentiral spremembe v LR Kitajski, rekoč: »Nastali dogodki in položaj so njena notranja zadeva. Odnosi med Jugoslavijo in Kitajsko se dobro razvijajo in prepričani smo, da se bo tak razvoj odnosov nadaljeval tudi v prihodnje.«

Novinarji so se potem zanimali za zdravstveno stanje predsednika Tita. Kalezić je povedal: »Lahko vam rečem, da se predsednik Tito zelo dobro počuti.«

liko, ne prispeva k uresničitvi cilja, ki ga je sprejela OZN in ki je bil ponovno potrjen na 5. konferenci nevrščenih dežel o likvidaciji kolonialne nedotakljivosti Namibije. Zato je veto v tem primeru močno prispeval k odlaganju rešitve in vzpostavitve Namibije, vsa odgovornost za to zadene stalne članice varnostnega sveta, ki so posegli po vetu.«

Novinarji so potem prosili predstavnika zveznega sekretariata naj komentira izjavo avstrijskega zunanjega ministra Willibalda Pahra, ki je v govoru v generalni skupščini rekel, da Avstrija podpira jugoslovanski predlog v generalni skupščini o sklenitvi mednarodne konvencije o varstvu pravic manjšin. Kalezić je dejal:

»Z zanimanjem smo sprejeli izjavo zunanjega ministra Avstrije Willibalda Pahra, v kateri je podprl predlog Jugoslavije v generalni skupščini OZN, da bi sklenili mednarodno konvencijo o varstvu manjšin. Želeli pa bi in pričakujemo, da bo republika Avstrija v celoti in brez pogojnino izpolnila svoje mednarodne obveznosti iz 7. člena državne pogodbe, s čimer bi ta izjava dobila tudi praktičen pomen.«

Naslednje vprašanje se je nanašalo na nedavno zborovanje pripadnikov nacionalistično-koroškega Heimatdiensta v Celovcu. Kalezić je o tem dejal:

»Dogodki na omenjenem zborovanju so ponovno potrdili, kako upravičena je naša zaskrbljenost, ki smo jo že večkrat poudarili — da v sosednji Avstriji tolerirajo dejavnost šovinističnih in neonacističnih sil, ki si prizadevajo slovenski in hrvaški manjšini odvzeti njun manjšinski značaj in njune manjšinske pravice, kar je v nasprotju s 5. točko 7. člena in z 9. členom državne pogodbe, in ki s svojim početjem stalno zastrupljajo jugoslovansko-avstrijske odnose.«

Kaleziću so postavili tudi vprašanje v zvezi z izjavo deželnega glavarja Koroške Wagnerja, da bodo rezultate preštevanja vsekakor vzeli kot podlago za sprejemanje ukrepov. Kalezić je to komentiral z besedami:

»Ta izjava kaže tudi na dejanske cilje velikonemških nacionalistov na Koroškem, ki hočejo revidirati obveznosti Avstrije, izvirajoče iz državne pogodbe.«

Novinarji so se potem zanimali za nedavni obisk zunanjega ministra demokratične Kampučije Jenga Sarija v Jugoslaviji.

Milošem Minićem, ki se je začela v New Yorku na sedežu OZN, s čimer je bila obojestransko potrjena zainteresiranost za nadaljevanje tak-

šnih srečanj.«

Na koncu so Mirka Kalezića vprašali, kaj misli o ameriškem dobavljanju orožja Izraelu. Predstavnik zveznega sekretariata za zunanje zadeve je odgovoril:

»Zainteresiranost Izraela za kopičenje naj sodobnejših vrst orožja potrjuje usmeritev militarističnih krogov te države, da vsilijo rešitve z namenom, da bi zadostili svojim ekspanzionističnim ambicijam.«

Delo

23.10.76

V Huminu nove montažne hiše

V Huminu v Beneški Sloveniji se te dni izročili novim lastnikom 850 montažnih hiš, ki jih je izdelalo jugoslovansko podjetje Krivaja iz Zavidovičev v Bosni in Hercegovini. Ob tej priložnosti je huminski župan Benvenuti podčrtal, da je s tem omogočena vrnitev prebivalcev, ki želijo ostati na svoji zemlji.

Vladni generalni komisar Zamberletti je ugotovil, da so bile hiše dokončane v izredno kratkem času, kljub ostri zimi in kratkim rokom. To je velika delovna zmaga, ki je potrdila, kaj vse je mogoče storiti v duhu prijateljstva, ki preveva italijanski in jugoslovanske narode.

Slovesnosti se je udeležil tudi jugoslovanski generalni konzul v Trstu Ivan Renko.

PRIMORSKE
NOVICE

4. 77

Zanimive barake

Italijani so se odločili za stanovanjske barake — Velika naročila pri nas — Nočemo objektov za nekaj časa

LJUBLJANA, avgusta — Tovarniška dvorišča Jelovice, Marlesa in Gradisa te dni zapuščajo veliki tovornjaki, ki vozijo na potresno območje v Italiji montažne stanovanjske barake. Vse tri delovne organizacije bodo po prvih pogodbah priskrbele skupno kar 45.000 kvadratnih metrov barak, vendar pa je povpraševanje na italijanski strani še precejšnje in verjetno bodo udarili v dlan še za nadaljnjih nekaj tisoč kvadratnih metrov stanovanjskih barak.

Lesno industrijski obrat Gradisa iz Škofje Loke bo tako poslal v Italijo 25.000 kvadratnih metrov, mariborski Marles 5000, škofjeloška Jelovica pa trikrat toliko. Naročila, ki prihajajo od italijanske tvrdke Meblo Italiana so gotovo priznanje našim trem delovnim organizacijam, vendar pa pomenijo precej dela. Če je dela veliko, bo tudi zaslužek.

Pogovori med Meblo Italiana in Jelovico so se začeli

1. junija. V Jelovici pravijo, da ima nedvomno precej zaslug za to, da so to delo dobile slovenske organizacije, naš rojak Andrej Štrukelj, ki je eden vodilnih uslužbencev v italijanski tvrdki. Veliko naročilo je zahtevalo tudi veliko dela. Tako so v TOZD montažni obrati lesne industrije Jelovica v avgustu delali precej več kot običajno. Po dvanajst ur na dan, brez prostih sobot. Ljudje so vedeli, da je zdaj čas, ko je treba krepko prijeti za delo, zato ni bilo zaradi podaljšanja delovnega tedna nikakih pripomb.

Jelovica je prav na začetku italijanskim partnerjem pokazala eno svojih stanovanjskih barak, sestavljeno iz tipskih elementov (133 x 240 centimetrov). Italijani so imeli možnost izbirati velikost barak in notranjo razmestitev prostorov. Takole so se odločili: Jelovica naj jim dostavi 89 enostanovanjskih barak s po 35 kvadratnimi metri površine (kuhinja, soba, sanitarije), pa 32 štiristanovanjskih s skupno 123 kvadratnimi metri, ter 23 barak s štirimi stanovanji s po dvema spalnicama in skupno površino 200 kvadratnih metrov.

»Dogovorili smo se, da bo italijanski partner preko svojih kooperantov poskrbel za osnovno ploščo, Jelovica pa jim bo sestavila barake. Postavili bomo zunanje in notranje stene, pod, strop, strešno konstrukcijo in kritino. Inštalacije in drugo pa naj bi izdelali kooperanti italijanskega naročnika,« pripoveduje Milan Rozman, vodja komercialnega oddelka v Jelovici TOZD montažnih objektov, in nadaljuje:

»Na gradbišče v Italijo moramo zato poslati svoje ljudi. Stanovanjske barake bo sestavljalo 14 naših monterjev, pomagalo pa jim bo še 40 gradbenih delavcev iz Istre in Smederevske Palanke, kjer jim primanjkuje dela. Če že govorimo o delavcih, velja omeniti, da smo prav zaradi tega velikega naročila iz Italije, dodatno zaposlili v tovarni 60 ljudi. Seveda pa za opravljeno delo ne bomo zaslužili samo v naši TOZD, krepko nam pomagajo tudi

obrat izven Škofje Loke in lahko bi rekli, da bo v to naročilo vključena vsa delovna organizacija.

Skorajda polovico vseh naročenih barak bo Jelovica postavila v kraju Nimis, kjer je bilo ob potresu porušenih kar 270 objektov. Sicer pa bo tudi vso ostalo delo prav bližju: vseh šest lokacij je v premeru komaj dveh kilometrov.

Ob tem se nehote zastavi vprašanje, zakaj se v Jugoslaviji ob potresih nismo odločili za montažne barake, kakršne so pri Jelovici, Marlesu in Gradisu naročili Italijani. V Jelovici menijo, da predvsem zato, ker pri nas, posebej še na Kozjanskem, večje stanovanjske barake niso bile primerne, ker je koncentracija zgradb izredno majhna.

Za mnenje o tem smo vprašali tudi Borisa Mikoša, republiškega sekretarja za urbanizem, ki je misel o dekoncentraciji sicer potrdil, vendar je menil, da gre predvsem za nekaj drugega:

»Treba je poudariti, da gre pri potresih pri nas, na primer na Kozjanskem, in pri tistem v Italiji za veliko razliko. Število poškodovanih objektov in stopnja poškodb sta bila pri nas relativno majhna. Zato smo se odločili, da poškodovane hiše začasno podpremo, če so sposobne za bivanje, če pa to ni bilo mogoče, smo ljudi začasno preselili k sosedom in prijateljem ali v prikolice. Naslednji korak pa je bilo popravilo hiš, pri katerih je bilo to mogoče, ali gradnja novih, med njimi tudi montažnih hiš. Mi torej nismo potrebovali objektov za začasno bivanje, kakršne so stanovanjske barake. V Italiji pa je bilo povsem porušenih izredno veliko hiš. Vse je v tako kratkem času težko zgraditi na novo, in ker tudi ni ostalo dovolj zgradb, v katere bi se lahko zatekli ljudje, ki so ostali brez strehe nad glavo, so se morali odločiti za začasno reševanje stanja. In zato so se odločili za stanovanjske barake,« pravi Boris Mikoš.

BORIS LENIČ

DELO
1.9.76

»To je bil zelo koristen obisk,« je rekel Kalezić, »zna- našajo na veto zoper sankci- je, s katerimi naj bi nasto- no je, da so odnosi med ne- urščenina državnima, jugo- stavijo in Karpučijo, po tra- dicitiji zelo prijateljski in da resoluciji o uveljavitvi sank- diji, da bi njuni odnosi vse- stransko napredovali. Med tem obiskom se je dejansko nadaljevala izmenjava mnenj med podpredsednikom vlade Jengom Sarajem in njegovim posrednikom, predsednikom ZIS in zveznim sekretarjem

Na vprašanje, ki se je na- »Tvojno veto, vložen proti dicitiji zelo prijateljski in da stavijo in Karpučijo, po tra- urščenina državnima, jugo- no je, da so odnosi med ne- je, s katerimi naj bi nasto- sta se obe državi vedno trn- diti, da bi njuni odnosi vse- tropsko repub-